

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ - Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ - Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ
Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ - Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ - Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1967

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Επίτροπος Συνεργασίας

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ
Δ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ — Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ — Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1967

18082

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ИЗДАТОВА — АСТРАХАНСКАЯ
КИНОПЛАСТЬ — ПЕРВЫЙ
СОЛЛОЖА — ТОЛКОВОВАЯ

АЖИНАЛОВИ АТАМЗЕИЛАЗИ

СОЛЛОЖА

ИЗДАТОВА ИЗЖИЛЛАДА СОЗДАЛА СОЛЛОЖА
СОЛЛОЖА СОЛЛОЖА

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΙΙΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

ΙΩΤΑΝΙΑ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΙΩΤΑΝΙΑ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΙΩΤΑΝΙΑ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

1. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σάν ήρθεν ἡ βραδιά, σοῦ λέω τὴν προσευχή μου.
Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἔβλαψα στὸν κόσμο ἀπ' τῇ δική μου.
Ἐκεῖνοι, ποὺ μὲ πλήγωσαν, ἥταν ἀγαπημένοι.
Τὴν πίκρα μου τῇ βάστηξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.

Δὲν ἔχω δόξα. Εἰν' ἡσυχα τὰ ἔργα, ποὺ ἔχω πράξει.
Ἄκουσα τὴ γλυκειὰ βροχή. Τὴ δύσι ἔχω κοιτάξει.
Ἐδῶκα στὰ παιδιά χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρισα, ποὺ γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολὺ ’ναι τέτοια ἐλπίδα.
Εὔδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω . . .
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνά καὶ γιὰ τοὺς κάμπους ποὺ είδα.

« Θεῖα Δῶρα »

Ζαγαρίας Παπαντωνίου

2. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τὰ σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, « σὰ φούχτα μαργαριτάρια σὲ σμαραγδένιο χωνὶ σκορπισμένα », ἔφεγγαν κάτασπρα στὶς πλαγιές τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σὲ φουντωτά περιβόλια ὅλο σκιές, πορτοκαλιές, δράνες καὶ ροδιές. Οἱ Ἐβραῖοι τὴν ἐλεγαν « Λαμπάν », τὸ ἀσπροχώρι, καὶ ἄλλοι « Λουλούδι τῆς Γαλιλαίας ».

Ἐκεῖ μεγάλωσε δὲ ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ ζωὴ του ἥταν σὰν τὴ ζωὴ ὅλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας.

Γράμματα πολλὰ δὲ μάθαιναν· δὲ ραββίνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νὰ διαβάζουν τὴ Γραφὴ καὶ τὸ Νόμο τοῦ Μωυσῆ καὶ τὸ πολὺ - πολὺ νὰ γράφουν.

Ἀναθρεμένος σὰν ὅλα τὰ παιδιά τῆς Γαλιλαίας, μαθαίνοντας τὰ ἴδια μαθήματα καὶ παίζοντας τὰ ἴδια παιγνίδια, δὲ ὁ Ἰησοῦς ἔμενε διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οι γονεῖς του ήταν ἀνθρώποι ἐργατικοί, ποὺ ζοῦσαν ἀπὸ τὴν ἔργασία τους. 'Ο Ιησοῦς δούλευε καὶ αὐτὸς στὸ ἐργαστήρι τοῦ Ἰωσῆφ μὲ τ' ἀδέλφια του, παιδιά τοῦ Ἰωσῆφ ἀπὸ τὴν πρώτη του γυναῖκα, ἔπαιζε μὲ τοὺς συντρόφους του, πήγαινε στὸ ναὸ μαζὶ μὲ τοὺς γονεῖς του, μάθαινε, διὰ μάθαιναν ὅλα τὰ παιδιά.

Καὶ ὅμως ξεχώριζε ἀπὸ ὅλα τὰ ἀλλα καὶ ἡ μητέρα του τὸ ἔβλεπε καὶ μάζευε μέσα της τὰ λόγια του ἕνα - ἕνα καὶ τὰ φύλαγε σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Καὶ μεγάλωνε ὁ Ιησοῦς καὶ δυνάμωνε τὸ πνεῦμά του καὶ γέμιζε σοφία, καὶ ἡ χάρι τοῦ Θεοῦ ήταν ἐπάνω του.

Κάθε χρόνο, κατὰ τὸ ἔθιμο τῶν Ἐβραίων, ὁ Ἰωσῆφ πήγαινε μὲ τὴν Μαρία στὴν Ἱερουσαλήμ γιὰ τὶς Ἔορτες τοῦ Πάσχα.

Τὸ Πάσχα ήταν ἡ μεγάλη θρησκευτικὴ ἑορτὴ τῶν Ἐβραίων. 'Εώρταζαν ἐκείνη τὴν μέρα τὴν ἀπελευθέρωσί τους ἀπὸ τὴν δουλεία τῆς Αἰγύπτου. Τὴν ἔωρταζαν μὲ μεγάλη ἐπισημότητα στὴν Ἱερουσαλήμ, στὸ ναὸ τοῦ Σολομῶντος, καὶ οἱ Ἐβραῖοι ὅλης τῆς Παλαιστίνης τὸ θεωροῦσαν καθῆκον νὰ πᾶνε ἔκει, νὰ ἐκτελέσουν τὰ θρησκευτικά τους χρέη καὶ νὰ φᾶνε τὸ πασχαλινὸ ἄρνι.

"Οταν ἔγινεν ὁ Ιησοῦς δώδεκα χρονῶν, ὅταν ἔφτασε δηλαδὴ στὴν ἡλικία, ὅπου τὰ παιδιά τῶν Ἐβραίων ἀρχίζαν νὰ διδάσκωνται τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γυμνάζωνται στὰ θρησκευτικά τους καθήκοντα, τὸν πῆραν οἱ γονεῖς του κι ἐκεῖνον στὴν Ἱερουσαλήμ μαζὶ τους.

"Αφοῦ λοιπὸν τελείωσαν οἱ ἔορτες καὶ οἱ προσκυνητὲς ὅλοι γύριζαν στὰ σπίτια τους, στὸ δρόμο ἔξαφνα ὁ Ἰωσῆφ καὶ ἡ Μαρία ἀντιλήφθηκαν, πώς ὁ Ιησοῦς δὲν ήταν πιὰ μαζὶ τους. Μὲ τὴν ἴδεα ὅμως, πώς ἵσως βρίσκεται μὲ ἄλλους ταξιδιώτες, φίλους ἢ συγγενεῖς, ἔξακολούθησαν τὸ δρόμο τους ὀλόκληρη τὴν μέρα. Μὰ ὅταν τὸ βράδυ τὸν ζήτησαν παντοῦ καὶ δὲν τὸν βρῆκαν, τρόμαξαν καὶ γύρισαν πίσω στὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου τρεῖς μέρες τὸν γύρευαν. Τέλος τὴν τετάρτη μέρα πῆγαν καὶ στὸ ναό, κι ἔκει τὸν βρῆκαν.

Καθισμένος ἀνάμεσα στοὺς δασκάλους, μὲ τὸ πρόσωπο φωτισμένο ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ψυχῆς του, ὁ Ιησοῦς τοὺς ἀκουε, συζητοῦσε μαζὶ τους καὶ τοὺς ἔξηγούσε ὅσα αὐτοὶ δὲν καταλάβαιναν. Καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ μὲ ἀσπρα μαλλιά, ποὺ εἶχαν γεράσει στὴ μελέτη τῆς Γραφῆς, εἶχαν μαζευτῆ γῦρό του καὶ μὲ ἀπορία ζητοῦσαν καὶ ἀκουαν

καὶ θαύμαζαν, πῶς νὰ βρίσκεται τόση σοφία στὸ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθὼς τὸν εἶδεν ἡ Μαρία, ἔτρεξε κοντά του καὶ τοῦ εἶπε :

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό ; κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγὼ καταθλιμμένοι σὲ γυρεύομε.

• 'Απόρησε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀποκρίθηκε :

— Καὶ γιατί μὲ γυρεύατε ; δὲν ξέρατε, ὅτι πρέπει νὰ μένω ἐγὼ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου ;

Δὲν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δὲν ἤξεραν, ποιὸς ἦταν ἐκεῖνος, ποὺ ὁ Ἰησοῦς ὠνόμαζε Πατέρα, οὕτε πῶς ὁ νεὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ σπίτι του. Ἡ μητέρα του ὅμως μάζευε πάλι μέσα στὴν καρδιά της τὰ λόγια του αὐτὰ καὶ τὰ φύλαγε ὅλα σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καὶ μαζὶ γύρισε στὴ Ναζαρέτ, γλυκὸς καὶ εὔάγωγος σὰν πάντα, ὑποταγμένος σὲ ὅ, τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἡλικία καὶ στὴ γυνῶσι, κοντὰ στὸ Θεό καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

· «Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ»

Πηγελόπη Δέλτα

3. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

'Αφοῦ, Θέέ, μ' ἐπροίκισας μὲ νοῦν καὶ μὲ αἰσθήσεις,

τοὺς ὀφθαλμούς μου ἥνοιξα καὶ εἶδα . . . Ποία φύσις !

Εἶδα τὸ πᾶν, πλὴν τοῦ παντὸς τὸν Ποιητὴν δὲν εἶδα

κι ἡρώτησα «Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κρηπῖδα ;»

Καὶ μ' ἔκραξε μιᾶς φωνῆς κοινῆς ἡ ἀνθρωπότης :

«Μία ἀρχὴ αὐθύπαρκτος . . . , ἐν "Ον, . . . μία Θεότης ». . .

Ναὶ εἴσαι Σύ, ἀθάνατε, ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων

ώς παντοδύναμος ἀρχὴ μ' ἐν «Γεννηθήτω » μόνον

ὄν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμήσας,

τὴν δέρριν τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκεντήσας.

'Ηλίας Τανταλίδης

4. ΧΑΙΡΕ, ΜΑΡΙΑ

‘Ο συγγραφεὺς περιγράφει τὴν ἐν Τήνῳ, κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου, λιτάνευσιν τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, μετὰ τὴν ἐπίσημον λειτουργίαν.

Τόνοι μουσικῆς φθάνουν ἔξαφνα ἀπὸ τὸ προαύλιον τῆς Παναγίας καὶ τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν ἀναταράσσονται, ώστα κύματα θαλάσσης εἰς τὴν βαρεῖαν πνοὴν τοῦ βοριᾶ.

‘Ο κόσμος πυκνὸς γεμίζει φράκτας, πεζοδρόμια, παράθυρα, πεζούλια, στρέφων μὲν ἀνυπομονησίαν τὰς κεφαλὰς καὶ ἀλληλοερωτώμενος.

Πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας τὸ πλῆθος εἶναι μᾶζα ἀδιάσπαστος.

‘Απὸ τὰ παράθυρα, τὰ κελλία, τοὺς ἔξωστας, δλόκλητρα ἀνθρώπινα σταφύλια προβάλλουν καὶ κρέμονται πυκνὰ καὶ μυριόχρωμα, ὅπου τὰ τσεμπέρια ἀνακατεύονται μὲν τὰ φέσια, μὲν τὶς ἀνοικτὲς δύμπρέλλες καὶ τὰ μαῦρα καπέλλα τῶν ἀνδρῶν.

‘Απ’ ἕκεī ἔως τὴν ἄκρη τοῦ Ἱεροῦ δρόμου, ὃπου φθάνει τὸ βλέμμα, δύο ἀτελείωτα μαῦρα φίδια ἀπλώνονται. Εἶναι αἱ δύο γραμμαὶ τοῦ κόσμου, ποὺ περιμένει.

‘Αλλὰ καὶ τὸ λιθόστρωτον εἰς τὸ μέσον δὲν μένει ἔλεύθερον. Θέαμα παράξενον καὶ πρωτοφανὲς ἀπλώνεται ἕκεī. ‘Ολοι οἱ πάσχοντες, τυφλοί, κωφοί, ἀνάπτηροι, δλη ἡ ἀνθρώπινη δυστυχία ἔχει ἔξαπλωθῆ κατὰ γῆς κατὰ σειράν, σῶμα πρὸς σῶμα, πλευρὸν πρὸς πλευρόν, εἰς σφικτήν γραμμήν, καὶ γεμίζει τὸ μέσον τοῦ δρόμου, διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ πάνω τους ἡ θαυματουργὸς εἰκών, διὰ νὰ τοὺς λυπηθῇ καὶ τοὺς ἔλεήσῃ ἡ Παναγία.

Τέλος πάντων ἡ λιτανεία προβάλλει.

Βοὴ συγκεχυμένη, μαζὶ μὲν ψαλμῶδίας καὶ τόνους μουσικῆς, φθάνει καθαρώτερα εἰς τὸ πλῆθος. ‘Η κεφαλὴ τῆς λιτανείας ἐφάνη εἰς τὴν θύραν τῆς αὐλῆς.

Προπορεύεται ἀργά, ἀργά ἡ μουσικὴ τοῦ ναυτικοῦ, ἡλιοψημένοι ναῦται. Φθάνει μὲν βῆμα βραδὺ καὶ κανονικόν, μὲν ζωηρούς σελαγισμούς τοῦ ἥλιακοῦ φωτὸς εἰς τὸ μέταλλον τῶν σαλπίγγων των. ‘Ακολουθοῦν κατόπιν τὰ Ἱερὰ λάβαρα. Πολύχρωμος κυματισμὸς χρυσοῦ, κεντητῶν πολυτίμων ὑφασμάτων, ἀνακινούμενος εἰς τὸν ἔλαφρὸν

ἄνεμον, ἔπειτα φανάρια, σταυροί, ἔξαπτέρυγα, Χερουβεὶμ μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας εἰς τὸ ἔνδοξον πρωινὸν φῶς. Καὶ ὁ ἥλιος ἔξακολουθεῖ νὰ πλανᾷ σελαγισμούς εἰς τὰ χρυσοκέντητα ἄμφια, λαμπτυρίζει εἰς τὰ μέταλλα τῶν ἔξαπτερύγων καὶ τῶν λαβάρων, ἀντανακλᾶται εἰς ἀστραπὰς ἐπὶ τῶν ξιφολογχῶν τῶν πεζοναυτῶν, ζωογονεῖ εἰς μυριόχρωμον πανόραμα τὴν ἀτελείωτον θάλασσαν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ μέσον πλήθους Ἱερέων ἔρχεται τώρα ὁ Δεσπότης, μεγαλοπρεπῆς καὶ χρυσοκέντητος, μὲ μίτραν σπινθηρίζουσαν ἀπὸ λίθους, προχωρῶν ἀργά, ἀργά. Πλησίον του δὲ τέλος, φερομένη εἰς τὴν ἀγκάλην ἐνὸς Ἱερέως ἡ θαυματουργὸς εἰκών, ἀστράπτουσα ὅλη ἀπὸ χρυσὸν καὶ διαμάντια, ἀντανακλῶσσα τὴν ἥλιακήν λάμψιν, ὡς ἄλλος ἥλιος, ὡσὰν φωτοστέφανος καὶ αἴγλη *, κάτι ἔνδοξον καὶ φωτοβόλον, ποὺ περνᾷ ὡς ὁπτασία πρὸ τῶν ὁφθαλμῶν τῶν πιστῶν.

Τὴν εἰκόνα ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι : 'Ο Νομάρχης, ὁ Δήμαρχος, οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀγαπημέναι ναυτικαὶ στολαὶ μὲ πλατείας κροσσωτάς ἐπωμίδας καὶ χρυσοστόλιστα τρικαντά*.

Τέλος αἱ διμοιρίαι τῶν ναυτῶν, οἱ ὄποιοι, μελαψοί, εύρωστοδεμένοι, σοβαροί, βαδίζουν σιωπηλοὶ μὲ τὸ βλέμμα ἐμπρὸς καὶ τὸ ὅπλον ἐπ' ὕμου.

"Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν πυκνός, συμπαγής *, οὐρὰ ἀτελεύτητος, σκεπάζουσα ὅλον τὸν δρόμον, μέσα εἰς ἐλαφρὸν σύννεφον ἥλιοπλημμυρισμένου κονιορτοῦ.

Καὶ ἡ εὐδαίδια τοῦ μοσχοχοιβάνου σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα, αἱ φαλμωδίαι ἐνώνονται μὲ τοὺς διαρκεῖς ἥχους τῆς καμπάνας καὶ τὰ ἐμβατήρια τῆς μουσικῆς.

Τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ σώματα φρικιάζουν ἀπὸ Ἱεράν συγκίνησιν, τὰ δάκτυλα κινοῦνται εἰς ἀδιάκοπα καὶ νευρικὰ σταυροκοπήματα.

- Παναγία Παρθένε μου !
- Εύαγγελίστριά μου, βοήθησε !
- Μεγαλόχαρή μου, κάμε τὸ θαῦμά Σου !

'Απὸ ὅλους τοὺς ἔξωστας καὶ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ πεζούλια καὶ τὴν πυκνὴν παράταξιν τοῦ κόσμου μιὰ διαρκής μόνον κίνησις χιλιάδων χειρῶν διακρίνεται. Σταυροκόπημα ἀδιάκοπον, ἐνῷ μικρὰ πήλινα θυμιατὰ ἀπὸ κάθε σπιτάκι ἀφήνουν μικρὰ θαμβώματα θυμιάματος καὶ τὰ χείλη ψιθυρίζουν παρακλήσεις καὶ προσευχάς.

Δάκρυα ύγραίνουν τὰ μάτια. ‘Υστερικαὶ * γυναικεῖς ἀφήνουν διαπεραστικὰς φωνάς, ὡσάν δυνατὰ σπαθοκοπήματα, ἄλλαι κλαίουν σπασμωδικῶς.

‘Απὸ τοὺς ἔξωστας καὶ τὰ πεζούλια τώρα βροχὴ λουλουδιῶν ράινει τὴν εἰκόνα καὶ τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτήν.

‘Η λιτανεία ἔξακολουθεῖ καὶ ὁ Ἱερεὺς μὲ τὴν εἰκόνα διασκελίζει τὰ ἔξαπλωμένα σώματα, πού βρέχουν μὲ δάκρυα τὰς σκληρὰς πέτρας.

— Δός μου τὴν ὑγειά μου, Παναγία μου !

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, μόλις ἡ εἰκὼν περάσῃ, μένουν εἰς τὴν θέσιν των, ὡσάν νὰ ἐμαγνητίσθησαν. ‘Ἄλλοι σείονται ἀπὸ σπασμοὺς καὶ χαράσσουν τὰς πέτρας μὲ τὰ νύχια. ‘Ολοι χύνουν δάκρυα.

Εἶναι ἡ ἕορτὴ τῆς Μαρίας, ἡ ἕορτὴ τῆς Παρθένου... ‘Ἐλατε ὅσοι εἴχατε μητέρας, ὅσοι φυλάσσετε μέσα εἰς τὸ στῆθός σας τὴν ἀνάμνησιν μᾶς εὐλογημένης μορφῆς, ἡ ὅποια σᾶς ἔδωσε τὴν ζωὴν καὶ σᾶς ἔμαθε τὴν ἀγάπην.

Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ αἰωνία μητέρα αὐτή... ‘Ανοίξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχάς σας ! Γενεῶν ἐπέρασαν, ἴστορίαι καὶ δόξαι καὶ θρῦλοι ἐλησμονήθησαν ὑπὸ τὴν σκόνην τῶν αἰώνων, σάβανα ὁμίχλης ἐσκέπασαν παρελθόν καὶ δυνατούς, ἀλλὰ Σύ δὲν θὰ ἀποθάνης, Μεγάλη Μητέρα ! . . .

Διότι ἐνίκησες τὴν νίκην τῆς καρδίας Σύ ! Δὲν θ’ ἀποθάνης, ὅπως δὲν θὰ λείψῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἐλπὶς καὶ τὸ ἔλεος *. Θὰ μείνῃς αἰωνίως, νὰ ἵλαρύνῃ * ἡ γλυκυτάτη μορφή Σου καὶ ἄλλα μέτωπα, νὰ χαρίσῃ γαλήνην καὶ εἰς ἄλλας καρδίας, Παρθένε, Μήτηρ, Μάρτυς, τριάς τρυφερὰ καὶ ἀκατάλυτος, τῆς ὅποιας τὸ ἔπος ἐπλήρωσε τὴν ἴστορίαν τῶν γενεῶν.

“ Μεγαλόχαρη ”

“ Αγγελος Τανάγρας ”

5. ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,
ποὺ ἀκοῦς τὴν δέησι τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
ἄκου καὶ μᾶς, ποὺ ὑψώνουμε σ’ * Εσὲ τὴν προσευχή μας,
ποὺ ἀπ’ τὴν πιστὴ ψυχή μας βγαίνει γιὰ Σὲ θερμή.

"Εχε, Κυρά, στή σκέπη Σου τήν πικραμένη χήρα,
στὸν πεινασμένο ἄνοιξε, Σύ, σπλαχνικά τή θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
τοῦ ναύτη τήν ἑλπίδα,
ποὺ πλέει στή ξενιτειά.

Τή μάννα παρηγόρησε πόχει παιδί στὰ ξένα
καὶ χῦσε μιὰν ἀκτῖνά Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βυζάινει,
στρέψε στήν οἰκουμένη
τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μου Παναγία,
ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστά στὴ δυστυχία.
Συγχώρεσε καὶ φώτισε καὶ κεῖνον, ποὺ ἐπλανήθη,
καὶ χῦσε του στὰ στήθη
τὴν πίστι τὴν γλυκειά.

Βόηθα καὶ τὴν 'Ελλάδα μας, τὴν ὅμορφη Πάτριδα,
πάλι στὸν κόσμο δεῖξε την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα*.
Κάμε νὰ σφίξῃ ἐλεύθερα μέσ' στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
τὰ μαύρα τὰ παιδιά της,
ποὺ κλαίνε στή σκλαβιά.

«Νέα 'Ανθολογία»

*Ανδρέας Μαρτζώκης

6. ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Σήμερα μαύρος ούρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερ' ἀγγέλοι, ἀρχάγγελοι, ὅλοι μαυροφοροῦνε,
σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνά λυποῦνται,
σήμερα πᾶνε κι ἔρχονται στῆς Παναγιᾶς τὴν πόρτα.

'Η Παναγιὰ ἡ Δέσποινα καθόταν στὸ θρονί της,
τὴν προσευχή της ἔκανε γιὰ τὸ μονογενῆ της.
'Ακούει βροντές, ἀκούει ἀστραπές καὶ ταραχές μεγάλες,

προβάλλει ἀπὸ τῇ θύρᾳ της νὰ δῆ τὴ γείτονιά της.
Βλέπει τὸν οὐρανὸ θαμπὸ καὶ τ' ἄστρα βουρκωμένα,
ἀκούει φωνή, ἀκούει λαλιὰ ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :

« Σῶσε, κερά μου Παναγιά, τούτην δὰ τὴν ὥρα
καὶ τὸν Ὑγιό σου ἐπιάσανε καὶ στὸ σταυρὸ τὸν πᾶν ».
‘Η Παναγιά σὰν ἀκουσε, ἔπεσε καὶ λιγώθη,
καὶ σὰν τὴν συνεφέρανε, τοῦτο τὸ λόγο λέει :
«Οσοι πνοῦτε τὸ Χριστό, ὅλοι κοντά μου ἔλατε ».
‘Η Μάρθα, ἡ Μαγδαληνὴ καὶ τοῦ Λαζάρου ἡ μάννα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ ἀδελφή, κι οἱ τέσσερες ἀντάμα,
ἐπῆραν τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι.
Τηρᾶν ζερβά, τηρᾶν δεξιά, κανένα δὲ γνωρίζουν,
τηρᾶν καὶ πιὸ δεξιώτερα, θωροῦν τὸν “Αἱ - Γιάννη”.

«Αἱ μου Γιάννη, Πρόδρομε καὶ Βαφτιστὴ τοῦ γυιοῦ μου,
μὴν εἰδές μου τὸ τέκνο μου καὶ σὲ τὸ δάσκαλό σου ; »
« Ποιὸς ἔχει χείλη νὰ σ' τὸ πῆ, καρδιὰ νὰ μολογήσῃ,
ποιοὶ ἔχει χειροπάλαμα, γιὰ νὰ σοῦ τόνε δείξῃ ; »
«Ἐχεις καὶ χείλη νὰ τὸ πῆς, καρδιὰ νὰ μολογήσῃς,
ἔχεις καὶ χειροπάλαμα, γιὰ νὰ μοῦ τόνε δείξῃς ».
« Θωρεῖς ἑκεῖνον τὸ γυμνό, τὸν παραπονεμένο,
ὅπου φορεῖ στὴν κεφαλὴ ἀγκάθινο στεφάνι ;
Ἐκεῖνος εἶναι ὁ γυιόκας σου κι ἐμὲ ὁ δάσκαλός μου ».

Κι ἡ Παναγιά, σὰν τ' ἀκουσε, τοῦτον τὸ λόγο λέει :
« Ποῦναι γκρεμὸς νὰ γκρεμιστῶ, γιαλὸς νὰ πάω νὰ πέσω ; »
Κανένας δὲν τῆς μίλησε, νὰ τὴν παρηγορήσῃ.
Μόν' ὁ Χριστὸς τῆς μίλησε ἀπ' τὸν Σταυρὸν ἐπάνω :
« Κάνε, μαννούλα, ὑπομονὴ καὶ διάφορο δὲν ᔁχεις.
Στρῶσε τραπέζι θλιβερό, νὰ φᾶνε οἱ θλιμμένοι
καὶ τὸ Μεγάλο Σάββατο κάθου νὰ μ' ἀπαντέχης.
Τὴν Κυριακίτσα τὸ πρωὶ θὰ ποῦν Χριστὸς ἀνέστη ! ».

Δημοτικὸν

7. ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

"Ο συγγραφεὺς περιγράφει τὸν ἐσπερινὸν τῆς παραχωνῆς τοῦ Ἀγίου Νικολάου εἰς τὸν ὁμώνυμον ναὸν τῆς πατρίδος του Σκιάθου.

'Εβραδυασεν. 'Ο ἥλιος, δύων ὅπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους, ἔπειμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτίνας, λαμβάνων μεθ' ἔαυτοῦ ὅλο τὸ εύφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλπος* καὶ ἀφήνων εἰς τὰ βουνὰ νὰ στέλλωσι τὸ ὁξὺ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγαιον*.

'Ο λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία, τέσσαρα καίκια ἥρχοντο βιαστικὰ ν' ἀράξωσι χάριν τῆς ἑορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἔξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Καὶ μόνος ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρείας ἀνεβοκατέβαινεν ἀκόμη εἰς τὸ παράλιον περιμένων τὸ ἀτμόπλοιον.

"Ομως ἐνύκτωσε καὶ ἥρχισε νὰ σημαίνῃ ἡ ἀγρυπνία. 'Ο γλυκὺς τοῦ κώδωνος ήχος ἐλαλοῦσεν, ἐκελαδοῦσεν, ἐνόμιζες, τὴν πανήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἀν ἀποβιβασθῆς, θὰ ἀπαντήσῃς τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Νικολάου μικρὸν ἥ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἥ μὲ πλίνθους. 'Ο "Άγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἥ γλυκυτέρα τοῦ ναύτου παραμυθία*", τῶν θαλασσῶν ὁ "Άγιος. Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθῶσι, διότι ηύτυχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἑορτήν του εἰς τὸ νησάκι των. 'Ο ναύτης καὶ ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν "Άγιον, εὐχηθείς, ὅταν ἥτο εἰς τὸ πέλαγος, νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἑορτήν εἰς τὴν πατρίδα του, ν' ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῆ ἥ εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμό του εἰς τὸν "Άγιον, λαμπάδα μεγάλην ἥ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετήσῃ τὴν μητέρα του ἥ τὴν σύζυγόν του. 'Αλλ' ἐνίστε δὲν ἐπανέρχεται. Τὸ τάξιμό του ἥτο βαρύ.

Εἶχε τάξει ὅλην τὴν ζωήν του. Νὰ γίνῃ καλόγηρος! Καὶ οὕτως ὁ εὐλαβής, διασώσας τὴν ζωήν του ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης

πηγαίνει νά τήν κλείστη εἰς τοὺς ἀφώνους τοῦ μοναστηριοῦ τοίχους, εἰς τὸν Ἀθωνα.

Πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συνηθροίζοντο εἰς τὴν ἀγρυπνίαν συνωστιζόμενοι * ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Ἅγιου Νικολάου, παλαιᾶς βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, δλίγον μαυρισμένης ἢ ἀπὸ τοῦ χρόνου, ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἥθελησε διὰ τοῦ σκιεροῦ χρώματος νὰ παραστήσῃ τὸ αὐτηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ ἀρχιερέως. Καὶ ἦναππτον ὅλας τὰς μεγάλας λαμπάδας οἱ ναῦται, τὰς ὃποίας εἶχον φέρει ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ ἔλαμπεν ἡ εἰκών, καὶ ἔλαμπεν ὅλη ἡ ἐκκλησία. Καὶ ἀκτινοβολοῦσε τὸ πρᾶφον τοῦ Ἅγιου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὡς νὰ τύχαριστεῖτο, ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔβούιζεν ὁ μικρὸς ναὸς ἐκ τῆς φαιδρᾶς τῶν ἀσμάτων ψαλμῳδίας, μετ' ἴδιαιτέρας ἀγάπης ἐπαναλαμβανούσης τὸ « Ἄγιε Νικόλαε » ἐν τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ὑμνοῖς. Καὶ ηὐχαριστοῦντο γῦρο - γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ἄσματα καὶ προσβλέποντες ἀτενῶς * εἰς τὴν εἰκόνα, κατάφορτον ἀπὸ τῶν ἀναθημάτων *, ἐν οἷς διέπρεπον ἀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιερώματα. Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκών προσελάμβανε θαυμασίαν τινὰ κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες, ὅτι ἐκινοῦντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἅγιου καὶ εὐλογοῦσεν ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὅψιν τὸ γηραιόν του πρόσωπον.

Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ Ἅγιου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκύν καὶ μειδιῶντα *, ὡς ὅτε ἔσωζε κρυφὰ τὰς τρεῖς ἐκείνας θυγατέρας ἀπὸ τοῦ ἡθικοῦ θανάτου, παρέχων τὰ μέσα τῆς ὑπανδρείας, καὶ ἔτεινε καὶ αὐτὸς τὴν χεῖρα, νομίζων ὅτι ὁ « Ἅγιος φλωρία ἐμοίραζε τὴν στιγμὴν ἐκείνην. » Άλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι ποτὲ ὁ ἐπίσκοπος τῶν Μύρων *, ἄγριος καὶ ἀπειλητικὸς ἐμφανισθείς, ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νὰ θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἔβλεπτεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγριον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. « Ο δὲ ναύτης, διαλογιζόμενος τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ « Ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον σκάφος, ἔτοιμον νὰ καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο τὸν « Ἅγιον ιστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βαστάζοντα κραταιῶς τὸ πηδάλιον, ἐνῷ ἡ εἰκών παρίστα τοῦτον καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα. » Εκεῖνος δὲ πάλιν, ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμήν,

κατὰ τὴν ὄποιαν δ "Αγιος βυθισθεὶς ἐν τῷ πόντῳ ἔσωσεν ἡμίπνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον τὸν Ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ κοντὸν λευκόν του γένειον ἔσταζεν ἀκόμη θάλασσα.

Τόσην ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ὑπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν . . .

«Τῶν θαλασσῶν δ "Αγιος» (Ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

8. ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΠΙΝΔΟ

"Ολο τὸ χειμῶνα δ Πίνδος μένει βουβός, ἥσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανείς, πώς κοιμᾶται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάτασπρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, βυθισμένος σ' ἕναν ὑπνο ὁλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, ποὺ οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τσοπάνηδες, κατεβαίνουν τότε μαζὶ μὲ τὶς οἰκογένειές τους στὰ χειμαδιά. Ἐπ' ὅσους μένουν ἔκει, οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμμιὰ δουλειὰ πάνω στὶς ἄγονες κορυφές του, ξενιτεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἔξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουν λοιπὸν ἔκει μερικοὶ γέροντες, ἀπόστρατοι τῆς βιοτικῆς πάλης, ποὺ ταράσσουν μὲ τὶς πολύλογες συζητήσεις των τὴν μονότονη ἐρημιὰ τῶν μεσοχωριῶν καὶ τὴ σιγαλιὰ τῶν χαγιατῶν τῆς κάθε ἐκκλησιᾶς, καθὼς καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ κοπέλλες.

Αὔτες κάθονται κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια τους, γνέθουν τὰ μάλινα ύφασματά τους, λένε τὴ νύχτα παραμύθια γύρο ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ στὸν ὑπνο τους δύνειρεύονται τὸ γυρισμὸ τῶν καλῶν τους.

"Ωσπου ἔρχεται ἡ ἄνοιξι . . . "Ωσπου πλησιάζει τὸ Πάσχα, ἡ χαριτωμένη Λαμπρή . . .

Τότε παύουν οἱ μπόρες κι οἱ κακοκαιρίες. 'Ο οὐρανὸς ἀλαφρώνεται ἀπ' τὰ πυκνὰ σύγνεφα καὶ τὸ πλάτος του ἀνοίγεται καθαρό, καταγάλανο. 'Ο ἥλιος ἀνατέλλει στὸν ὁρίζοντα θερμὸς καὶ ζωγόνος. Λειώνουν τὰ χιόνια στὰ χαμηλώματα τοῦ Πίνδου, καὶ τὰ νερὰ σχηματίζουν μεγάλα, θολὰ κι ὀρμητικὰ ρέματα.

Στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ξυπνᾷ τὸ μικρὸ χόρτο καὶ φουντώνει

τὸ λουλουδάκι ἀπὸ τὰ ζεστὰ τοῦ ἥλιου φιλιά. Μόνον οἱ κορυφὲς λαμποκοποῦν ἄκομα κατάλευκες καὶ παγωμένες.

Τότε ἀρχίζει νὰ ἔντυνῃ κι ὁ Πίνδος. ‘Η καρδιά του πυρώνεται καὶ ἔπειτα’ ἡ φωνὴ του. Οἱ γέροντες τῶν χωριῶν του κατεβαίνουν συχνότερα στὰ μεσοχώρια καὶ στὰ χαγιάτια τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ πρόσωπά τους παίρνουν φαιδρὴ ὄψι κι οἱ συζητήσεις τους ζωηρότερο ὕφος.

Οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλλες δὲν κλείνουν πιὰ ἔρμητικὰ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Παρατοῦν κάπου - κάπου τὸ μελαγχολικὸ ἀργαλειὸ καὶ πιάνουν τ’ ἀνοιχτὰ λιακωτά, μὲ τὴ ρόκα στὴ μασχάλη καὶ μὲ τὸ τραγούδι στὰ χείλη τους, τὸ τραγούδι τῆς ἑλπίδας, τοῦ γυρισμοῦ τῶν ἔνιτεμένων τους.

Κι αὐτοί, ἀφοῦ γεμίσουν τὰ πορτοφόλια τους μὲ παρᾶδες, ἀφήνουν πιὰ τὴν ἔνιτειά καὶ ἔκεινῶν γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὸν Πίνδο.

— Μέρες Λαμπριάτικες . . . θὰ γυρίσω τώρα στὸν τόπο μου, λέει χαρούμενο κάθε ἔνιτεμένο παιδί τοῦ Πίνδου.

Τὸ Μεγαλόβραδο οἱ ἔνιτεμένοι βρίσκονται ὅλοι στὸ δρόμο καὶ φτάνουν στὶς πατρίδες τους ὡς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Είναι συνήθεια, νὰ πᾶνε δύο στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τους ἔκεινη τῇ νύχτα καὶ ν’ ἀκολουθήσουν τὸ γύρισμα τοῦ Ἐπιταφίου.

Πόση συγκίνησι, πόση χαρά, πόση ποίησι ἔχει ὁ γυρισμὸς αὐτῶν τῶν ἔνιτεμένων! Κι οἱ καμπάνες, ποὺ στολίζουν, ἀπὸ τρεῖς κι ἀπὸ πέντε μαζί, τὰ ψηλὰ καμπαναριὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πίνδου, ἀναστατώνουν αὐτὲς τὶς ἡμέρες μὲ τοὺς ἔχους των ὅλη τὴν ἔκτασι τῶν βουνῶν καὶ τὰ βάθη τῶν ἀγρίων ἔκείνων φαραγγιῶν. Νομίζει κανείς, πώς ἀλαλάζουν κι αὐτὰ ἀπ’ τὴ χαράτους γιὰ τὸν ἐρχομό τῶν ἔνιτεμένων.

Πιὸ χαρωπές ὅμως ἀντηχοῦν οἱ καμπάνες στὸν ὅρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, στὴν πρώτη Ἀνάστασι. Καὶ σημαίνουν, σημαίνουν ἀδιάκοπα τότε, σὰν νὰ θέλουν νὰ ἔντυναν χαράτους καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπ’ τὰ μνήματά τους, γιὰ νὰ γιορτάσουν στὴν ἐκκλησιὰ τὴ μεγάλη Ἀνάστασι.

Είναι σὰ νὰ κράζουν τοῦ γέρου - Πίνδου νὰ σηκωθῇ πιὰ ἀπ’ τὸν βαρὺ ὕπνο του, νὰ ἔντυναχθῇ, νὰ ἴδῃ τὸν ἐρχομό τῆς γλυκειᾶς ἀνοιξῆς, ν’ ἀκούσῃ τὸ γλυκὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν τοῦ Ἀπρίλη,

σὰν νὰ σαλπίζουν πολεμικὸ ἐγερτήριο στὸν κοιμισμένο, στὸ σκλαβωμένο λαὸ τῆς Ἡπείρου.

Μεμιδές τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν φωτίζονται ὅλα, οἱ πόρτες ἀνοίγουνται ὡς πέρα καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς οἱ χωρικοί, ἀνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, ὅλοι καλοντυμένοι καὶ στολισμένοι μὲ τὰ δῶρα, ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς μακρινὲς χῶρες οἱ ξενιτεμένοι τους καὶ τρέχουν μὲ τὶς λαμπάδες των τις λευκές στὴν ἐκκλησιά.

'Η ἐκκλησιὰ πλημμυρίζει ἀπὸ φῶτα στὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός », ποὺ λέει ὁ παπᾶς, βγαίνοντας λαμπροφορεμένος στὴν Ὁραία Πύλη μὲ ἀναμμένα τὰ τρικέρια κι ἀντηχεὶ ἀπὸ ψιθυρισμοὺς χαρωπούς μὲ τὴν ἐκφώνησι τοῦ « Χριστὸς Ἐνέστη ». "Αλλες κωδωνοκρουσίες δυνατὲς ἐπακολουθοῦν τότε κι ἄλλοι ἀντίλαλοι μακρινοί.

Κι ὅταν βγαίνουν ἀπολείτουργα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, τοὺς χαιρετίζει μὲ χαμόγελα τὸ ροδόλευκο γλυκοχάραγμα, ποὺ βάφει μὲ τὴν πτορφύρα του τὶς ἄκρες τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν κορυφῶν τὰ χιόνια καὶ μυρώνει μὲ θεϊκὰ ἀρώματα τὰ χλοερὰ χαλιὰ τῶν χαμηλωμάτων καὶ τὸν αἰθέρα καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῶν βαθιῶν φαραγγιῶν.

Νὰ κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἀνατέλλει σὲ λίγο, ὁ λαμπρός, ὁ ζεστός, ὁ γλυκός, ὁ πρόσχαρος ἥλιος τῆς Λαμπρῆς, ποὺ φιλεῖ μὲ τόσην ἀγάπη, μὲ τόσον πόνο τοὺς κατοίκους τοῦ Πίνδου, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ξενιτεμένους, σὰν νὰ τοὺς σφίγγῃ στὴν ἀγκαλιά του πατρικά, σὰ νὰ τοὺς λέηται νὰ λησμονήσουν τὴν κακοπέρασι τῆς ξενιτεῖας, σὰν νὰ τοὺς ὑπόσχεται γιὰ πιολούς μῆνες νὰ μὴ τοὺς ἀναγκάσῃ ν' ἀφῆσουν τὸν τόπο τους, τὴν οἰκογένειά τους.

Χαϊδεύει ὁ Λαμπριάτικος ἥλιος τὸν χιονισμένο Πίνδο, τὸν χαιδεύει καὶ τοῦ ὄρκιζεται, πῶς θὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τὶς φλόγες καὶ θὰ ἀναλύσῃ γρήγορα τὰ παχιὰ χιόνια του, θὰ τὸν ξεφορτώσῃ ἀπ' τοὺς βαριοὺς πάγους, θὰ τὸν στολίσῃ πάλι μὲ ἥσκιους, μὲ λουλούδια, μὲ πουλιά καὶ θὰ φέρῃ πάλι στὴν ἀγκαλιά του κάτω ἀπ' τὰ χειμαδιά τὰ πρόβατα μὲ τὰ λαμπτρά τους κουδούνια, τοὺς βοσκούς μὲ τὶς γλυκείες τους φλογέρες, τὶς βλαχοπούλες μὲ τὰ γλυκά τους τραγούδια καὶ τοὺς κλέφτες του, τοὺς παλιούς μὲ τ' ἀστημένια τους ἄρματα.

Καὶ χαμογελάει τώρα ὁ Πίνδος καὶ λησμονάει τὸ μακρύ χειμωνιάτικο ὕπνο του καὶ ξαναπαίρει ζωὴ καὶ δύναμι.

Τ' ἀπομεσήμερο τῆς Κυριακῆς γίνεται στὶς ἐκκλησιές ἡ δεύτερη

Ανάστασι, ἡ λεγομένη Ἀγάπη. Χορτασμένοι ἔκει ὅλοι ἀπ' τὸ πασχαλινὸ τραπέζι, μεθυσμένοι ἀπ' τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὔτυχία καὶ ζεσταμένοι ἀπὸ τὶς ἀχτίδες τοῦ εὐεργετικοῦ ἥλιου, ζεχύνουν γῦρό τους τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς.

Άλλαζουν τώρα τὸ φιλί τῆς Ἀγάπης, πάνω στὸ χορό, ποὺ στήνουν οἱ μαυρομάτες στὰ χοροστάσια, στὶς πλατειὲς αὐλὲς καὶ στὰ χορταρόστρωτα σιάδια* τῶν χωριῶν.

Αὐτὸς εἶναι τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο. Εἶναι τὸ πρῶτο ξύπνημα ὑστερ' ἀπὸ τὸν βαρύ, βαρύτατο χειμωνιάτικο ὑπνο. Εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάστασι τῆς ζωῆς ὑστερ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη νάρκη κι ἐνα βαθὺ μαρασμό. Καὶ γι' αὐτὸς γιορτάζεται τόσο χαριτωμένα, τόσο πρωτότυπα.

*Εφημερὶς «Ἡχὼ τῶν Ἀθηνῶν», 1892

Κώστας Κρυστάλλης

9. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πολλοὶ ποιμένες συνεκεντρώθησαν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων εἰς μίαν στάνην Ἡπειρωτικοῦ χειμαδιοῦ.

— Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιὰ κλαδούρια, ρίχνε, Χριστο, σ' ἔκαψε κεῖνο τὸ δαυλί, γέρο Καψάλη; σβῆστ' το. Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῆς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη καὶ τί καιρὸ θὰ κάνη.

— Κύρ Τάκη, ξεφεγγάρωσε καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζει ἡ Βαλαώρα*. Κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθειὰ στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα, καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μέσ' στὸ μαντρὶ κλειστὰ καταλαγιάζουν, στὸν τσάρκο* κάπου μοναχὰ μικράκια ἀρνιὰ βελάζουν.

Εἶναι τὰ γκρέκια* τους ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πρᾶτα κομμένο ἀπ' τὰ ζεβάτα.

— Τώρα σταθῆτε όλόγυρα, παιδιά, καὶ ἀκουρμαστῆτε*.
 τοῦ κόσμου ὁ Ἀφέντης ὁ Χριστὸς — νὰ μὴ τὸ λησμονῆτε —
 γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά, ποὺ ζωντανὰ μαντρίζουν,
 τ' ἀρνιά Τὸν χουχουλίζουν*.

Μέσ' ἀπὸ κείνη βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
 καὶ σὰν ἀπόψε ἀόρατος, γυρνᾶς μέσ' στὸ σκοτάδι,
 καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μάντρια, κοπάδια ὅπου φυλᾶνε
 ρωτῶντας πῶς περνᾶνε.

Καὶ τοῦτο ἀκουρμαστῆτε το — δὲν εἶναι παραμύθι —,
 κατόπι ἀπ' τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὄρνιθι,
 στὴ μάντρα ἔνα Χριστόψωμο νὰ γλείψουν, φέρτε γύρα,
 γαλάρια ἀρνιά καὶ στείρα.

Τὶ ἐμάθαν τὸν Ἀφέντη μας, ὁπώγλειψε στὰ γέννα
 καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα,
 κι ἀν δὲν τὸ γλείψουν τὸ ψωμί, τὴν ὥρ' αὐτὴ βελάζουν,
 σὰ γνωστικὰ ἀνακράζουν.

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρά καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
 γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιά, ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
 τὶ γέρασσα κι εἰν' ἀγνωρο τοῦ χρόνου τί μὲ βρίσκει·
 λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει*.

Πρῶτα παντρεύω τὴ φωτιά μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
 ὅπωχει τὸ κορμὶ στοιχειὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
 ώσάν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζῆσι νὰ μὴ γεράζησ,
 νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζῃς.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιὰ τὰ φύλλα,
 παντοῦ ν' ἀπλώνησι γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλα,
 νὰ δείχνεσαι πώς πάντα ζῆσι καὶ ζοῦν μαζὶ σου ἀνθρῶποι,
 σὲ πόλι ἢ βοσκοτόπι.

Από τὴν στρουγγοκάλυβα ποτὲ νὰ μὴ μοῦ λείπης,
 τὶ μοῦ εῖσαι τῆς χαρᾶς ζωὴ κι ὁχτρὸς τρανὸς τῆς λύπης.
 Νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦσ, νὰ βρόζῃς νὰ μοῦ κραίνῃς*
 γλυκὰ νὰ μὲ θερμαίνῃς.

Νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιά μου,
 σὰν τὰ ρουπάκια* τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου.
 Νὰ μὴ σᾶς εῦρουνε ποτὲς τὰ ἔρημα τὰ γέρα ! ...

— Νὰ ζῆσ καὶ σύ, πατέρα !

« Τραγουδιστής »

Κώστας Κρυστάλλης

10. Ο ΠΑΠΑ - ΔΙΑΝΕΛΛΟΣ

‘Ο ἥρως τοῦ παρόντος διηγήματος εἶναι ὁ κύριος Κωνσταντός δόζιμαρχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ δήμου Λίτης, τοῦ χωρίου Α, δόστις ὑπεσχέθη, ὡς εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλως νὰ ὑπόσχεται, (εἰς τὴν ἀρετὴν δὲ ταύτην ἵσως ὥφειλε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ πολιτικά, διότι ἐνῷ ὁ α' καὶ β' πάρεδρος εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περὶ τῆς πρώτης τάξεως πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸς μετριόφρων καὶ χωρὶς κεράσματα ἔξελέγετο ἀσφαλῶς τρίτος ἑκάστοτε, μὴ ὑπάρχοντος τετάρτου συναγωνιστοῦ) ὑπεσχέθη, λέγω, νὰ ὑπάγῃ νὰ συλλειτουργήσῃ μὲ τὸν παπᾶ - Διανέλλον τὸν Πρωτέδικον, ἔξω εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. ‘Ο ναϊσκος εύρισκετο τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως, καὶ ὁ παπᾶς Διανέλλος ὁ Πρωτέδικος εἶχεν ὅπελθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς πρωίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κύριου - Κωνσταντοῦ, ὅτι θὰ ἔφθανε πρὸς τὸ βράδυ, διὰ νὰ ψάλῃ καὶ συνεορτάσωσιν δόμοῦ τὴν Ἀνάστασιν. ‘Αλλον βοηθὸν δ παπᾶς δὲν εἶχεν· ὁ νεώτερος υἱός του ἐτοιμαζόμενος ἔφετος δι’ ἔξετάσεις εἰς τὸ Διδασκαλεῖον δὲν ἤδυνηθει νὰ ἔλθῃ τὸ Πάσχα. ‘Ο ἄλλος ἔλειπε διαρκῶς ναύτης μὲ τὰ καράβια του. Θυγατέρες, τὸ ἄφθονον τοῦτο προϊὸν τοῦ τόπου, τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἡ μακαρίτισσα ἡ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν ἀριθμὸν — ἃς εἶχαν ζωὴν — ὅποιον δὲν ἔπεισαν ἀενάως νὰ μεγαλώνουν — νὰ μὴν ἀβασκαθοῦν· ἥσαν τόσον γείτονες τὴν ἥλικίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθανε νὰ μεγαλώσῃ ἡ μία, καὶ ἡ ἄλλη ἀμέσως τὴν ἔφθανεν.

ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσον ἐφαίνοντο, καὶ μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, ἵσαι περίπου εἰς τὰ χρόνια, ἵσως καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα· καὶ ὁ παπᾶς - Διανέλλος, ἀκούσιος ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλεύθερος οὕτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγῃ.

Τὸν τριῶν ὥρῶν δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἔξωκκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρωί, ἀπολείτουργα, ὁ παπᾶς - Διανέλλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δύο νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδας δέκα καὶ δώδεκα ἑτῶν, καὶ ἀπὸ ὅμαδα ἐπτάτη ἡ ὀκτὼ γυναικῶν φιλέόρτων, προπορευομένου τοῦ ὄνου του φορτωμένου μὲ δισάκκιον μὲ τὰ Ἱερὰ τοῦ παπᾶ. 'Ο ἥλιος ἦτον ὡς δύο καλαμιές ὑψηλά, ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι, εἴτα ἔφθασαν εἰς τὰ Βουρλίδια, εἴτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμη ἐκεῖ καὶ εὐηργέτει τοὺς ὁδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιάν του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἔξεφόρτωσαν τὸ ὄνάριον.

'Ἐκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἥναψαν φωτιάν, διὰ νὰ ψήσωσι καφὲν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν Ἱερέα, αἱ δὲ ἔδραξαν ἐκ τῶν εὐώδῶν θάμνων δέσμα σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλεῶν καὶ συνέδεσαν προχείρως διὰ κλωστῆς σκούπας, καὶ ἥρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν, ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. 'Ο Ἱερεὺς ἀπέτελεσε σκούπαν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δενδρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὅλον τὸ Ἱερὸν Βῆμα. Δὲν ἔπαιε δὲ νὰ γογγύζῃ καὶ νὰ διάμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ἀβελτηρίας, ὡς ἐλεγε, τῶν βισκῶν καὶ τῶν αἵπολων, αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμη 'Ανάστασιν εἰς τὸ Βουνόν, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κανεὶς δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίστε μέχρι τῆς βεβηλώσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ἵσως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἔξωκκλησίων, ὡς ἡδύνατο νὰ πεισθῇ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἵχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ ὅποια οὐδὲν εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἔξαλείψωσιν. 'Ενδοθεν τοῦ Ἱεροῦ βήματος, ἐνῷ ἔκυπτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἤκουετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ.

- "Ἄχ ! ἀλλοίμονο . . . « ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

- Δὲν τοάκισε κανεὶς τὸ ποδαράκι του ; ἔκραξεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ Ἱερέως ἡ θειά - Σειραϊνώ, ἡ ἀληθής σημαιοφόρος τῶν ἔξοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγυριῶν.

— «'Ανθρώπους καὶ κτήνη ! » ἐψιθύρισεν πάλιν ὁ Ἱερεύς.

Εἶχε παρέλθει ἥδη ἡ μεσημβρία καὶ ὁ Ἱερεύς μετὰ τοῦ μικροῦ ποιμήνου ἔκαθισαν νὰ γευματίσωσιν ύπό τὴν Ἱεράν ἐλαίαν, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναΐσκου, ἐγγὺς τοῦ παμπαλαίου ἑκείνου λιθοκτίστου κιβουρίου, τὸ ὅπιον κατ' ἄλλους ἦτο στέρνα ὕδατος καὶ κατ' ἄλλους κοιμητήριον ἢ ὁστεοθήκη. Ἡ θειὰ Μαθηνώ, γηραιά εὐλαβῆς γυνή, ἀποβλέψασα πρὸς τὸ κτίριον τοῦτο μετὰ στεναγμοῦ εἶπε :

— Ὡμεῖς τρῶμε, κορίτσια· νὰ ἔχουν τάχα κι οἱ φτωχοὶ νὰ φᾶνε ;

— Τρῶν, οἱ πεθαμένοι, θειὰ - Μαθηνώ ; εἶπε τὸ Ἀγλαώ, ἡ δωδεκάέτις παιδίσκη τοῦ Ἱερέως.

— Οἱ πεθαμένοι τρῶνε κόλλυβα, ἐγὼ τὸ ξέρω, προσέθηκε τὸ Καλλιοπώ, ἡ δωδεκάέτις μικρὰ ἀδελφή της, καὶ γι αὐτὸ ἡμεῖς στὸ σπίτι, ὅσα κόλλυβα μᾶς φέρνουνε, ὅλα τὰ μοιράζουμε στοὺς φτωχούς καὶ στὰ παιδιὰ τὰ γειτονόπουλα, γιὰ νὰ ἔχῃ ἡ μάννα μας, ἡ φτωχὴ νὰ φάῃ στὸν ἄλλον κόσμο . . .

Τὸ δειλινὸν ἐφάνησαν μακρόθεν νὰ κατεβαίνωσι τὴν ράχιν ἐρχόμεναι αἱ καλυψιώτισσαι γυναικεῖς, αἱ ποιμενίδες καὶ βοσκίδες τῶν ἀγροτικῶν συνοικιῶν. Ἡλθον φέρουσαι πελωρίους κοφίνους γεμάτους ἄνθη, λαμπάδας, κηρία καὶ ὀγγεῖα μὲ ἔλαιον καὶ πρόσφορα καὶ μικρὰς φιαλίδας μὲ νᾶμα, ἢ ὁδηγοῦσαι ὄνάρια μὲ τὰ σάγματα ἐπεστρωμένα διὰ κιλιμίων καὶ χραμίων, φορτωμένα τορβάδες καὶ δισάκκια μὲ φλάσκας οἴνου, μὲ τυρία νωπὰ ἢ ζεματισμένα καὶ κόκκινα αύγά.

Κατόπιν ἐφάνησαν σφυρίζοντες ἀλλοκότως δύο ἢ τρεῖς βοσκοὶ μὲ τὰς ἀγέλας των, τὰς ὅποιας ὠδήγησαν παρὰ τὸν ἀπότομον κρημνὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ τράγοι ἐπήδων ἀπὸ βράχον εἰς βράχον, ἀπὸ ὅχθον εἰς ὅχθον, ἀπὸ κοιλώματος εἰς κοιλώμα, ἐνῷ τὰ ἐρίφια χαριέντως σκιρτῶντα ἔτρεχον κατόπιν τῶν αἰγῶν βελάζοντα, ἀγαλλόμενα πρὸς τὴν νέαν δι' αὐτὰ ἀπόλαυσιν τοῦ ἀγνώστου τούτου πράγματος τῆς ζωῆς, ἐκθέτοντα εἰς τὸν ἥλιον τὰ στακτερὰ ἢ στικτὰ καὶ λευκὰ καὶ μαῦρα τριχώματά των.

Τελευταῖοι ἐφθασαν οἱ ποιμένες, ἀνευ τῶν ἀμνάδων των, τὰς ὅποιας εἶχον ἀφῆσει ὀπίσω εἰς τὰς μάνδρας, κομίσαντες μόνον δύο ἀρνία σφαγμένα. Ἐφθασαν συγυρισμένοι, ἀλλαγμένοι, στολισμένοι ὅλοι των, μὲ καθαροὺς χιτῶνας, κοντὰ βρακία καὶ ὑψηλὰς βλαχό-

καλτσας, μὲ πλατέα ζωνάρια κίτρινα ή κόκκινα, χυραφισμένοι καὶ μὲ τοὺς λινόχρους ἢ καστανούς μύστακας ἀγκιστροειδεῖς.

Ταχέως ἔκλινεν ἡ ἡμέρα καὶ ὁ ἥλιος ἔδυσεν εἰς μίσην ράχιν τοῦ Πηλίου, ἀντικρύ, ὅφοῦ ἐπὶ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας εἶχε μείνει στεφανωμένος μὲ κυάνεια καὶ περιπόρφυρα χρυσαυγῇ νέφῃ, ἀντιλαμβάνων ὃ ἕδιος ὅσην ἀπέδιδε δόξαν καὶ λάμψιν, καὶ ἐπὶ δέκα λεπτὰ ἀκόμη, ὅφοῦ ἐβασίλευσεν, αἱ ἀκτίνες τῆς στέψεώς του ἔμειναν χρυσοφαεῖς, πορφυρίζουσαι, κυανίζουσαι, βάπτουσαι τὸ βουνὸν μὲ ἴωδες χρῶμα.

Εἴτα κατῆλθεν ἡρέμα ἐπὶ τοῦ ὄρους ἡ νύξ, σπείρουσα παντοῦ τὸ βαθὺ καὶ ἄρρητον μυστήριον της. Καὶ ὁ μπάρμπα - Κωνσταντὸς ὁ Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ χωρίου Α, τοῦ δήμου Λίτης, δὲν ἐφάνη οὐδαμόθεν νὰ ἔρχεται.

"Ητο δὲ ἀνήσυχος ὁ Ἱερεὺς καὶ φόβος ἦτο νὰ μείνωσι χωρὶς Ἀνάστασιν καὶ λειτουργίαν. Διότι εὐλόγως δὲν ἤδυνατο ἄνευ βοηθείας νὰ Ἱεροπρακτήσῃ. Λειτουργία χωρὶς ἔνα τούλαχιστον ψάλτην ἢ ἀναγνώστην δὲν γίνεται. Οἱ ποιμένες καὶ οἱ βοσκοὶ ἤσαν ὅλοι, ὡς εἰκός, οὐ μόνον ἀγράμματοι, ἀλλὰ καὶ ἀλιβάνιστοι οἱ κακόμοιροι πολλοὶ τούτων.

— Τώρα τί νὰ κάμωμε ; 'Ορίστε, σοῦ ὑπόσχονται σίγουρα μιὰ δουλειά, καὶ ὑστερά σ' ἀφήνουνε μέσ' στὴ μέση. «'Ανθρώπους καὶ κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

"Ηλπίζεν ἐν τούτοις ἀκόμη, ὅτι ὁ μπάρμπα - Κωνσταντὸς θὰ ἥρχετο. Ἀργοστόλιστος ἦτο πάντοτε, τὸν ἵξευρεν. Ἄλλα τώρα ἦτο σκοτεινὴ ἀκόμη νύξ καὶ μόνον τὰ ἄστρα ἔλαμπαν ἄνω. Ὁλίγον ὑστερά ἀνέτειλεν ἡ σελήνη, καὶ τότε ἐλπίς ἦτο νὰ ἔλθῃ.

Παρῆλθον δύο ὥραι καὶ ἡ σελήνη κολοβὴ ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν βουνὸν ἄνω, ἀνερχομένη βραδέως εἰς τὸ στερέωμα, καὶ αἱ τάξεις τῶν ἄστρων ἡραιώθησαν ἐπ' ἄπειρον καὶ σχεδὸν ἡμαυρώθησαν εἰς τὴν διάβασίν της. Παρῆλθεν ἀκόμη μία ὥρα. 'Ο μπάρμπα - Κωνσταντὸς δὲν ἐφάνη.

— 'Ο Ἱερεὺς ἥρχισε ν' ἀγανακτῇ.

— 'Ο ἀσυνείδητος ! ὁ μωρός . . . "Ημαρτον Κύριε ! «'Ανθρώπους καὶ κτήνη . . . ! ».

— Τὰ ξέρω ἐγὼ ἀπὸ ὅξου τὰ πλιότερα τὰ γράμματα, παπᾶ, τοῦ ἔλεγεν ἡ θειὰ τὸ Μαθηνώ, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ θάρρος· τὰ κανοναρχῶ

κειδά στ' αὐτὶ τοῦ γέρο - Φιλιππῆ, κι δέ γέρο - Φιλιππῆς, ὅποῦνθ' θεοφιβούμενος ἀνθρωπος θὰ τὰ λέη κειδά ὅπως - ὅπως . . .

— Νὰ δὰ ἡ ὥρα νὰ σὲ κάνουμε καὶ ψάλτη, Μαθηνώ ! ἀπήντησε γελάσας δὲ Ἱερέυς.

‘Ως τόσον ἐπλησίαζε μεσονύκτιον καὶ δὲν ἥτον ἐλπὶς νὰ ἔλθῃ πλέον δὲ μπάρμπα - Κωνσταντός, δὲ τρίτος πάρεδρος.

‘Ο παπᾶ - Διανέλλος ἐσηκώθη στενάζων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ βῆματος. Εύθὺς κατόπιν του ἔτρεξαν ἡ γριὰ - Μαθηνώ καὶ ἡ θεία Σειραϊνώ, ἡ σημαιοφόρος τῶν πανηγύρεων. Αἱ δύο γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νὰ ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νὰ κάμνωσιν ἔγκαρδίους σταυρούς. Ἡσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικά των. Ἡταν Ἀνάστασις. Ἀνάστασις ! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἔλαμπε μὲ ἄγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφὴ τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἤστραπτεν ἔξ αφάτου χαρᾶς ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος της.

Τέλος δὲν ἥτο ἐλπὶς νὰ ἔλθῃ δὲ κύρ - Κωνσταντός, καὶ ὥφειλον ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεως γυναῖκες, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἀποτινάχασαι τὴν ὑπνώδη νάρκην, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναῖσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δὲν ἤργησαν νὰ ἔξυπνήσωσιν, δὲ παπᾶ - Διανέλλος ἔξηλθε πρὸς στιγμήν καὶ λαβών τεμάχιον παλαιᾶς σανίδος καὶ σφυροειδές ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σήμαντρον, διότι φεῦ ! δὲν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, δῆστις νὰ ἔξυπνῷ τούς ἀπὸ αἱώνων κοιμηθέντας, καὶ νὰ συγκινῇ τὴν κόνιν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάστης πόλεως. Διὰ τοῦ σημάντρου τούτου ἤρχισε νὰ κρούῃ δὲ Ἱερέυς εἰς τροχαίους πρῶτον (τὸν ἀδάμ, ἀδάμ, ἀδάμ), εἴτα εἰς ίάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον). Οἱ βοσκοὶ ἐνωτισθέντες τὸν μονότονον ἥχον ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶς ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάπτας των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

‘Ο Ἱερέυς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνος του τὴν πανυχίδα, ὅλον τὸ «Κύματι Θαλάσσης», ἔθυμίασεν, ἔκαμεν ἀπόλυτιν, εἴτα φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον, ἤναψε μεγάλην λαμπάδα καὶ βαστάζων αὐτὴν ἔξηλθεν εἰς τὰ βημάθυρα, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλῃ μεγαλοφώνως τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς». Οἱ βοσκοὶ ἤναψαν τὰς λαμπάδας των, ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες κι ἔξηλθον ὅλοι εἰς τὸ προαύλιον,

τοῦ Ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος « Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστὲ Σωτήρ ». Εἴτα ἡ Ἱερά εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπιληρούσης χρέη τρισκελίου, ἐφ' ἣς αἱ γυναικεῖς εἶχον στρώσει μεταξούφες μικρὸν προσόψιον. 'Ο Ἱερεὺς ἀνέγνω ἀργὰ τὸ κατὸ Μάρκον « Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου », εἴτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ « Δόξα τῇ ὁμοουσίᾳ », ᾔρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρῷ τῇ φωνῇ τὸ Χριστὸς 'Ανέστη . . .

« Λαμπριάτικος Ψάλτης »

'Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

11. ΟΙ ΚΡΥΦΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας τουρκιστί, δηλαδὴ περὶ τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον, σπάνιοι τινες διαβάται, οἱ τελευταῖοι ἀπομείναντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἀναστάσεως, ἐπέστρεφαν σπεύδοντες εἰς τὰς οἰκίας των. Μετ' ὀλίγον οὕτε ἐν βῆμα ἀντήχει εἰς τὸν δρόμον, σιγὴ δὲ νεκρικὴ ἐβασίλευε καθ' ὅλην τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. "Εξαφνα ἡ θύρα τῆς αὐλῆς μεγάλης τινὸς οἰκίας ἥνοιχθη χωρὶς κρότον καὶ ἐφάνη προκύψασα κεφαλὴ ἀνθρώπου. 'Η κεφαλὴ ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς νὰ ἔξηταζε μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ σκότους, ἐπειτα ἀπεσύρθη καὶ ἀνεφάνη πάλιν διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἔξετασιν.

— Ελάτε, δὲν είναι κανέis, ἥκούσθη χαμηλή φωνή.

Ψιθυρισμὸς ἐλαφρὸς ἡκολούθησε, καὶ τρία σώματα, σκιαὶ μᾶλλον, ἡ μία μεγάλη, αἱ ἄλλαι μικρότεραι, ἔξηλθον εἰς τὸν δρόμον.

Αλλὰ παρευθὺν βήματα ἀντίχησαν, κατ' ἀρχὰς μόλις ἀκουόμενα, ἐπειτα δὲ βαρέα καὶ πλησιάζοντα. Αἱ τρεῖς σκιαὶ ἀπεσύρθησαν ἀμέσως ἐντὸς τῆς αὐλῆς, καὶ ἡ θύρα ἐπανεκλείσθη. "Οτε ὁ διαβάτης ἐπέρασε καὶ ἔσβησεν ὁ κρότος τῶν βημάτων του, προέκυψεν ἐκ νέου ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς ἡμιανοιχθείσης θύρας, ἐστράφη, ἔξητασε, καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἔξηλθον πάλιν.

— Πάμε γρήγορα, ἐψιθύρισεν ὁ ὑψηλὸς ἀνήρ· πάμε γρήγορα. 'Αργήσαμε πολύ, καὶ θὰ μᾶς περιμένῃ . . . Βάλε καλύτερα τὸ γιασμάκι σου, 'Ελιφέτ - Ρεσσίτ, δῶσέ μου τὸ χέρι σου !

Καὶ οἱ τρεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τοῦ μικροῦ δρόμου καὶ

ἐπροιχώρουν σιωπηλοί· ἀλλὰ μόλις ἔστρεψαν αὐτόν, εύρεθησαν πρὸ γραίας γυναικός, κρατούσης εἰς τὴν χεῖρα λαμπάδα ἀναμμένην. Ἐθάδιζεν αὕτη μετὰ κόπου ἔνεκα τῆς ἡλικίας της, ἐσύρετο σχεδόν, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὸ σπίτι της τὸ « ἄγιον φῶς », ποὺ εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν θέαν τοῦ φωτὸς καὶ οἱ τρεῖς ἔστρεψαν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, διὰ νὰ μὴ ἀναγνωρισθοῦν.

Ἄλλὰ ματαίως· ἦ γραῖα ὑψωσεν ὀλίγον τὸ φῶς, καὶ ἐφώτισεν αὐτοὺς περισσότερον διὰ τῶν ὀκτίνων του καὶ τῶν βλεμμάτων της. Ὁ δρόμος ἦτο στενός. Τὰ πλατιὰ ἐνδύματα τῆς Ἐλιφέτ, μετατοπίζοντα τὸν ἄερα, παρ' ὀλίγον εἰς τὸ σκότος νὰ σβήσουν τὴν φλόγα τῆς λαμπάδος.

— Πολλὰ τὰ ἔτη σας, Μεχμὲτ μπέη, εἶπεν ἡ γραῖα χαιρετίζουσα.

— Καλημέρα, κερά· ἀπήντησεν ἐκεῖνος· καὶ τοῦ χρόνου. Καὶ ἐπροιχώρησε μετὰ τῆς συνοδείας του.

Ἡ γραῖα στραφεῖσα τότε τοὺς παρηκολούθησεν ἐπ' ὀλίγον διὰ τοῦ βλέμματος, ὅταν δὲ τοὺς ἔχασεν εἰς τὸ σκότος, εἶπε μέσα της:

— Τέτοια ὥρα ὁ Μεχμὲτ μπέτης μὲ μιὰ χανούμ καὶ τὸ γυιό του... Ποῦ νὰ πηγαίνουνε; Χριστέ μου, μέρα πού 'ναι, δὲ ρίχνεις μιὰ φωτιὰ νὰ τὸν κάψης, νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἔνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί;

Εἰς τὸ σκότος ἦτο βυθισμένος καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ. Πρὸ μικροῦ χιλιάδες κηρίων κατεφώτιζον αὐτόν· πρὸ μικροῦ πλήθη εὐσεβῶν συνῳδοῦντο καὶ εἰς τὰς αὐλάς του ἀκόμη, πρὸ μικροῦ χαρμόσυνοι ψαλμῷδίαι ἀντήχουν ύπὸ τοὺς θόλους του καὶ τὸ « Χριστὸς ἀνέστη » ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μετεδίδετο ὡς ὁ γλυκύτατος τῶν ἀσπασμῶν. Τώρα ἀπέμεινε μόνον τὸ ἀνάμικτον ἄρωμα τῶν λιβανωτῶν καὶ τῶν κηρίων, γεμίζον τὴν ἀτμόσφαιραν, ἡ πρὸ τῆς ἐπαργύρου εἰκόνος τῆς Παναγίας κανδήλα, αὐτὴ μόνον διατηροῦσα τὸ ἀμυδρὸν φῶς της, καὶ σιγή, σιγή πανταχοῦ...

Δύο κτύποι ἀκούονται αἴφνης εἰς τὴν ἐσωτερικὴν θύραν, ἔξ ενὸς παρ' αὐτὴν στασιδίουν ἐγείρεται τις καθήμενος, ἀναμένων, καὶ σπεύδει μὲ βῆμα ἀσταθές, ὑποτρέμων, ν' ἀνοίξῃ. Ἡτο ὁ ἰερεύς.

Εἰσέρχεται εἰς, κλίνει τὸ σῶμα καὶ ἀσπάζεται τὴν δεξιάν του. Εἰσέρχεται ὄλλος, εἰσέρχεται τρίτος καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὰ αὐτά. Ἔπειτα ἡ θύρα κλείεται, οἱ δὲ εἰσελθόντες, προπορευομένου τοῦ Ἱερέως, πλησιάζουν ἀθορύβως πρὸ τοῦ τέμπλου καὶ γονατίζουν, κάμνοντες τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

'Ο ιερεὺς Γρηγόριος, γέρων σεβάσμιος, μὲ μακράν ὄλόλευκον γενειάδα, εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰς τὸ 'Ιερόν, ἀνοίγει τὴν 'Ωραίαν Πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μικρότερον τῶν γονυπετούντων :

— "Ελα, παιδί μου, ἐδῶ νὰ μὲ βοηθήσῃς. Καὶ παραδίδει εἰς τὰς τρεμούσας ἐκ συγκινήσεως χεῖρας τοῦ σπεύσαντος δεκαετοῦς μικροῦ παιδίου μικράν λαμπάδα, ἀφοῦ ἤναψεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου φωτός, ποὺ φυλάσσεται ἐπὶ τοῦ ἰεροῦ θυσιαστηρίου.

"Ἐπειτα, μετά τινας στιγμάς, φορέσας τὸ χρυσοπράσινον αὔτοῦ πετραχήλιον καὶ λαβὼν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ λιθοκόλλητον δισκοπότηρον τῆς 'Αγίας Κοινωνίας ἐπλησίασε πρὸς τὴν 'Ωραίαν Πύλην ψιθυρίζων εὐχάς τινας μὲ χαμηλὴν φωνήν.

Πρὸ αὐτῆς ἐστέκετο ὁ λαμπαδοφόρος παῖς μὲ συμπαθῆ ὥραίαν δψιν, ὡχρός, συγκινημένος, μὴ τολμῶν νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν Ἱερέα τὰ ὅμματα.

— Πλησιάσατε, εἴπεν ὁ Ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους δύο.
 — 'Ἐν πρώτοις ἐπλησίασε γυνή, τριάντα ἔως τριανταπέντε ἔτῶν. Τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἔπιπτεν ὅλον ἐπὶ τῆς μορφῆς της, τῆς ὁποίας ἡ ἀπταιστος κανονικότης καὶ ἡ ἔρασμία αὐστηρότης παρουσίαζον τέλειον τύπον βυζαντινῆς ὁγιογραφίας. Ἡτο ἐπίσης ὡχρὰ καὶ βαθέως συγκινημένη. Ἐχρείασθη νὰ τὴν στηρίξῃ διὰ τῆς χειρὸς ὁ πλησίον ἴσταμενος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ, ἀναβαίνουσα τὰς βαθμίδας, ποὺ τὴν ἔχωριζον ἀπὸ τοῦ Ἱερέως. Οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοί της ἦσαν δάκρυσμένοι.

— «Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ 'Αγίου Πνεύματος».

Ταῦτα ἀπήγγειλε βραδέως καὶ μετ' ἔξαιρετικῆς ἐπισημότητος ὁ Ἱερεὺς, πλησιάζων πρὸς τὸ στόμα της τὴν θείαν μετάληψιν.

Δύο μεγάλα δάκρυα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκυλίσθησαν εἰς τὰς παρειὰς τῆς μεταλαβούσης.

— Μνήσθητί μου, Κύριε, εἴπεν αὐτῇ μετὰ συντριβῆς, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὀπισθοχωροῦσα. "Ἐπειτα, εἰς ἐν νεῦμα τοῦ Ἱερέως, ἔλαβε τὴν λαμπάδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ παιδός, διὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ οὗτος.

— «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος, ἐπανέλαβεν ὁ Ἱερεὺς, περιβάλλων τὸν παῖδα διὰ φιλοστόργου βλέμματος».

“Ηλθε καὶ ἡ σειρὰ τοῦ ἀνδρός. Ὁ Ανέβη καὶ οὗτος μὲ θάρρος τὴν ἀνωτέραν πρὸς τὸ Ἱερὸν βαθμίδα καὶ ἐπλησίασεν. Αἱ ἀκτῖνες τῆς λαμπάδος τρέμουν, διότι τρέμει καὶ ἡ χεὶρ τῆς κρατούστης αὐτὴν Μαρίας. Πρὸ τοῦ «σώματος καὶ τοῦ αἵματος» ἡ αὔστηρὰ καὶ ἐπιβλητικὴ ὅψις του καθίσταται ἥμερος καὶ συμπαθής, ὡς μορφὴ μάρτυρος, τὸ δὲ κινούμενον φῶς δίδει ἀνέκφραστόν τινα γλυκύτητα εἰς τοὺς συγκινημένους χαρακτήρας τοῦ προσώπου του, εἰς τοὺς ἀκτινοβολοῦντας ἐκ χαρᾶς ὀφθαλμούς του.

— «Μεταλαμβάνει δὲ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανουήλ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἅγιου Πνεύματος», ἐπανέλαβε διὰ τρίτην φορὰν μετ' ἐπιταθείστης εἰς τὸ ἔπακρον συγκινήσεως ὁ Ἱερεὺς καὶ ἐδάκρυσε καὶ οὗτος.

— Ἀμήν· εἶπε διὰ βραχνῆς φωνῆς ὁ μεταλαβών.

“Οταν μετά τινα λεπτὰ αἱ τρεῖς σκιαί, διασχίζουσαι τὸ ἐπικρατοῦν ἔτι σκότος εἰς τὰς στενωποὺς τοῦ Ἡρακλείου, ἐπέστρεφαν βιαστικαὶ εἰς τὴν οἰκίαν των, γραϊά τις δὲν ἔτυχεν εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγγωρίσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κηρίου τῆς Ἀναστάσεως. Ἄν εύρισκετο καὶ ἔβλεπε τὸν Μεχμέτ μπέην, τὴν σύζυγόν του Ἐλιφέτ καὶ τὸν υἱόν του Ρεσσίτ, θὰ τοὺς κατηράτο καὶ αὕτη «νὰ ρίξῃ μιὰ φωτιά καὶ νὰ τοὺς κάψῃ ὁ Χριστὸς ἡμέρα πού ναι, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἔνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί». ”

Διότι δὲ ὁ Μεχμέτ ἔχαιρε φήμην σκληροῦ καὶ τυραννικοῦ μπέη, μόνος δὲ δὲ παπᾶς-Γρηγόρης ἔγνωρίζε ποίους θησαυρούς πίστεως, ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως περιεῖχον αἱ καρδίαι τοῦ Μανουήλ, τῆς Μαρίας καὶ τοῦ υἱοῦ των, οἱ ὅποιοι, κακοὶ εἰς τὸ φανερὸν Τούρκοι, ἔξησκουν κρυφὰ διὰ τῆς σεβασμίας χειρός του πᾶσαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, θύματα καὶ αὐτοὶ δυστυχισμένα τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς βίας, διατηροῦντα ἀσθετον, ἀλλὰ μυστικήν, εἰς τὰς ψυχάς των τὴν Ἱερὸν παράδοσιν τῆς πίστεως, πτωχοὶ μάρτυρες, φέροντες ἀντὶ βαρέος σταυροῦ ἐλαφρὸν σαρίκιον, ἀλλὰ τὸ δόποιον μόνον μετὰ τῆς κεφαλῆς των ἦτο δυνατὸν ν’ ἀποσπασθῆ.

Ματαίως θὰ κτυπήσετε τώρα τὴν θύραν τοῦ μεγάλου κονακίου. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ. Αἱ σκλάβαι καὶ οἱ ὑπηρέται ὅλοι ἐστάλησαν ἀπὸ χθὲς εἰς τὸ μακρὰν τῆς πόλεως κείμενον μετόχι τοῦ Μεχμέτ μπέη, ὅπου θὰ ἐπήγαιναν τὴν ἔπαυριον καὶ οἱ κύριοί των. Ἐμειναν

οὗτοι μόνοι είσ τὸ κονάκι, ἀλλὰ ματαίως θὰ κρούσετε. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ, διότι κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀκούσῃ. 'Ο Μεχμέτ, ἡ Ἐλιφέτ καὶ ὁ μικρὸς Ρεστίτ δὲν εἶναι ἔδω. Τὸ κονάκι κατάκλειστον, κατασκότεινον. Μόνον εἰς τὸ ὑπόγειον ἥδυνατο κανεὶς νὰ εὔρῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὕτοι γνωστοὶ εἰς κανένα. Εἶναι τρεῖς πτωχοὶ χριστιανοί, προσευχόμενοι πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἐσταυρωμένου. 'Ο τρίτος, ὁ υἱός, στέκεται πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κάνιστρον γεμάτον κόκκινα αύγά, καὶ ἀναγινώσκει εἰς χρυσόδετον βιβλίον μὲ χαμηλὴν φωνήν:

« Οὕστης ὁψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἡσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἥλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν».

Καὶ οἱ ἀκούοντες προσθέτουν μετὰ συντριβῆς:

— Κύριε, ἐλέησον...

« Οἱ Κρῆτές μου », σελ. 141 - 146

Ιωάννης Δαμβέργης

12. Ο ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
τῆς ἀνοίξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

'Ο τῆλιος, γέρνοντας στὴ δύσι,
μπροστὰ στοῦ ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι ἀνάφτει ὑπέρλαμπτο καντήλι.

Σκορπάει γλυκειά μοσκοβιολιά
δάφνη στὸν τοίχο ριζωμένη,
— θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ πίστις —

καὶ μιὰ χειδονοφωλιά
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν 'Ψύστοις ».

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

13. ΤΟ ΕΩΚΚΛΗΣΙ

Γίγαντας δὲ πλάτανος, χιλιόχρονος,
κινήσας κουφάλα του κρυφὸν ξωκκλήσι,
κεῖ διωγμένοι οἱ χριστιανοὶ τὴν πίστιν τους
μέσον στὸν κούφιον πλάτανον εἴχαν κλείσει.

Ἄπ' τὰ μάτια τοῦ διαβάτη ἀπόκρυψαν
σκῖνοι καὶ λυγαρίες τὸ μονοπάτι
κι εἶχε γιὰ σκεπτὴ τὰ πλατανόφυλλα
καὶ τὴν πόρτα του ἔφραζαν οἱ βάτοι.

"Ἐνας - ἔνας μὲ λαχτάρα πήγαιναν
σύθαμπτα τὸν ὅρθο καὶ τὸ βράδυ,
γιὰ νὰ θυμιατίσουν τὰ εἰκονίσματα
καὶ νὰ βάλουν στὸ καντήλι λάδη.

Τώρα, ὅταν διαβαίνωμε ἀπ' τὸν πλάτανο,
τίποτ' ἄλλο πιὰ δὲν ἀπομένει,
παρὰ μόνον ἡ κουφάλα ξέσκεπτη,
σάπια, τρύπια καὶ σαρακωμένη.

Κι ἀπ' τῆς πίστης τ' ἀγίασμένο χάλασμα
κάθε γλυκοχάραμα καὶ δεῖλι,
θὰ μυρίζῃ κάτι, σὰ θυμίαμα,
θὰ φωτίζῃ κάτι, σὰν καντήλι.

« Θὰ βραδυάζη » στην θεωρία του Καπούτσιου Γεώργιος Δροσίνης

14. Ο ΔΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗΣ

A'

‘Ο δῆλος γέρνει. ‘Ο Γιουσούφ ἀγαῖς, ἄγριος ἀγαῖς, πίνει τὸ σιρόπι του ξαπλωμένος ἐπάνω σὲ μαλακὸ καὶ παχὺ τάπητα, σ’ ἔνα προστηλιακὸ μέρος, κάτω ἀπὸ τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς ὅποιας εἶναι ὁ κυριαρχος Ἀγαῖς τοῦ κάστρου, σοῦ λέει ὁ ἄλλος!...

Δίπλα του ἔνα κομμάτι σπασμένης κολώνας. Κάποτε ἀνασηκώνεται ὁ Ἀγαθός καὶ ἀκουμπᾶ σ' αὐτὸν ἐπάνω τῇ μέσῃ του νὰ ξεμουδιάσῃ.

Φορεῖ κατακόκκινα. Πυκνὸς καπνὸς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του, σωστὴ καμινάδα.

Καμμιὰ ὅμως ἡμέρα δὲν ἦταν ὁ Ἀγᾶς στὶς κακές του, ὅπως σήμερα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ βρίζει καὶ δέρνει. "Αμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυπήσῃ, χτυπᾶ τὰ χέρια του, τὰ πόδια του. "Ολα τοῦ φταίνε, καὶ τὸ χῶμα ποὺ πατεῖ· τί χῶμα! Γυρεύει κάποιον νὰ ξεσπάσῃ ἐπάνω του καὶ ὁ κάποιος αὐτὸς στὸ τέλος βρέθηκε· ἦταν ἔνας φτωχὸς ξωτάρης, ποὺ ἡ κακή του μοῖρα τὸν ἔσπρωξε καὶ πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο καβάλλα στὸ μουλάρι του.

Χτύπησε τρεῖς φορὲς παλαμάκια καὶ καμμιὰ δεκαριὰ Καστριῶτες φρουροὶ πετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, σὰ νὰ ξεφύτρωσαν ἀπὸ τὴ γῆ.

— Πιάστε αὐτὸν, ποὺ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη μας καβάλλα! Δέστε τον χειροπόδαρα, φέρτε τον ἐπάνω καὶ ρίχτε τον στὴ φυλακή· ὕστερα βλέπομε...

'Ο Ἀγᾶς τώρα περπατεῖ ἐπάνω κάτω· συλλογίζεται φαίνεται, ποιὰ τιμωρία τοῦ χρειάζεται. "Εξαφνα στέκεται, σὰν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, ποὺ τὸ σκεπάζουν ὀλόκληρο, ἀνασηκώνονται σὰν τόσες καρφοβελῶνες... Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζί· τρέμει ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμό του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμᾶστε; Δὲ βλέπετε πόσος κόσμος πάει τὸν ἀνήφορο; Γέροι, γριές, νέοι, νέες, ώς καὶ μωρὰ ἀκόμη! Ποῦ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιαδες;

— Εἴμαστε νιοφερμένοι, Ἀγᾶ μου. Πάω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε δὲ πιὸ κοντινός.

— Καὶ ἐδῶ εἰσαι ἀκόμη; Νά! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ δ ὅγιρος ἀγᾶς. Ρώτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμὴ νὰ γυρίστης.

— Σὰν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αὔριο, Ἀγᾶ μου, ἔχει πανηγύρι ὁ "Αἱ - Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἐκκλησίτσα, ποὺ φαίνεται ἔκεī κάτω, καὶ οἱ ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἔσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαϊκο! Μπρὸς στὰ μάτια μας! Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω! 'Ο Ἄλλαχ νὰ μᾶς φυλάξῃ! Καὶ γιατὶ εἴμαι ἐγὼ ἐδῶ! Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ντροπή μιὰ γιὰ πάντα...

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντια του τρίζουν. Σωστή πυρκαϊά ἡ ψυχή του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακισμένο... "Οχι, σταθῆτε !...

Κάποια μεγάλη ἴδεα κατέβασε δ' Ἀγᾶς. Τὸ πρόσωπό του γλυκαίνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνῃ τὸ θηρίο.

— Χά !... Χά !... Φέρτε τὸν ἐδῶ τὸ ραγιᾶ, μὲ καλὸ τρόπο. "Αν τὸν πειράξῃ κανένας, φίδι ποὺ τὸν ἔφαγε.

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ Ἀγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα σκοπὸν νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνοιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἰσαι... Πρόσεχε νὰ κάνης, δ' τι θὰ σὲ προστάξω, γιατὶ ἀλλοιῶς χάθηκες !

— "Ο, τι προστάξης, Ἀγᾶ μου ! "Ο, τι προστάξης...

— Σούτ ! πολλὰ λέσ ! Μόνο αὐτὶὰ νὰ ἔχης, στόμα νὰ μὴν ἔχης. Καλὸ ήταν ἔτσι κοντὰ στὸ Κάστρο μας νὰ μὴ βρίσκεται ἑκκλησία, μὰ μιὰ φορὰ ποὺ βρέθηκε, πρέπει νὰ μένῃ καὶ νὰ λειτουργιέται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ καλοί μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... "Εγώ, ἡ ἀλήθεια είναι, πώς δρίζω τὸ Κάστρο μου, λύκος ποὺ τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξῃ ! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἑκκλησιούλα λογαριάζω, πώς βρίσκεται στὴν ἔξουσία μου μέσα, ἀφοῦ είναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιοι χριστιανοί !

— "Ο Δεσπότης σας δὲν ἥρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ· ἀς είναι. Τὸ καταλαβεῖ φαίνεται; καὶ αὐτός, πώς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὅρεξι γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' δλον τοῦτο — δ' ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοὺς δούλους του — καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρος μου καὶ πές του τὰς, ἀφοῦ ἔτυχε καὶ μὲ ἔρριξε ἡ κακή μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμαΐκο πανηγύρι, ποὺ βλέπω, εἰς τὰ μέρη τῆς ἔξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνη, ὅπως πρέπει...

— "Ο Ἀγιός σας κάτι θᾶξιζε, γιὰ ν' ἀγιάσῃ. Θὰ τὸν τιμωρήσω λοιπόν ! Πρέπει νὰ γίνη μονοκκλησιά. "Ολες οἱ ἄλλες ἑκκλησίες νὰ μὴ

λειτουργήσουν και νὰ μαζευτοῦν ὅλες οἱ ἐνορίες μὲ τοὺς Ἱερεῖς των ἑδῶ στὸν "Αἱ - Δημήτρη. Πές καὶ στοὺς ἄρχοντες καὶ στοὺς προεστοὺς καὶ σὲ κάθε νοικοκύρη, ποὺ θ' ἀπαντήσῃς, πές ἀπὸ μέρους μου, πὼς αὐτὸς εἶναι ἡ θέλησί μου. "Οποιος δὲ θά ρθῇ, ἐμένα θὰ προσβάλλῃ· ἔλα τρέχα, φύγε ἀπὸ τὰ μάτια μου! ...

Μὰ γιὰ στάσου! "Ακουσε. Αὔριο πρωὶ, ποὺ θὰ ψάλλουν στὴν ἑκκλησία τὸ τροπάρι τοῦ 'Αγίου σας, ν' ἀνεβῆς σ' ἕνα ψήλωμα, κοντὰ στὴν ἑκκλησία καὶ νὰ κουνήσῃς γιὰ σημάδι ἕνα κόκκινο πανί, γιὰ νὰ βάλωμε φωτιὰ στὴν λουμπάρδα — τὸ μεγάλο πυροβόλο — καὶ στὰ ἄλλα κανόνια τοῦ Κάστρου, νὰ τιμήσωμε τὸν "Αγιό σας. "Ἐ, ἀς γίνη κι' αὐτό! ... Φύγε τώρα· σὲ βαρέθηκα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἰσαι..."

"Ο ραγιᾶς ἔκαμε μιὰ μετάνοια καὶ ἄγγιξε ἡ μύτη του στὸ χῶμα, 'Ο 'Αγᾶς, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ, γύρισε στοὺς ἀνθρώπους του καὶ εἶπε:

«Τί ὥραῖος ποὺ θὰ εἶναι ὁ τόπος αὔριο τὸ πρωὶ γῦρο στὸν "Αἱ - Δημήτρη, γεμάτος κόσμο, ποὺ νὰ μὴν πέφτη χάμω οὕτε μῆλο!...» Καὶ κουνῶντας τὸ κεφάλι του κοίταξε τὸ ραγιᾶ, ποὺ ἔφευγε τρεχάτος.

— Τὸν παρασφίξατε τὸν ἄνθρωπο ἀθεόφοιβοι, καὶ πηγαίνει τὸν κατήφορο σὰν ξεβιδωμένος. Χά!... Χά!... Χά!... Ξεφώνησε τρεῖς φορές, χωρὶς νὰ γελάσῃ τὸ πρόσωπό του.

Γ'.

Δέν εἶναι ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν 'Αλλάχ καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ, ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ μιναρὲ τοῦ Παρθενῶνος ἡ φωνὴ τοῦ μουεζίνη, ποὺ καλοῦσε τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν.

Σκοτείνιασε. 'Ο 'Αγᾶς πρόσταξε νὰ φύγουν ὅλοι· καὶ ὅλοι ἔφυγαν. Δύο μονόχα ἔμειναν καὶ κρυφομιλοῦν. 'Ο 'Αγᾶς καὶ ὁ ἀρχιπυροβολητής 'Αχμέτ.

— Κοίταξε, 'Αχμέτ, νὰ τὰ καταφέρῃς καλά! Τὸ στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτό μου, καὶ ἔδειχνε τὰ Προπύλαια, ποὺ ἡ τύχη μ' ἔρριξε καὶ κάθομαι μέσα, ἔχει μπαρούτη, ὅση θέλεις· μπόμπες ἔχομε, ἄλλο τίποτε, λογιῶν - λογιῶν· δὲ χρειάζεται δὰ καὶ μεγάλη φασαρία! Τὸ μόνο, ποὺ φοβοῦμαι, εἶναι ὁ καιρός, νὰ μὴ μᾶς τὰ χαλάσῃ...

"Υστερα ἀπὸ καλοκαιρινὴ λιακάδα, ὁ οὐρανὸς ἔγινε πίσσα.

— Μὴ λές τὸν κακὸν λόγον, Ἐγώ μου! "Ολα θὰ πᾶνε καλά· μή σὲ μέλῃ... 'Ο μουφτής τί γνώμη θὰ εἶχε τάχα;

— Καὶ ποιὸς τὸν ρωτᾷ; Μοῦ κάνει τὸ μεγάλο. Αὔριο βλέπομε τίνος τὸ ὄνομα θὰ βουτήσῃ στὰ ἔφτα βασίλεια. Θὰ εἰποῦμε, πώς ἔγινε λάθος. Ἐγώ εἶπα γιὰ μπαρούτη μονάχα· κατάλαβες; Ἐγώ πάω τώρα νὰ φάω καὶ νὰ πλαγιάσω, καὶ πρὶν νὰ χαράξη, θὰ είμαι στὸ πόδι. Πέτρες, χῶμα καὶ ἄνθρωποι νὰ γίνουν ἔνα... "Ησαν τὰ τελευταῖα λόγια, ποὺ εἶπε ὁ Γιουσούφ καὶ ἔφυγε.

"Ο Ἀχμέτ προσκαλεῖ τοὺς πυροβολητές. Τὰ πυροβόλα τῶν Προπυλαίων ἔτοιμάζονται· μεταφέρονται ἀκόμη καὶ τὰ κανόνια τῶν ἐορτῶν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἐρεχθίου. Στή μέση βάζουν τὴν περίφημη λουμπάρδα γιὰ ἐπίδειξι, ὅπως εἶπε ὁ φρούραρχος.

Γενικὴ κίνησις στὸ Κάστρο καὶ συζήτησις γιὰ τὴν τιμή, ποὺ θὰ δώσῃ ὁ Ἀγᾶς στοὺς ραγιάδες. Οἱ περισσότεροι βρίσκουν σωστὴ τὴν ἀπόφασί του.

—"Οσο πιὸ εὐχαριστημένοι είναι οἱ ραγιάδες, τόσο πιὸ πολὺ δουλεύουν, πρόσθετε ὁ γέρο - μάγειρος τοῦ Ἀγᾶ. Τὰ τουρκόπουλα είναι καταχαρούμενα. 'Ο ἴμαρμης ὅμως τοῦ Μεγάλου τζαμιοῦ τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἔνας ἐπίσημος διαβατικὸς Δερβίσης ἔχουν ἄλλη γνώμη· ἀφοῦ ὅμως δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νὰ ἀντιπράξουν στὴ μεγάλη τιμή, φεύγουν μουρμουρίζοντας τὴ γνώμη τους.

Τὸ μυστικὸ μόνον ὁ Ἀχμέτ τὸ γνωρίζει.

Είναι νύχτα βαθειά. "Ολοι κοιμοῦνται. Οἱ πυρπόλητές ἔφυγαν καὶ οἱ τελευταῖοι. Νέκρα εἰς τὸν βράχον.

Σὲ λίγο μιὰ σκιὰ ζυγώνει στὰ πυροβόλα. Πηγαινοέρχεται. Φέρνει σφαῖρες, τὶς βάζει στὰ κανόνια καὶ τὶς σπρώχνει μὲ τὸ γεμιστήρι μὲ μεγάλη δύναμι καὶ λίγον κρότο. Γεμίζει καὶ τὴ λουμπάρδα μὲ τὴν πιὸ μεγάλη μπόμπα καὶ ξαπλώνεται στὰ μάρμαρα κουρασμένος.

Μιὰ μεγάλη ἀστραπὴ φωτίζει τὸν κατάμαυρο οὐρανὸ καὶ φανερώνει τὴν ἄγρια τοῦ Ἀχμέτ ὅψι, ἐνῷ μακριὰ στὰ πρόσθιορρα, ἐπάνω ἀπ' τὸ φρούριο τοῦ Θρασύβουλου, κεραυνὸς αὐλακώνει τὸ στερέωμα. 'Ο Ἀχμέτ φεύγει σὲ λίγο καὶ αὐτός. "Η δουλειά του τελείωσε.

Είναι μεσάνυχτα. "Ολίγη ὥρα περνᾶ καὶ βροντές τραντάζουν τὸ ἔδαφος. "Ερχεται σὰν ἐλαφρὸς πρόσκοπος ἔνα ψυχρὸ ἀεράκι.

Καὶ ἀρχίζουν ὑστερα νὰ πέφτουν χοινδρὲς ψιχάλες. Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀκόμη βαθύ.

Δ'.

'Ο κακότυχος καὶ ἀπονήρευτος ξωτάρης ἔχοντας πάντα δίπλα του καὶ ἔναν ἄνθρωπο τοῦ Κάστρου, ἀρματωμένο σὰν ἀστακό, ἔκαμε, ὅ, τι τοῦ εἴπε ὁ Ἀγᾶς.

'Ο φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, ὁ Ἀνθίμιος, ἀφοῦ ἤκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν Δημογερόντων, ηὗρε ἔνα μεσιανὸ δρόμο: Νὰ μὴ γίνη δηλαδὴ μονοκλησιά, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν μόνο ὅλοι οἱ "Αἱ - Δημήτρηδες" ὁ Κατηφόρης, ὁ Νέος, τὸ Παρεκκλήσι κ.ἄ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὅλη τὴν κακοκαιρία κάμποσοι φαίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο, ποὺ πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιάδι ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσοι, δύσους τοὺς ἥθελε ὁ Γιουσούφ.

'Η λειτουργία ἄρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἀσκί.

- Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχή! ὥρυεται ὁ Ἀγᾶς μέσα στὸ ύπνοδωμάτιό του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρι στὴν καλύβα του.

Οἱ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ὁ Ἀγᾶς ἔτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο, ποὺ εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξι, ἀνεβαίνει σὲ ἔνα φεγγίτη, ποὺ βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στὸ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν ἔκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκάσῃ.

- Τὴν πάθαμε, Ἀγᾶ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ Ἀχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκώσῃ κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιᾶδες πέρασαν. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις ποὺ καὶ ποὺ φαίνεται ἀπὸ κανένας. Νὰ ἄλλοι δυό, τρεῖς ἀκόμη πηγαίνουν.

- Τί κάνει αὐτὸς ἔκει; ... "Α, κουνάει ἔνα κόκκινο πανί!

- "Αχ! βογγᾶ ὁ Ἀγᾶς. Ὁ παπᾶς βιάζεται. θὰ ψάλλῃ τώρα τὸ τροπάρι τοῦ 'Αγίου. Γι' αὐτὸς ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί, καθὼς τὸν πρόσταξα. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία!... Γρήγορα, λοιπόν, Ἀχμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἔκκλησία ἐπάνω καὶ φωτιά! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ! Νὰ μὴ φανῆ

πιὰ οὔτε ἡ θέσι, ποὺ ἤταν ἡ ἐκκλησία. Σὲ θέλω, Ἀχμέτ, σὲ θέλω !... Φωτιά !...

Σὰ δαιμονισμένος ὁ ἀρχιπυροβολητής τριγυρίζει τὰ πυροβόλα, τὰ κουνεῖ δεξιά, ἀριστερά, σκύβει, σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ώς ποὺ τὰ βάζει στὸ σημάδι. Δυνατὴ βροχὴ ἔπιασε τώρα. 'Ο Ἀχιμὲτ ζυγώνει ἄναμμένο τὸ ἀλειμματοκέρι πρῶτα στὴν λουμπάρδα...

Τὴν ἴδια στιγμὴν ὅμως, ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, χύνεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν φωτιά. Κρότος φοβερὸς καὶ ξερός, κρότος ἄγριος... "Ολη ἡ Ἀκρόπολις σείεται... Κεραυνὸς πέφτει στὰ Προπύλαια, ἐπάνω στὴν πυριτιδαποθήκη. Καταστροφὴ καὶ θάνατος!

“Αν είναι δὲ Ἀχιμέτος καλός σημαδευτής, είναι δὲ οὐρανὸς καλύτερος.
‘Η καταστροφὴ είναι φοβερή. Οἱ περιηγητὲς γράφουν γι’ αὐτὴ μὲ
φρίκη καὶ θαυμασμό!...’ Ήταν μιὰ φορὰ κάποιος φρούραρχος Γιου-
σούφ. Εἶχε μάννα, εἶχε τέσσερες γυναῖκες, εἶχε δυὸς γυιούς, εἶχε καὶ
μιὰ κόρη δρφανή· οὕτε σημάδι δὲ βρέθηκε ἀπὸ ὅλους αὐτούς.

Τίταν μιὰ φορὰ ἔνας ἀρχιπυροβολητής Ἀχμέτ. Χάθηκε κι αὐτός...

Τὰ πυροβόλα σκορπίστηκαν, ἡ λουμπάρδα ἔγινε κομμάτια. Πέτρες καὶ χῶμα καὶ ἄνθιστα ποιοῦνται ἔνα.

‘Η 26η Ὁκτωβρίου 1658 ἔμεινε πιὰ ἴστορική.

Οι Καστριώτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στὸν τόπο τῆς καταστροφῆς. Οἱ χριστιανοὶ σταυροκοπούμενοι πετιοῦνται ὅλοι ἔξω ἀπὸ τὸ ἐκκλησάκι τ' Ἀϊ-Δημήτρη καὶ μόνο ὁ παπᾶς μένει νὰ τελειώσῃ τὴ λειτουργία.

‘Η βροχὴ ὑστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴν ἔπαινε. ‘Ο οὐρανὸς καθάρισε. Σὰν νὰ μὴν ἔγινε τίποτε! Τὸ θαῦμα καὶ ποιὸς δὲν τὸ ἔμαυτε!

·Ο "ΑΙ - Δημήτρης πήρε μὲ τὸ δίκιο του τὸ παρανόμι, ποὺ τοῦ ἔπεστε, καὶ ἵσται τώρα λέγεται Λουιπαρδίδης - Βουλιβαρδίδης

Αυτηνιγμένα Πεπτύλαια !

«Τὸ Ἑλληνικὸ Διήγημα» στοιχ. ὁ ὄπερας του θεάτρου Δημ. Καμπούρογλου

15. ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔΟ

Γλυκειά 'ναι ἀπόψε ή βραδιά κι ἡ φύσις ἥσυχάζει.
Κανένα ἥχο δὲν ἀκοῦς, μηδὲ βοσκοῦ φλογέρα,

μηδὲ κελάδημα πουλιοῦ ἢ βέλασμα προβάτου,
μηδὲ στὰ φύλλα δὲν ἀκοῦς τὸ χάϊδεμα τοῦ ὄγέρα.

'Απανεμιά καὶ σιωπή βαθειά... Νά! — τί καμπάνα
ἥχολογεῖ ἀπὸ μακριά στὸν ἥσυχο ἀέρα;

Μήπως γιὰ θάνατο κτυπᾷ ἢ γιὰ χαρὰ σημαίνει;
'Απόψε Σαββατόβραδο κι ἀπὸ τὴν Ἔκκλησία

σημαίνει γιὰ τὴν αὔριανή ἡμέρα ἡ καμπάνα.
Ω χωρικοί, σπογγίσατε ἀπὸ τὸ μέτωπό σας

τὸν ἴδρωτα, ποὺ διγιασεν ἐξ ἡμερῶν σας κόπος.
Αὔριον εἶναι Κυριακή, χαρᾶς κι ὄγάπτης μέρα!

Εύτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε
καὶ θάλθουν ὅνειρα γλυκὰ στὸν ἥσυχό σας ὑπνο.

καὶ αὔριο πρωὶ - πρωὶ καλόκαρδοι, ἀθῷοι,
μὲ τὴ γυναῖκα στὸ πλευρό, τὸ τέκνο στὴν ὄγκαλη,

πηγαίνεται στὴν Ἔκκλησιά γιὰ νὰ λειτουργηθῆτε.

« Θρησκευτικὴ 'Ανθολογία »

Δημήτριος Βικέλας

16. ΣΙΜΩΝ ΠΕΤΡΟΣ

Χαράματα. Βαριά κοιμᾶται ἡ Ρώμη
μὲ τ' ὄνειρο τῆς πυρκαγιᾶς στὰ μάτια. Κατέκυρτη
Στάχτη οἱ ναοὶ καὶ στάχτη τὰ παλάτια.
μ' αἴματα χριστιανῶν βαμμένοι οἱ δρόμοι.

Μιὰ κουστωδία, μὲ δόρατα ώπλισμένη
φέρνουν τὸν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον ὅλοι.
στοῦ μαρτυρίου τὸν τόπο, ἔξω ἀπ' τὴν πόλι.
Ἐκεῖ ὁ σταυρὸς στημένος τὸν προσμένει.

Σκυφτός, χλωμὸς ἐκεῖνος, μὲ τὰ χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, ἀργὰ βαδίζει
στὴ νέα ζωή. Ἡ ἀνατολὴ ροδίζει,
σβηοῦν τὰ στερνὰ ἔαγρυπνισμένα ἀστέρια.

Τώρα δειλά - δειλὰ χαράζ' ἡ ἡμέρα,
πάχνη θολὴ στηκώνεται ἀπ' τὰ βύθι
τοῦ ποταμοῦ, καὶ τῆς αύγῆς τ' ὀρνίθι,
τὸ τρίτο ὄρνιθι, ἀκούγεται ἀπὸ πέρα.

Στὴν ἀγωνία τοῦ σταυρικοῦ θανάτου
τ' ἀκούει ὁ Πέτρος καὶ θυμᾶται πάλι
μιὰν νύχταν ἀλησμόνητη, μιὰν ἄλλη
νύχτα, τὴ νύχτα ἐκείνη τοῦ Πιλάτου.

Τότε εἶχε κλάψει, τώρα στὴ θλιμμένη
τὴν ὅψι του ἡ χαρὰ γλυκοχαράζει,
καὶ στρέφοντας ψηλὰ τὰ μάτια, κράζει :
- «Βλέπεις ; δὲν σ' ἀπαρνιέμαι !» Καὶ πεθαίνει...

Ιωάννης Πολέμης

17. ΑΙ ΔΥΟ ΔΕΗΣΕΙΣ

Τὸ κατωτέρῳ συμβάν ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἐλληνοβουλγαρικὸν
πόλεμον τοῦ 1913, ὅτε αἱ ἡρωὶκαι Ἑλληνικαι φάλαγγες ἡλευθέρω-
νον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

Ο λόχος ἐκίνησε βουβὸς πρὸς τὸ πλάτωμα, ποὺ τὸ ἐπλαισίωνεν
ὅψιθυρος τῶν δρυῶν, καὶ ἐστάθη εἰς τὴν ἐλαφροκύμαντην πρασινάδα
τῆς χλόης. Εἰς τὸ πλάγι του παρετάχθησαν οἱ λοιποὶ λόχοι τοῦ
Τάγματος. Καὶ ὅταν συνεκεντρώθησαν οἱ λόχοι ὅλων τῶν ταγμάτων
τοῦ συντάγματος, ἐσχηματίσθησαν τρεῖς πλευραὶ μεγάλου τετρα-
γώνου.

Στή μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ Διοικητής. Γῦρό του, ἀμίλητοι οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπασπιστής του, ὁ γιατρός.

'Ο παπᾶς ἐπροχώρησε τότε εἰς τὸ μέσον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ του ἐστάθησαν δύο στρατιῶται, οἱ ψάλται τῶν ὑπαιθρίων Ἱεροτελεστιῶν. 'Ἐξεδίπλωσεν ἀργά τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν λαιμόν του.' Ἐβγαλε τὸν κοῦκον μὲ τὸ μαῦρο καταυχένιον * καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὕμους. Ἔπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμὴ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τὸν οὐρανό, πέρα ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τετράγωνο, ποὺ ἀνάσαινε βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτη σιωπή, εἶπε:

— Προσοχή, παιδιά ! Θὰ κάμουμε μιὰ προσευχὴ στὸ Θεὸν γιὰ τὰ ὄπλα μας κι ὅλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπτασι τῶν ψυχῶν ἐκείνων, ποὺ ἔπεισαν ἔως τώρα. 'Ο Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολι- σμένες ἐκκλησίες, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴν δέση μας. «Καρδίαν καθαρὰν» θέλει ὁ Κύριος· αὐτὴ εἶναι ἡ ὡραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε, ὅτι ἡ Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ μᾶς ἐμπιστευθῆτε τὰ ὄπλα της, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμε. Μὲ τὸν Θεόν, ποὺ μᾶς παραστέκει, θὰ κάμωμεν ὅλοι, ὅτι μποροῦμε.

Προσοχὴ λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηλήκια σας !
Μιὰ γενικὴ κίνησις χεριῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγειραν ἀκάλυπτα μπροστὰ στὴν ἀφραστην * ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἡλιοκαμένα μέτωπα εὐλαβητικά, τὰ μέτωπα, ποὺ ἀντίκρυζαν ξάστερα καὶ περήφανα στὶς μάχες τὸν θάνατον.

'Ο παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμιμήθη ὁ Διοικητής καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα.

Ἐνα πουλὶ ἐκέλαδοῦσε μακριά, μέσα στὸ δάσος. Ἀπὸ μακρύτερα ἔφθανε ξεψυχισμένη ἡ ἀπήχησις τοῦ μυκηθμοῦ κάποιου βωδιοῦ, ποὺ θὰ ἔβοσκε στὰ ἡλιοφώτιστα λειβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο.

'Ο παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἥρεμα καὶ μ' εὐλάβεια ἐκστατικὴν τὶς προσευχές, ποὺ χίλιες φορές είχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

«Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς... ».

'Άλλ' ἔπαιρναν τώρα οἱ προσευχὲς αὐτὲς μιὰ ἔξαιρετικὴ σημασία, σὰν νὰ τὶς ἄκουαν πρώτη φορά· κι ἡταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο

τὸ καταστάλαγμά των στὶς διάπλατες καρδιὲς τῶν μαχητῶν, ποὺ αὔριο θὰ ἐτρικυμίζοντο ξανὰ ἀπὸ τὸ κάλεσμα τῆς Νίκης, στὸν ἀνεμοστρόβιλο τῶν ἐφόδων...

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου...», ἔψελναν τώρα μελῷδικά οἱ δύο στρατιῶτες, ποὺ ἐπαράστεκαν τὸν παπᾶ. Ὁ Διοικητής ἐσήκωσε τὸ μέτωπο καὶ μ' ἔνα ἔλαφρὸ γενικὸ κίνημα οἱ στρατιῶτες ἔκαμαν τὸ ἴδιο γιατὶ ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου ἔνοιωθε, πώς ήταν ἄξιος τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ του.

«... Νίκας τοῖς εὐσεβέστι...»

Ἄστραφτουν τὰ μάτια σὲ βουθὴν εύγλωττίαν. Τρεῖς φορὲς βαφτισμένο στὸ ἄγιασμα τῆς πίστεως καὶ τῆς παντοδύναμης θελήσεως λαμποκοπῆ σὲ κάθε ματιά τὸ ἀτσάλι τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐνδόμυχης ὑποσχέσεως.

Ἐπειτα, ἐνῷ μόνον τὸ ψιθύρισμα τοῦ δάσους ἀπλώνεται ἀπαλὰ κάτω ἀπὸ τὸν ἀνέφελον, δλογάλανον οὐρανόν, ὑψώνεται ἡ ὑποβλητικὴ μελῷδια τῶν ἐπιμνημοσύνων ψαλμῳδιῶν :

«... καὶ κατάταξον αὐτοὺς ἐν Παραδείσῳ, ὅπου χοροὶ τῶν Ἅγιων, Κύριε, καὶ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάπτασις».

Ἄσυναίσθητα τὰ μέτωπα ὑψώνονται πρὸς τὸν οὐρανόν. Οἱ φυσιογνωμίες φωτίζονται, ὥσὰν ἀπὸ τὸ δραματικὸ μακαριότητος τῶν ἀγαπημένων, ποὺ ἔκάλεσεν ὁ Ἀγγελος τοῦ Πολέμου στὴν αἰωνιότητα τῆς ἐλληνικῆς ἀναμνήσεως. «Ἐνας στρατιώτης μ' ἐντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατὸ καὶ πλούσια μαύρα μαλλιά, ποὺ τὰ ἥλιοκαμένα του μάγουλα μόλις σκιάζει τῆς «ἐρατεινῆς* ἥβης του» ἡ ἀβρὰ ἀνθησις, στηλώνει τὴ σοβαρή του ματιὰ στὴν κορυφὴ ἐνὸς δένδρου, ποὺ ἀργολικίζεται* στὸ πέρασμα τῆς αύρας. «Ἐνας ἄλλος, μὲ γένεια πυκνά, μὲ τὴν ἀπλοϊκὴν ἔκφρασιν τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, ποὺ λάμπει ἀπὸ τιμίαν ἐγκαρδιότητα, ἔχει τὰ μάτια του καρφωμένα στὸν παπᾶ σὲ μιὰ βαθυτάτην ὀνειροπόλησιν. Μερικοὶ σταυροκοποῦνται μὲ συγκινητικὴ ταπεινοφροσύνη. «Ἐνας ταγματάρχης εἰς στάσιν προσοχῆς, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, εἶχεν τὴν ἔκφρασιν βαθειᾶς περισυλλογῆς* στὸ αὐστηρὸ πρόσωπό του.

«Αἰωνία ἡ μνήμη...» ψάλλουν οἱ δύο στρατιῶτες μαζὶ μὲ τὸν παπᾶ. «Αἰωνία των ἡ μνήμη», ἐπαναλαμβάνει μὲ μιὰ βαθύφωνη βοὴ τὸ σύνταγμα καὶ μὲ τὰ μέτωπα χαμηλωμένα ὅλοι σταυροκοποῦνται.

'Ο παπᾶς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρύβει μέσα στὸν κοῦκόν του. 'Ο Διοικητής κάτι τοῦ ψιθυρίζει.

— Παιδιά ! λέγει ὁ παπᾶς, μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας, ποὺ σκοτώθηκαν, νὰ σᾶς εἴχε πικράνει μὲ κανένα του λόγο βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλό του, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ καλύτερα τὴν ὑπηρεσίαν του· νὰ εἰσαστε βέβαιοι, ὅτι θὰ τὸ ἔκαμε χωρὶς κακία. Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χείλη ἀληθινὰ σχωρέστε τους !

— Θεὸς σχωρέσ' τους ! ἀντήχησε σὰν ψίθυρος ὁλόθερμος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα, ποὺ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθησαν στὸ ἀντίκρυσμα τοῦ θανάτου, ἔγειραν βαριὰ ἀπὸ κάτι, ποὺ τὰ ἔκαιγε.

"Ἐπειτα ὁ παπᾶς ἔβγαλε τὸ πετραχήλι του.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν Διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνήν του. Οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ' ἀντίσκηνά των. Μιὰ Ἱερότης ἐμοσχοβιοῦσε στὸν ἀέρα. "Ἐνα αἰσθήμα βαθὺ καὶ δυνατὸ καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευε τὶς ψυχὲς σὲ μιὰ καὶ μόνη καὶ κάθε καρδιὰ ἄκουε μέσα τῆς τοὺς δυνατοὺς παλμούς ὅλων τῶν ἄλλων.

« Πόλεμος 'Ελλάδος - Βουλγαρίας »

Νικ. Καρβούνης

18. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

"Ἔχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακή. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι μαζεύμενοι στὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπάνω στὸ ὑπερῷο, ποὺ ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Εἶναι γεμάτοι λύπη καὶ ἀπογοήτευσι γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Δασκάλου κι ἐτοιμάζονται, μόλις περάσῃ ἡ μπόρα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, νὰ ξαναγυρίσουν στὰ δίχτυα καὶ τὶς ἀκροθαλασσιὲς τῆς Τιβεριάδος.

Μὰ δὲν εἶχαν τὶς ἴδιες σκέψεις καὶ οἱ ἄγιες γυναῖκες, ποὺ ἀγαποῦσαν τὸ Χριστό. Δὲν ἔβαλαν βέβαια μὲ τὸ νοῦ τους, πώς θ' ἀναστηθῆ, οὔτε τὶς ἔνοιαζε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Στὶς δικές τους καρδιές ἦταν πιὰ 'Ἐκεῖνος βασιλιᾶς.

Τὸν ἀγαποῦσαν μ' ὅλη τὴ δύναμί τους. Γι' αὐτὸ εἶχαν προμηθευτῆ ἀποβραδὶς πολύτιμα μύρα, γιὰ νάρθουν τὰ ξημερώματα στὸν Τάφο καὶ ν' ἀλείψουν μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ

Δασκάλου. Ἡταν ἀκόμα νύχτα βαθειά, ὅταν ὅλες μαζὶ ξεκίνησαν γιὰ τὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ.

Δὲν κατάλαβαν διόλου πότε ἀνέβηκαν τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο καὶ πότε ἔφθασαν στὸ Γολγοθᾶ· τόση ἦταν ἡ λαχτάρα τους. Τί τὶς περίμενε ὅμως ἔκει!... Ὁ Τάφος ἦταν ἀνοιχτὸς καὶ ἄδειος· οἱ στρατιῶτες ἥσαν φευγάτοι· κι ἐρημιὰ κι ἡσυχία ἦταν ἀπλωμένη παντοῦ. Δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τί συνέβη. Πῶς ἔλειπε τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου; Τὸ μετέφεραν ἀλλοῦ; Καὶ ξέσπασαν σ' ἓνα κλάμμα!...

Ξαφνικά, ἐπάνω στὴν πλάκα τοῦ Τάφου βλέπουν καθισμένο ἓνα παλληκάρι, ποὺ ἔλαμπε σὰν τὸ ἥλιο μέσα στὸ σκόταδι καὶ τὰ φορέματά του ἦταν λευκὰ σὰν τὸ χιόνι. Τραβήχτηκαν τρομαγμένες.

— Μὴ φοβᾶστε, τοὺς λέει ὁ ἄγγελος μ' ὀλόγλυκη φωνή. Ποιὸν ζητᾶτε; Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸ Σταυρωμένο; Δὲν εἶναι ἔδῶ. Δὲ σᾶς τὸ εἶχε πεῖ; Ἀναστήθηκε.

Οἱ ἀπλοϊκὲς γυναῖκες δὲν κατάλαβαν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. Ἔνοιωσαν μόνον μιὰ ἀνακούφισι στὴν καρδιά τους, ἔτσι σὰν δροσιὰ ἀπ' τὸν Οὐρανό.

Σαστισμένες πιὸ πολὺ τώρα, ἄρχισαν μὲθρήνους νὰ γυρίζουν τὸ λόφο, σὰ νὰ ἥθελαν νὰ ψάξουν γιὰ νὰ βροῦν τὸ Χριστό. "Ολα εἴναι ἀναστατωμένα ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν προχθεσινὴ ταραχή. Οἱ τρεῖς σταυροὶ εἶναι ἀκόμα ὑψωμένοι ἐπάνω στὸ λόφο. Στὶς πρῶτες ἀντιφεγγίες τῆς ἀνατολῆς μοιάζουν μὲ μαύρες κολῶνες καὶ μόνο ὁ μεσαῖος Σταυρὸς ἔχει ἐπάνω του μιὰ φωτεινὴ δέσμη ἀπὸ λεπτὲς ἀκτίνες.

Ζυγώνουν κοντά του, γονατίζουν εὐλαβικά, φιλοῦν μὲ σπαραγμὸ τὰ πηγμένα αἷματα καὶ θρηνοῦν ἀδιάκοπα, κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ βάζα μὲ τὰ πολύτιμα μύρα. Νόμιζαν, πώς Τὸν ἔβλεπαν κρεμασμένον, πώς ἀκουγαν τὰ παραπονετικὰ λόγια Του, πώς αἰσθάνονταν τὴ δίψα του.

Μὰ πάλι ἐτρόμαξαν. Κάποιος ἀγνωστος πέρασε ἀπὸ ἔκει, σὰν σκιὰ μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ στάθηκε κοντά τους.

— Χαίρετε! τοὺς εἶπε μὲ γλυκειὰ φωνή, γεμάτη στοργή.

Κι ἀμέσως ρωτάει τὴ Μαγδαληνή, ποὺ ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα.

— Γυναῖκα, γιατὶ κλαῖς; Ποιὸν ζητᾶς;

Ἐκείνη σκέφθηκε, πώς θὰ εἶναι ὁ κηπουρὸς τοῦ κήπου καὶ θὰ ξέρῃ αὐτός, ποῦ πῆγαν τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου. Πήρε θάρρος, ζύ-

γωσε κοντά του, γονάτισε μπροστά του κι ἄρχισε μὲ θρῆνο νὰ τὸν παρακαλῆ :

— Κύριε, ἀν σήκωσες ἐσύ τὸ Σῶμά Του, πές μου, ποῦ τὸ ἔβαλες; Θέλω νὰ τὸ πάρω. Μὴ μοῦ ἀρνηθῆς αὐτὴ τὴ χάρι, κύριε. Ἡρθαμε μὲ λαχτάρα ν' ἀλείψωμε μὲ μύρα τὸ Σῶμα καὶ δὲ λογαριάσαμε τίποτε· οὕτε ποὺ ἦταν νύχτα ἀκόμα. "Αν σὺ Τὸν πῆγες σ' ἄλλον τάφο, κύριε, πές μας νὰ πᾶμε νὰ τὸν σηκώσουμε. Μὴ μᾶς ἀρνηθῆς, κύριε, αὐτὴ τὴ χάρι !..."

— Ο ξένος στάθηκε ἀμίλητος γιὰ λίγες στιγμές, κι ἔπειτα βγῆκε ἀπ' τὸ στόμα του μιὰ γνώριμη φωνή !

— Μαρία !...

— Δάσκαλέ μου ! φώναξε τρομαγμένη καὶ χαρούμενη ἡ μυροφόρα κι ἔπεισαν ὅλες στὰ πόδια τοῦ Δασκάλου. Εἶχαν ἀξιωθῆ, πρῶτες αὐτὲς νὰ ἰδοῦν τὸ Χριστὸ μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του.

— Άλλὰ χαλάλι τους ! Μόνο αὐτὲς Τὸν εἶχαν νοιώσει βαθιά. Μόνο αὐτὲς δὲν ἔφυγαν οὕτε μιὰ στιγμὴ ἀπὸ κοντά Του τὶς ὥρες τοῦ πόνου Του. Κι ὅξιζαν αὐτὲς πρῶτες νὰ ἰδοῦν καὶ τὴν Ἀνάστασί Του καὶ νὰ τὴ διαλαλήσουν στοὺς φοβισμένους Μαθητάς.

Τὸν ξαναεῖδαν λοιπὸν τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλο καὶ ἀνακουφίστηκαν. Καὶ τώρα τί τὶς ἔνοιαζε κι ἀν ἔπειτα ἀπὸ ἔνα προδοτικὸ φίλημα τοῦ Ἱούδα, Τὸν ἔπιασαν σὰν κακοῦργο ; Τί κι ἀν Τὸν ὡδήγησαν δέσμιο στὶς αὐλὲς τοῦ Ἀννα καὶ τοῦ Καιϊάφα ; Τί κι ἀν Τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο ; Τί κι ἀν Τὸν κάρφωσαν μὲ λύσσα ἐπάνω στὸ ξύλο ; Τί κι ἀν ἐπάνω σὲ ὀδυνηρὲς στιγμὲς φώναξε τὸ « τετέλεσται » κι ἔγειρε τὸ κεφάλι Του νεκρό ; Ἐκεῖνος τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστήθηκε ! Καὶ χιλιάδες στόματα προφέρουν σήμερα τὶς δυὸ αὐτὲς λέξεις μ' ἀνατριχιασμένα κορμιὰ καὶ δακρυσμένα μάτια. Καμμιὰ χαρὰ στὸν κόσμο δὲν ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. Χριστὸς ἀνέστη !

— Ο μυρωμένος ἀνοιξιάτικος ζέφυρος σφυρίζει γλυκά. Τὰ καθάρια ρυάκια κελαρύζουν· τ' ἀνθισμένα κλαδιά τῶν δένδρων σκορπίζουν δόμορφιά καὶ μύρα· τ' ἀρδόνια τραγουδοῦν δλόγλυκα· οἱ ἀνθρώποι σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ κι' ὅλα μαζὶ ψάλλουν :

— Χριστὸς ἀνέστη !

Π. Φωστίνης, Μητροπολίτης Καρυστίας
τελεταὶ τοῦ Ιεροῦ Λειψάνου τοῦ Αγίου Παύλου τοῦ Επιστόλου τοῦ Παύλου
τοῦ Αποστόλου τοῦ Ιεροῦ Λειψάνου τοῦ Αγίου Παύλου τοῦ Επιστόλου τοῦ Παύλου

19. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙ·ΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

Έκεινο τὸ χρόνο – 1820 – τὸ Πάσχα τὸ πέρασε δ Κολοκοτρώνης μαζὶ μὲ τοὺς λίγους ἐμπίστους του στὸ πλάτωμα τοῦ ἔωκκλησιοῦ τοῦ Ἅγιου Γεωργίου, στὴ Ζάκυνθο. Ὁκεῖ μποροῦσε νὰ συγκεντρωθῇ περισσότερο στὸν ἔαυτό του καὶ στὶς σκέψεις του. Γιατὶ στὴν ἔκκλησιά ἔκεινη εἶχε ταφῆ ἡ ἀγαπημένη του γυναῖκα, γιατὶ στὴν ἔκκλησιά ἔκεινη ὁ παπᾶ – Ἀνθιμος Ἀργυρόπουλος τὸν εἶχε ὀρκίσει στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, γιατὶ ἀπὸ τὸ ρωμαντικὸ αὐτὸ τοπίο μποροῦσε ν' ἀντικρύζῃ μὲ μαράζι τὸν ἀπέναντι Μωριᾶ, τὴν ὧνειρευμένη πατρίδα του, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ξαναϊδῇ ὅσο ὁ ξένος δυνάστης τὴν πατοῦσε.

Μόλις εἶχε περάσει ἔνας χρόνος ἀπὸ τὴν εὔλογημένη ἥμέρα, ποὺ δ Φιλικὸς Πάγκαλος εἶχεν ἔρθει στὴ Ζάκυνθο κι εἶχε ξεμυστηρευθῆ σὲ λίγους Ζακυνθινούς καὶ σὲ μερικούς Μωραΐτες, ποὺ ζοῦσαν ἐκεὶ πρόσφυγες, περιμένοντας τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους, τὸ μυστήριο τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας μὲ τὸν ἀόρατο ἀρχηγό, μὲ τὴ ρωσικὴ βοήθεια, μὲ τὶς χιμαιρικὲς ἐλπίδες. Κι ὅλοι οἱ πατριῶται εἶχαν ὀρκισθῆ καὶ περίμεναν τὴν φωνή, ποὺ θὰ τοὺς ἔκραζε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδος.

Ο Κολοκοτρώνης, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ βροντήσῃ τὸ καριοφίλι, γιατὶ εἶχε παλιοὺς λογαριασμοὺς μὲ τοὺς δυνάστας, ποὺ τοῦ εἶχαν σκοτώσει τόσους ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του καὶ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ ν' ἀναγκασθῇ νὰ ζῇ στὴ Ζάκυνθο κάνοντας τὸ χασάπη. Ἄλλα χρόνια τώρα περίμενε, πολλὲς ὑποσχέσεις εἶχε ἀκούσει, καὶ τίποτε δὲν ἔβλεπε. Ο γαλανὸς ούρανὸς τῆς Ζακύνθου, τὰ λουλούδια τοῦ ὠραίου νησιοῦ, ἡ γλυκεὶα καὶ γελαστὴ φύσις, ποὺ τὸν τριγύριζε, δὲν ἔφθανε νὰ τὸν κάμη εὕθυμο. Ξενιτεμένος ἦταν, μολονότι δὲν εἶχε κανένα παράπονο γιὰ τοὺς Ζακυνθινούς, ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ γύρευαν μὲ κάθε τρόπο νὰ τοῦ κάμουν ὅσο τὸ δυνατὸ λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτειά.

Πολλὲς φορὲς εἶχε τραβήξει τὸν ἀνήφορο ἔκεινον κι εἶχε πάει στὴν ἔπαυλι τοῦ Στράνη, ὅπου περνοῦσε ἥσυχα ὁ κόντε - Σολωμός. Στὸν ποιητὴ εῦρισκε δ πολεμιστὴς παρηγοριά, γιατὶ τοῦ μιλοῦσε μὲ τὴ φαντασία του, μὲ τὰ ὄνειρά του, μὲ τοὺς πρόθους του, ποὺ ήσαν

καὶ δικοί του. Γιατί τοῦ ἔλεγε, πώς δὲν μποροῦσε ν' ἀργήσῃ ἡ ἄγια ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ὁ ἄξεστος Μωραΐτης ἀκουγε μὲθαυμασμὸν τὸν ἄρχοντα ποιητή, ὁ πατριώτης τὸν πατριώτη, γιατὶ τοὺς ἑνῶνε καὶ τοὺς ἔξισωνε τὸ ὑψηλὸν αἰσθῆμα τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ παρηγορεῖτο.

"Οταν ὅμως ἔμενε μονόχος ὁ Κολοκοτρώνης, πάλι συννέφιαζε, πάλι κυριεύοταν ἀπὸ πικρὴ μελαγχολία, γιατὶ ἔβλεπε νὰ περνᾶ ὁ καιρὸς ἀδικα κι οἱ ἐλπίδες του νὰ μένουν πάντα ὅνειρα. Γι' αὐτό, τὸ χρόνο ἐκεῖνο, τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ πικραμένος. Τὰ παιδιά του, οἱ φίλοι του ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἀρνιοῦ, ποὺ μοσχοβολοῦσε γυρίζοντας στὴν ξύλινη σούβλα. Πάνω στὸ χορτάρι εἶχε στρωθῆ τὸ τραπέζι πρόχειρο, ἀπλό, φτωχικό. Ἡ δλόξανθη Ζακυνθινὴ βερνέα ἔχρυσιζε στὶς χιλιάρες μπουκάλες ἀραδιασμένες ἐκεὶ σιμά. Ἐλείπε ὅμως κάτι πολύτιμο — τὴν εὐθυμία — ποὺ κανένα κρασὶ δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ. Κι ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρωγε μελαγχολικός, σιωπηλός, σὰν νὰ μὴ βρισκόταν πραγματικὰ ἐκεῖ. Ἡταν μακριά, ἐκεὶ ἀπέναντι, στὸ Μωριᾶ του, ποὺ ξαγνάντευε μὲ μαράζι καὶ νοσταλγία.

Ξάφνου ἔνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους του φωνάζει χαρούμενος.

— Λοιπὸν τοῦ χρόνου θὰ κάμωμε Πάσχα στὸ Μωριᾶ! Καλὰ μαντάτα! Γιὰ κοιτᾶχτε ἔδω!

Καὶ σήκωσε ψηλὰ γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πλάτη τ' ἀρνιοῦ.

— Νά το, ἔδω εἶναι γραμμένο! Κοιτᾶχτε!

Οἱ ἀρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφτες πίστευαν στὴ μαγικὴ δύναμι τῆς πλάτης τοῦ ἀρνιοῦ. "Υπῆρχαν μάλιστα καὶ μερικοὶ γέροι, ποὺ μποροῦσαν νὰ διαβάσουν στὴν πλάτη αὐτή, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ βιβλίο, τὸ μέλλον. "Ενας ἀπὸ τοὺς γέρους λοιπὸν τῆς συντροφιᾶς τοῦ Κολοκοτρώνη διάβασε τὴν προφητικὴ πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ, κι εἶδε γραμμένο μέσα τὸ εύτυχισμένο προμήνυμα, ποὺ μὲ τόση χαρὰ τοὺς ἀποκάλυψε.

"Ολοι τότε γελαστοί, εὔθυμοι, χαρωποὶ σήκωσαν τὰ ποτήρια των κι ἐφώναξαν:

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί. Καλὴ πατρίδα τοῦ χρόνου!

Γνώριζαν, ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτὴ ἐσήμαινε πόλεμο, ματοκύλισμα, θανατικό, κίνδυνο τῆς ζωῆς των, ποὺ τώρα περνοῦσε ἥσυχα κι

άμεριμνη. Ἀλλὰ δὲν τοὺς ἔμελλε. Γιὰ τὴν πατρίδα ἥσαν ἔτοιμοι νὰ δῶσουν καὶ τὴ ζωὴ των.

Κι ὅταν τὸ πασχαλινὸ τραπέζι τέλειωσε, ὁ Κολοκοτρώνης στηκώθηκε πρῶτος, ἔκοψε ἕνα κλαδὸ ἀπὸ μιὰ φουντωτὴ δάφνη, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, καὶ δείχνοντας μ' αὐτὴ τὸ ἀντικρινὸ κάστρο Χλουμούτσι, στὸ Μωριᾶ, τοὺς εἶπε μὲ συγκίνησι, ποὺ δὲν κατώρθωνε νὰ κρύψῃ:

—Ο Θεὸς νὰ δώσῃ, παιδιά, τοῦ χρόνου νὰ ψήσωμε τὰ πασχαλινὰ ἄρνια ἐκεῖ κάτου, ποὺ μᾶς καρτεροῦν τ' ἀδέλφια μας γιὰ τὴν ἐλευθερία !

Κι ἔνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια του, ποὺ τὰ σκέπταζαν πυκνά, κατάμαυρα φρύδια.

Καὶ ἡ εὔχὴ γίνηκε πραγματικότης. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἄργησε νὰ μάθῃ τὶς ἔτοιμασίες γιὰ τὴν Ἐπανάστασι. Οἱ Μωραΐτες δὲν ἔστηκανοντο, ἀν δὲν εἶχαν μαζί των τὸ πρωτοπαλλήκαρό των, τὸ Γέρο τοῦ Μωριᾶ.

Τὰ πράγματα ἥσαν πιὰ ἔτοιμα. Ἐπρεπε ὅμως νὰ φύγῃ, χωρὶς νὰ δώσῃ ὑποψία στὴν ἀγγλικὴ ἀστυνομία τῆς Ζακύνθου, ποὺ παρακολουθοῦσε τοὺς πατριῶτες μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, νὰ περάσουν στὸ Μωριᾶ. Ἀλλὰ ὁ Κολοκοτρώνης κατώρθωσε νὰ τοὺς γελάσῃ, προφασισθεὶς, ὅτι θὰ πήγαινε στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου γιὰ ἐμπόριο.

Στὰς 16 τοῦ Γενάρη τοῦ 1821 ὁ Κολοκοτρώνης κατώρθωσε νὰ φύγῃ μὲ καίκι καὶ νὰ περάσῃ στὴ Μάνη, ὅπου κρύφθηκε στὸ σπίτι τοῦ Μούρτζινου, ἔως τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ σηκώθηκαν πιὰ οἱ "Ἐλληνες".

Τὸ Πάσχα τοῦ 1821 τὸ πέρασε πολὺ διαφορετικὰ ὁ Κολοκοτρώνης. Δὲν εἶχε πιὰ τὴν ἡσυχία τοῦ καταπράσινου μαγικοῦ τοπίου τῆς Ζακύνθου, ὅπως τὸν περασμένο χρόνο. Ἀλλὰ πατοῦσε τὸ ἀγαπημένο του χῶμα, ἦταν στὸ Μωριᾶ του, καὶ μ' ὅλας τὰς στερήσεις, μ' ὅλους τοὺς κινδύνους, μ' ὅλες τὶς στενοχώριες, ὁ Κολοκοτρώνης τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἦταν χαρούμενος. Καὶ στὸ πασχαλινὸ του δεῖπνο θυμήθηκε τὸ σύντροφό του, ποὺ στὴ Ζάκυνθο εἶχε διαβάσει στὴν πλάτη τοῦ ἄρνιοῦ τὴν εύτυχία, ποὺ εἶχε γίνει πιὰ πραγματικότης. Σήκωσε λοιπὸν τὸ ποτήρι, ὅχι μὲ δακρυσμένο μάτι, ἀλλὰ χαρούμενος, εύτυχισμένος κι ἐβροντοφώναξε !

— Χριστὸς ἀνέστη, παλληκάρια ! 'Η Πατρίδα ἀνέστη !

— Ἀληθῶς ἀνέστη, ἀπάντησαν οἱ σύντροφοί του.

Κι ἐφιλήθησαν ὅλοι μὲ τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν τοῦ Πάσχα,
εὔτυχισμένοι, θαρρετοί, βέβαιοι γιὰ τὴ νίκη...

« Νεολαία »

Κώστας Καιροφύλας

20. Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσᾶτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀγέρι,
ποὺ λές καὶ λέει μέσ' στῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα:
« Γλυκεὶά ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα ! »

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροί μεγάλοι, ἔτοιμαστῆτε
μέσα στὶς ἑκκλησὶες τὶς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχθῆτε·
ἀνοίξατε ἀγκαλιές εἰρηνοφόρες
ἐμπροστὰ στοὺς 'Αγίους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χείλη μὲ χείλη,
πέστε Χριστὸς ἀνέστη, ἔχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
καὶ βρέφη ὡραία στὴν ἀγκαλιὰ οἱ μαννάδες,
γλυκόφωνα, κοιτῶντας τὶς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες.
Λάμπει τὸ ἀστήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς, ποὺ χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τὸ ἀγιοκέρι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Διονύσιος Σολωμός

21. « Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ »

...Έπάνω εἰς τὸν θαλασσόπληκτον βράχον, ὅπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριῶδες νανούρισμα, ἐκεὶ ἀσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκῦπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εἰς τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανέας, δλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ὡραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἀσελήνου, ὅπου ἔβασιλευε γλυκά, σιγὰ δὲ ἥλιος, ὡς νὰ ἔκρυπτεν δλίγον κατ' δλίγον τὰ χρυσᾶ καὶ στίλβοντα στολίδια του μέσα εἰς τὸν θησαυρόν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἔκάλει τοὺς ἄγροίκους βοσκούς τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν προσευχὴν — οἱ δόποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ’ ἔκαναν μακρόθεν ἔνα σταυρὸν — κι ἐδιάβαζεν δὲ πάτερ Ἐφραίμ, δὲ πνευματικός, τὸν ἑσπερινὸν μαζὶ μὲ τὸν Μιχαίαν, τὸν ὑποτακτικόν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ γέρων ἔως τὴν βρύσην, διὰ ν’ ἀπολαύσῃ καὶ ἄπαξ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξίας, μέσα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν δόποιαν αὐτὸς εἶχεν ὄνομάσει « γωνίαν τοῦ Παραδείσου ». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἡμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις, μισοσβητημένους τοὺς ἱαμβικούς στίχους, τοὺς δόποιους εἶχε γράψει ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, ὁ διάσημος ἀσκητὴς Διονύσιος:

Χεῖρας, πρόσωπα καὶ πόδας νίπτων ἀβρῶς,
δόμοῦ δὲ καὶ διαυγὲς νῦν ὕδωρ πίνων, τῆς
καλλιρρείθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένε,
ψυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εἰς τὸ πλάγιο, σιμὰ εἰς τὴν κορύφὴν τοῦ βουνοῦ, ἵστατο ἀκόμη ὅρθιὸς ὁ χιλιετής πεῦκος, ὅπου εἰς τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλῶνάς του, εἶχεν εὐρεθῆ ἔνα καιρὸν αἰώρουμένη ἡ λαμπτρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

‘Ο πεῦκος δόμοιάζει μὲ ἀνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρη τὴν κόμην εἰς ὅλην του τὴν ζωήν. Ἀπὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἔξαμωσε νὰ κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. “Ολοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναρίθμητοι, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλῶνάς του.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκεὶ ἐπάνω εὑρέθη μίαν πρωίαν εἰς τὰ χίλια ἔξακόσια τόσα, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἡτο ζωγραφισμένη ὡς προ-

τομή παιδίσκης, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰς ὀγκάλας της, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς «τριετίζουσα δάμαλις» εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ναῖσκος τοῦ μικροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ’ ὄνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς, τοὺς τότε, ὡς νὰ ἥτο κόρη εὐαίσθητος, ἥτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμη κούνια, νὰ λικνισθῇ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη «Παναγία Κουνιστριώτισσα».

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

ИОФАТУЗА ЗОЛЭМ

ЧИСЛЫ ЖИЗНИ И СИЛЫ ОДНО

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,
ποὺ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

2

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ Ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὡ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

3

Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔλα πάλι, νὰ σοῦ πῆ.

4

Ἄργειε νά λθη ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ σκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νά λέσ
περασμένα μεγαλεία
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα ἐκτύπως τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι ἔλεες : « πότε, ἄ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ της ἐρμίες ; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψεις, ἄλυσες, φωνές.

8

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάίματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα ‘Ἐλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφὰ
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ξέανάλθεις μοναχή·
δὲν εἶν' εὔκολες οἱ θύρες,
ἔὰν ἡ χρεία τές κουρταλῆ.

11

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἄλλ' ἀνάσσασιν καμμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά !

12

“Αλλοι, δύμε ! στὴ συμφορά σου
ὅποὺ ἔχαίροντο πολύ,
« σύρε νά ‘θρης τὰ παιδιά σου,
σύρε », ἐλέγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει ὅπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὄλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴν δόξα σου ἐνθυμεῖ.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὄρμή,
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή.

14

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
ή τρισάθλια κεφαλή,
σὰν πτωχοῦ, ποὺ θυροδέρνει
κι είναι βάρος του ή ζωή.

'Απ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἐλλήνων τὰ Ἱερά,
καὶ σὰν πρώτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε. ω̄ γαῖρε. Ἐλευθερία!

16

«Апектъ», ёхъ А. Побѣда, 1948, с. 71-73

Διεύπορος Σεργκιός

2. H A Q E A

ເລືອດ ດາວໂຫຼນ ແລະ ສັງເກດ

πρακτόρων πολιτών πραγμάτων

δόξα στὰ ὅπλα ἡρώων νέων,
ποὺ λύτρωσαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τὸν χρυσῆν σφρίγην

μὲ τούτων τὴν σύνιστον μέρη

νέαν δις πλάσωμεν ιστορία

γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

"Ἐγειράσθαι τὸν Ιησούν τὸν Νίκην ἀπό τοῦ

επὶ δέκατον τρισ πόλεων

Απάστροι τῆς Λόγου δούλοι

பொன்னும் கீழ்வரும்

Ψεω οὐδορινόν ; Εμπρός ! Στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα ! οὐδὲν περίτοκον ισχύει
αὐλοῦ εἴκει εἰν' ὁ πύρινος παλμός. οὐδὲν δραμένα λέγει,
νοσοὶ διδιστοὶ οὐτοί εἰσιν. Εἰκεῖ τῆς νίκης ἡ κορώνα,
οὐδὲν πάντα μέτρον οὐδεποτέ οὐδὲν τάχα
κι αθανασίας διπατσιμός.

« Νέα Ἀνθολογία »

Αειστρομένης Παρθελένυμος

3. Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Δικοίως θαυμάζεται ό 'Αριστείδης περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τὴν σώφρονα διαγωγήν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

'Ο 'Αριστείδης παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, ὅχι μόνον ἀνδρείως ἡγωνίσθη, ὅλλ' εἰς ἑκάστην ἔξ αὐτῶν ἔδωσε μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ὀρετῆς καὶ φιλοτιμίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι δὲν εἶναι ἔξευτελισμός, ἀλλὰ μάλιστα ἔντιμον εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριον εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ ίκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμίνος μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικὸν πάθος πρέπει προθύμως νὰ θυσιάζωμεν, κάθε ἔχθρον νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ ν' ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἔχθροῦ μας δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλασταιῶν, μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι εἶναι μωρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ὅλλ' ἡ ίκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις καὶ ὅτι, χωρὶς ἔνωσιν καὶ ὁμόνοιαν, κανένα μέγα ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ὅλλ' ἐνάρετον 'Αριστείδην, νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

'Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτὸς ἡθέλησε νὰ ἐγγίσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. « Χρεωστοῦμεν » ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του « νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὅχι διὰ νὰ πλουτίσωμεν ἢ διὰ νὰ δοξασθῶμεν, ὅλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν Ἱερὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ χωρὶς πληρωμήν, ἔστω καὶ χωρὶς δόξαν ». τὸν λεβήθι τοιάντα

Εἰς τὴν εὐγενῆ του ψυχὴν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμηδένιζε κάθε ἄλλο αἰσθήμα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

'Εὰν ό 'Αριστείδης καὶ οἱ πλείστοι τῶν συμπολιτῶν του δὲν ἤσαν

τοιοῦτοι, ἀλλὰ φιλοχρήματοι, τρυφηλοὶ καὶ πολυτελεῖς, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν δὲν ἥθελε σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ ἔλευθερία, τὰ φῶτα καὶ ὁ πολιτισμὸς ἥθελον ἐκλείψει ἕκτοτε διὰ παντός.

Ο Ξέρξης, ἀναχωρήσας ἐντροπιασμένος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγόν του Μαρδόνιον, διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς ἔλευθέρους Ἑλληνας. Ο δὲ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι εὐκολώτερον ἦτο νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτοὺς διὰ τοὺς χρυσίους παρὰ διὰ τῶν ὅπλων, ἀπέστειλε πρέσβυτον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι τότε δυστυχεῖς, πένητες καὶ ἄστεγοι εἶχον ἐπανέλθει εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς δόποιας τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος τοῦ Ξέρξου εἶχον ἐρημώσει καὶ καταστρέψει.

Ο πρέσβυτος τοῦ Μαρδονίου ἐπρότεινε λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἔξῆς : «Ο Μαρδόνιος εἶναι ἔτοιμος ν' ἀνιδρύσῃ δι' ἔξόδων του ὅλας τὰς κατακαείσας οἰκίας σας καὶ τοὺς καταστραφέντας ναούς, νὰ σᾶς χορηγήσῃ δὲ ἀφθονα χρήματα καὶ νὰ σᾶς κάμη κυρίους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐὰν ἐδέχεσθε νὰ καταθέστε τὰ ὅπλα σας.

Οἱ Σπαρτιάται, γνωρίζοντες τὴν ἄκραν πτωχείαν, εἰς τὴν ὅποιαν εἶχον καταντήσει οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἀγρῶν των, ἐφοβήθησαν, μήπως εἰς τὴν ἀπελπισίαν των παραδεχθοῦν τὰς χρηματικὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Δι' αὐτὸν ἔστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀπορρίψουν τὰς περσικὰς προτάσεις καὶ νὰ ἔξακολουθήσουν ἀγωνιζόμενοι ὑπέρ τῆς Ἑλλάδος.

Τότε ὁ Ἀριστείδης, ἐκφράζων καὶ τὰ ἰδικά του καὶ τῶν συμπολιτῶν του τὰ αἰσθήματα, ἔδωσε τὴν ὁραίαν ἔκεινην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀπάντησιν, ἡ δόπια καὶ μόνη ἦτο ἵκανη ν' ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομά του. Ἰδού ἡ ἀπάντησις τοῦ πτωχοῦ Ἀριστείδου.

«Συγχωροῦμεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ νομίζουν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ ἔχαγορασθοῦν μὲ τὰ χρήματα, διότι αὐτοὶ οὐδὲν πολυτιμότερον τοῦ χρυσίου γνωρίζουν. Ἄλλ' ἀγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι, ἀποβλέποντες εἰς τὴν πτωχείαν καὶ δυστυχίαν μας, λησμονοῦν τὴν Ἑλληνικὴν ἀρετὴν καὶ φιλοτιμίαν μας. Ἡς πληροφορηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι οὔτε δι' ὅλον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐντὸς αὐτῆς χρυσίον ἥθελαν ποτὲ πωλήσει οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἔλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἡς μάθη δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅτι μόνον, ὅταν

δό ήλιος παύση τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι υπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ».

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἔγινεν, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ 'Ελλὰς ἐσώθη.

«Ο Γεροστάθης »

Λέων Μελᾶς

4. ΣΑΛΑΜΙΝΑ

1

Σαλαμῖνα, νησὶ πολυδόξαστο !
ποὺ δὲ δύμορφότερος κόλπος θωπεύει
τὰ λευκά σου ἀκρογιάλια κι ὡς μάγουλα
ντροπαλῆς κοκκινίζουν παρθένας,

2

τὰ νερά σου τὸ θαῦμα τὸ ἀσύγκριτο
τῶν αἰώνων κρατᾶνε βαθιά τους,
καὶ ρυθμοὶ μακρυαντίλαλοι οἱ φλοῖσβοί τους
νικητήριους παιᾶνες ἀρμόζουν.

3

Τῆς Εὐρώπης ἐσύ ἄφταστο Τρόπαιο
κι ἐσύ τάφος ὑγρὸς τῆς Ἀσίας,
οἱ γενιές ποὺ διαβαίνουνε θά ρχωνται
σὰν σ' αἰθέριο ναὸ καὶ γαλάζιο,

4

νὰ προσφέρουν λατρείας ἀφιερώματα
στὴν ψυχὴ τῆς 'Ελλάδας τὴν ἴδια,
ποὺ θεὰ ἀναδυομένη, στὰ κύματα
τὰ γλαυκά σου ἀφρολούζεται αἰώνια.

α'Απολλώνιον "Ἄσμα", 1919

Σωτήρης Σκιτης

5. Η ΑΡΓΕΙΑ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑ

‘Η Τελέσιλλα, λυρική ποιήτρια ἀπὸ τὸ Ἀργος, εἶχε καρδίαν εύαισθητον, ἔξευγενισθεῖσαν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν. Ἐχουσα δὲ καρδίαν, ἥγάπτα θερμῶς τὴν πατρίδα της.

“Οθεν, ὅτε οἱ Ἀργεῖοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Τελέσιλλα κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐξ Ἀργείων γυναικῶν καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ, συνηγωνίσθη ἀνδρείως μετὰ τῶν συμπολιτῶν της, ἔξαπτουσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιότητά των διὰ τῆς ποιητικῆς της λύρας καὶ διὰ τοῦ ἴδιου της παραδείγματος.

Τοιουτορόπως οἱ Σπαρτιᾶται ἐνικήθησαν καὶ εἰς τὴν Τελέσιλλαν προσεφέρθη ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἀνήγειραν οἱ Ἀργεῖοι τὸ ἄγαλμα τῆς ἡρωίδος, φέρον ἐμβλήματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἡρωικῆς φιλοπατρίας.

‘Ορθότατα ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σόλων, ὅτι ἔκειναι αἱ πόλεις εὔδαιμονοῦν, εἰς τὰς ὄποιας οἱ μὲν ἀγαθοὶ τιμῶνται, οἱ δὲ κακοὶ τιμωροῦνται. ‘Ἐνόσω οἱ Ἐλληνες ἐτίμων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἀπαθανατίζοντες μὲ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας τὰς Τελέσιλλας καὶ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, ἡ Ἐλλὰς ηὔτύχει καὶ ἐδοξάζετο. Παρήκμασε δὲ καὶ κατεστράφη, ὅτε οἱ μὲν μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄρπαγες Κλέωνες καὶ Δημάδαι ἐτιμήθησαν, οἱ δὲ ἐνάρετοι Σωκράται καὶ Φωκίωνες ἔπιναν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ κώνειον.

«Ο Γεροστάθης»

Λέων Μελάς

6. Ο ΛΥΜΠΙΑ

“Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς.

“Ἐνας ἥλιος γεννιέται καὶ γλυκοφιλεῖ τ’ Ἀρκαδικὰ βουνά.

Μέσα εἰς τὸ λευκὸν μεθύσι τοῦ φωτὸς σπινθηρίζουν τρελλὰ τ’ ἀσημένια νερά τοῦ Ἀλφειοῦ, σπινθηρίζουν τρελλὰ τ’ ἀσημένια νερά τοῦ Κλαδέου κάτω ἀπὸ τὰς σιωπηλὰς σκιάς.

Καὶ δ ἀθάνατος λαὸς* τῶν μαρμάρων θριαμβεύει μέσα εἰς τὶς πρασινάδες τῆς Ἀλτεως.

"Ενας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὔγης
καὶ γλυκοφίλει τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Οἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα, ὃ νεότης. Καὶ ἦ καλ-
λιστέφανος ἔλαία χαμηλώνει τοὺς κλάδους τῆς κάτω ἀπὸ τὰ
μάρμαρα τοῦ προστύλου. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ἐμπρὸς
σου. 'Ο θρόνος τοῦ Θεοῦ ἀστράφτει ἀντικρύ σου ἀπὸ τὸν χρυ-
σὸν καὶ τὸν ἐλέφαντَ* καὶ τοὺς τιμίους λίθους. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ
διφρηλατεῖ* δὲ ἥλιος. 'Ο αἰώνιος, μὲ τὴν χρυσῆν χαίτην του
σοῦ δείχνει τὴν χρυσελεφαντίνην Νίκην καὶ ὑψώνει ἐνώπιόν
σου ἐπὶ τοῦ ἀστραφτεροῦ σκήπτρου τὸν Ἀετόν.

"Ομοσε*, ὃ νεότης, τὸν ἱερὸν ὄρκον !

Αἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα. Ρίψε τὴν χλαμύδα
καὶ δείξε θριαμβευτικὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον τὸ ἐφηβικὸν σῶμα. Πέ-
τα, ὃ νεότης ! 'Η γῆ γλιστρᾷ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ δέρας
σχίζεται ἐμπρός σου καὶ σοῦ φιλεῖ τὸ ίδρωμένον μέτωπον
καὶ σοῦ ἀνεμίζει τὴν ξανθὴν κόμην.

Οἱ θαλλοὶ τῶν φοινίκων ὑψώνονται εἰς τὸ τέρμα, ἔτοιμοι νὰ
φιλήσουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης σου. 'Ο Πραξιτέλης μεθᾶ
εἰς τὸ ἀνθισμα τῆς σαρκός σου καὶ τὸ μάρμαρον, μὲ τὸ ὅποιον
πλάττει τοὺς θεούς, ἀνατριχιάζει μέσα εἰς τοὺς κόλπους
τῆς γῆς.

'Η αἰώνια "Ἀλτις ἀπλώνεται ἐμπρός μας.

'Ο ἥλιος γλυκοφίλει τ' Ἀρκαδικὰ βουνὰ καὶ τὰ διαμάντια
τοῦ Κλαδέου.

'Η καλλιστέφανος ἔλαία γέρνει τ' ἀθάνατα κλαδιά της ἐπάνω
εἰς τοὺς κροτάφους τῆς παντοτινῆς νεότητος.

« Φύσις καὶ ζωὴ »

Παῦλος Νιρβίζας

7. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΟΣ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ 'Ολυμπίου
Διός* καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοί μᾶς φαίνονται οἱ
δέκα ἔξι ἑκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἵστανται μεμονωμέ-

νοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος ! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ύψωσωμεν τοὺς δόφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ ὅλην μας τὴν μικρότητα...

Τί θὰ ἡτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὄλοκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον ! Φαντασθῆτε, ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἔξι κίονες, ἐνῷ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας ! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὅποιου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὃ ἐν Ἱερέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἔξι αὐτῶν κιόνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὅρθιοι. Ὁ δέκατος ἕκτος κατάκειται « μέγας μαγαλωστί », ὅπως λέγει ὁ Ὄμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφιδροτάτου ἀνέμου τῇ νύκτᾳ τῆς 26ης Ὁκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν ὅποιων ἀποτελεῖται, εύρισκονται κατὰ γῆς τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως, ὅταν rίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὐτὴ είναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὅποια ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἐνδοξὸν ἐρείπειον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἥλλοισαν τὴν ὅψιν του ! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἀνεμοὶ δὲν θὰ εἶχον τόσην ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ’ αὐτοῦ, ἀν τὸ ἔργον των δὲν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δὲν ἔκάη, δὲν ἐσυλήθη, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἥκρωτηριάσθῃ ! Είναι γνωστὸν, ὅτι κάποιος Βοϊβόδας τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἔνα τῶν κιόνων χάριν. ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἀλλὰ πόσαι δὲν είναι αἱ ἀγνωστοὶ βεβηλώσεις καὶ καταστροφαί, τὰς ὅποιας φαντάζεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τὴν θέσιν τοῦ παραμεγίστου ναοῦ.

‘Ο ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διός είναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπτειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὅποια γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὅποιαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμα, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἔξι αἰῶνες ὄλοκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ ! Μετὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸν εἰς τὸν Ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσεύτιον. Ἀλλὰ μετὰ

τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἱῶνες ἀκόμα, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνια του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

'Αλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἤσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἡσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἴσχυροὺς δεσπότας, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκείνος, ὁ πρωτισμένος ἀρχαιόθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνη καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ οὗτος δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ Ἱερέυς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν ἑονί θεὸν τῶν Ἀθηναίων !

Ἡ δλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἀδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκείνος αὐτοκράτωρ ἡγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των, ὃσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπής, φιλόκαλος, γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὅψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκε νέαν αἰγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. 'Υπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην οἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρυθη παρ' αὐτήν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. 'Ο ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἔμελλε νὰ εἴναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἥ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἥ παρὰ τὰς ὅχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἔξοχική, κατεκοσμήθη ἥδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ Ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπτρῶν ἐπαύλεων. Τὸ Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἀλλο μεγαλοπρεπές ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἥρδευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνήν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἥ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ, ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός,

ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἄψις, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἔρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὁλυμπίου. Εἶναι μιὰ μεγάλη ἄψις, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἄνοιγμα πλάτους ἔξι μέτρων. "Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὅποιων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. "Ἀνωθεν τοῦ περιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἄνοιγματα, ὅμοια μὲν θυρίδας — ἄλλοτε κλειστὰς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν —, καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ μίαν ὅψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἔξῆς ἐπιγραφήν:

Αἴδ' εἰσ' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἰναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὅψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἔξῆς ἐπιγραφή:

Αἴδ' εἰσ' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἰναι αἱ Ἀθῆναι οὐχὶ τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἴστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἄφ' ἐνὸς μὲν τὰ ἔρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἄφ' ἐτέρου δὲ τὰ ἔρείπια τοῦ Ὁλυμπίου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἡσαν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῆ καὶ τόσον ἔνδιξον εἰς ἀναμνήσεις, ὃσον ἡσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἡ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὥραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον!

Γρηγόριος Ξενόπουλος

8. Ο ΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἀρχαῖο πνεῦμ' ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα
τοῦ ὥραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι ἀστραψε
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
στῶν εὐγενῶν Ἀγώνων λάμψε τὴν ὄρμὴ
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνά καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σᾶν ἔνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός.

Καὶ τρέχει στὸ ναὸν ἐδῶ προσκυνητής σου,
'Αρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

«Η 'Ασάλευτη Ζωὴ»

Κωστῆς Παλαιμᾶς

9. ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ

Βλέπω μπροστὰ στὰ πρόθυρα βωμὸν αίματοβαμμένο.
'Εκεῖ τ' ὅλαστραφτο σχοινί, δεμένο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
προσμένει νὰ τ' ἀφήσουμε κάτω στὴ γῆ νὰ πέσῃ,
νὰ δώσῃ αὐτὸν τὴν προσταγή, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίσῃ.

‘Ολόρθη μπρός του στέκεται τετράγωνη κολώνα,
χιονόλευκη μέσ’ στὴ σκιά κι ἀστραφτερὴ στὸν ἥλιο.
Βουβὴ σᾶν τ’ ἄλλα μάρμαρα δὲν εἶναι· ἡ θεία χάρι
βροντόφωνη τὴν ἔστησε κι « APISTEYE ! » φωνάζει.

“Εχει δυὸς ἄλλες ἀδελφές, ὅμοιες μ’ αὐτὴ στὴν ὄψι.
'Η τρίτη στέκεται μακριά, κατὰ τὴν ἄλλη ἄκρη,
περήφανη, καμαρωτή κι αύτὴ φωνάζει : « ΣΤΡΕΨΕ ! »

‘Η δεύτερη σηκώνεται ἀνάμεσα στὶς δυό των
καὶ δίνει θάρρος καὶ ζωὴ σ’ αὐτοὺς, ποὺ τρέχουν πλάγια
καὶ λέγει στὸν καθένα των: « Βιάσου νὰ ξεπεράστης !»

Ιωάννης Πολέμης

10. Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΤΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Ἐνῷ μερικοὶ Κῷοι ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ δίκτυόν των, μερικοὶ Μιλήσιοι ἡγόρασαν ὅσα μὲ αὐτὸν ἐπρόκειτο ν' ἀνασυρθοῦν.

Ἄλλὰ τὸ δίκτυον μεταξὺ τῶν ἵχθύων ἀνέσυρε καὶ ἓνα χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὃποῖον ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἐλένη τοῦ Μενελάου εἶχε ρίψει ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἐγεννήθη τότε φιλονικία μεταξὺ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου τρίποδος. Διότι οἱ μὲν διετείνοντο, ὅτι μόνον ἵχθυς ἐπώλησαν, οἱ δὲ ὅτι ἡγόρασαν πᾶν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ δικτύου. Ἄλλὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διέλυσε τὴν διαφοράν, διότι, ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία, ἀπήντησεν ὅτι ὁ τρίποδος ἐπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὸν σοφώτατον πάντων.

Οθεν οἱ Κῷοι προθύμως προσέφερον τὸν χρυσοῦν τρίποδα εἰς τὸν Θαλῆν, ἀν καὶ Μιλήσιον, διότι αὐτὸν ἐσέβοντο περισσότερον μεταξὺ τῶν τότε ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ο Θαλῆς ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν προσφοράν, εἰπὼν ὅτι σοφώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του θεωρεῖ τὸν Βίαντα. Ἄλλὰ καὶ ὁ Βίας ἀπέστειλε τὸν τρίποδα εἰς ἄλλο ἐκ τῶν ἐπτὰ σοφῶν.

Τοιουτοτρόπως ὁ τρίποδος περιῆλθε καὶ τοὺς ἐπτὰ σοφούς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη αὐτὸν, διότι ἡ μετριοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, δὲν ἐσυγχώρει εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν νὰ νομισθῇ σοφώτερος τῶν ἄλλων.

Οθεν ὁ χρυσοῦν τρίποδος ἀφιερώθη τότε ὑπὸ τῶν Κῷων εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, ὡς τὸν σοφώτερον πάντων.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελᾶς

11. ΟΡΚΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

« οὐ καταισχυνῶ ὅπλα τὰ Ἱερά...»

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιὰ κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἄν λάχω.

Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω, καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω.

Καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους, θὰ κατατρέχω τὸν κακό, θὰ σφάζω τὸν προδότη, κι ἄν ἵσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, θεοί μου !

«Γύμνος εἰς τὴν Ἀθηνῶν», 1889, σελ. 22.

Κωστῆς Παλαμᾶς

12. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

"Οταν ἀποφασίσανε οἱ "Ελληνες νὰ ἐλευθερωθοῦνε καὶ ἀρπάξανε τὰ ὅπλα, ἔτυχεν ὁ φοιβερὸς Ὁδυσσεύς, ὁ γυιός τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ὃπου εὐρίσκοντο κλεισμένοι οἱ Τούρκοι καὶ τὴν ὑπερασπίζοντο μὲ μεγάλη καρτεροψυχία. Τότε ἀκόμη καὶ ὁ πόλεμος ἔγινετο καθὼς εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὄμήρου. Μάλιστα εἰς τὶς πολιορκίες ἐπροχωροῦσε ἀργά. Οἱ ἄνθρωποι ἐσκοτώνοντο μὲ τὴν ἡσυχία τους, δὲν ἔγνωρίζοντο ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταστρεπτικὰ μέσα, ὃπου ἡ φιλανθρωπία τῶν ἔθνων καὶ ἡ Χριστιανοσύνη τῶν βασιλέων ἐφέυρηκαν μετὰ ταῦτα καὶ δὲν ἦτο σπάνιο κάπου νὰ βλέπηται τὰ ἐναντία χέρια σταυρωμένα καὶ ἄνεργα διὰ τὴν ἔλλειψι ἀπὸ πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέραν, ὅπου ἔτυχε τὸ ἀκόλουθον συμβάν.

'Εξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοῦ Ὁδυσσέως πρωὶ - πρωὶ καὶ ρίχνοντας κατὰ τύχη τὰ μάτια ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολι, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάρασμα, ἔμειναν ἐκστατικοὶ βλέποντας τοὺς Τούρκους ἀνεβασμένους ἐπάνω στὸν Παρθενῶνα καὶ ἐργαζομένους μὲ μεγάλη βίᾳ νὰ χαλοῦν τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνη τέτοια ἀνωφελής βαρβαρότης, ὃπου ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Ὁδυσσέα. 'Αφοῦ ὁ στρατηγὸς ἐβεβαιώθηκε μὲ τὰ μάτια του, ἀπέλυσε τρία τέσσαρα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατί ἔδειχναν τέτοιαν ἀγριότητα μὲ τὰ μάρμαρα, τὰ ὅποια δὲν τοὺς προξενοῦσαν καμμία βλάβη. 'Επέταξαν μὲ μιᾶς ἐκεῖνοι οἱ γενναῖοι καὶ ὑστερα ἀπὸ λίγην ὥραν ἔφεραν στὸ στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισι, ὅτι οἱ τούρκοι, μὴ ἔχοντας ἄλλο μολύβι διὰ νὰ χύσουν βόλια καὶ ἔσανοίξαντες ὅτι μέσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μάρμαρα εὐρίσκετο τοῦτο τὸ μέταλλο χωμένο ἐπίτηδες διὰ νὰ δίνῃ δύναμι καὶ σταθερότητα, εἶχαν ἀποφασίσει νὰ προστρέξουνε εἰς ἐκεῖνο τὸ χαλασμό, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἔξακολουθήσουνε τὸν πόλεμο.

Τέτοια ἀπόκρισι ἐπροξένησε μεγάλη ἀπελπισία εἰς τοὺς "Ελληνας καὶ ἀφοῦ ἐστοχάστηκαν τί νὰ πράξουν διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸν ὅλεθρο τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου των, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ μηνύσουν εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ παύσουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἥσαν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς ἔχρειάζετο,

διὰ τὴν ὑπεράς πισίν τους. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ἔστερξαν οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἑλληνες, δίδοντας εἰς τοὺς ἔχθρούς βόλια, διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἔξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ ποιλύτιμα ἐκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὅποια ἥσαν πρωρισμένα νὰ ζήσουν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἀναστημένο ὀλόγυρά τους ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὅποιον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο σὲ λήθαργο.

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

13. ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Οταν μιλόρδος ἐπῆρε τὴν μιὰ ἀπὸ τὶς ἔξι κόρες τοῦ Κάστρου, ἄφησε παραγγελία στοὺς Τούρκους νὰ τοῦ κουβαλήσουν καὶ τὶς ἄλλες τὴν νύχτα. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ πήγαιναν νὰ τὶς βγάλουν, τὶς ἀκοῦν νὰ σκούζουν λυπητερά καὶ νὰ φωνάζουν τὴν ἀδερφή τους. Οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι ἔφυγαν καὶ μὲ κανένα λόγο δὲν ἥθελαν νὰ δοκιμάσουν νὰ τὶς βγάλουν. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο τὶς ἄκουγαν τὶς μαρμαρένιες κόρες νὰ κλαῖνε τὴν νύχτα γιὰ τὴν ἀδερφή τους, ποὺ τοὺς τὴν πῆραν.

« Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ »

Νικόλαος Πολίτης

14. Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν προτερημάτων, τὰ ὅποια ἀνέδειξαν μέγαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ἦτο καὶ ἡ ἐγκράτεια. Πολὺ βασιλικώτερον ἔθεωρει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ νικᾶ τὰ πάθη του, παρὰ τοὺς ἔχθρούς του. Μὲ τὴν ἐγκράτεια σωζόμεθα ἀπὸ πλῆθος κινδύνων καὶ δυστυχιῶν καὶ ζῶμεν ἐλεύθεροι καὶ εύτυχεῖς.

— Εἶναι πολὺ χειρότερον, ἔλεγεν ὁ Πιθαγόρας, νὰ εἴμεθα δοῦλοι τῶν παθῶν, παρὰ δοῦλοι τῶν τυράννων. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ εἶναι τὶς ἐλεύθερος, ἂν εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν του καὶ κυριεύεται ἀπὸ αὐτά.

“Οτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διώρισε βασίλισσαν τῆς Καρίας τὴν Ἀδαν, αὕτη ως δεῖγμα τῆς εὔγνωμοσύνης της ἔστελλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητά

καὶ ζυμαρικά. Ἐπὶ τέλους δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλυτέρους μαγείρους καὶ ἀρτοποιούς της, νομίζουσα ὅτι θὰ τὴν ήγχαρίστει τὸν εὐεργέτην της.

'Αλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὔτε τὰ ὡραῖα φαγητά τῆς Ἀδας ἐγεύετο, οὔτε τοὺς περιφήμους μαγείρους της ἔδέχθη, εἰπὼν ὅτι « πολὺ καλυτέρους μαγείρους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ παιδαγωγός του Λεωνίδας· αὐτοὶ δὲ ἦσαν δὲ πρωινός του περίπατος διὰ τὸ νοστιμώτατον γεῦμά του καὶ ἡ εἰς τὸ γεῦμά του ὀλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δεῖπνόν του ».

'Εκστρατεύων δὲ κάποτε μετὰ τοῦ ἵππικοῦ του διὰ μέσου ξηρῶν καὶ ἀνύδρων τόπων, πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, βασιλέως τῆς Περσίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἵππεις του δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήντησαν Μακεδόνας τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον μακρόθεν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πάσχοντα ἐκ δίψης, προθύμως τῷ ἔδωκαν νὰ πίῃ. 'Ο Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τοὺς ἵππεις του καὶ παρατηρήσας, ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἔπαρκει δι' ὅλους, χωρὶς νὰ τὸ ἔγγισῃ εἰς τὰ διψῶντα χείλη του, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, εἰπὼν ὅτι « δὲν ἀνέχεται αὐτὸς μὲν νὰ πίῃ, οἱ δὲ Μακεδόνες του νὰ διψοῦν ».

Τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θαυμάσαντες οἱ στρατιῶται του καὶ ἐνθουσιασθέντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἐλημονήσαν ἀμέσως καὶ τὴν δίψαν, καὶ τοὺς κόπους των καὶ κτυπήσαντες τοὺς ἵππους των ἐφώναξαν:

—'Εμπρός ! Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν οὔτε δίψαν οὔτε κόπους αἰσθανόμεθα, ἀλλ' οὔτε ὅτι εἴμεθα θνητοὶ πιστεύομεν.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελᾶς.

15. ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.

Τριγύρα νύχτ' ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, ποὺ ἐλαφρὰ τὰ κύματα χαῖδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει
σὰν νύφη, ποὺ ὅλο καὶ λυγᾶ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνω, σὰ νὰ κάρφωσε σ' ἀμμουδιαστὸ ἀκρογιάλι
τὶς δυό του ἄγκυρες μαζὶ,
τὸ μπρίκι στέκει καὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει
Γοργόνα θαλασσόθρεχτη μὲ ἀγριωπὸ κεφάλι.
—Ο βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος ἀπέθανε γιὰ ζῆ;

Βροντολογῷ τὸ στόμα της καὶ τὰ νερὰ ἀναδεύει
μὲ τὴν ψαρίσια της ούρᾳ
καὶ τὸ γυναίκειο της αὐτὶ ἀπόκρισι γυρεύει.
—Ο βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος στὸν κόσμο βασιλεύει,
ὅ ναύτης ἀποκρίνεται, ζωὴ νῶχης, Κυρά !

Ἄλλοιμονο, ἀν τῆς ἔλεγε, πῶς εἶναι πεθαμένος
ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά !
Εὔθυς τὴν Ἱδια τὴ στιγμὴν ὃ ναύτης ὁ καημένος
μαζὶ μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πνιγμένος
καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἄρχιζε νὰ κλαίῃ τὸ βασιλιᾶ.

Μὰ τώρα, πῶμαθε πῶς ζῆ, τὴν ὅψι της ἀλλάζει
καὶ μ' ὁμορφιές στολίζεται.
γίνεται κόρη λυγερή, στὰ κύματα πλαγιάζει
μὲ δυὸ ματάκια ὀλόγλυκα τριγῦρό της κοιτάζει
κι ἀπ' τὰ ξανθά της τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίκι πάλι ξεκινᾷ καὶ σιγαλαρμενίζει
στὴ θάλασσα τὴ γαλανὴ
καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἀφρὸ σὰ γλάρος φτερουγίζει.
Λύρα κρατάει ὀλόχρυση καὶ παίζοντας ἀρχίζει
νὰ τραγουδῇ στὸ πέλαγος μ' ούρανια φωνὴ !

Γεώργιος Δροσίνης

16. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Α'

1

Τὰ Διονύσια τελεῖ
τῆς Ἀθηνᾶς ἡ φίλη πόλις
καὶ θεαταὶ ἔκει πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἐλλάδος ἥλθον ὅλης.

2

Πολλὰ θεάματα αὐτῇ
θὰ περιλάβῃ ἡ ἡμέρα.
Ως μία παύση τελετὴ
ἀμέσως θ' ἄρχεται ἐτέρα.

3

Τῆς Ἀκροπόλεως ἐμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον ἀνέρπει
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
ὅ Παρθενών τὸ βλέμμα τέρπει.

4

Δραματικὸς ἔκει ἀγών
θὰ γίνη πάντας προσελκύων,
κι εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν
θὰ δοθῇ τρίπους ὡς βραβεῖον.

5

Μ' εὐθύμους ὁ λαός φωνὰς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει.
Διψῶν μεγάλας ἡδονάς.
τὴν ὕραν κἄν δὲν περιμένει.

6

Πολλὰ ἔδωλια πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνοι τῶν συμμάχων,
ὅσοι ὡς φόρον θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

7

Οἱ ἄρχοντες, ἐγγὺς αὐτῶν,
ἐπὶ πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων.
Ἄρχῆς σημεῖον φθονητόν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

8

Καὶ ὑπεράνω αἱ σειραὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων.
Εἰν' αἱ φωναί των τολμηραὶ
κι ἡθος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

9

Οἱ δοῦλοι ὅρθιοι μακρὰν
βαναύσως παίζουν ἡ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησμονοῦσι.

10

"Ολῶν τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ ὁ νεανίας.
Ἐχει μορφὴν περικαλλῆ
καὶ σῶμα ἐμπλεον μαγείας.

11

Εἰν' ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσῆ
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθέτει.
Ἀλκιβιάδη, εἴσαι σὺ
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

12

Ο Εύριπίδης παρεκεῖ
τὸ νέον δρᾶμα περιμένει.
Εἰναι τὸ ἡθος του γλυκύ
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

13

Θά ἵδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
ὅλου τὸ μέτωπον νὰ στέφῃ,
χωρὶς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
νὰ συσκιάζουν φθόνου νέφη.

15

Ο δῆχτος ἀνυπομονῶν,
ὅτι βραδύν' ἡ ὥρα βλέπει
καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

16

Ἄλλ' αἰφνης γίνεται σιγὴ
καὶ ἡ αὐλαία πίπτει ἄμα.
Εὔδαίμων ὅστις χορηγεῖ !
« Νεφέλαι » λέγεται, τὸ δρᾶμα.

17

Χαῖρε, μεγάλε ποιητά !
Εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
ἀπὸ τὰ στόματα πετεῖ
ὄνομα ἔν: « Ἀριστοφάνης ».

18

Ολῶν εὐφραίνει τὴν ψυχὴν
τῆς στιχουργίας σου τὸ μέλος,
κι εἰς πάντα στίχον σου τραχύν
ἀσβεστος ρήγνυται ὁ γέλως.

19

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
τόση χαρὰ καταλαμβάνει ;
Τί ὄνομ' ἄρα γε πετεῖς
εἰς τὸν λαόν, Ἀριστοφάνη ;

20

Ἐχθρὸς ραγδαῖος τῆς τρυφῆς
τὰ χαλαρὰ μαστίζεις ἡθη
ἢ τοὺς ἀσήμους συγγραφεῖς,
οἵτινες φθείρουσι τὰ πλήθη ;

14

Ως πρὸς τὰ ἡθη θεωρῶν
ἐπιβλαβεῖς τὰς κωμῳδίας,
κάθηται μ' ἡθος λυπτηρὸν
ὅ εύσεβης ἔκει Νικίας.

B'

21

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
ἐμπαίζεις ἵσως τὰς μωρίας,
ὅσοι τὸν φαῦλόν των ζυγὸν
καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας.

22

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα ἴδε,
πῶς τρέμει ὅλος περιμένων
νέον σου βέλος, ἀοιδέ,
εἰς δηλητήριον βαμμένον.

23

Άλλ' ὅχι ! Τῆς σκηνῆς αὐτῆς
ἡ μνήμη ἀς ταφῇ εἰς ζόφον.
Υβρίζει μέγας ποιητής
τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων !

24

Ο δῆχτος ἐπληττε σκληρὰ
καὶ ἀπητείτο παιδιά τις,
καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
μεγάλη δόξα, ὁ Σωκράτης.

25

Ναί, ὁ Σωκράτης ! Ἀγενεῖς
μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται.
Αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
βαρβάρως τώρα κωμῳδεῖται.

26

Εἰς σοφιστήν, τῶν σοφιστῶν
ἐχθρὸς ἔκείνος, μετεβλήθη,
ἀπὸ ἀσέβειαν μεστὸν
καὶ φενακίζοντα τὰ πλήθη.

27

'Αλλὰ μὴ χαίρης, ποιητά,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα.
'Αν θάλλῃ τώρα, σ' ἀπατᾷ.
Ταχέως θὰ βαφῇ μὲ αἷμα !

29

Τῶν 'Αθηναίων ἡ ψυχὴ¹
εἰς τὸ δριμὺ ἔθέλχθη δρᾶμα
καὶ ἀκροῦντ'² ἐν προσοχῇ
τῆς στιχουργίας του τὸ νᾶμα.

30

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ύπέρ τούς ἄλλους πάντα χαίρει,
προσεκτικῶς ἐπικροτῶν
τὰ εὔτελή τοῦ ἔργου μέρη.

31

Πρεσβύτης οὗτος κεκυφώς,
εἶναι βαθεῖς οἱ ὁφθαλμοί του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνετ'³ ἡ μορφή του.

32

Λευκὸν ἴμάτιον φορεῖ,
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων,
πρὸς τὴν θυμέλην θεωρεῖ
ὅψιν γαλήνιον φυλάττων.

33

Εἰν' ὁ Σωκράτης. Εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι.
Μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

34

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ύπέρ τούς ἄλλους διαπρέπει.
Τὸν πέριξ δχλὸν ἀψηφῶν
ὅργης ἀκράτου ρίπτει ἔπη.

28

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαὸν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου ἄσμα
καὶ ὅπισθέν σου μειδιῶν
τὸ τοῦ Μελίτου βλέπτω φάσμα.

Γ'

35

'Εαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀδαμάστου.
'Αλλ' ὁ Σωκράτης νουθετεῖ
καὶ καταστέλλει τὰς ὄρμάς του.

36

Τοὺς ὀφθαλμούς των πρὸς αὐτὸν
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἀπειροὶ δάκτυλ' εἰς τοὺς ξένους.

37

Εἰδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαόν,
νὰ τὸν ἴδῃ, ὅτι ἐπόθει,
καὶ γαληναίως μειδιῶν
ἐπὶ τῆς ἔδρας ἀνωρθώθη.

38

'Αντὶ μακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεής ν' ἀποχωρήσῃ,
φαιδρὸς προσέφερ'⁴ ἑαυτὸν
κι εἰς εἰρωνείας καὶ εἰς μίση.

39

Τὸ πλῆθος ἔπαινε γελῶν
εὐθύς, κι εἰς σέβας ἐκινήθη.
'Ω ποιητὰ τῶν «Νεφελῶν»,
ὁ νύβρισθεὶς ἔξεδικήθη.

40

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἄπασσα συνάμα,
καὶ παραβλέπει — ὅ, τιμή !
χάριν τοῦ ἥρωος τὸ δρᾶμα.

41

Πλὴν τοῦ Σωκράτους ἀπαθής
ἔμειν' ἡ ὄψις ἡ γλυκεῖα.
Γνωρίζει ὅτι ἀσταθής
εἶναι τοῦ ὄχλου ἡ φιλία.

43

Συμβάντων ἔμπλεοι αὐτοὶ^{Δ'}
ἡδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι.
Καὶ ἡδη πάλιν τελετὴ
τοὺς Ἀθηναίους συνενώνει.

44

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορὰ
πρὸς τί λαοῦ τοσούτου βρίθει;
Καὶ πόθεν ἄραγ' ἡ χαρά,
ἥτις κατέλαβε τὰ πλήθη;

45

*Ἀγγελος ἵσως φθάς ταχὺς
νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις
καὶ διὰ τοῦτο εὔτυχες
φαίνονται ἀπαντες ἐπίσης;

46

*Ἀλλ' ὄχι, ἡ πόλις ἀφρονεῖ
κι ἔγκλημα εἶναι ἡ χαρά της.
Πάθη ἔξαψας ἀγενῆ,
κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

47

Δρόμον διέτρεξεν εύρύν.
Πλὴν θῦμα ἀχρείων κατηγόρων,
σήμερον ἔτισε βαρύν
τῆς εὐφυίας του τὸν φόρον.

48

Τοιαύτη ὑπῆρξ' ἡ ἀμοιβὴ
τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
ὅσα μὲν χεῖρα εὐλαβῆ
τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων!

42

Γέλως, τοὺς ἄλλους ἀπατῶν,
ἐπὶ τὰ χείλη του ἀνέβη.
*Υπὸ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
ἴσως τὸ κώνειον μαντεύει.

49

Διὰ τοῦ θείου του νοὸς
κατὰ τῆς φύσεως παλαίων,
ἀκόμη δὲν ἥτο θεός,
ἀλλ' ἀνθρωπος δὲν ἥτο πλέον.

50

*Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
τῆς Ἰουδαίας ἡ θρησκεία.
Κι ἔμάντευ ἴσως τὸν Χριστόν,
ἐνῷ ἐλάτρευε τὸν Δία.

51

*Οταν προβαίνῃ ἡ αὔγη,
ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
πρὶν φωτισθῇ ἡ ἄλλη γῆ,
τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὅρη.

52

*Ο κοῦφος ὄχλος μὲν χαράν
διὰ τὸν θάνατον ὀμιλεῖ
καὶ μίαν ὕβριν ἡ ἀράν
ὅλων ἐπρόφερον τὰ χείλη.

53

— Δὲν ἥτον φίλος τῶν θεῶν.
— Διαφθορεὺς τῶν νέων ἥτον.
— *Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαόν,
ψευδῆ σοφίσματα κηρύττων.

54

*Ο πέριξ ὄχλος μὲν θυμὸν
αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφήμει,
νὰ μείνῃ μὴ ἐπιθυμῶν
ἀγνὴ τοῦ μάρτυρος ἡ μνήμη.

Ε'

55

Μακράν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνὴρ βαρὺς βαδίζει μόνος.
Εἰς πρώτην ὅψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανής εἶναι ὁ πόνος.

56

Τὸν δόφθαλμόν του τὸν θολὸν
συχνὰ ύψοι πρὸς τοὺς αἰθέρας
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ δῆ τι ἄλλης σφαίρας.

57

Εἶναι αὐτὸς δὲ ποιητής,
ὅς ἔχυβρίσας τὸν Σωκράτην.
Πρὸ τῆς πικρᾶς του τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

58

'Υπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἔτῶν
ἡ παλαιὰ ἑσβέσθη πλάνη
κι ἔνοχον βλέπει ἔαυτόν.
'Ω, σὲ λυποῦμ' Ἀριστοφάνη !

63

'Ἐνῷ βαδίζει ἐμβριθής
κι εἴν' ἡ δύνη του μεγάλη,
φωνὴ γλυκεῖα, συμπαθής
αἴφνης τὰ ὥτα του προσβάλλει.

64

«Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἀνθηθεῖσα ταλίσσεις,
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἱ κωμῳδίαι σου τὰς λύσεις ».

59

Πλήρης θελγήτρων δαψιλῶν,
ὅταν ἐποίεις τὰς « Νεφέλας »,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν
ἴσως ἡγάλλεσο κι ἐγέλας.

60

'Αλλ' ἂν σοὶ ἔλεγε κανείς,
ἐνῷ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
όποιας ἔμελλε θανῆς
νὰ τύχῃ τώρα δὲ Σωκράτης.

61

Καὶ ὅτι σύ, ἀπατηθείς,
εἰς τὴν θανήν του θὰ συντείνης,
μακρὰν θὰ ἔρριπτες εύθὺς
τὸν κάλαμόν σου μετ' αἰσχύνης.

62

Πλὴν τὸ ἡγυνόεις, κι ἐκφυγὸν
μακρὰν ἐπέταξε τὸ βέλος.
Πρὸς παιδιάν ἦν δὲ ἀγών
κι αίματηρὸν ἔλαβε τέλος.

ΣΤ'

65

'Ἐπιθυμῶν νὰ ἴδη, τὶς
ὅ τὰς μελέτας του ταράττων,
στρέφετ' εύθὺς δὲ ποιητής
καὶ βλέπει ὅτι εἴν' δὲ Πλάτων.

66

'Απὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνὴν
μὲ βαρύ βῆμα ἐπιστρέφει
καὶ τὴν δύνην ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καδίαν ἔτι τρέφει.

67

Πρὸ τῶν βημάτων του εύρών Ἐὰν εύρίσκεσθαι παρών
τὸν ὑβριστὴν τοῦ διδασκάλου, καὶ ἔβλεπες θυήσκοντα ἐκεῖνον,
σκῶμα τῷ ἔρριψεν ἐβρόν, θρῆνον θὰ τίνους γοερὸν
δεῖγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

68

Ἐπλῆξεν ἡ φράσις ἡ δεινὴ
τὸν δυστυχῆ Ἀριστοφάνη.
Ως ἡ ἀμείλικτος φωνὴ
τοῦ συνειδότος τῷ ἐφάντη.

69

Θέλων νὰ μάθῃ ἀκριβῶς
σκηνὴν ἀκόμη πλήρη ζόφου,
προσαγορεύει εὐλαβῶς
τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου :

70

— Εἰπέ μοι, Πλάτων, θηλιβεράς
ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας.
Ἐνῷ ἔξεπνεν, ἀράς,
εἰπέ, μοὶ ἔστελλεν ἀγρίας ;

71

— Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
οἱ ἔσχατοι του ἥσαν λόγοι.
Κι εἰς φίλους κι εἰς ἔχθρούς γλυκύς,
ἐπίσης ἅπαντας ηὐλόγει.

72

Εἰχεν εἰς τὰ βάθη τοῦ νοός
ζωῆς μελλούσης προαισθήσεις.
Ήτοι ἀνέφελος ἡώς
ὅ θάνατός του, ὅχι δύσις.

73

Ἐδίδασκεν ἔτι ἀπαθής,
ἐνῷ τὴν κύλικα ἔκρατει,
καὶ στοχασμὸς ἦτο βαθὺς
καὶ ἡ πνοή του ἡ ἐσχάτη.

74

Πρὸ τῶν βημάτων του εύρών
τὸν ὑβριστὴν τοῦ διδασκάλου, καὶ ἔβλεπες θυήσκοντα ἐκεῖνον,
σκῶμα τῷ ἔρριψεν ἐβρόν, θρῆνον θὰ τίνους γοερὸν
δεῖγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

75

Πᾶς συνεχώρει ἐκ ψυχῆς
τούς ὑβριστὰς ἀν ἡκροῦσσο,
διὰ τούς στίχους τούς τραχεῖς
σὺ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσσο.

76

Διότι εἶναι ἀγαθή,
Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχή σου,
καὶ μὲ δακρύων θὰ πλυθῇ
χοὰς ἀφθόνους ἡ κηλίς σου.

77

Ἄλλὰ σ' ἀφήνω. Ιερὸν
νὰ ἐκπληρώσω χρέος πρέπει,
ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
τ' ἀθάνατά του σώζων ἔπη.

78

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητά,
μετ' εὐλαβοῦς ἐγὼ καλάμου,
κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετᾶ
μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

79

Ὦς γλύπτης ὄνομα θηντοῦ
εἰς θεοῦ ὅγαλμα χαράττων,
ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργα αύτοῦ
τρέμων κι ἐγὼ θὰ γράφω «Πλάτων».

80

Ο τοῦ Σωκράτους προσφιλῆς
ύπὸ λυγμῶν πικρῶν ἐπνίγη.
Κι ἔκει νὰ κλαύσῃ συσταλεῖς
μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

81

Σκοτία ἥδη ζοφερὰ
περικαλύπτει τάς Ἀθήνας.
Καὶ εἰς τοὺς οἴκους τὰ πυρὰ
έμυδρὰς ρίπτουσιν ἀκτῖνας.

82

Τὸ πλῆθος φεύγει τὸ πολὺ^ν
διατριβὰς ζητοῦν ἐτέρας,
καὶ φεῦγον ἔτι, ὄμιλει
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

85

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἀπανταχοῦ ἡ νῦν ἔκτείνει.
Δὲν ρίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμεν' εἰς νέφη ἡ σελήνη.

86

Ἄλλ' ἐνῷ ἅπασα κοινῇ
ἡ ἡχηρὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἡ σκιὰ ἡ σκοτεινή,
ἥτις ἔκει ὄρᾶται μόλις;

'Η Φοίβη πρὸς στιγμὴν χρυσῆ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων. . .
'Αριστοφάνη, εἰσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μνῆμα στέφων.

«Ἐργα»

83

Καὶ ὅμως μόνος του μακρὰν
ὅ ποιητὴς ἔκει βαδίζει
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεύην ψιθυρίζει :

84

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἱ κωμῳδίαι σου τὰς λύσεις ».

Ζ'

87

Εἶναι ἀνήρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὥρατον
κι ἔκει ἐπάνω ἀναρτῶν
θάλλοντα στέφανον ἀνθέων.

88

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμούς πολυωδύνους.

89

»Αλέξανδρος Βυζάντιος

17. ΔΗΛΟΣ

Ἐνα ταξίδι μὲ μιὰ φανταστικὴ μηχανή, ποὺ δὲ διασχίζει μόνο τὴ θάλασσα, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνας, εἴναι τὸ ταξίδι τῆς Δήλου. Ἀποβι-
βάζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοϊο στ' ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ καὶ νομίζει,
πώς βρίσκεται αἰῶνας πίσω.

Μόλις πατήσῃ ό ταξιδιώτης τὸ πόδι του στήν ξηρά, πληροφορεῖται ότι πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες εἶχαν ἔκει γεννητούρια.

— Βλέπετε ἔκει ἐπάνω μιὰ μικρὴ λίμνη, ποὺ ὑψαλίζει μέσα στὰ καλάμια; Πληροφορεῖ τοὺς νεοφερμένους ταξιδιῶτες ό ξεναγός τους καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας. Λοιπόν, ἔκει κοντά, κάτω ἀπὸ μιὰ φοινικιὰ γέννησε ἡ κατημένη ἡ Λητώ.

Τόσο ἦταν βέβαιο, ότι τὸ πρᾶγμα εἶχε γίνει μόλις τώρα, ὥστε πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ταξιδιῶτες νόμισαν, πώς ἄκουσαν καὶ τὶς φωνοῦλες τοῦ μωροῦ.

Τὸ μυστήριον αὐτὸ τῆς Δήλου, ὅπου γίνεται κανεὶς σύγχρονος ὅλων τῶν αἰώνων, ποὺ πέρασαν ἐπάνω της, ὁφείλεται ἀποκλειστικὰ στήν παρουσίᾳ ὅλων ἔκείνων τῶν πραγμάτων, ποὺ ἥρθαν σ' ἀμεση ἐπαφὴ πρὸς τὴν ἴδιαίτερη ζωὴ τῶν ἀρχαίων ἀνθρώπων.

Βέβαια, τὰ μάρμαρα τῶν ναῶν, τῶν κιόνων, τῶν ἀγαλμάτων, τῶν στοῶν, ὁ ἀπέραντος λευκὸς σωρὸς τῶν ἐρειπίων, ποὺ ἀπλώνεται ἐμπρὸς στὸν σημερινόν ἀνθρωπον, ὅλ' αὐτὰ μᾶς μιλοῦν γιὰ μιὰ πολὺ μακρινὴ ἐποχή. Ἀλλὰ τὸ σπίτι, ὅπου ἔζησαν οἱ ἀνθρωποι, τὰ δρομαλάκια, ὅπου περπάτησαν, τὰ μαγαζιά, ὅπου ἔκαμαν τὰ ψώνια τους, αὐτὰ εἶναι κοντά, πολὺ κοντά μας.

Μόλις ἀποβιβαστῇ κανεὶς στήν ξηρά, βρίσκεται ἀμέσως ἐμπρὸς στὶς ἀποθήκες τοῦ λιμένος, ὅπου ἀποβιβάζονταν τὰ πλούσια ἐμπρεύματα, ποὺ ἔφταναν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Νὰ ἀκόμη ἀνάμεσα στοὺς τοίχους μιὰ ἀποθήκη κι ἔνας μαρμάρινος λουτήρας. Δὲν εἶναι λουτήρας ὅμως, εἶναι ἔνα εἶδος παναρχαίου κανταριοῦ. Μόνον οἱ ἀρχαῖοι χαμάληδες λείπουν, γιὰ νὰ πάρῃ ό τόπος ὅλη τὴ δαιμονισμένη κίνησι τοῦ ἐμπορικοῦ λιμανοῦ.

Ἐπάνω στὸ λόφο ἀπλώνεται ἡ πόλι. Εἶναι κι αὐτὴ χτεσινή. Νομίζεις ότι ἔνας σεισμὸς χτεσινὸς τὴ γκρέμισε. Περπατεῖ κανεὶς στὰ δρομαλάκια της, μπαίνει στὰ σπίτια της, τριγυρίζει στὰ δωμάτιά τους, πατεῖ ὡραῖα μωσαϊκὰ τῆς κεντρικῆς αὐλῆς τους.

Αὐτὸ τὸ σπίτι θὰ ἦταν βέβαια κάποιου ἀρχαίου πλουσίου ἐφοπλιστοῦ. Ἐχει τὰ σήματά του χαραγμένα στὸ ψηφιδωτὸ τῆς εἰσόδου: μιὰν ἄγκυρα κι ἔνα Τρίτωνα.

Σταθήκαμε καὶ καμαρώναμε τὸ ἀρχοντόσπιτο.

— Κρῆμα νὰ μὴν εἶναι ὁ ἵδιος ὁ οἰκοδεσπότης ἔδω νὰ μᾶς περιποι-

ηθή ! είπε ό όδηγός μας. "Ενα γλυκό κι ἔνα ποτήρι νερό θάξιζε ό, τι πήγι αύτή τὴν ὥρα.

"Ενας μικρός, πού μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιηθῇ, σὰ νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμίαν μας καὶ σὰ νάθελε νὰ ίκανοποιήσῃ τὸν οἰκοδεσπότη.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι ! . . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εύχαριστησι. Κάποιος τότε γύρισε πρὸς τὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲ μοῦ λέσ, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι καὶ σύ ;

'Ο μικρός δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπε. . .

Καὶ σὰν παιδὶ τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἴχαμε φανταστῆ, μοίραζε διλόγυρα λουκούμια καὶ νερό. Πιστεύαμε ὅτι τὴν περιποίησι μᾶς τὴν ἔκανε ό φιλόξενος οἰκοδεσπότης. Τότε ἔνας ξένος, ποὺ ἦταν μαζί μας στὴν ἐκδρομή, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριο του καὶ σημείωσε :

« Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὡραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νερό. . . »

— Απὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; Ρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— 'Ορίστε ἡ σκάλα, κύριε ! μᾶς ἀπαντᾷ ό μικρός. Δὲν τὴ βλέπετε ;

'Εμπρὸς ἦταν πραγματικὰ ἡ σκάλα, ποὺ ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. 'Αλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιακίστικα δρυιθοσκαλίσματα, ποὺ βρίσκονται χαραγμένα στὸ σοβᾶ τοῦ τοίχου ; Δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κανείς. Τὰ παιδιά τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴ κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινὰ παιδιά, νὰ γράφουν ἀνοησίες ἐπάνω στοὺς τοίχους. 'Ο μικρὸς 'Ερμίας, λοιπόν, ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸ μικρούλη Δημήτριον — παιδιά πλουσίων πατέρων — καὶ ό 'Ερμίας ἔκλεβε τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ παίρνη εἰδησι. Κάποιος ἄλλος μικρὸς τότε, ποὺ εἶχε μυριστὴ τὴν ἀπάτη, ἔπιασε κι ἔγραψε ἐπάνω στὸν τοίχο μὲ τὸ παιδικὸ ὕφος, μὲ ταυτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις :

« Δημήτριος τυφλός, ούδὲ βλέπει ούδεν, παίζων ἀστραγάλους.

"Εκλεψεν αὐτῷ 'Ερμίας ἀστραγάλους ». Δηλαδή :

« 'Ο Δημήτριος εἶναι στραβὸς καὶ δὲ βλέπει τίποτε, ὅταν παίζῃ κότσια. 'Ο 'Ερμίας τοῦ ἔκλεψε κάμποσα κότσια ». . .

—'Εσύ τάγραψες, παιδί μου, αύτά ; εἴπα στὸ παιδάκι μὲ τὰ συριανὰ λουκούμια.

‘Ο μικρούλης τὰ χρειάστηκε.

—”Οχι, μπάρμπα ! φώναξε. Δὲν τάγραψα ἔγω.

Καὶ ὅμως δὲν ἦταν καθόλου ἀπίθανο νὰ τὰ εἶχε γράψει αὐτό.

Στὴ Δῆλο γίνεται κανεὶς σύγχρονος ὅλων τῶν αἰώνων.

«Ημερολόγιον 'Οδοιπορικοῦ Συνδέσμου »

Παῦλος Νιρβάνας

18. ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

—'Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
ἔδωθε.

—”Έχω ἔνα ἀνίψι, τὸν Εύκλεα,
τρία ἀδέρφια, γυιό, πατέρα 'Ολυμπιονίκες·

νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, 'Ελλανοδίκες,
καὶ γὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ώραία
κορμιά, ποὺ γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ 'Ηρακλέα
παλεύουν, θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τὶς ἄλλες γυναῖκες δὲν είμαι ὅμοια·
στὸν αἰῶνα τὸ σόι μου θὰ φαντάζῃ
μὲ τῆς ἀντρεῖᾶς τὰ ἀμάραντα προνόμια.

Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
ῦμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

«Ἐργα »

Λορέν-ζος Μαβίλης

19. ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἐσένα, τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοξακουσμένο
θὰ ψάλω τοῦ τρανοῦ Διός, Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
τὰ λόγια Σου τ' ἀθάνατα θὰ τραγουδήσω ἐκεῖνα,
ποὺ φανερώνεις, ὃ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους

κοντά στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
 τὸν μαντικὸ τὸν τρίποδα, ποὺ ὥρμησες καὶ πῆρες,
 τὸν τρίποδα, ποὺ δὲ δράκοντας δὲ ἐπίβουλος κρατοῦσε
 σφυρίζοντας, ἀλύπητος· καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι
 τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
 κορμί ! Καὶ πῶς ἔκρατήσεις παράλυτο μπροστά Σου,
 μ' ὅλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη* !
 Τοῦ βροντεροῦ Διὸς Ἐσεῖς πανωρίες θυγατέρες*,
 ποὺ δρίζετε πυκνόδεντρο τὸν Ἐλικῶνα, ἐλάτε,
 καὶ μὲ τραγούδια καὶ χοροὺς ὑμνεῖτε, διαλαλεῖτε
 τ' ἀδέρφι σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
 Ἀπάνου κεῖ στοῦ Παρνασσοῦ τοὺς δίκορφους τοὺς θρόνους,
 στὰ κρουσταλλένια τὰ νερά τῆς Κασταλίας προβάλλει
 ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια Ἀφέντης
 τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
 Καὶ χαῖρε, ὁ πολυδόξαστη μεγάλη χώρα, Ἀθήνα,
 τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη
 σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὔτή σου τὴν λατρεία !
 Ο 'Ηφαιστος καὶ ἀραβικὸ θυμίαμα σκορπίζει
 ψηλὰ - ψηλὰ ὡς τὸν "Ολυμπο μαζὶ μὲ τὴ φωτιά Του.
 Χίλια λαλήματα κι δ αὐλός δ λυγερὸς* κυλάει,
 ὕμνους κι ἡ γλυκερόφωνή χρυσῆ κιθάρα ἀπλώνει.
 Τῶν Ἀθηναίων δ λαός, Θεέ, σὲ προσκυνάει.

«Σχολική 'Ανθολογία»

Κωστής Παλαμᾶς

20. ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟ BYZANTION

'Ο τρόπος, κατὰ τὸν ὅποιον διεξάγονται σήμερον οἱ πόλεμοι,
 δὲν βοηθεῖ νὰ λάβωμεν πλήρη ἰδέαν τῶν καταστροφῶν, αἴτινες κατὰ
 τοὺς μέσους χρόνους ἀνέμενον τοὺς κατοίκους τοῦ ἡττηθέντος κρά-
 τους, ὅμα δὲ ἔχθρὸς εἰστήρχετο εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὅποιας κατελάμβα-
 νεν. 'Ο φόνος, δὲ ἔξαιραποδισμὸς* καὶ ἡ ἀτίμωσις ἥσαν ἡ διαβολι-
 κὴ τριάς, ἡ ὅποια μὲ τοὺς πολιορκητικούς κριούς ἐκλόνιζε καὶ συνέτρι-
 βε τὰς πόλεις. 'Η θέσις τῶν γυναικῶν ἥτο τότε λίαν ὀδυνηρά. Κα
 διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἀμυνδρὰν* ἰδέαν πόλεως παραδοθείστης ὡς

λείας εἰς τὸν νικητὴν αὐτῆς, ὃς ἀτενίσωμεν τὴν ζωντανὴν εἰκόνα, ποὺ ἔζωγράφισεν Ἰωάννης ὁ Ἀναγνώστης, περιγράφων τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν IE' αἰῶνα.

Πανταχοῦ, διηγεῖται ὁ χρονογράφος, ἡκούοντο οἱ μαγαὶ καὶ ἔρρεον δάκρυα. Τὰ νήπια, ὅσα ἐφέροντο εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην, ἐκλαυθμύριζον ἐλεεινά, ζητοῦντα τὰς μητέρας, ποὺ ἔτρεχον θρηνοῦσαι καὶ δεικνύουσαι αἵμοσταγεῖς ἀπὸ τὸν κοπτετὸν* παρειάς. Κύπτουσαι αἱ δυστυχεῖς μητέρες ἀνὰ μέσον τῶν συντριμμάτων ἥρεύνων, ὅπως ἀνακαλύψουν τὰ μικρά των. Οἱ ἀνδρες, βλέποντες τὰς γυναικάς των νὰ ἔχουν περιέλθει εἰς τὴν ἔξουσίαν ἄλλων, ὠδύροντο καὶ αὔτοί, ἐνῷ ἄλλα πλήθη γυναικῶν ἐθεῶντο, περιερχόμενα τὰς σκηνάς, ὅπου ἥρωτῶν πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, διὰ νὰ εὔρουν καὶ πάλιν τοὺς συζύγους των. Τὸν μεγαλύτερον ὅμως θόρυβον τὸν ἐπροξένουν τὰ παιδιά ὅλων τῶν ἡλικιῶν, ποὺ δὲν ἡμποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν στέρησιν τῶν γονέων των.

Ἡ φρικιαστικὴ μοῖρα, ἡ ὅποια ἀνέμενε τὰς γυναικάς τῶν βυζαντινῶν πόλεων, ἔκαμεν αὐτὰς νὰ ἐγκαταλείπουν τὰς οἰκιακάς των ἀσχολίας καὶ εἰς ἡμέρας κοινῶν κινδύνων νὰ ἀναλαμβάνουν ὅμοια μετὰ τῶν ἀνδρῶν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν.

Αἱ γυναικες τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὴν μοιραίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν της, ἔδειξαν ἀνδρείαν ὄντως ἐπικήν*. Διότι καὶ γυναικες ἔξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐπιφανῶν συμμετεῖχον τοῦ πολέμου ἀνδρικῶς, κομίζουσαι μὲ ὅλην των τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῶν τειχῶν λίθους καὶ δοχεῖα πλήρη ζέοντος* ὕδατος, ὅπως ἐκσφενδονίζωνται κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἐφόδους ἔχθρῶν. Πολλαὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτάς, λησμονήσασαι ὅτι ἡσαν γυναικες, ἐπεδείκνυον ἐντελῶς ἀνδρικὸν θάρρος, ἴστάμεναι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ προτρέπουσαι αὐτούς νὰ ἀγωνίζωνται κατὰ τῶν ἔχθρῶν μὲ ἀντοχὴν καὶ γενναιότητα.

Δὲν φαίνεται δὲ νὰ περιορίζεται τὸ γυναικεῖον ἐνδιαφέρον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτούς, μόνον εἰς πολεμικὰς ἀσχολίας. Ἡ φιλαλληλία δὲν τὰς ἀπησχόλει καὶ τότε ὀλιγώτερον.

Βεβαίως, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον οὔτε οἱ σημερινοὶ Ἐρυθροὶ Σταυροὶ οὔτε αἱ ὡργανωμέναι ὑπηρεσίαι εἰς τοὺς στρατούς. Ἄλλ' ὡς ἄγγελοι παρηγορίας, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους αἰῶνας, δὲν ἔπαυον νὰ κύπτουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν τραυ-

ματιῶν, νὰ παρέχουν εἰς αὐτούς τὰς πρώτας βοηθείας καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζουν ἀπὸ τὰς ἀλγηδόνας* τῶν ὁδυνηρῶν πληγῶν, ποὺ ἥνοιγον εἰς τὸ σῶμά των τὰ ἀγκιστρωτὰ βέλη καὶ οἱ βαρεῖαι λόγχαι.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1422, γυναικεὶς τῆς πρωτευόσης, κατὰ τὴν ἀφήγησιν Ἰωάννου τοῦ Κανανοῦ*, ὅσαι δὲν μετέφερον πέτρας εἰς τὸ τεῖχος, ἔκρατούσαν « ὡλὲ καὶ στουππία* καὶ τοὺς λαβωμένους ἴάτρευον ». Ἀλλαὶ, φορτωμέναι μεγάλα δοχεῖα πλήρη ἀπὸ νερὸν ἢ ἀπὸ κρασί, ἔσπευδον πρὸς τὰ μέρη, ὅπου ἔμαίνετο ἡ συμπλοκή, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ χάλαζαν βελῶν, λίθων καὶ ἀκοντίων, μέσα εἰς τὰ δαιμονιώδη κρημνίσματα, τὰ ὅποια ὑφίσταντο τὰ ρηγνύμενα* τείχη, ἔδιδον νὰ δροσισθοῦν καὶ νὰ τονῶσουν τὰς δυνάμεις των οἵ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἔξηντλημένοι ὑπερασπισταί, διὰ νὰ τρέξουν πάλιν καὶ νὰ τοξεύσουν κατὰ τῶν ἔχθρῶν βέλη περιτύλιγμένα διὰ στουππίων ἀλειμμένων μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τρεχάματα αὐτὰ τῶν γυναικῶν μιᾶς πόλεως ὑφίσταμένης ἐπίθεσιν δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα, παρατηρεῖ δὲ ὁ χρονογράφος, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτὴν μερικαὶ γυναικεὶς ἐκ τῶν εύρισκομένων ἐκεῖ ἐπάνω « ἐλαβώθησαν μὲ σαγίττας ». Οἱ κίνδυνος ὅμως, ὁ ὅποιος δὲν ἤπειλει μόνον αὐτάς, ὀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιά των, τοὺς ἔδιδε πάντοτε θάρρος, ὡς φαίνεται, μεγαλύτερον ἐκείνου, ποὺ ἐνέπτυνε κάποτε τοὺς συζύγους των. Διὰ τοῦτο ἀναδεικνυόμεναι ἡρωίδες μυθικῶν χρόνων, ἐνεκα τοῦ μητρικοῦ των φίλτρου, ἐσήκωναν τὰ φορέματά των καὶ ἀνερριχῶντο* μέχρι τῶν ἐπισφαλεστέρων μερῶν τῶν προμαχώνων κατὰ « τοὺς γυησίους αὐτῶν ἀδελφοὺς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὄμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ κάστρου ».

Ο ρόλος ὁ ἡρωικὸς τῶν γυναικῶν εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς πόλεις τὰς ὑφίσταμένας ἐφόδους μαρτυρεῖται παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ εὐσεβής θρύλος διασωθεὶς μέχρι ἡμῶν παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύμφωνα πρὸς τὸν ὅποιον, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν τῆς τουρκικῆς ἐφόδου ἐναντίον τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἀγαρηνοὶ εἶδον μετὰ θάμβους νὰ περιπατῆ ἐπὶ τῶν προμαχώνων μία γυναικα, στολισμένη μὲ φορέματα ἰόχροα*, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ὅποιας ἐσκοτίσθησαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Εἰς ἄλλην ἐποχὴν

προγενεστέραν, ὅταν οἱ Ἀβαροι ἐπολιόρκουν τὴν Πόλιν, ἡ Ἰόχρωμος ὁ πτασία ἐφάνη καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν τειχῶν καί, ὅταν ὁ ἔχθρὸς ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὸν δρίζοντα δεκατισθείς*, ἐτονίσθη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ὁ θριαμβευτικὸς ψαλμός :

Τῇ ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια !

Μήπως κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος δὲν συνετρίβησαν τὰ πλοῖα τῶν Ρώσων, πού εἶχον φράξει τὸν Βόσπορον, χάρις εἰς τὴν τρικυμίαν τὴν ἐγερθεῖσαν μόλις ἡ καλύπτρα της ἐβυθίσθη εἰς τὸ γαληνιαῖον παράλιον ;

Οὕτως ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀγωνιζομένων γυναικῶν εύρισκετο, κατὰ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, ἡ Παναγία, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας εἶχε ταχθῆ ἡ Θεοφύλακτος*, καὶ ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια τῆς ὁποίας ἀνήρχοντο ὕμνοι λατρείας, χαιρετίζοντες τὴν βλαστήσασαν τὸ ρόδον τὸ ἀμάραντον, τὴν τέξασαν τὸ μῆλον τὸ εὔοσμον.

«Η Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀργόντισσαι», 1920 σ. 117 - 121.

Πλάτων Ροδοκανάκης

21. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ἄκομη καὶ σήμερον, ὅταν εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, μένομεν ἔκθαμβοι. Τί θὰ ἡσθανόμεθα, ἂν εἰσηρχόμεθα κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχήν... Ἡ μουσικὴ ἥτο ἀνάλογος πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς της. Ἔκεινη ἡ μουσικὴ, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Βυζαντινοὶ ὕμνουν τὸν Θεὸν κατόπιν ἀπὸ μεγάλας νίκας ἡ τὸν παρεκάλουν εἰς τὰς δυσκόλους στιγμάς, ἥτο ἀπλῆ, χωρὶς τὴν σημερινὴν τετραφωνίαν. Ἡτο δῆμως τόσον μεγαλοπρεπής, τόσον σοβαρὰ καὶ κατανυκτική*, ὥστε ἔφερε συγκίνησιν εἰς τὰς καρδίας ὅλων.

Διὰ τὴν κτίσιν τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑπάρχουν πολλαὶ παραδόσεις. Μία ἔξι αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ ἔξης :

‘Ο Ἰουστινιανὸς μίαν ἡμέραν, πολὺ λυπημένος, ἔστεκεν εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ παρηκολούθει τοὺς κτίστας, οἱ ὁποῖοι εἰργάζοντο. Πέντε χιλιάδες ἔκτιζον εἰς τὴν μίαν πλευρὰν καὶ πέντε χιλιάδες εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ οἰκοδομὴ εἶχεν ὑψωθῆ ὀρκετά ! Πῶς νὰ εἴπῃ εἰς ὅλους ἔκεινους, ὅτι θὰ σταματήσῃ ἡ ἔργασία, διότι δὲν εἶχε χρήματα νὰ τοὺς πληρώσῃ ;

"Ηδη είς πολλούς ἔχρεώστει τὰ ἡμερομίσθια. Καὶ ὅμως μὲ πόσον ζῆλον εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον! Μετὰ τὸν ἀγιασμὸν εἶχε τοποθετήσει ὁ ἴδιος τὸν θεμέλιον λίθον, ἐπῆρεν ὁ ἴδιος ἀσβέστην μὲ τὰ βασιλικὰ του χέρια καὶ πρῶτος αὐτὸς ἤρχισε νὰ κτίζῃ.

Τώρα, μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν ἐσκέπτετο καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι κάποιος τὸν ἐκοίταζε προσεκτικά . . . Ὁμοίαζε μὲ ἄρχοντα, διότι ἦτο πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος.

'Ο ἄγνωστος τὸν ἐπλησίασε.

— Δέσποτα Βασιλεῦ, τὸν ἐρωτᾷ, διατὶ εἰσαι τόσον λυπημένος;

'Ο Ἰουστινιανὸς εἶπε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὄποιον ἐστενοχορεῖτο.

— Μὴ στενοχωρῆσαι, Δέσποτα· ἀπαντᾶ ὁ ἄρχων. Στεῖλε τοὺς πιστούς σου ἀνθρώπους εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλην, ὅπου μένω, στεῖλε καὶ ζῶα. Θὰ σοῦ δανείσω ὅσα χρήματα χρειάζεσαι.

"Ἐτσι καὶ ἔγινεν.

"Οταν ἔφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλην, εἶδον ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν ἐνὸς ὥραίου παλατίου τὸν ἴδιον ἐκείνον ἄρχοντα νὰ τοὺς περιμένῃ. Μόνος ἔβοήθησε νὰ φορτώσουν τὰ ζῶα μὲ βαρεῖς σάκκους. Ἡσαν ὅλοι γεμάτοι μὲ χρυσᾶ νομίσματα.

"Ἐστειλεν ἀμέσως ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον δωρητήν, νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ, νὰ γνωρισθοῦν περισσότερον.

"Ἐκπληκτοί οἵμως διεπίστωσαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι οὕτε παλάτι ὑπῆρχε πλέον εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν οὔτε ἀνθρωπος!

"Ήτο ἄγγελος, τὸν ὄποιον ὁ Θεὸς εἶχε στείλει. . .

"Οταν ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομή, τὴν ἐκαλλώπισεν* ἐσωτερικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πλουσιώτατα. Τὸν ἄμβωνα τὸν ἐστόλισε μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πολυτίμους λίθους. Πλησίον τοῦ ἄμβωνος ἔφερε καὶ ἔστησε τὸ ἴδιον τὸ στόμιον τοῦ φρέστος, ἐπάνω εἰς τὸ ὄποιον ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν, ὅταν ἐδίδαξε τὴν Σαμαρείτιδα.

Γῦρο δὲ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ἔχάραξε τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν:

«Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, Χριστὲ, οἱ δοῦλοί σου Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. Δέξου τα, Σύ, ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθείς».

«'Η Ασημένια Στέγη», 1922, σ. 14 - 17.

*Αρσινόη Παπαδοπούλου

22. ΘΟΥΡΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

“Ως πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιές νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
 νὰ φεύγωμ' ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδέλφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
 παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακή.
 Τί σ' ὡφελεῖ κι ἀν ζήστης καὶ εἰσαι στὴ σκλαβιά ;
 Στοχάσου πῶς σὲ ψήνουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά !
 Ἐλάτε μ' ἔνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρό,
 νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
 Σᾶς κράζει ἡ πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾷ τὴν συνδρομή σας μὲ μητρικὴ φωνή.

Απόσπασμα

Ρήγας Φεραίος

23. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

‘Απ’ ἔξω μαυροφόρ’ ἀπελπισιά,
 πικρῆς σκλαβιᾶς χειροπιαστὸ σκοτάδι,
 καὶ μέσα στὴ θολόχτιστη ἐκκλησιὰ
 (στὴν ἐκκλησιά, ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
 τὴν ὄψι τοῦ σχολειοῦ),
 τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ δύνειρατα ἀναδεύει
 καὶ γῦρο τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.
 ‘Εκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ὀλυσόδετη πατρίδα.
 Βραχνὰ ὁ παπᾶς ὁ δάσκαλος ἔκει
 θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά·
 ἔκει ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾶ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιᾶς της, ἔκει βλέπει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
ποὺ ἔβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾶ
στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
κι ἀπὸ τὴ σιγαλιά,
ποὺ δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλειά,
κι ἀπ' τῶν προγόνων τὰφθαρτα βιβλία,
ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

ἔνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθὺς
σὲ μελωδίες ἐνὸς κόσμου ἄλλου
κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :
« Μή σκιάζεστε στὰ σκότη. 'Η λευτεριά,
σὰν τῆς αύγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι,
τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρη ».

«'Αλάζβαστρα »

'Ιωάννης Πολέμης

24. ΚΛΕΦΤΙΚΟ

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε, τὰ καημένα.
Κι ἔνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
Μὸν τ' ἄρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
« Τουφέκι μου περήφανο, σπαθὶ μου παινεμένο,
πολλὲς φορὲς μὲ γλύτωσες, βοήθα κι αὐτὴ τὴν ὥρα,
νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαρτώσω ἀσήμι ».

«'Εκλογαὶ Ν. Πολίτου »

Δημοτικὸν

25. Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΙ Ο ΚΙΣΣΑΒΟΣ

'Ο "Ολυμπος κι ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν,
τὸ ποιὸ νὰ ρίξῃ τὴ βροχή, τὸ ποιὸ νὰ ρίξῃ χιόνι.
Κι ὁ Κίσσαβος ρίχνει βροχή κι ὁ "Ολυμπος τὸ χιόνι.
Γυρίζει τότ' ὁ "Ολυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου :

— Μή μὲ μαλώνης, Κίσσαβε, μπρέ τουρκοπατημένε,
πού σὲ πατάει ἡ Κονιαριά κι οἱ Λαρσινοὶ ἀγᾶδες.
Ἐγὼ εἰμ' ὁ γέρο "Ολυμπος, στὸν κόσμο ξακουσμένος·
ἔχω σαράντα δυὸς κορφές κι ἔξηντα δυὸς βρυσοῦλες·
κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο*, κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης.
Κι ὅταν τὸ παίρνη ἡ ἄνοιξι κι ἄνοιγουν τὰ κλαδάκια,
γεμίζουν τὰ βουνὰ Κλεφτιά καὶ τὰ λαγκάδια σκλάβους.
Ἐχω καὶ τὸν χρυσὸν ἀϊτό, τὸν χρυσοπλουμισμένο,
πάνω στὴν πέτρα κάθεται καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέγει :
— "Ηλιε μ' δὲν κροῦς τ' ἀποταχύ, μὸν κροῦς τὸ μεσημέρι,
νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, τὰ νυχοπόδαρά μου ;

Συλλογὴ N. Πολίτου

Δημοτικὸν

26. ΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

‘Ο πατέρας μου κατήγετο ἀπὸ ἐν χωρίον τῆς Παρνασσίδος.
Είχεν ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν Ἀμφισσαν καὶ ἔκαμνεν ἐκεῖ τὸν πραγματευτὴν μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ἡναγκάσθη ἔξαφνα νὰ φύγῃ διὰ
νυκτὸς καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην, διὰ τὸν ἔξης λόγον :

“Ἐνας Τούρκος ἀγᾶς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Ἀμφίσσης ἡγόρασε
πιολλὰς πραγματείας ἀπὸ τὸν πατέρα μου, τὰς ὅποιας δὲν ἐπλήρω-
σεν ἀμέσως, ἡρνήθη δὲ καὶ κατόπιν νὰ πληρώσῃ. Ὁ πατέρας μου
ἐπέμενεν εἰς τὸ δίκαιόν του καὶ ἔφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Τούρκον
δικαστήν, τὸν κατῆν. Ἄλλ’ ὁ ἀγᾶς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, ἔθεω-
ρησε τὴν ὑπόληψίν του προσβληθεῖσαν καὶ τόσον ἔξηγριάθη,
ῶστε ἡπείλησεν, ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ καύσῃ τὸ
μαγαζί του. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε πολύ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν
του, ὁ πατέρας μου ἀνησυχῶν ὅχι τόσον περὶ τοῦ ἔαυτοῦ του, ὃσον
περὶ τῆς μητρός μου, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ μου καὶ ἐμοῦ, μᾶς ἐπῆρε
μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινήν, ἐπῆρε καὶ τὰς πολυτιμότερας
πραγματείας του κατέβημεν εἰς τὸ Γαλαξείδιον καὶ ἀπ’ ἐκεῖ διὰ
τοῦ πλοίου ἐνὸς κουμπάρου του μετὰ δύο ἡμερῶν ταξίδιον ἐφθάσα-
μεν εἰς τὴν Ἰθάκην.

Τότε ἤμην μόλις δικτὼ ἐτῶν, ἀλλ’ ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλά τὸ
δυσάρεστον ἐκεῖνο ταξίδιον. Εἰς τὴν Ἰθάκην εἶχαμεν πλήρη ἀσφάλειαν

καὶ συγγενεῖς ἔκει ἀπὸ τὴν μητέρα μου, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ δλίγον κατ' δλίγον ἔστρωσαν αἱ ἐργασίαι τοῦ πατέρα μου καὶ ἐπῆραν καλὸν δρόμον. Ἐλλὰ τοῦτο δὲν ἐλάττωσε τὴν διαρκῆ λύπην, ποὺ τὸν κατεῖχεν, ὅτι ἄφησε τὴν πατρίδα του, καὶ ἔβραζε μέσα του κρυμμένον τὸ μῆσος ἐναντίον τῶν Τούρκων, μῆσος πατροπαράδοτον, ποὺ τὸ ἐδυνάμωσεν ἡ τελευταία αὐτὴ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην δὲ πατέρας μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἑκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Θανάσην καὶ ἐμέ. Ὁ Θανάσης ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ δὲ πατέρας μου τὸν ἥθελε νὰ γίνη παπᾶς· ἐμένα ἥθελε νὰ μὲ κάμη πραγματευτήν, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστελλεν εἰς ἑνὸς γέροντος διδασκάλου τὸ σπίτι, ὅπου μαζὶ μὲ πέντ' ἔξ ἄλλα παιδιά ἔμανθάναμεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατήχησιν καὶ ιστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτον πολυμαθής καὶ σοφός, εἶχεν ὅμως πολὺ ζῆλον καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξερὰ γράμματα, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα, ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη κοντόν, σκυφτόν, μὲ τὰ ἄσπρα του γένεια, μὲ τὰ μικρά του μάτια καὶ τὰ μεγάλα γυαλιά εἰς τὴν μύτην, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλήν του, ποὺ τὴν ἔσκεπταζε διαρκῶς μαῦρος σκοῦφος. Τὸν ἐνθυμοῦμαι, πῶς ἤναπτεν ἡ ὄψις του ἡ γεροντική, πῶς ἔσπιιθοβιλοῦσαν τὰ μάτια του, ὅταν μᾶς ώμιλούσε διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτον μεγάλη εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους, πῶς αὐτὴ ἦτον πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ὅλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἔξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδαν πολεμοῦντα εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα τρέποντα εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνος, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον κατακτῶντα τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἔχαμήλωνε τὴν κεφαλήν καὶ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἴστορίας : τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων.

—Ἐχάθη πλέον ἡ 'Ελλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν, κατήντησε ταπεινὴ σκλάβα τῶν Τούρκων αὐτὴ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς.

'Αλλ' ἔχαφνα ἀνεσήκωνε τὴν κεφαλήν, ώστα νὰ ἥκουε μακρινὴν φωνήν, ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ώστα νὰ

διέκρινε μακρινὸν σημεῖον, καὶ μὲ φωνὴν ζωηρὰν καὶ μὲ ὅψιν φωτισμένην ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν ἐπρόσθετεν :

— “Οχι, ὅχι ! δὲν εἶναι μακριά ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. ‘Ο σπόρος τοῦ Ρήγα θὰ φυτρώσῃ καὶ σεῖς θὰ θερίσετε τὸν καρπὸν ὅχι μὲ δρέπανα, ἀλλὰ μὲ σπαθιά. Νὰ εἰπῆτε τὸν θούριόν του τώρα καὶ ἔπειτα νὰ σχολάσετε.

Καὶ ὁ γέρων διδάσκαλος μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπίγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους, καὶ ἡμεῖς ὅλοι μαζὶ τοὺς ἐπαναλαμβάναμεν :

“Ως πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά !

‘Αλλὰ καὶ εἰς τὸ σπίτι ὁ πατέρας μου, ἀν καὶ δὲν ἤξευρεν ἴστορίαν, μᾶς ώμιλοῦσε ὅμως διὰ σύγχρονα ἡ χθεσινὰ πράγματα, διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770, διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καὶ τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραίον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἐλεγεν, ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν ἤμπορει νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ καὶ ἵσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἥτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἡ μητέρα μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδυ κοντά εἰς τὰ ἄλλα νὰ προσθέτωμεν καὶ τὴν παράκλησιν:

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας !

Καὶ δὲν ἤξεύρω διατί, ὅταν ἐλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἡσθανόμην κάτι εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα, ὡσάν νὰ μ’ ἔβρεχεν ἔξαφνα παγωμένον νερόν.

‘Απὸ τὰ 1814 ἥρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. “Ολην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ μαγαζί μας κάτω εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ μόνον ὅταν ἐνύκτωνε, ἐπτηγαίναμεν εἰς τὸ σπίτι. ”Ανθρωποι πολλοὶ ἥρχοντο εἰς τὸ μαγαζί· οἱ περισσότεροι διὰ ν’ ἀγοράσουν πραγματείας, μερικοὶ διὰ νὰ ἰδοῦν τὸν πατέρα μου καὶ νὰ συνομιλήσουν ὀλίγον. ’Εγὼ ἂμα ἔβλεπτα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθὺς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καὶ ὃν μὲν ἔβλεπτα ὅτι ἔρχεται διὰ ν’ ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ, ὃν ὅμως ἥρχετο μὲ τὸν σκοπὸν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καὶ συνομιλίας, ἔγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ μάτια μου δυσαρεστημένος, ὅτι ἥρχετο νὰ μᾶς χασομερήσῃ ὁδίκως. Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἔνα πρωὶ τὸν πρῶτον ἄν-

θρωπον, ποὺ ἐμβῆκεν εἰς τὸ μαγαζί μας. Ὅτον μεσόκοπος μὲ μαῦρα γένεια, σκεπασμένος μὲ μακρόν, χονδρὸν ἐπανωφόρι καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφοροῦσε καλογηρικὸν σκοῦφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἡτον ξένος καὶ ὅτι ἥρχετο ἀπὸ ταξίδι. 'Αμα τὸν εἶδα, εἴπα μέσα μου :

—'Εδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά !

Καὶ ἔτρεξα γελαστὸς νὰ τὸν προϋπαντήσω. Αὐτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὑφος :

— Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σου;

—'Εδῶ εἰμ' ἔγω νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅ,τι θέλετε. Προστάξετε !

— Καλά, παιδί μου, σ' εὐχαριστῶ, μὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

'Ο πατέρας μου ἡτον δπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἥνοιγε μερικὰ κιβώτια μέ πανικά, ποὺ μᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. 'Έτρεξα νὰ τοῦ φωνάξω, πειραγμένος δλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, ποὺ δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον ἐμένα, ἀλλὰ ἥθελε καὶ καλὰ τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἴπεν ὁ ξένος, ἄφησε τὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του πηγαίνω ἔγω καὶ τὸν εύρισκω. Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ βάθος.

Ειδα ὅτι ἔδωκεν ἐν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἐδιάβασε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάπως ἐταράχθηκε ἀπλωσε τὸ χέρι του εἰς τὸν ξένον καὶ εἶπε :

— Καθίστε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἔκει δπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε :

— Δῆμο, ὅποιος μὲ ζητήσῃ, πές πώς ἔχω δουλειά καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἔσυ στὸ μαγαζί.

Τί ἔλεγαν ἔκει δπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἥξεύρω. Θὰ ἥσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. 'Οταν ἐπὶ τέλους ἥνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἔξηλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ πατέρα μου μοῦ ἐφάνηκε πολὺ συλλογισμένη. 'Ο ξένος ἐπέρασε κοντά μου, ἐστάθηκεν ἐμπρός μου καὶ μ' ἐκοίταξε μέσα εἰς τὰ μάτια· ἐπειτα μ' ἐκτύπησε μὲ τὸ χέρι εἰς τὸν ὕμνον καὶ εἶπε :

— Καρδιά, παλληκάρι μου !

Καὶ ἔχάθηκε . . .

‘Ο τρόπος, ποὺ μοῦ τὰ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἥτο παράξενος· τὸ ὅλον φέρσιμον τοῦ ἀγνώστου μ’ ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. ’Ετόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου:

— Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός;

Καὶ ἐκεῖνος μοῦ ἀποκρίθηκε ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μοῦ ἔκοψε κάθε ἄλλην ἔρωτησιν:

— Ἔνας καλὸς πατριώτης· μοῦ ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὸν δεσπότην μας τὸν Ἡσαΐαν.

“Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, παρὰ τὸν Ἱανουάριον τοῦ 1821. ”Ἐμβῆκε πάλιν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἔνα πρωὶ καὶ δι πατέρας μου τὸν ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὡραν κλεισμένοι μαζί. ”Ἐπειτα ἔξηλθε καὶ ἐστάθηκεν ὀλίγον ἐμπρός μου. Μοῦ ἔφάνηκεν, ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῆ καὶ γηράσει ἀπὸ τὸν καιρόν, ποὺ τὸν εἶχα πρωτοίδει. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν μ’ ἔκτυπησεν εἰς τὸν ὅμον· μοῦ ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά :

— Δῆμο, ὅ, τι σοῦ εἶπή δι πατέρας σου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος !

Καὶ ἔχάθηκε πάλιν . . .

Τόσον μ’ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχα νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω· τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκεῖνον πολὺ συγχυσμένον καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἔφάνη, ὅτι μὲ τὸ δάκτυλον ἐσφόγγισε τὰ δακρυσμένα μάτια του.

Τέλος πάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἦταν ὡρα νὰ κλείσωμεν, μοῦ λέγει :

— Κλείσε ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ κι ἔλα κάθησε νὰ σοῦ εἶπῶ.

‘Ἀφοῦ ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνήν, ποὺ ἔτρεμε ἀπὸ συγκίνησιν :

— Δῆμό μου, παιδί μου, ὅ, τι θὰ σοῦ εἶπῶ εἶναι μεγάλο μυστικό. Ξεύρω τὴν καρδιά σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικὸ δικό μας, εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ δρκισθῆς, πώς θὰ τὸ κρατήσῃς· ἃν εἶχα τὴν παραμικράν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἀκουσε· ὅλα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἡ φωτιά θὰ ἀνάψῃ ἀπ’ ἄκρη σ’ ἄκρη· οἱ Τοῦρκοι θὰ διωχθοῦν καὶ ἡ ‘Ελλάς θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ γυρίσωμεν πάλιν

εις τὴν πατρίδα μας, νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰ ύστερνά μας χρόνια, ἀν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός ! 'Ο ξένος αὐτός, ποὺ εἶδες σήμερα, εἶναι ἔνας ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς 'Εταιρείας, καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τούς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ἵδεαν τῆς 'Εταιρείας. Σκοπὸς τῆς 'Εταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους πατριώτας, διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζὶ καὶ τὸ κατὰ δύναμιν καθένας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. 'Η 'Εταιρεία ἔχει πολλούς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν 'Ανατολὴν καὶ εἰς τὴν Εύρωπην. Τί λέσ λοιπόν ;

"Οσον ἀκουα αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινεν εἰς τὴν κεφαλήν μου, ἡ καρδία μου ἐκτυποῦσε δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. 'Αντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατέρα μου :

— Σ' εὐχαριστῶ, πατέρα ! ἔψιθύρισα.

Καὶ τὸν ἐκαταφιλοῦσα δακρυσμένος καὶ τὸν εὐχαριστοῦσα καὶ διὰ τὴν χαρμόσυμον αὐτὴν εἰδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, ποὺ μοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ. "Ἐπειτα ἀνατινάχθηκα ἐπάνω· μία ἴδεα ἥλθεν εἰς τὸν νοῦν μου :

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἔγώ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ στὸ μαγαζί ;

— "Οχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς ἑσένα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. 'Εγώ εἰμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου δ Θανάστης μικρός καὶ ἀρρωστιάρης, ἐσύ θὰ πᾶς γιὰ δλους μας, δταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν καπετάν Πανουριᾶ. Πρὸς τὸ παρὸν δη μητέρα σου καὶ δ ἀδελφός σου νὰ μὴ μάθουν τίποτε. Σιωπή ! 'Ας πηγαίνωμεν τώρα στὸ σπίτι, νὰ μήν ἀνησυχοῦν, ποὺ ἀργοῦμε. Είσαι ἄνδρας, δὲν είσαι ποιὰ παιδί τώρα. Θάρρος καὶ φρόνησις. Δῆμό μου !

« 'Ο Μπάρμπα - Δῆμος »

Γεώργιος Δροσίνης

27. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

'Επέσανε τὰ Γιάννενα, σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
ἐσβήσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.

'Η μάννα σφίγγει τὸ παιδί βαθιὰ στὴν ἀγκαλιά της,
γιατὶ εἶναι χρόνοι δίσεχτοι καὶ τρέμει μήν τὸ χάστη.

Τραγούδι δέν ἀκούγεται, ψυχὴ δὲν ἀναστίνει.
 Ὁ ὑπνος εἶναι θάνατος καὶ μνῆμα τὸ κρεβάτι,
 κι ἡ χώρα κοιμητήριο κι ἡ νύχτα ρημοκκλήσι.
 Ἀγρυπνος δὲ Ἀλῆ - πασᾶς, ἀκόμη δὲν νυστάζει,
 κι εἰς ἔνα δέρμα λιονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
 Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρύ, θολό, συγνεφιασμένο
 καὶ τῷθαλεν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μήν πέσῃ.
 Χαιδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια,
 ποὺ σέρνονται στοῦ λιονταριοῦ τὴ φοβερὴ τὴ χαίτη.
 Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνονται, πῶς ἔχουν
 ἔνα κορμὶ δικέφαλο τὸ μάτι δὲν γνωρίζει
 ποιὸ τάχα νὰν τὸ ζωντανὸ καὶ ποιὸ τὸ σκοτωμένο.

“Ἐργα”

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

28. ΤΗΣ ΔΕΣΠΩΣ

(25 Δεκεμβρίου 1803)

Ἄχος βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
 Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται, μήνα σὲ χαροκόπι ;
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι.
 Ή Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.
 Αρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν πύργο.
 — Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἴν' ἐδῶ τὸ Σούλι.
 Ἐδῶ είσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.
 — Τὸ Σούλι κι ἀν προσκύνησε κι ἀν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
 ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπτηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει.
 Δαυλὶ στὸ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
 — Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιά μ' μαζί μου ἔλατε.
 Καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψανε, κι ὅλοι φωτιὰ γενῆκαν.

Δημοτικὸν

29. Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Στὰ 1810 ἡ σκλαβωμένη Ἀθήνα φιλοξενεῖ τὸ μεγάλο Ἀγγλο ποιητὴ καὶ θερμὸ φιλέλληνα λόρδο Βύρωνα.

Λίγα κιτρινιασμένα φύλλα ἀπόμειναν πιὰ στὴ μεγάλη κλημα-

ταριά, ποὺ σκεπάζει ὅλο τὸ παζάρι· γῦρο στὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι, γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς κατακτητές, ποὺ κάθονται σταυροπόδι. 'Ο καφετζῆς πηγαίνορέχεται, κι αὐτοὶ καπνίζουν τὸ τσιμπούκι τους ἥ ρουφοῦν τὸ ναργιλέ τους, εὐχαριστημένοι ποὺ ἔχουν σκλάβα μιὰ τέτοια ὅμορφη χώρα.

Εἶδαν νὰ διαβαίνῃ ἀποκεῖ καὶ νὰ τοὺς περιεργάζεται ὁ Βύρων. Τὸν φώναξαν νὰ πάρῃ καφὲ καὶ αὐτὸς δέχτηκε. 'Ηταν ὅλοι εὔθυμοι καὶ γελαστοὶ καὶ ἀκόμη — σπάνιο πρᾶμα γιὰ τοὺς κατακτητές — ἦταν ὅμιλητικοί.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα. 'Ανάμεσα στὰ ἄλλα ἔνας εἶπε, πῶς τὴν νύχτα βρέθηκε σκοτωμένος ἔνας ἐπίσημος 'Αθηναῖος καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε ποιὸς τὸν σκότωσε.

— Μὴ σκοτίζεστε γι' αὐτό, εἶπε εἰρωνικὰ ἔνας ἄλλος, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Αὐτὸς θὰ εἶναι, αὐτὸς θὰ εἶναι ! . . . εἶπαν κ' οἱ ἄλλοι, κι ἔβαλαν ὅλοι τὰ γέλια.

'Ο Βύρων θύμωσε πολύ. Σηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔψυγε, χωρὶς καλὰ - καλὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι του ἔνα χριστιανό, ποὺ κοντοστεκόταν καὶ κρυφάκουγε τὴν κουβέντα τῶν κατακτητῶν.

'Ηταν ἔνα ὠραῖο καὶ εὔρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός. Πιὸ κάτω ὁ Βύρων τοῦ γνέφει νὰ σταθῇ.

— Είσαι "Ελληνας ; τοῦ λέει.

— Ναί, Μιλόρδε.

— 'Αθηναῖος ;

— Μάλιστα.

— Πῶς σὲ λένε ;

— Νικόλα Σαρῆ.

— Ακουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγαδεις καὶ γελοῦσαν ;

— Τὸ ἀκουσα.

— Καὶ τραβῆς τὸ δρόμο σου ; Στάσου ! . . . "Οχι ἔτσι ταπεινά. Στάσου ισια ! Δυστυχισμένοι, πῶς καταντήσατε !

— Μᾶς τσάκισε ἡ σκλαβιά, Μιλόρδε, εἶπε ὁ νέος.

— Ή σκλαβιὰ αὐτὴ θηρίο εἶναι ;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτῶστέ το.

— "Εχει ἔνα σωρὸ κεφάλια.

- Καὶ σεῖς ἔχετε ἔνα σωρὸ χέρια.
- Τὰ χέρια τί ὠφελοῦν σάν. . .
- Σὰν δὲν ἔχετε καρδιά;
- Σὰν δὲν ἔχομε ἄρματα.
- Τὰ λιοντάρια ἔχουν ἄρματα :

Τότε ὁ Σαρῆς ἥσυχα - ἥσυχα καὶ μὲν κάποια ἀξιοπρέπεια τοῦ λέει :

— "Ακουσέ με, Μιλόρδε. "Αν σηκώσῃ κανεὶς ἀπὸ μᾶς χέρι πάνω σὲ κάποιον κατακτητή, δὲ θὰ χαθῇ μονάχα αὐτός. Θὰ πάθη ὅλο του τὸ σῷ. Θὰ πάθουν ἀθῶι ἄνθρωποι. Καμμιὰ φορὰ κι ὅλη ἡ χώρα. "Επειτα τί νὰ κάμουν δυὸ καὶ τρεῖς ἄνθρωποι ;

— Φρόνιμα τὰ λέσ, δυστυχισμένε ραγιᾶ ! Μὰ ἡ φρονιμάδα δὲ χρησιμεύει πάντα. Φρονιμώτερο ἀπ' τὴ δειλία δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο. Πάντα ἔχει τὸ δίκιο της. Μὰ δὲν σᾶς σκλάβωσαν οἱ κατακτητές, ἥταν φρόνιμο ; Τὸ ἀλυσοδεμένο χέρι πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ σπάσῃ τὶς ἀλυσίδες του, ὅχι νὰ ζητᾶ βοήθεια ἀπὸ τὸν οὐρανό. "Ενας ἀλυσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιὰ φορὰ ψηλὰ τὸ χέρι του καὶ ζητοῦσε τὴν προστασία τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ξέρεις τί ἔκαμε τότε ὁ οὐρανός ; "Εριξε κεραυνὸ καὶ τὸ ἕκαψε. . . "Οταν ἔνας κάμη τὸ χρέος του στὴν πατρίδα του, τὸ κάνουν, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν, κι ὅλοι οἱ ἄλλοι μαζί. Φαίνεται, πώς ἡ φωτιά σας ἔσβησε πιά ! "Ολο κυπαρίσσια εἶναι γεμάτη ἡ Ἀθήνα σας. Δὲν εἰδα πουθενὰ μυρτίες ! . . . Δὲ σᾶς ἀξίζει πιὰ οὔτε ἀγάπη, οὔτε ἐλπίδα !

‘Ο Σαρῆς, ὅσο μιλᾶ ὁ Βύρων, ἀλλάζει δλοένα ἔκφρασι στὸ πρόσωπό του. Καὶ τώρα σκεπάζει τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ δυό του χέρια καὶ κλαίει.

‘Ο Βύρων ἀλλάζει ἀμέσως, μαλακώνει καὶ τὸν πλησιάζει.

— Δυστυχισμένο παιδί ! . . . Μήν ἀλλάζῃς τὸ αἷμά σου σὲ δάκρυα ! 'Απὸ τὴ σκλαβιὰ ὡς τὴν ἐλευθερία καὶ τὸν τάφο ἡ ἐκλογὴ εἶναι εὔκολη. Σώνει πιά. "Αν ἡ χώρα σας εἶναι σκλαβωμένη, τὰ βουνά σας κι ἡ θάλασσα εἶναι ἐλεύθερα. Τί ἔχετε νὰ φοβᾶστε ἐκεῖ ;

‘Ο Σαρῆς προχωρεῖ δυὸ - τρία βήματα καὶ γυρίζει πίσω. Εἶναι τώρα ἄλλος ἄνθρωπος.

— Μιλόρδε ! Κάθε φορά, ποὺ βρίσκεται σκοτωμένος κι ἀπὸ ἔνας χριστιανὸς — τὸ ἀκούσατε — οἱ κατακτητὲς μᾶς ἐμπαίζουν καὶ μᾶς λένε πώς τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Λοιπόν ;
 — Σοῦ δρκίζομαι, Μιλόρδε, πώς ή Λάμια θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τώρα νὰ τρώῃ καὶ κατακτητές.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες.

Κι ὁ Βύρων ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τραβᾶ μὲ βῆμα γοργό.

'Απὸ τότε, ἀλήθεια, βρίσκονταν συχνὰ σκοτωμένοι καὶ κατακτητές : Τοὺς σκότωνε ὁ Σαρῆς, ποὺ εἶχε γίνει ἀντάρτης καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του εἶχε πάρει τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς.

Δημήτριος Καμπούρογλου

30. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Κόβω γιὰ σὲ τὰ βάγια
 τοῦ τραγουδιοῦ Ἱερά,
 στὸ μέτωπο στὰ πλέκω
 στεφάνια γιορτερά.

Βωμὸς τὸ μέτωπό σου !
 Θυμᾶσαι ; Μιὰ φορά
 στὸ 'γγίσαν καὶ στ' ἔγιάσαν
 τῆς Δόξας τὰ φτερά.

« Στροφές »

Κωστῆς Παλαμᾶς

31. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΟΜΙΛΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅποὺ ἐγώ πατῶ σήμερα, ἐπιποτοῦσαν καὶ ἐδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸν καιρὸν ἄνδρες σοφοί καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὅποίους δὲν εἴμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὔτε νὰ φθάσω τὰ ἵχνη των !

Ἐγώ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἴδω, παιδιά μου, εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνός μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὑστερα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ἴδιος ἐπαραστήρησα.

Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὅποιον κατοικοῦμεν, ἐκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ "Ελληνες, ἀπὸ τοὺς ὅποίους ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβαμε τὸ δνομα

τοῦτο. Αὐτοὶ διέφεραν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν θρησκείαν. Ἐφοῦ ὕστερα ἥλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός, οἱ λαοὶ ὅλοι ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὔαγ-γέλιον Του καὶ ἔπαισαν νὰ λατρεύουν τὰ εἴδωλα. Δὲν ἐπῆρε μαζὶ Του οὕτε σοφούς, οὕτε προκομμένους, ἀλλὰ ἀπλοῦς ἀνθρώπους, χω-ρικούς καὶ ψαρᾶδες, καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἔμαθαν ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου. Μολονότι καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ τύ-ραννοι τοὺς κατέτρεχαν, δὲν ἥμπτόρεσε κανένας νὰ τοὺς κάμῃ τίποτα. Αὐτοὶ ἐστερέωσαν τὴν πίστιν.

Οἱ παλαιοὶ "Ελληνες, οἱ πρόγονοι μας, ἐπεσαν εἰς τὴν διχόνοιαν καὶ ἐτρώγονταν μεταξύ τους καὶ ἔτσι ἐλαβαν καιρὸν πρῶτα οἱ Ρω-μαῖοι καὶ ἐπειτα ἄλλοι βάρβαροι καὶ τοὺς ὑπέταξαν. "Υστερα ἥλθαν οἱ Μεσουλμάνοι καὶ ἔκαμαν ὅ,τι ἥμπτοροῦσαν, διὰ νὰ ἀλλάξῃ ὁ λαὸς τὴν πίστιν του. "Εκοψαν γλῶσσες εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐ-στάθη ἀδύνατον νὰ τὸ κατορθώσουν. Τὸν ἔνα ἔκοπταν, ὁ ἄλλος τὸν σταυρό του ἔκαμε.

Οἱ ἥμπτοροι καὶ οἱ προκομμένοι, μὴ ὑποφέροντες τὸν ζυγόν, ἔφευγαν καὶ οἱ γραμματισμένοι ἐπῆραν καὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα των, καὶ ἔτσι ἔμεινε ὁ λαός, ὅστις, στερημένος ἀπὸ τὰ μέσα τῆς προκοπῆς, ἐκατάντησεν εἰς ἀθλίαν κατάστασι. Καὶ αὐτὴ αὔξανε κάθε ἡμέρα χειρότερα.

Εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχισμένη κατάστασι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φυ-γάδες γραμματισμένους ἐμετάφραζαν καὶ ἐστελναν εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία.

Καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνη, διότι εὐ-θὺς ὅπού κανένας ἀνθρωπος ἀπὸ τὸν λαὸν ἐμάνθανε τὰ κοινὰ γράμ-ματα, ἐδιάβαζεν αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ ἔβλεπε ποίους εἶχαμε προγόνους, τί ἔκαμεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι πολλοὶ παλαιοὶ μας καὶ ἔβλέπομε καὶ εἰς ποίαν κατάστασι εύρισκόμεθα τότε. "Οθεν μᾶς ἥλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ τοὺς μιμηθοῦμε καὶ νὰ γίνωμε εύτυχέστε-ροι. Καὶ ἔτσι ἔγινεν καὶ ἐπροώδευσεν ἡ 'Εταιρεία*.

"Οταν ἀποφασίσαμε νὰ κάμωμε τὴν Ἐπανάστασιν, δὲν ἐσυλλογι-σθήκαμε οὕτε πέσοι εἰμεθα, οὕτε πώς δὲν ἔχομε ἄρματα, οὕτε ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐβαστοῦσαν τὰ κάστρα καὶ τὰς πόλεις, οὕτε καὶ κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε « ποῦ πᾶτε ἔδω νὰ πολεμήσετε μὲ σταροκάραβα β α τ σ ἐ λ α * », ἀλλὰ ὡς μία βροχὴ ἐπεσεν εἰς ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας.

Καὶ ὅλοι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ καπεταναῖοι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ ἔμποροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε καὶ ἐκάναμε τὴν Ἐπανάστασι.

Εἰς τὸν πρῶτο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαμε μεγάλη ὁμόνοια καὶ ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνοι. 'Ο ἔνας ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον, δὲ ἀδελφός του ἔφερνε ζύλα, ἡ γυναῖκα του ἐζύμωνε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε ψωμὶ καὶ μπαρουτόβιολα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἡθέλαμε κυριεύσει καὶ τὴν Θεσσαλία καὶ τὴν Μακεδονία καὶ ἵσως ἐφθάναμεν καὶ ἔως τὴν Κωνσταντινούπολι. Τόσον ἐτρομάξαμε τοὺς Τούρκους, δόπον ἄκουγαν "Ἐλληνα καὶ ἔφευγαν χίλια μίλια μακριά. 'Εκατὸν "Ἐλληνες ἔβαζαν πέντε χιλιάδες ἐμπρὸς καὶ ἕνα καράβι μίαν ἀρμάδα.

'Αλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. 'Ηλθαν μερικοὶ καὶ ἡθέλησαν νὰ γένουν μπαρμπέρδες εἰς τοῦ κασίδη τὸ κεφάλι. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ τί νὰ κάνωμε; Εἶχαμε καὶ αὐτουνῶν τὴν ἀνάγκη. 'Απὸ τότε ἥρχισεν ἡ διχόνοια καὶ ἔχαθη ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια. Καὶ ὅταν ἔλεγες τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ "Ἐθνους" ἡ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καὶ τοῦτο ἐγίνετο, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε ἔναν ἀρχηγὸ καὶ μίαν κεφαλή.

"Ισως ὅλοι ἡθέλαμε τὸ καλό, πλὴν καθένας κατὰ τὴ γνώμη του. 'Οταν προστάζουνε πολλοί, ποτὲ τὸ σπίτι δὲν χτίζεται, οὔτε τελειώνει. 'Ο ἔνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ό ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρυνὸ καὶ δὲ ἄλλος εἰς τὸν βορέα, σὰν νὰ ἥταν τὸ σπίτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ καὶ νὰ γυρίζῃ καθὼς λέγει δὲ καθένας. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπο δὲ κτίζεται ποτὲ τὸ σπίτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ είναι ἔνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάζῃ, πῶς θὰ γενῇ.

Παρομοίως καὶ ἡμεῖς ἔχρειαζόμεθα ἔναν ἀρχηγὸ καὶ ἔναν ἀρχιτέκτονα, δοτις νὰ προστάζῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. 'Αλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα εἰς τέτοια κατάστασι ἐξ αἰτίας τῆς διχονοίας μᾶς ἔπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καὶ κοντέψαμε νὰ χαθοῦμε. Καὶ εἰς τοὺς στερνοὺς ἐπτὰ χρόνους δὲν κατωρθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἔρχεται δὲ βασιλεύς, τὰ πράγματα τίσυχάζουν καὶ τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ γεωργία καὶ οἱ τέχνες ἀρχίζουν νὰ προοδεύουν καὶ μάλιστα ἡ παιδεία. Αύτὴ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ

καὶ θὰ μᾶς εὔτυχήσῃ. "Αλλὰ διὰ νὰ αὐξήσωμεν, χρειάζεται καὶ ἡ στερέωσις τῆς πολιτείας * μας.

Πρέπει νὰ φυλάξετε τὴν πίστι σας καὶ νὰ τὴν στερεώσετε, διότι, ὅταν ἐπιάσαμε τὰ ἄρματα, εἴπαμε πρῶτα ὑπὲρ πίστεως καὶ ἔπειτα ὑπέρ πατρίδος. "Ολα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἔχουν καὶ φυλάττουν μιὰ θρησκεία.

Νὰ μὴν ἔχετε πολυτέλεια, νὰ μὴν πηγαίνετε εἰς τοὺς καφενέδες. Νὰ δοθῆτε εἰς τὰς σπουδάς σας καὶ καλύτερα νὰ κοπιάσετε ὀλίγον δυὸς καὶ τρεῖς χρόνους καὶ νὰ ζήσετε ἐλεύθεροι εἰς τὸ ἐπίλοιπο τῆς ζωῆς σας, παρὰ νὰ περάσετε τέσσαρους - πέντε χρόνους τὴν νεότητά σας καὶ νὰ μείνετε ἀγράμματοι. Νὰ σκλαβωθῆτε εἰς τὰ γράμματά σας. Νὰ ἀκούετε τὰς συμβουλὰς τῶν διδάσκαλων καὶ τῶν γεροντέρων καί, κατὰ τὴν παροιμία, « μύρια ἥξενερε καὶ χίλια μάθαινε ».

"Η προκοπή σας καὶ ἡ μάθησί σας νὰ μὴν γίνη σκερπάνι μόνον διὰ τὸ ἄτομόν σας, ἀλλὰ νὰ κοιτάζῃ τὸ καλὸ τῆς Κοινότητος, καὶ μέσα εἰς τὸ καλὸ αὐτὸν εύρισκεται καὶ τὸ δικό σας.

"Ἐγώ, παιδιά μου, κατὰ κακή μου τύχη, ἔξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καὶ διὰ τοῦτο σᾶς ζητῶ συχώρεσι, διότι δὲν δημιλῶ καθὼς οἱ διδάσκαλοί σας.

Σᾶς εἶπα, ὅσα ὁ Ἰδιος εἶδα, ἤκουσα καὶ ἔγνωρισα, διὰ νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὰ περασμένα καὶ ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχονοιας, τὴν ὅποιαν νὰ ἀποστρέψεθε καὶ νὰ ἔχετε ὅμονοια. "Εμᾶς μὴ μᾶς τηρᾶτε πλέον. Τὸ ἔργο μας καὶ ὁ καιρός μας ἐπέρασε. Καὶ αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὅποια σᾶς ἀνοιχεῖ τὸ δρόμο, θέλουν μετ' ὀλίγον περάσει. Εἰς σᾶς μένει νὰ ἴσαστε καὶ νὰ στολίσετε τὸν τόπο, ὅπου ἥμεται ἐλευθερώσαμε. Καὶ διὰ νὰ γίνη τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τὴν δμόνοια, τὴν θρησκεία καὶ τὴν φρόνιμον ἐλευθερία.

Τελειώνω τὸν λόγο μου.

Ζήτω ὁ βασιλεύς μας Ὁθων ! Ζήτω οἱ σοφοί διδάσκαλοι ! Ζήτω ἡ Ἑλληνικὴ Νεολαία !

« Ἰστορικὸν Λεύκωμα »

Γεώργιος Τερπούτης

32. ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

Στις είκοσι έφτα τοῦ Ἀπρίλη τὰ καράβια τοῦ Μιαούλη, ποὺ ἐπῆγαν νὰ φέρουν τρόφιμα καὶ νερὸ γιὰ τὸ στόλο, ἔμαθαν τὴν ἄλωσι τῆς Σφακτηρίας. 'Ο ναύαρχος ἀπόμεινε ὀμίλητος καὶ συντριμμένος.

Σὲ δυὸ μέρες πέρασε ἔξω ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο, νὰ ἴδῃ τί γίνεται. 'Ακουσε τὸ φοβερὸ κανονίδι, ποὺ ἐδούλευε ἀκατάπαυστα. 'Ο Ἰμπρατήμ χτυποῦσε τὸ κάστρο. 'Ο Μιαούλης φώναξε τοὺς καπετάνιους στὸ καράβι του.

—'Η καρδιά μου ραγίζει, τοὺς εἴπε, νὰ βλέπω τὴν καταστρφὴ καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ δώσω βοήθεια. 'Αλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώ- μαστε. 'Ο Θεός εἶναι μεγάλος. Θὰ μᾶς λυπηθῇ. "Έχω τὴν γνώμη, πώς πρέπει νὰ πάμε στὸ Μαραθωνήσι, νὰ κοιτάξωμε τὶς ἑλλείψεις τῶν καραβιῶν μας καὶ νὰ περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθουν μπουρλότα*. Τότε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πασχίσωμε νὰ δώσωμε στὸν ἔχθρὸ κα- νένα δυνατὸ χτύπημα. Προσέχετε νὰ μὴν παραλύσουν τὰ πληρώ- ματα. 'Η ψυχὴ μᾶς ἀπόμεινε· ἂν τὴ χάσωμε κι αὐτή, ὁ ἀφανισμὸς μας θὰ γίνη τέλειος.

* Οἱ καπετάνιοι συμφώνησαν.

Λίγο πρὶν χαράξῃ, πῆρε νὰ φυσήξῃ κάπως. 'Ο Μιαούλης μὲ τὰ καράβια του ἀρμενίζει. Εἶναι σκοτάδι ἀκόμη κι ἔχει πέσει δύμιχλη στὸ πέλαγο.

'Ο ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες ἀπὸ τὴν "Υδρα, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸ μυαλό του τὸ πῶς θὰ δώσῃ τὸ χτύπημα. Θέλει νὰ ἔτοιμάστη τὰ μπουρλότα.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Πιπίνος κι ὁ Πολίτης ἔτοί- μαζαν τὰ μπουρλότα καὶ τὰ πληρώματά τους, εἶδαν ἔξαφνα νὰ τοὺς ζυγώνῃ μιὰ μικρὴ κολώνα καραβιῶν. "Ολοι ἀνάσαναν, ὅμα τὰ εἶδαν νὰ σηκώνουν τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία. "Ηταν ἡ βοήθεια, ποὺ πρό- σμεναν ἀπὸ τὴν "Υδρα.

'Η μορφὴ τοῦ Μιαούλη φωτίστηκε ἀπὸ χαρὰ κι ἐλπίδα. Στὴ στιγμὴ πῆρε τὴν ἀπόφασι νὰ χτυπήσῃ. Φώναξε τοὺς καπετάνιους τῶν μπουρλότων· βεβαιώθηκε, πώς ὅλα ἥταν ἔτοιμα, κι ἔβαλε πλώ- ρη γιὰ τὸ Νιόκαστρο*.

* Εκεῖ ποὺ ἀρμένιζαν τὸ ἀπόγευμα στὰ ἀνοιχτὰ τῆς Σαπιέτζας, ἀπάντησαν ἔνα καράβι ἐφτανησιώτικο. 'Ο καραβοκύρης, Θιακός,

τοὺς ζύγωσε γιὰ νὰ τὸν πῆ : « "Αν πᾶτε γιὰ τὸν ἐχθρό, δὲν εἶναι πιὰ στὸ Νιόκαστρο· στὰ Μοθωκόρωνα τραβᾶτε. Αὔτοῦ εἶναι ἀραγμένος ».

Κι ἔτσι ἀπλοϊκὰ γυρίζει καὶ λέει στὸν Ἀντώνη Κριεζῆ :

- Μωρὲ δὲν πᾶτε νὰ τὸν κάψετε ;
- ‘Ο καπετάν ’Αντώνης ἔβαλε τὰ γέλια· τρέχει νὰ τὸ πῆ στὸν Μιαούλη.

‘Ο ναύαρχος σηκώνει στὴ στιγμὴ τὸ σῆμα : « 'Ακολουθῆτε τὰ κινήματά μου ! »

Κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ στενό, ἀνάμεσα Σαπιέτζας καὶ στεριᾶς, πρὸς τὴ Μεθώνη. Ἡταν ἀνήσυχος γιὰ τὴν τύχη τοῦ φίλου του καπετάν ’Αναστάση Τσαμαδοῦ, τοῦ Σταύρου Σαχίνη καὶ τόσων ‘Υδραίων. Ἐβλεπε, πώς ἥταν ἀνάγκη νὰ βρεθῆ τρόπος νὰ σηκωθῆ τὸ πεσμένο φρόνημα τῶν ἀνδρῶν. Εἶχε κανονίσει νὰ μπῆ ἔξαφνα στὸ λιμάνι τῆς Μεθώνης, νὰ παραλύσῃ τὸν ἐχθρὸ μὲ τὴ ξαφνικὴ παρουσία του, νὰ μὴν προφτάσῃ νὰ κάμη τὸ παραμικρό.

Δὲν ἔχουν ζυγώσει στὸ λιμάνι ἀκόμα. Κατεβαίνει στὴν κάμαρά του. Ἀπὸ τὴ μιὰ της πάντα, πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη κουρτίνα, εἶναι τὸ ἔκκλησάκι τοῦ καραβιοῦ. Μέσα στὸ μισόφωτο, ψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι, φαντάζουν οἱ μορφὲς τῶν ἀγίων. Ἔνα καντήλι καίει σὲ τούτη τὴ σεπτὴ μοναξιά.

‘Ο Μιαούλης μπαίνει στὸ ἔκκλησάκι. Στέκεται μὲ τὸ κεφάλι γυρτὸ μπροστὰ στὰ εἰκονίσματα. Σταυροκοπιέται καὶ δέεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του :

« Ταπεινὸς κι ἀμαρτωλὸς δοῦλός Σου είμαι, Κύριε· καὶ τὸ Γένος μου ἔχει μακρύνει πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὸ δρόμο Σου. Μὰ κάμε τώρα τὸ ἔλεός Σου. Καὶ συμπόνεσε τὰ πάθη μας. Καὶ βοήθα νὰ συντρίψωμε τὸν Ἀγαρηνό*...»

Ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ λοστρόμος του, γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εἴδησι, πώς εἶναι ὀγνάντια στὴ Μεθώνη. Βρίσκεται στὴ στιγμὴ στὸ κατάστρωμα, στὴν πρύμη, πάνω ἀπὸ τὸ δοιάκι, στὴ συνηθισμένη θέσι του, μὲ τὸ κιάλι καὶ τὴν τρόμπα - μαρίνα.

Μὲ τὴ χαρούμενη λαχτάρα τοῦ γερακιοῦ, ποὺ ἔσανοίγει ἀπὸ ψηλὰ μπόλικο κυνήγι, βλέπει δάσος τὰ κατάρτια στὸ λιμάνι. Εἶναι ὡς εἰκοσιοχτώ καράβια, δεκάξι πτολεμικά, τὰ περιστότερα ἀλγερινικά, καὶ δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στὸ λιμάνι σὰν κεραυνὸς μὲ γεμᾶτα πανιά, σηκώνοντας τὸ ἄλικο* σῆμα τοῦ πολέμου. Ἡ ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του ἀδειάζουν τὶς μπαταρίες τους στὸν ἀραγμένο ἔχθρο, πρὶν προφτάσῃ καλὰ - καλὰ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται.

"Ηταν κάτι ἀφάνταστο ἡ σύγχυσι καὶ ἡ ταραχὴ στὰ δεμένα καράβια τῶν ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά τους εἶναι στὴ στεριά. Οἱ ἀξιωματικοί, ποὺ βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς κράζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα, νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. "Αλλοι ἀκοῦν καὶ φτάνουν. "Άλλοι φεύγουν. Κι ὅσοι βρίσκονται στὰ καράβια δὲ ξέρουν τί νὰ κάμουν. "Άλλοι κόβουν τὶς ἄγκυρες, χωρὶς ὥστόσο νὰ εἶναι κι εὔκολο νὰ κουνήσουν τὰ καράβια. Καὶ ἡ τρομάρα καὶ ἡ πταραζάλη κυριεύει ὅλους, μεγάλους καὶ μικρούς.

'Ο Μιαούλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στὸ πρῶτο σάστισμα τοῦ ἔχθροῦ κάνει σημεῖο στὰ μπουρλότα νὰ προχωρήσουν. Προβαίνουν τὸ ἔνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο κι' ἔχουν ὅλα μπροστά τους πλούσια τροφή. Ἀγγάντια του στέκει ἡ «Ασία», περήφανη φρεγάδα, μὲ πενήντα τέσσερα κανόνια, ἔνα πολεμικὸ ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ 'Ιμπραήμ' μιὰ ἄλλη φρεγάδα μὲ τριανταέξ κανόνια· δυὸς κορβέτες μὲ εἰκοσιέξ κανόνια ἡ κάθε μιά· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα μπουρλότα μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμάτια· τ' ἄλλα δυὸς πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν καπνὸν καὶ στοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἔνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο τὰ καράβια τοῦτα τῆς καταστροφῆς. "Οσοι πυροβοληταὶ βρέθηκαν στὸ ἀραγμένα καράβια πάσχισαν νὰ χτυπήσουν μὲ τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν: οἱ μπάλες τους χτυποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ ἡ ψιλὴ φωτιά· μὲ τούτη δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ λύσσα τῶν μπουρλοτιέρηδων εἶναι τόση, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει τὸ σκοπό του· καὶ τὰ ἔξ μπουρλότα ποὺ ὠρμησαν, καὶ τὰ ἔξ κόλλησαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαίνουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σὰν νὰ ἥταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὥρα δυνατὸς ἀέρας· κι ἐφύσοῦσε ἀπ' τὴν εἰσόδο γεμᾶτα κι ὄλοϊσσα στὸ λιμάνι· καὶ δὲν ἀφήνε τὰ καράβια τοῦ ἔχθροῦ νὰ σηκώσουν πανιά. Καὶ τὰ ἔσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἔνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ συδαύλιζε μὲ μανία τὶς φωτιές.

"Οταν βράδυασε, ὅλα τὰ καράβια εἶχαν πάρει φωτιά, οὕτ' ἐνα δὲν εἶχε μείνει.

Οἱ βάρκες τῶν μπουρλότων εἶχαν γυρίσει στὰ καράβια. Κανεὶς δὲν ἔπαθε. Ὁ Μιαούλης ἔκαμε σημεῖο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν· τραβήχτηκε καὶ στάθηκε στὶς μικρὲς βόλτες.

Νύχτωσε. Οὐρανός, στεριά, πέλαγο ἔφεγγαν ἀπ' τὴν τεράστια πυρκαϊά. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὰ εἰκοσι δύχτω καράβια ἔφτιαν ἐνα πελώριο τόξο, τετράψηλο καὶ κυματιστό. Ἔγλειφαν ὅλο τὸ λιμάνι, σπίτια κι ἀποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ' αὐτὴ τὴν πόλι κι ἀνέμιζαν ψηλά-ψηλὰ στὰ οὐράνια μὲ ἄπειρα πύρινα κρόσσια.

'Ο ἄνεμος βογγοῦσε. Κάθε τόσο ἀκουόταν κι ἐνας φοβερός κρότος ἀπ' τὶς μπαρούταποθῆκες τῶν καραβιῶν. Σύγνεφα πυκνὰ σκέπασαν σὲ λίγο τὴ Μεθώνη. "Ως τὰ μεσάνυχτα ἔβλεπταν ἀπ' τὰ καράβια τοῦτο τὸ ἀτελείωτο πυροτέχνημα.

'Αποτραβήχτηκαν. Πρωὶ - πρωὶ τοὺς ἔφεραν εἰδησι γιὰ τὸν χαμὸ τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ Σαχίνη. Ὁ Μιαούλης θλίβεται. 'Η μόνη του παρηγοριά εἶναι, πώς ἐκδίκήθηκε τὸν ἔχθρὸ γιὰ τὸ θάνατό τους. Πρόσταξε νὰ γίνη μνημόσυνο γιὰ τὴν ψυχή τους καὶ δοξολογία γιὰ τὸ τρόπαιο στὴ Μεθώνη.

'Ο Στόλος εἶχε ἔναντι τὸ θάρρος του!

« Ναύαρχος Μιαούλης »

Σπῦρος Μελᾶς

33. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάνυχτα δὲ πυρπολητής ἐγύρισε
κι ἐπήδησε ἀπ' τὸ γλήγορο καΐκι,
πιστὸς νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια δλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιὰ τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, ποὺ ἀτρομο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ - τὸ φοβερὸ τὸ χέρι -
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγιὰν ἀνάφτει ἐνα ἀγιοκέρι.

« Πύρινη Ρομφαία »

Γεώργιος Δροσίνης

34. ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἔνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἔχαιρέτισεν δρθίους ὅλους, ἐφώτισε τὰς λευκάς φουστανέλλας, ἔχαΐδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των δρθαλμούς, ἔχρυσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβάς. Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πιέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργά - ἀργά, ὡς μέγα κλειόμενον ἔρυθρὸν ὅμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψῃ τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

"Ολην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, ἔχλεύσασαν τὴν ὁρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος της ἐσώθη, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἡττημένοι ὅχι. Κι ἐν τῷ μέσῳ των δ Παπαφλέσσας, δ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἔξηπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αίμοστάζον μὲ σφιχτὰ δάκτυλα.

Καὶ δ Ἀιγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἥχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῷ αἱ σημαῖαι του ἀναπεπταμέναι φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἐσπέρας. Μυρμηκιάς ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὑψώματα δ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του.

"Ηδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὁφρὺν τοῦ λόφου, ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησεν τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὅμμα, ἔκπληκτον, ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλούς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὥραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὅψιν του νέφος τι

διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, παλμὸς συσπῆ τὰ χείλη του.

— Κρῖμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες!

Καὶ βλέπει, βλέπει γῦρο, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσὰν νὰ μὴ πιστεύῃ, ὅτι ἔγκλησαν τοιοῦτοι ἄνδρες.

= Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσσας :

Οι δηληγοί του ἔσπευσαν, ἐδειξαν τὸ πτῶμα, διάβροχον, περιπρεόμενον ἐκ τοῦ ἴδρωτος τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκωστέ του, πιάστε του. . . Πλύντε του, πλύντε τὸ παλληκάρι. . .

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἡγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, κι ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγήν. Ἐκεῖ τοῦ ἐπιλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἔξέτριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἴδρωτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορ- τοῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἐσπόγγισαν, ἐτάκτοποίησαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του κι ἐγύρισαν πίσω φέροντές τον.

— Στῆστέ τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω. . .

Οι ἄνδρες κρατοῦντες αὐτόν, ὥδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὑψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ὡσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς ιδίας του δυνάμεως. Τὸ πτῶμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλήν.

Τότε ὁ Ἰμπράήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἵσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτῶμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἔκεινην, αἵματόχρους, ώστε βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ χυθέντος αἷματος, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὅρθιον νεκρόν.

Μεγαλη Μητσάκης

35. ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΑΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

‘Ο γέρο ἀγωνιστής ἐκοίταζε τὸ θιλὸν νερὸν μέσα στὸ ποτήρι, νεβοκατέβαζε τὰ κάτασπρα δασιά του φρύδια καί, κουνῶντας τὸ φάλι του, εἶπε :

— Μωρέ, ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο τὸ Μεσολόγγι μ' αὐτὸν τὸν θεο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σκοτωμένο τὸ Δήμαρχο! Οὕτε στὸν «κλεισμὸν» δὲν πίναμε τέτοιο νερό...

Ο γέρο ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα, μ' ἐνα πτήδημα νὰ φτάνῃ στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἔξοδο, καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρι σὲ μένα, πού, παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἴστορίες, ἥμουν ὁ πιὸ καλόβιος ἀκροατής του.

— Οὕτε στὸν κλεισμό, μωρὲ παιδί μου, μὰ τοῦτον τὸ σταυρό, νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ μου.

Τὸν καιρό, ποὺ ὁ Μπραίμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, πάντεχε, πῶς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα ἡ θὰ σκάσωμε σᾶν τὰ ποντίκια: ἐμεῖς ὅμως ἀνοίξαμε πηγάδια στὸν "Αἱ - Νικόλα, στὶς τάπιες, ὅπου βλέπαμε χῶμα γλυκό, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆσι κακὸ καὶ ψυχρό, ἀρμυρό, θιολό, βαρύ, μὰ κεῖνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραίμη καὶ τοῦ Κιουτάγια. Αὔτοὶ μάθαιναν τί νερὸ πίναμε καὶ ἀποροῦσαν, πῶς ἀκόμα βαστᾶμε.

Μιὰ φορὰ κάμαμε ράϊ (ἀνακωχὴ) καὶ μᾶς στείλανε μέσα τρεῖς μπέηδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορὲς τὸ ἔκαναν αὐτό. //

Τὸ περισσότερον ὅμως ἤθελαν, νὰ ἰδοῦν τί νερό πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμα.

‘Ο Θανάσης ὁ Ραζήκοτσικας ἦταν τότε πολιτάρχης. Αὔτὸς εἶχε θηλυκὸ μιαλὸ καὶ κατάλαβε τὸ σκοπό τους.

— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες, ποὺ μᾶς ἔδιναν τὰ φυσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαῖ, καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερὸ ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίζουν καλά, καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορὲς ἀπὸ πανὶ ἔξηντα νούμερο, καὶ ἅμα λαγαρίσῃ καλά, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἐνα ἀσκί. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, ποὺ ἦταν ἔξυπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὀρμηνεύει τί νὰ κάμη, σᾶν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Τηρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ, ποὺ εἶναι ἀκόμα τώρα τὸ Κοτσικαΐκο, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἵδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Ἐκαμαν τεμενᾶδες, ρώτησαν «πῶς τὰ περνᾶμε» καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

— Καπετάν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε ; δὲ βλέπετε, ποὺ εἰστε κλεισμένοι ἀπ' ὅλες τὶς μερίες ; Νὰ παραδοθῆτε τώρα, καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασᾶδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βιό σας, νὰ ζήσωμε, ὅπως καὶ πρίν, ἥσυχοι καὶ ἀγαπημένοι.

‘Ο Ραζηκότσικας τοὺς λέει :

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπένδες μου, νὰ παραδοθοῦμε, εἰναι ντρόπη μας τώρα, ποὺ περιμένομε ὥρα τὴν ὥρα τὸν καπετάν Μιαούλη, καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλά.

Ψέματα τοὺς ἔλεγε.

Κάμαμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ὥρα οἱ μπένδες καμώθηκαν, πῶς δίψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

‘Ο πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρη τ' ἀσημένιο τάσι. ‘Ο Ντάγλας, ὅπως ἦταν ὁρμηνεμένος, εἶχε δυὸς ἀσκιά, ἕνα μὲ τὸ καθαρό, ποὺ εἶχαν λαγαρίσει οἱ γυναῖκες, καὶ ἔνα μὲ τὸ νερό, ποὺ πίναμε.

Λύνει τὸ ἀσκὶ μὲ τὸ θολὸ νερό καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Γιὰ νὰ σοῦ εἴπω, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερό, ποὺ ἔχομε γιὰ τὰ ζῶ μας δίνεις, στοὺς μπένδες ;

Τοῦ δίνει ἔνα μπάτσο, δίνει καὶ μιὰ κλωτσιὰ στ' ἀσκὶ καὶ χύνει δόλο τὸ νερό.

‘Ο Ντάγλας λύνει τὸ ἄλλο ἀσκί, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπένδες.

‘Εκεῖνοι, σὰν βγῆκαν γελασμένοι, χαιρετᾶν καὶ φεύγουν. Πᾶνε στοὺς πασᾶδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσολογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ θολὸ τέχουν γιὰ τὰ ζῶ τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασᾶδες ἀπελπίστηκαν τότε, πῶς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιος ἦταν ὁ πολιτάρχης μας. Τώρα κάνομε δημάρχους καὶ μουλάρια.

‘Εσύ, μωρέ, νὰ γράψῃς αὐτά, σὰ μεγαλώσῃς, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος· νὰ ίδῃ πῶς τὸ βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.

— Θὰ τὰ γράψω, μπάρμπα - Γεωργούλα.

Καὶ νά, ποὺ ἔκτελῶ τὴν ὑπόσχεσί μου, τώρα ποὺ ἔγινα κι ἔγὼ μπάρμπα - Ἀντώνης.

« Ἀναμνήσεις καὶ Ἐντυπώσεις »

‘Αντώνης Τραυλαντώνης

36. ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

"Όταν όντες Ιμπραήμ μὲ τὸν κεχαγιᾶ του ἔστειλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν διαταγὴν νὰ προσκυνήσουν, διότι ἄλλως, καθὼς ἡπείλει, « θ' ἀκολουθήσῃ φωτιά καὶ τσεκούρι », όντες Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν, « ὅχι ἀπὸ μέρος του, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας » :

« Αὔτοί, ὃποιού μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν είναι τῆς πολεμικῆς ἔργου· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἔναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἀνθρώποι, ὃποιού ἔναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβώνουν· καὶ ἔτσι είναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὅχι τὰ κλαριά· νὰ μᾶς κόψῃς, ὅχι τὰ δένδρα, ὅχι τὰ σπίτια, ποὺ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἐπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἀν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκωσῆς. Καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆ, ποὺ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ γῆ θὰ μένη δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἔνας "Ελληνας νὰ μείνῃ, πάντα πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς, πώς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμης δική σου, βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου ».

« 'Απομνημονεύματα»

Γεώργιος Τερτσέτης

37. ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνά κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκάδια,
λάμπουν καὶ τάλαφρά σπαθιὰ τῶν Κολοκοτρωναίων,
ποῦχουν τάσσημια τὰ πολλά, τὶς ἀσημένιες πάλες,
τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ τσαπράζια·
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆ νὰ τὴν πατήσουν.

Καβάλλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε,
καβάλλα πᾶν στὴν ἑκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρνει ἀπὸ τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἄγιους,
καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.
«Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια ».

Δημοτικὸν

38. Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Είς τοὺς ἀρχαίους "Ελληνας πᾶσα συγκέντρωσις οἵασδήποτε φύσεως ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τελῶνται ἀγῶνες. Καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἔξειλίχθησαν ἀπὸ θρησκευτικὰς τελετάς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν πρώτην φορὰν τὸ 884 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου, βασιλέως τῆς Ἡλιδος, ὁ ὅποιος ἡθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πανήγυριν παμπελοπονησιακὸν χαρακτῆρα. Ἐκτοτε οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τακτικῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν. Τὸ μεταξὺ δὲ ἕκαστης ἑορτῆς τετραετές διάστημα ἐκαλεῖτο Ὀλυμπιάς. Ἡ Ὀλυμπιὰς ἔχρησιμοποιήθη ὡς κοινὴ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰς Ὀλυμπιάδας ὅμως ἐτακτοποίησε πρῶτος καὶ ἡρίθμησεν ὁ Ἡλεῖος Ἰππίας. Καθωρίζετο δὲ ἡ Ὀλυμπιὰς μὲ τὸν αὔξοντα ἀριθμόν της καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονίου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς πρώτη Ὀλυμπιὰς καθωρίσθη ἑκείνη, ἡ ὅποια ἦρχισε τὸ 776 π.Χ., ὅτε νικητὴς τοῦ σταδίου ἀνεκτηρύχθη ὁ Ἡλεῖος Κόροιβος. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐτελοῦντο κατὰ Ἰούλιον μῆνα. Μέγιστον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν. Προσήρχοντο, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀλκίμους ἀθλητάς.

Ἀπὸ τοῦ Κοροίβου καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν 293 φοράς. Τὸ 394 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, οἱ περίλαμπροι παλαιοὶ ἀγῶνες κατηργήθησαν καὶ δὲν ἐτελέσθησαν πλέον.

Ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τὸ 1896 ἐθεωρήθη ὡς μέγα βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ μέγιστον γυμναστικὸν γεγονὸς τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν ἰδέαν τῆς ἀνασυστάσεως συνέλαβεν ὁ Γάλλος βαρῶνος ντὲ Κουμπερτέν καὶ τὴν ἔξέθεσε τὸ 1893 εἰς Παρισίους κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς πέμπτης ἐπετείου τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀθλητικῶν σωματείων τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 εἰς Παρισίους ἔγινε διεθνές ἀθλητικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὅποιον εύθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὸ θέμα τῆς ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἐκυριάρχησε τῶν ἄλλων θεμάτων. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν ἥκούσθη καὶ ὁ ὅμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὅποιος τότε προσφάτως εἶχεν ἀνευρεθῆ εἰς τὰ ἐρείπια τῶν Δελφῶν. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον ἐκείνο ἦτο ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς Δημήτριος Βικέλας.

"Οταν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἀνασυσταθοῦν οἱ περίφημοι ἄγωνες διὰ τὸ ἔτος 1896, ὁ Βικέλας, ὡς μέρος τελέσεως αὐτῶν, προέτεινε τὰς Ἀθήνας. Καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συνέδρους :

— Δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τελέσωμεν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τὸ ἔγκαρδιον τῆς ὑποδοχῆς θ' ἀναπληρώσῃ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις μας. Δὲν θὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς ξένους μας διασκεδάσεις ἀξίας τῆς περιστάσεως. 'Αλλ' ἔχομεν νὰ δείξωμεν τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος, θὰ τοὺς ὁδηγήσωμεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν τοὺς ἐνδόξους ἄγωνάς των, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Ἰσθμίαν, τοὺς Δελφούς, τὴν Ἐπίδαυρον.

Τὸ συνέδριον ἐκθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν. 'Αλλ' ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο τόσον ἀνθηρὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Τρικούπη μὲ κανένα λόγο δὲν ἐδέχετο νὰ συνδράμῃ ὑλικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα, ὁ λαὸς εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ θύελλαν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πολυμελὴς τότε ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὀστᾶ εἰς τὴν μεγάλην ἴδεαν. Τὸ οἰκονομικὸν ὅμως πρόβλημα πάντοτε δὲν ἦτο τόσον εὔκολον διὰ νὰ λυθῇ. Οἱ ἔρανοι, οἱ ὄποιοι ἔγιναν, δὲν ἤταν τόσον ἱκανοποιητικοί. Ἐχρειάζετο καλοσσιαῖον ποσόν, διὰ νὰ παρουσιασθῇ τὸ στάδιον, τὸ ὄποιον τότε ἦτο ἀκαλλιέργητος ἄγρος, πλήρης μαρμαρίνων συντριμμάτων, ὅπου παῖδες διεξῆγον τὰ διάφορα παιγνίδιά των.

Εύτυχῶς, ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁ Γεώργιος Ρώμας, προτείνειν ν' ἀποσταλῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ μέγας φιλόπατρις Τιμολέων Φιλήμων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἐθνους Γεωργίου Ἀβέρωφ. 'Ο Διάδοχος ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν πρότασιν καὶ ἀποστέλλει τὸν Φιλήμονα εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομιστὴν ἰδιογράφου ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ἀβέρωφ. 'Ο γενναῖος ἐθνικὸς χορηγός, εὐθὺς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει δόλοκληρον τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ σταδίου. Καὶ μειδῶν ἔδειξε τότε εἰς τὸν Φιλήμονα ἐν παλαιὸν φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Αἰών » τοῦ 1872, εἰς τὸ ὄποιον ὁ ἴδιος ὁ Φιλήμων, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἄλλας γενναιοδωρίας τοῦ Ἀβέρωφ, εἶχε γράψει : « Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἥν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ θὰ καταστῇ ὁ πρῶτος Ὀλυμπιονίκης, ἀνασυνιστῶν τοὺς

ἀγῶνας τῆς ἀρχαιότητος διὰ τῶν γενναίων χορηγιῶν του».

Μετά τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Φιλήμονος, ἡ ἐπιτροπὴ ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ σταδίου ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξᾶ. Καὶ τὸ στάδιον μετ' ὀλίγον ὑψοῦτο ἀρκετὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, κατάλευκον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου μεγαλούργημα. Συγχρόνως ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέστειλεν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον προσκλήσεις συμμετοχῆς διὰ τοὺς πρώτους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ παγκοσμίου ἀθλητισμοῦ, οἱ ὅποιοι ἐφίλοδόξησαν ὡς ὑψίστην τιμὴν τὴν ἀπόκτησιν ἐνὸς στεφάνου ἀπὸ κότινον, ἔσπευσαν ἀθρόοι πρὸς τὴν φωνὴν τῆς Ἑλλάδος, τῆς μεγάλης Μητρὸς τοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ οἱ πρῶτοι νέοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις μὲ πᾶσαν μεγαλοπρέπειαν. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 1896 ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀβέρωφ, παρὰ τὴν εἰσόδον τοῦ σταδίου. Τὴν δὲ ἐπομένην, ἡ ὅποια ἦτο καὶ ἡ 25η Μαρτίου, ἥρχισαν οἱ ἀγῶνες. Ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὁ εὐγενής καὶ ἐκ κληρονομικότητος φίλαθλος, μὲ τὸ ἀγωνιστικόν του πνεῦμα ἔχαρισεν εἰς τοὺς ξένους συγκινήσεις, τὰς ὅποιας οὕτοι ἤγνοησαν κατὰ τὰς ἐπομένας Ὀλυμπιάδας.

Τὸ στάδιον, ἐπειδὴ τὸ προϋπολογισθὲν ποσὸν εἶχεν ἔξαντληθῆ, πρὶν ἀκόμη ἀποπερατωθῆ τὸ ἔργον, κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ διάζωμα εἶχε συμπληρωθῆ διὰ σανίδων. Τὸ 1899 δὲ ἔθνικὸς εὐεργέτης ἀπέθανε. Διὰ διαθήκης του ὅμως ὥριζε τὸ ἐν πέμπτον τῆς περιουσίας του νὰ διατεθῆ ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σταδίου. Τοιουτορόπως τὸ μέγα ἔργον συνεπληρώθη τάχιστα.

Στέλιος Σπεράντσας

39. Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαΐτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδεις, ποὺ ἔφερε τὸ «Πανελλήνιον». Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλίδης νὰ πάρῃ, ἀλλ᾽ ἐνῷ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαίτηται ἥσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους, ποὺ ἐλάμβανον ὅπλα,

ό δὲ Σαϊτονικολῆς, ὅρθιος, τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν :

— Καλορρίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ ! Καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

'Ο 'Ανδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος* καὶ ἀπωθῶν ἔκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλους εύρεθη ἐνώπιον τοῦ Σαϊτονικολῆς, ὃστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου εἶχον τοποθετηθῆ τὰ ὅπλα, καὶ ὃστις ἐστράφη κρατῶν ἔνα σισανέν. "Ηνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ 'Ανδρουλιός ἔκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαϊτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ :

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, κατημένε 'Ανδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἴπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ποὺ ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. 'Εσύ, τί νὰ σοῦ πῶ ; . . .

'Ο Σαϊτονικολῆς ἥθελε νὰ εἴπῃ : 'Εσύ τί νὰ τὸ κάμης ;

Καὶ ὁ 'Ανδρουλιός, ὃσον καὶ ὃν ἦτο πρᾶσις καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἴπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἔβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ. 'Ο Σαϊτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά, διότι ἔσπευσαν καὶ ἡρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Τὸ πίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦπα, 'Ανδρουλιό, κι ἀφῆκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἔφωναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. 'Εγώ σὲ θαρροῦσα γιὰ πιὸ ξυπνητό. 'Ακοῦς, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπτετάν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ 'Ανδρουλιός. Καλύτερα, ποὺ τὸν πῆρε ἄλλος. "Έχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἔγω... . κάνει κι αὐτή δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἔμειδία* μάλιστα τώρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδίαμά του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανά του μάτια ἐκυλίετο ἐν δάκρυ.

'Ο 'Ανδρουλιός ἦτο νέος ἀνθρώπος, τριάντα περίπου ἑτῶν, κοντός, μὲ παχὺν ξανθὸν μουστάκι καὶ μὲ κνήμας ἰσχνάς.

'Αλλ' ἂς μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι ὁ 'Ανδρουλιός ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον* ὑποκείμενον. 'Ολίγοι ἦσαν φιλόπονοι ώστὲν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. "Άμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικάς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο*

ἐπί τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὔρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὅποιον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδερφοῦ του. Ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῇ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα τῆς ἑκκλησίας, νὰ φέρῃ φωτιάν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιήσῃ τὰ καυδῆλια, νὰ βοηθῇ τὸν ἴερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἐλυτεῖτο δέ, διότι δὲν ἔγνωριζε γράμματα, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ χρέη ψάλτου, ὅλος ὁ πωσδήποτε καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπιαν νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμῳδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς αὐτά, ὅλος εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἔξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος, καὶ τόσον ἥτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἔχθρον, φυσικά, ὅλλα καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν δλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευή του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὔστροφίαν καὶ ἔχοροπήδα, οἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χείλη, διὰ νὰ μὴ ξεκαρδισθοῦν.

Ἄλλος ὁ Ἀνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερὰ ἔβλεπεν, ὅτι τὸν ἔχλεύαζον*, δὲν ὠργίζετο, οὐδὲ ἐδυσθύμει*. Ἐνίστε μάλιστα συνεμερίζετο* τοὺς γέλωτας τῶν ἄλλων, ὡς διὰ νὰ διασκεδάζῃ περισσότερον τοὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω, ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων του ἥθελε νὰ ἐπιδείξῃ παλληκαρισμόν. Τὸ βέβαιον είναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσε φιλονικίαν καί, ἂν κάποτε ἄλλοι τὸν προεκάλουν, αὐτὸς ὑπεχώρει.

Ἐγέλα λοιπὸν δόκοςμος μαζί του. "Οταν δὲ ἥρχισεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἡ κούσθη, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐγέλασαν καὶ τὰ νήπια. Πάσι ἡ Τουρκία! Τινὲς ἔξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἥξευρε νὰ κάμη χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι, ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάπτοις μ' ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἔξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλαιμα καὶ ὅτι εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

‘Ως εἴδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Σαϊτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν ἰδέαν. Ἄλλος ὁ Ἀνδρουλιός δὲν ἐμνησικάκησε*. μετά τινας ὥρας μάλιστα ἐφαί-

νετο, ώστε είχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὄπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν* ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἔγιναν μὲν ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὅποιας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὅποια εἶχε μάκρος τριῶν πήχεων!

— Μωρός αὐτό, 'Ανδρουλιό, είναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι, εἴπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμειχθῆ ἵσως μὲ ξενοχωριανούς ἢ πιθανώτερον εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανείδον καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησεν μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τουλάχιστον ἔξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολήν.

'Αλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἔβουθάθη. 'Ο 'Ανδρουλιός ἐμάχετο ὅρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἀπὸ ἄγνοιαν τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι*. 'Αλλ' δὲ 'Ανδρουλιὸς δὲν ἦθέλησε νὰ ἀκούσῃ.

— Εμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα, εἴπε μετά τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα; Πῶς τὸ κατέχεις*;

— "Εχω τίμιο ξύλο.

— 'Αλήθεια;

— "Εχω αὐτό, ἀπήντησεν δὲ 'Ανδρουλιός σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε; "Οποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του.

Μετά τινα καιρὸν ἀπεβιθάσθησαν ἔθελονται εἰς τὴν ἐπαρχίαν. 'Αμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὁροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοὶ· θὰ ἔξωλοιθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἃν δὲν τοὺς ἔβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἃν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν διὰ ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ δὲ 'Ανδρουλιός, δὲ ὅποιος πολλοὺς ἔθελοντας ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δὲ ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— 'Από δᾶ, πατριώτη! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσης στοὺς Τούρκους.

‘Ο φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ'

ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸ καλοσκεφθῆ καὶ ἔκεīνος, τὸν ὅποιον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ως ἔθελοντήν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

”Οπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρήμνος, στρωμένος μὲ χαλίκια, ἢ δὲ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσον μικρά, ώστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἔχθροῦ τὴν μακρὰν λαζαρίναν.

‘Η λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ’ ὁ Ἀνδρουλιὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεέ μου!

Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικὸν τῆς θύρυσθον τῆς λαζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. ‘Ο δὲ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπὶ τινας στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἔζήτει μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ νὰ τὸν ἀποτελειώσῃ. ’Επὶ τέλους εὗρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ καταβαίνῃ, ἀλλὰ μετ’ ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλιός. ‘Ο Θεός εἶχε βοηθήσει, ώστε μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἐλαφράν ζάλην εἶχε πάθει. ’Αλλὰ μόλις ἐστηκώθη, ἤκουσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. ‘Η λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τὴν ἤρπασεν, ἔρριψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστραν καὶ κρὰ - κρὰκ τὴν ἔστριψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός. . .

Τὴν ἐπιοῦσαν* ἔξαφνα ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸ χωρὶὸν ἡ κραυγὴ «Τοῦρκοι! Κερκέζοι!».

‘Ο κόσμος ἔγινεν ἄνω κάτω καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχον νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιά των, ἄλλοι νὰ ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν. ’Αλλ’ ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων εἶδον ἔνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ’ ὅμου δύο τουφέκια, ἔνευε* δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἐλληνιστί :

— Μωρ’ ἔγώ ’μαι! ’Εγώ ’μαι! Μὴ φοβᾶστε!

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εύθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ Κιρκασιανοῦ ἴματισμοῦ, ὁ ὅποιος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατάν.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῷ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἔξήταζον τὸν καυκασιανὸν ἴματισμόν του, τοῦ ὅποιου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήτησε τὸν καπετάν Σαϊτονικολῆν καὶ ὁ Ἀνδρουλίος τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ χῆς τοῦ λόγου σου, καπετάν Νικολῆ.

‘Ο Σαϊτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὥραῖον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον. ‘Ἄλλ’ ἐνθυμηθεὶς ἵσως τὴν προσβολήν, τὴν δόπιον ἔκαμε πρὸς τὸν Ἀνδρουλίον, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— “Οχι! ὅχι! ’Εσύ τὸ πῆρες, ἐσύ νὰ τόχης.

‘Ο Ἀνδρουλίος ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Εγώ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

‘Απὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀνδρουλίος ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

“Οταν ἥμουν δάσκαλος ”

Ιωάννης Κονδυλάκης

40. ΗΡΩΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

A'

‘Ο ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ δόποιου ἀνεμίμησκε τόσας νίκας, ἦ δὲ ἀνδρεία του ἐγέννα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννους καὶ κατηφῆς πρὸ οἰκίσκου, τὸν δόποιον εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. ‘Η σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπή του ὡμίλει καὶ ἔλεγε λόγους θιλιθεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἑκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμοφόδια. ‘Ο ἐχθρός, προσλαβὼν ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἔκλεισε πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, ἤπειλει ἥδη καὶ τὸ χωρίον, τοῦ δόποιου ἐτάχθησαν φρουροί.

— “Εναν ἀνθρωπο νὰ είχα γιὰ πέταμα... εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγὸς συνεχίζων σκέψιν, τὴν δόποιαν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμόνει ἡ κεφαλή του.

— “Εναν ἀνθρωπο ; Καὶ τί εἴμαστε ;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς δπὸ μᾶς ἄξιος ; ἡρώτησαν τὰ παλληκάρια τὸν ἀρχηγόν των.

— Γιὰ πέταμα ; "Οχι ! ἀπήντησε διὰ βαρείας φωνῆς ὁ ἀρχηγός, περιβάλλων ὅλους ὅμοῦ δι' ἡδέος καὶ φιλοστόργου βλέμματος. Μετά μικρὰν δὲ σιωπήν, προσέθηκε :

— Αφῆστε νὰ συλλογιστῶ ἀκόμη.

Θρησκευτικὴ σιγὴ ἐπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε καὶ πότε ὑπὸ θυρυβάδους φυσήματος, διὰ τοῦ ὅποίου ὁ ἀρχηγὸς ἔξεπεμπεν ἐκ τοῦ στόματός του τὸν καπνὸν τοῦ βραχέος τσιμπουκίου του καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

— "Ας περάσῃ καὶ ἀπόψε, εἴπε τέλος ἔγειρόμενος. "Εχει ὁ Θεός. "Ας πάγι καθένας στὴ θέσι του. "Ολοι - ὅλοι ἀπομείναμε εἰκοσιδύο. "Οποιος κάμη τίποτε χωρὶς τὴ διαταγὴ μου, εἶναι σὰν νὰ σκοτώνῃ δέκα χριστιανούς. Συλλογισθῆτε πόσοι κρέμουνται ἀπὸ μᾶς !

Καὶ στραφεὶς ἐπροχώρησε μὲ βῆμα βραδὺ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἰκίσκου.

‘Ο λόφος, ἐπὶ τοῦ ὅποίου ἔξετείνετο τὸ χωρίον, ἦτο δυσπόρθητος. Οἱ ἔχθροι τὸ ἐγνώριζον καλῶς καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ κάμουν τρίτην ἔφοδον, ἀφοῦ τόσον ἀκριβὰ εἰχον πληρώσει τὰς δύο προγενεστέρας. "Ἐκριναν φρονιμώτερον νὰ καταβάλουν τοὺς χριστιανούς διὰ τῆς πείνης καὶ ὀχυρωθέντες εἰς τὰς πέριξ διόδους ἀνέμενον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

‘Ο ἀρχηγός, ἐννοήσας τὸ σχέδιον, ἐμαίνετο ὡς λέων ἐν κλωβῷ. Νὰ ἀποτολμήσῃ ταχεῖαν κάθοδον, θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ὠδήγηει τοὺς ὄπλιτας του εἰς βεβαίαν παγίδα. Νὰ περιμένῃ ; 'Απὸ δύο ἥμερῶν εἰς ἑκείνους μὲν εἶχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίου, αὐτὸς δὲ δὲν ἔφαγε καθόλου.

Καὶ τί θὰ ἔλεγον οἱ καλοθελῆται του, ὅταν θὰ ἐμάνθανον, ὅτι ἐκ τῆς ἀδεξιότητός του βέβαια καὶ αὐτὸς ἔπεσε καὶ τοὺς ἀνθρώπους του κατέστρεψε, χωρὶς νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πρόοδον τοῦ ἔχθροῦ ;

— Βέβαια, τὰ λόγια εἶναι εὔκολα!... ἐμονολόγει χαμηλοφώνως. Αὐτὸ θὰ ποῦνε, ἃς εἶμαι καὶ σκοτωμένος. "Ἐκείνη ἡ μαϊμοῦ, ὁ Κοντονικόλας, ποὺ δὲν εἶναι γιὰ τίποτε ἄξιος, θὰ κάμη τὴ φωνὴ μου — θαρρῶ πῶς τὸν βλέπω — καὶ θὰ λέη ὅ,τι τοὺς εἴπα, σὰν τοὺς ἀποχαιρετοῦσα : « "Ἐννοια σας ! " Εγὼ θὰ εἶμαι ἔκει ! » Νά τώρα . . .

Καὶ ἀνοίξας τοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς κατέφερε βαρέως τὴν παλάμην ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

B'

— Γιατί βαρυβογγάς εἶσι, καπετάνιο μου ; ἡρώτησε πλησιάζουσα γραῖα ἔξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἵσχνή. Σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— "Α ! ἐσύ εἶσαι, κερά - Χρυσῆ ;

— Εγώ, γυνέ μου.

— "Αμ' τί νὰ ἔχω ; Δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου ; 'Εχαθή-καμε, κερά - Χρυσῆ !

— "Εχει δ Θεός, παιδί μου. . .

— Τὸ ξέρω, μά. . . πρέπει νᾶχωμε καὶ μεῖς.

Καὶ ἐκτύπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλήν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταίξιμο ;

— Μή κοιτάζῃς τί εἶναι, τί θὰ ποῦνε. . .

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἔνα λόγο, σὰν μάννα σου, ποὺ εἶμαι στὰ χρόνια ;

— Στοὺς δρισμούς σου, κερά - Χρυσῆ, ρώτα.

— Εἶπες πρωτύτερα στὰ παλληκάρια. . . ἥμουνα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα. . . εἶπες, πώς ἀν εἶχες ἔναν ἀνθρωπὸ γιὰ πέταμα. . .

— Αἴ ! Τί ! Ξέρεις κανένα; ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου. . . Μή θυμώσης. . . Δὲν κάνω έγώ ; . . . ἡρώτησε μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβῆν ἡ γραῖα.

— Ο ἀρχηγὸς κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμῆς, ἐπὶ τῆς ὅποιας ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— Ω ἀδελφή, εἶπα ἀνθρωπὸ, δὲν εἶπα γυναῖκα. "Ασε με στὸ χάλι μου, κερά - Χρυσῆ, δὲν εἶναι δική σου δουλειά. . .

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας του ἐστράφη ἀντιθέτως, ὅπως κοιμηθῆ δῆθεν. Ἀλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῆ ; Τὸν ἔβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὥραν καὶ πλέον ἡ κερά - Χρυσῆ, τὸν ἥκουσε φυσῶντα καὶ στενάζοντα καὶ ἐρραγίζετο πράγματι ἡ συμπαθής της καρδία.

Αἴφνης ἡ βαρεῖα φωνή του ἡκούσθη εὐκρινῶς λέγουσα :

— Επήγαινα έγώ, μὰ ὔστερα ; Θὰ τοὺς κατάκοβαν ὅλους. Νὰ ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μαντρί ;

Τὸ σῶμά του ἐν τούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Θὰ παραμιλᾶ, ἐσκέφθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἡρεμα.

— . . . Νὰ τόνε στείλω, ἔξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεβῆ

εἰς τὸν γκρεμισμένο πύργο καὶ νὰ στηκώσῃ ἐπάνω μιὰ σημαία μὲ σταυρό. Βέβαια δὲν θὰ γύριζε, μὰ οἱ Τοῦρκοι τὸ πρωί, γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦν ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωτιές, θὰ μ' ἄδειαζαν τὴ ρεματιὰ καὶ θὰ γλύτωνα...

—”Α! Αύτὸ ήταν... εἶπε καθ' ἔαυτὴν ἡ κερά - Χρυσῆ καὶ ἀνέμεινε ν' ἀκούσῃ ἀκόμη.

’Αλλ' ἥδη ὁ ἀρχηγὸς ἐκοιμᾶτο καὶ δὲν παρελήρει πλέον.

’Η κερά - Χρυσῆ ἥτο ὁ μόνος θῆλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀρνηθεῖσα νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ λοιπὰ γυναικόπαιδα καὶ παραμείνασσα, ἵνα περιποιῆται τὸν καπετάνιον, πρὸς τὸν ὅπιον ἔτρεφε μητρικὴν στοργὴν. ’Απὸ δύο ἡμερῶν συνεμερίζετο ἀγογγύστως τὴν ἀστίαν του, ἄσππνος δὲ ἐφρούρει αὐτόν, ὡς ὁ ἄδειαζος τῶν ὑπασπιστῶν.

Γ'

”Ηδη ὑφαρπάσασα τὸ σχέδιον, ὅπερ ἥδυνάτει ἔκεινος νὰ ἔκτελέσῃ, ὑπὸ παραδόξου κατείχετο ταραχῆς. ’Ενόμιζεν, ὅτι ὁ Θεός τῆς τὸ ἀπεκάλυψεν, ἵνα αὐτὴ τὸ ἔκτελέσῃ. ’Ενόμιζεν, ὅτι εἰς τὰς χεῖράς της ἥτο ἥδη ἡ ζωὴ ὄλων, ὅτι πᾶσα στιγμὴ βραδύτητος θὰ κατέστρεφε τὸ σχέδιον.

— Θὰ χαθῶ, ἐσκέπτετο, μὰ θὰ σώσω εἴκοσι παλληκάρια καὶ τὸν ἀρχηγό. Εἰδες τί εἶπε; Καθένας τους ἀξίζει γιὰ δέκα. Θεέ μου, δῶσε μου φώτισι καὶ δύναμι.

”Ηνοιξε μικρὸν σακκίδιον, ὅπερ περιεῖχε ὄλας τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέσυρεν ἔξ αὐτοῦ μικρὰν κυανῆν σημαίαν, φέρουσαν λευκὸν σταυρόν, καὶ ἡσπάσθη αὐτόν.

— Θεέ μου, δῶσέ μου φώτισι καὶ δύναμι, ἐπανέλαβε καθ' ἔαυτὴν, νὰ κάμω ἔνα τόσο μεγάλο καλό, ποὺ μήτε τὸ ὀνειρεύτηκα ποτέ μου.

Καὶ ἐξῆλθεν ἀκροποδητὴ ἐκ τῆς ἔτέρας θύρας τοῦ οἰκίσκου.

’Ο Θεός τὴν περιέβαλε διὰ νέφους, ὥστε νὰ διέλθῃ ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ἔχθρῶν; ’Ο Θεός ἐνίσχυσε τοὺς τρέμοντας πόδας τῆς πρεσβύτιδος καὶ τῆς ἔδωκε πτερά νὰ τὴν φέρουν μακρὰν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ παρακειμένου λόφου; ’Ο Θεός τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ γκρεμισμένου πύργου καὶ νὰ ὑψώσῃ ἐπὶ κλάδου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς σωτηρίας; ’Ο Θεός ἐπεμψε τοὺς ἀγγέλους του νὰ τὴν παραλάβουν ὡς ψυχὴν δικαίου καὶ νὰ τὴν ἐπαναφέρουν διὰ μέσου τῶν ἔχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετά

δίωρον κοπιώδη όδοιπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἀκόμη ἐκοιμᾶτο ὁ ἀρχηγός; 'Ο Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάστης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του.

Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προτιγήθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν ἐξῆλθεν οὕτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἔβλεπε καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτόν του βλέμμα.

—'Ονειρεύομαι; εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ εἰς ὃ, τι ἔβλεπεν.
"Ονειρεύομαι ἀκόμη; Κύριε, ἔλέθουν!

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ὅλην τὴν δύναμιν τῆς δράσεώς του ἐπὶ τοῦ κυανολεύκου ὑφάσματος, ὅπερ σειόμενον ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας διεγράφετο ἡδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κώστα! Φραγγιό! Μιχάλη! ὀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ οἱ πλεῖστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγόν των.

— Δέτε, εἴπε δεικνύων τὴν σημαίαν' ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε!...

"Οτε κατόπιν ἐσώθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἔξηγήσουν τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερά - Χρυσῆν. 'Εκείνη δέ; 'Εκείνη ἐντράπη καὶ νὰ διμιλήσῃ. Δὲν τῆς εἴπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε ἐκείνη προσέφρετο: « δὲν είναι δική σου δουλειά »; Δὲν εἴπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους: « 'Ο Θεὸς μᾶς ἔσωσεν ».

*Ιωάννης Δαμβέργης

41. ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ

Προτοῦ δὲ πόλεμος μεταξὺ 'Ελλήνων καὶ Βουλγάρων κηρυχθῆ τὸ θέρος τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν αιφνιδιαστικάς ἐπιθέσεις κατὰ διαφόρων ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

... 'Η μεραρχία εἶχε κινήσει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπιούστης* τῆς πρωτακούστου μάχης, ποὺ διεξήχθη* ἀπὸ παραθύρου εἰς παράθυρον καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων καὶ πλαστειῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν οἰκημάτων. Εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν 'Εγνατίαν ὁδὸν ἀνάμεσα ἀπὸ πεζοδρόμια ἐπευφημοῦντα. Οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν:

« Τί ζητοῦν οἱ Βούλγαροι
στὴ Μακεδονίᾳ ; . . .
Τί ζητοῦν οἱ βάρβαροι
στὸν Ἐλληνισμό ; . . . »

Καὶ τώρα ἔθαψεν, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν. "Ετσι ̄φθασεν ἡ μεραρχία εἰς τὸ Ἀιβάτι*. Μετὰ δὲιγόωρον ἀνάπτασιν, τὴν αὐγὴν τῆς ἀλλης ἡμέρας, εἶχε ξεκινήσει διὰ τὸ Δριμίγκλαβα. Καὶ ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν τὸ Κιλκίς, ὁ ἥλιος ἐπύρωνε τὰ ύψωματα τοῦ Ἀλμπάνκιοι καὶ ἀστραφτεν ἀριστερά, εἰς τὸ βάθος τοῦ χρυσοκιτρίνου κάμπου, ὁ Ἀξιός. Γῦρο ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς ἐγεννῶντο καὶ διελύοντο αἱ μικραὶ λευκαὶ τολύπαι* τῆς ἐκρήξεως τῶν ἑλληνικῶν βοιλιδοφόρων.

Μαγνήτης ἀλθινὸς ἔσυρεν ἀκαταμάχητα κατ' ἀπάνω του τὴν ὁργὴν τὴν ἑλληνικήν. "Ετρεχεν δὲιρῶς ποτάμι ἀπὸ τὰ ὁρειχάλκινα πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' αἱ στάσεις ἡσαν σύντομοι. Τὰ μάτια ἀστραποβιοῦσαν. Τὰ στήθη ἔσυγκρατοῦσαν τὴν παντοδυναμίαν των, γιὰ νὰ τὴν ἔξαπολύσουν παντοδύναμον κατὰ τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν κομιτατζήδων. Τὰ συντάγματα ἐπροχωροῦσαν. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ὁρίζοντος πρὸς βορρᾶν τὸ κανόνι ἐκαλοῦσε μὲ ἀκαταμάχητον μανίαν :

—'Ελάτε! ἐλάτε! τρέξετε! πετάξετε! σᾶς περιμένει ἡ Δόξα! 'Ο Θάνατος! 'Η Νίκη! 'Εμπρός! 'Εμπρός!

Οἱ Βούλγαροι, συνηθισμένοι εἰς εὐκόλους αἰφνιδιασμούς, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἥρκει μία νυκτερινὴ προέλασίς των, γιὰ νὰ μᾶς ἀπωθήσῃ* εἰς τὴν γραμμὴν ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ὅταν τὴν νύκτα, κάτω ἀπὸ τὰ ἀστρα, ποὺ ἐμάρματιραν* θριαμβευτικά, ὁ χείμαρρος τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος ἐπροχωροῦσεν ἀπὸ τὸ Ἀλμπάνκιοι πρὸς τὰ πρανῆ, ποὺ ἀνέβαιναν ἐλαφρὰ κατὰ τὸ Δριμίγκλαβα, συνήντησε τὸν κυματοθραύστην τῶν ἑλληνικῶν στηθῶν.

Πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα, κανεὶς δὲν ἤμπορει νὰ περιγράψῃ. Μέσα εἰς δὲιγας στιγμὰς ἡκούσθη κατ' ἀρχὰς ὁ ξηρὸς διακεκομμένος κρότος τῶν πυροβολισμῶν τῶν προφυλακῶν. "Ἐπειτα ἐπηκοιλούθησε δαιμονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἐκπυρσοκροτήσεων, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελμάτων, θόρυβος κυλιομένων χαλικιῶν, δοῦποι πετάλων, ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ ἀστρα, ποὺ ἐμάρ-

μαιρον θριαμβευτικά καὶ μέσα εἰς τὰς φωτεινάς ἀναλαμπάς. "Εξαφνα ἡ μεραρχία ἡσθάνθη ἔκτασιν ἀνοικτήν ἐνώπιόν της· ὁ σάλαγος εἶχε κοπάσει ἀποτόμως, δὲ ἔχθρὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ χαρακώματά του καὶ ἡ αύγὴ ἐπρόβαινε τώρα χρυσορρόδινη ἀπὸ τὰ δεξιά ὑψώματα μὲ κάποιες μακρόσυρτες αίματόχρυσες πινελιές εἰς τὸ αἴθριον οὐρανόν, ὅπου ἔσβηναν τρέμοντα τ' ἄστρα.

Πίσω ὠρθώνετο γλαυκὴ ἡ σιλουέττα* τοῦ βουνοῦ τοῦ Δριμίγκλαβα μὲ τὰς δύο ὁξείας κορυφάς. Ἀπὸ τὰ δεξιά ἔφθανε τὸ μούγκρισμα τοῦ κανονιοῦ[†] ἐπολεμοῦσαν ἐκεῖ αἱ μεραρχίαι τοῦ δεξιοῦ μας. Τὰ στεφάνια τοῦ καπνοῦ τῶν βολιδοφόρων μας ἔζωναν τώρα στενώτερα τὸν λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς. Ἀριστερά ἔφαίδρυνε τὸν ξανθὸν κάμπτον τῶν σπαρτῶν ἵνα δροσερώτατον πυκνόδενδρον δάσος. Τὸ ἀριστερὸν τῆς μεραρχίας ἥνοιχθη πρὸς τὰ ἐκεῖ· τὸ ὑπεδέχθησαν αἱ ἔχθρικαι ὀβίδες· ἀτάραχον ὄρμησε πρὸς τὰ δένδρα. Μετά τινα ὥραν μία μαύρη πυκνὴ γραμμὴ φυγάδων ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τοῦ δάσους καὶ, ἐλισσομένη ὥσπερ φίδι πληγωμένο μέσα εἰς ἓνα ρέμα, πλαισιούμενον ἀπὸ καλαμιές, ἔσπευδε πρὸς τὸ Κιλκίς.

—Ἐτσάκισαν! Ἐτσάκισαν στὸν δεξιόν τους!

Ἡ ἀναφώνησις αὕτη τοῦ ἀξιωματικοῦ ποὺ παρηκολούθει μὲ τὰς διόπτρας τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀριστεροῦ μας, ἐπενήργησεν ὡς κέντρισμα εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ κέντρου. "Ενα γιγαντιαῖον ὅλμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Νά τὸ πρῶτον ἔχθρικὸν χαράκωμα! Μία ἐλαφρὰ λάμψις, μία ἐλαφροτέρα καταχνιά καπνοῦ καὶ ἕνας βαρύς κρότος συμπυρσοκροτήσεως ἀπλώθη διὰ μιᾶς εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χαρακώματος.

Δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι στρατιῶται κάνουν μίαν ἔξαφνικήν στροφὴν περὶ ἑαυτούς καὶ πέφτουν. Οἱ λόχοι ὄρμοῦν πρὸς τὸ χαράκωμα ὅπως δὲ Σιμούν. Μιὰς ἀστραπῆς λογχῶν, ἓνα πανδαιμόνιον φωνῶν καὶ τὸ χαράκωμα τὸ βουλγαρικὸν εἶναι δικό μας. Τὸ σύνταγμα προχωρεῖ. "Ο ἥλιος φλέγει τώρα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὴν φλόγα του. Ἀπὸ ὑψώματος εἰς ὑψώματα, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ χάνδακος εἰς ρεματιάν διεξάγεται τὸ θανάσιμον κυνηγήτο. Αἱ ὀβίδες τοῦ ἔχθροῦ ἐκρήγνυνται ἐμπρός, δπίσω, δεξιά, ἀριστερά, ἀπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν προελαυνόντων. "Ο ἔχθρὸς ἐγκαταλείπει τὰ χαρακώματά του καὶ φεύγει: φεύγει πρὸς τὸ Κιλκίς.

Πρὸς δυσμὰς ἀναλύονται εἰς ἀχνοκύανον ἀτμόν, κάτω ἀπὸ χρυσῆν βροχὴν τοῦ ἥλιακοῦ φωτός, τὰ ὑψικάρηνα βουνὰ τῆς Καρατζόβας. Τὸ κανόνι μαίνεται γῦρο ἀπὸ τὸ Κιλκίς. "Ενας διαγγελεύς φέρνει τὴν εἰδῆσι ὅτι ἡ πέμπτη μεραρχία προελαύνει μὲ μεγάλας θυσίας, ἀλλὰ νικᾶ. Κάτω πρὸς τὸν κάμπον, διακρίνεται μακρὰ συνοδεία, ποὺ βραδυπορεῖ παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἶναι οἱ τραυματίαι μας. Τὸ θέαμα ἔξοργίζει τοὺς μαχητὰς καὶ μία φρικιώδης βλασφημία συνταράσσει τὰς ἐλληνικὰς γραμμὰς καὶ πνίγεται ἀμέσως εἰς ἓνα ἀλαλαγμόν :

— 'Εμπρός, παιδιά! 'Εμπρός! Πιαστούς!

'Ο κάμπας εἶναι λέξις χωρὶς σημασίαν. 'Άγρια χαρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λύσσα σπρώχνει, συναρπάζει, φτερώνει, ἔξαϋλώνει, θεοποιεῖ, φλοιογίζει, πυρακτώνει*, μεθὰ τὶς καρδιές, περιδινεῖ* τὶς ψυχές, κάμνει θεούς τοὺς ἀνδρείους, ἥρωας τοὺς ἀδυνάτους καὶ καλεῖ πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐμπρός, τὴν ἐλληνικὴν λαίλαπα.

'Έκοιμήθη κανεὶς τὴν νύκτα; Τὸ κανόνι ὡρύετο πρὸς βορρᾶν, βαθειοὶ ἀντίλαοι ὑπόκωφοι ἀπὸ τὰ δεξιὰ κάμνουν τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀνασκιρτοῦν κάθε στιγμήν.

— Μάχονται στὸν Λαχανᾶ! Θὰ τσακίσουν καὶ ἀπ' ἔκει!

"Οταν ἔξημέρωσε τὸ Κιλκίς ἐκαίετο. Κάτω ἐλαμπύριζεν ὁ Γαλλικός, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ γράψουν μίαν αἵματηρὰν ἐποποιίαν * οἱ στρατιῶται τῆς 'Ελλάδος.

« Πόλεμος 'Ελλάδος Βούλγαρίας »

Νικόλαος Καρβούνης

42. Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

'Απρίλης ἦταν χαρούμενος ὁ ἥλιος ἀστήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλατα νερὰ καὶ μὲ ὅρμὴ γονιμοποιοῦσε τὴν ὅμορφη, τὴν πλούσια, τὴν ἐλεύθερη γῆ τῆς 'Ανατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της τὰ δροσερὰ κι εύτυχισμένα καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, ὃπου ἔμελλε νὰ περάσωμε τὴν νύχτα μας. Πηγαίναμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖο ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακές τῶν Σερρῶν στὴ Μουσθαίνη τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἴδιαίτερη συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος καὶ ὁ ἀντεισηγητής,

δύ μόνος μεταξύ μας νέος, δύ Θανάσης Π. . . , συμπολίτης μου και φίλος μου έξαιρετικά δύγαπημένος.

Καταλύσαμε σ' ἕνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, ὅπου τώρα κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων και νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας και τ' ἄλλο προσωπικό, μείναμε στὸ ἴδιο χωρὶς και θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσωμε. γυρίζοντας τὰ στενὰ και σκιερά του μονοπάτια.

Ἡταν ἄλλοτε χωρὶς καθαρὰ τουρκικό, μὰ τώρα ἀπὸ τὸν κατακτητὴ πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἵχνος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσίζωνται ἀπὸ τὸν ἵσκιο τὸ βαθὺ ἐνὸς πλατάνου και τὸ νεράκι, ποὺ κελάρυζε σὲ ἔνα πλατύ και καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἀν και φτωχοντυμένους.

Προσηκώθηκαν, τοὺς εἶπαμε νὰ καθίσουν και πιάσαμε κουβέντα.

‘Ο καθένας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ. Ἔγὼ ρώτησα, ποὺ εἶναι τὸ σχολεῖο τους. Μοῦ ἔδειξαν ἔνα σπίτι ψηλό στερεό, μὲ ἔναν ἀπέραντο κῆπο· μᾶς εἶπαν, ὅτι ἥταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

— Και τί ἔχετε; δάσκαλο ἢ δασκάλα; ρώτησε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Οὔτε δάσκαλο οὔτε δασκάλα, εἶπε δ πιὸ διμιλητικὸς ἀπὸ τοὺς γέρους, Ἰσως ὁ πρόεδρος.

— Γιατί;

— Γιατί ἔτσι γιατί δὲν μᾶς ἔστειλε ἢ Κυβέρνησι.

— Ἄκου τα, κύριε ἐκπαιδευτικὲ σύμβουλε· μοῦ εἶπεν δ πρόεδρος.

— Ἰσως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἐλληνόφωνοι ἔδῶ και ἔχομε μεγάλη ἔλλειψι ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθηκαν τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λέσ, πατριώτη, ἔδῶ κοντὰ κανένα ἄλλο χωρὶς δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνετε τὰ παιδιά σας;

Κάπως κρύα μᾶς ἀπάντησε δ γέρος:

— Εἶναι δάσκαλος ἐκεῖ και μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἔνα συνοικισμό, ποὺ φαινόταν πολὺ μικρὸς και πολὺ φτωχός· ἥταν ἔνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του και γῦρο ἀπὸ αὐτὸ μερικὰ καλυβόσπιτα.

— Και γιατί λοιπὸν δὲν στέλνετε ἐκεῖ τὰ παιδιά σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντά;

‘Ο γέρος δὲν ἀπάντησε.

— Μίλα βρέ· τοῦ εἶπε μὲν ὅγιρο ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος, γιατὶ δὲν τὰ στέλνετε ἐκεῖ στὸ σχολεῖο;

— Γιατ’ ἔτσι.

— Τί θὰ πῆ γιατ’ ἔτσι;

— Νά, γιατὶ αὐτὸς εἶναι Γυφτοχώρι· στὸ Γυφτοδάσκαλο θὰ στείλωμε τὰ παιδιά μας;

Μᾶς γεννήθηκε περιέργεια.

— Πᾶμε τὸ δειλινὸν σ’ αὐτὸν τὸ Γυφτοχώρι;

— Πᾶμε.

— Καὶ κοίταξε καλά, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἂν εἶναι κανένας καλὸς δάσκαλος καὶ δὲν τὰ στέλνετε, τώρα, ποὺ θὰ περάσῃ ὁ στρατηγός, θὰ σᾶς δέσῃ σ্লούς.

— Τί καλός, καπετάνιο μου; Γυφτοδάσκαλος, τί ἄλλο νὰ σοῦ πῶ!

“Ηταν ἀκόμη ζέστη, ὅταν πήραμε τὸ δρόμο γιὰ τὸ Γυφτοχώρι, ὅπως μᾶς τὸ εἴχαν δύνομάσει.

Στὸ δρόμο μάθαμε, πὼς ωνομαζόταν Πύργος· καὶ τὸ μάθαμε ἀπὸ ἕνα μεγάλο παιδί, ποὺ πήγαινε ἐκεῖ μὲν ἕνα κουτί κρεμασμένο στὸ λαιμό του.

— Καὶ σὺ εἶσαι ἀπὸ τὸν Πύργο; τὸν ρωτήσαμε.

— “Α! μπᾶ! μᾶς εἶπε μὲν κάποια ἀποστροφή. Ἔγώ εἰμαι πρόσφυγας.

— Καὶ τί πᾶς νὰ κάμης στὸ Γυφτοχώρι;

— Πάω, τώρα ποὺ θὰ σκολάσουν τὰ γυφτόπουλα, νὰ τοὺς πουλήσω σταφίδες.

— “Α! γι’ αὐτὸν πᾶς! γιὰ νὰ μάθης γράμματα δὲν πᾶς! Καὶ πῶς σὲ λένε;

— Εύρυβιάδη.

— Τίνος εἶσαι;

— Εκείνου τοῦ Χαρίση πόσχει τὸ μαγαζὶ στὸ σχολεῖο, ποὺ περάσατε καὶ ρωτήσατε γιὰ τὸ δρόμο.

— Καλά· στάσου νὰ μᾶς δείξης καὶ μᾶς τὸ δρόμο γιὰ τὸν Πύργο.

‘Ο ἥλιος ἔγερνε στὴ δύσι του· τὰ κοπάδια γύριζαν ἀπὸ τὶς βοσκές, τὰ σιτάρια ἤτανε μεστωμένα καὶ οἱ βρίζες ἤτανε ψηλότερες ἀπὸ τὸ ὀνάστημά μας. Εύτυχισμένη χώρα· ὕστερα ἀπὸ τόσα

βάσανα εἶχε ἀκόμα κοπάδια καὶ σιτάρια, εἶχε ἀκόμα πλοῦτο καὶ χαρά.

— Νά, ἐκεῖνο εἶναι τὸ σχολείο, μᾶς εἶπε ὁ Εύρυθιάδης.

— Μὰ τώρα ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιά, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— "Α! μπᾶ! εἶπε ὁ Εύρυθιάδης, ἂν δὲν πέσῃ ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδάσκαλος.

Καὶ ἀλήθεια· ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος, ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριά, ὅτι ὁ Γυφτοδάσκαλος ἐργαζόταν ἀκόμα.

— «Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἄρμονία γλυκυτάτη», εἶπε ὁ πρόεδρος, ποὺ εἶχε διαβάσει καὶ θυμόταν πολλὰ ποιήματα τῶν παλαιοτέρων χρόνων.

Τὸ σχολεῖον ἦταν ἔνα εὐρύχωρο καὶ στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρές του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μπήκαμε μὲ τὴν Ἱεραρχικὴ πάντα τάξι.

— Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.

— 'Ορίστε, καπεταναίοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ μάθημά του.

Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλούσιο, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ ὅργανα πρώτης ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομένα, ἀλλὰ ἄνετα, κάθονταν καμμιὰ τριανταριὰ παιδάκια μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ὅλα βαθιὰ μελαχροινὰ, μὲ κατάμαυρα ζωηρὰ μάτια καὶ μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

'Ο δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος, μὲ φορέματα ἔγχωρια, μὲ ἔνα ζευγάρι ματογυάλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ χοντρὴ του μύτη καὶ μιὰ χοντρὴ ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντὰ στὰ παιδιά καὶ τοὺς ἔκανε ἀριθμητικὴ ἀπὸ μνήμης.

"Εδωσε ἔνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, ποὺ ἔγώ ἀμέσως σχημάτισα τὴν ἰδέα, πώς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἔνοιωθε πολλὰ πράγματα ὁ Γυφτοδάσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψὰ χέρια τους. "Ενα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα μὲ μάτια ποὺ ἄφηναν ἀστραπὲς, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντησι μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

— Σιωπή, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατὶ θὰ σὲ δείρω.

— Γιατί τὴν κατημένη; ρώτησε ὁ Θανάσης.

— Γιατί δὲν ἀφήνει ἄλλον νὰ μιλήσῃ.

‘Η Θεσσαλονίκη ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὰ χέρια της ἐπάνω στὸ θρανίο καὶ ἔκλαιε· ὡς τόσο μὲ τὸ ἔνα τῆς ματάκι κοίταζε γελαστὰ τὸ Θανάση μὲ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ἔνα πρόβλημα ἀκολούθησε ἄλλο καὶ τὰ παιδιὰ ἀπαντοῦσαν, ὃν ὅχι πάντα μὲ ὀρθότητα, ἀλλὰ πάντα μὲ σκέψη καὶ μὲ ζωηρότητα πνεύματος.

Νόμισα, πώς θὰ εἶχε κάποια εἰδικότητα στὴ λογιστικὴ ὁ δάσκαλος ἢ κάποια ἴδιοφυΐα τὰ παιδιά, καὶ ζήτησα νὰ διαβάσουν· Ὕστερα ζήτησα νὰ ποῦν Ἱστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νὰ μᾶς δείξουν τὴ γραφή τους, ἐπιασσα κουβέντα μὲ τὰ μικρά, ρώτησα γιὰ τὸ χωριό τους, γιὰ τὴν πατρίδα τους. ‘Εκαμα δηλαδὴ μιὰ ἐπιθεώρησι ἀρκετὰ ἐπαγγελματικὴ καὶ τὸ συμπέρασμα ἦταν, πώς ὅλοι μας πέφταμε ἀπὸ θαυμασμὸ σὲ θαυμασμό, ὅσο ποὺ ἄρχισαν νὰ ὑγρανωνται τὰ μάτια ὅλων μας καὶ ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴν συγκίνησί του.

‘Ο δάσκαλος μ’ ἄφησε ἐλεύθερον· ἀκολουθοῦσε μόνον μὲ τὰ μάτια ζωηρέμενα τώρα σὰ μάτια νεανικά, πότε τὰ παιδιά του καὶ πότε ἐμένα. Τὰ ρώτησα :

— Ἔκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ, ξέρετε ἄλλη γλῶσσα;

— Ξέρομε, ἀπάντησε μονάχα ἡ Θεσσαλονίκη.

‘Ο δάσκαλος πῆγε κοντά τῆς σιγά - σιγά.

— Καὶ πῶς τὸ λένε τὸ ψωμὶ σ’ αὐτὴ τὴ γλῶσσα;

— Μαρό· εἶπε ἡ Θεσσαλονίκη.

— Σιωπή! εἶπε μὲ ὄργη ὁ δάσκαλος· καὶ ἡ ρίγα του μ’ ἔναν ξηρὸ κρότο στὸ θρανίο συμπλήρωσε τὴν παιδαγωγικὴ τοῦ Γυφτοδασκάλου.

— Ξέρουν καὶ τραγούδια, δάσκαλε;

— Πῶς δὲν ξέρουν; θέλετε τροπάρια ἐκκλησιαστικά;

— Τὸν ὕμνο στὴν Ἐλευθερία τὸν ξέρουν;

— Τί θὰ πῆ αὐτὸ ; τὸν ὕμνο δὲ θὰ ξέρουν ; Τὸν ἥξεραν καὶ τὸν τραγουδοῦσαν οἱ μαννάδες τους στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιᾶς καὶ δὲ θὰ τὸν ξέρουν αὐτά ;

Τὰ παιδάκια στηκώθηκαν, διώρθωσαν τὰ φτωχικά τους φορέματα, ὁ δάσκαλος ἔβγαλε μιὰ σκούφια, ποὺ φοροῦσε στὸ φαλακρό του κεφάλι, βγάλαμε καὶ μεῖς τὰ πηλίκια καὶ σταθήκαμε σὲ προσοχή.

‘Ο δάσκαλος χτύπησε μιὰ ρίγα στὸ θρανίο καὶ τὰ γυφτόπουλα εἴ-
παν τὸν ὅμονον· εἶπαν πολλὲς στροφές, ἔλεγαν ὅλα τὰ λόγια σωστὰ καὶ
ἡ μουσική τους δὲν ἤταν πολὺ παράτονη· μόνο ποὺ δύνασται χτυ-
ποῦσε πολὺ συχνά τὸ θρανίο μέ τὴ ρίγα καὶ κινοῦσε τόσο ζωηρὰ
τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ καλτσοδέτα,
ἀλλὰ δὲν ἔσκυψε νὰ τὴ δέση· εἶχε ἴδρωσει καὶ μεῖς δὲν κοιτάζαμε πιὰ
νὰ κρύψωμε δύνασται·

‘Η Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκεὶα φωνή, ἀρκετὰ ἐρ-
μονική, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μάτια της.

‘Ο δάσκαλος τὴ χάιδεψε, ὅταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε:

— Γιὰ τελευταία φορά θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγκλημα,
ποὺ ἔκαμες σήμερα Θεσσαλονίκη.

— “Ἄν τὸ ξανακάνω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσης.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη, φτάνει νὰ τὸ πῶ τῆς Μαρίας.

— ‘Η Μαρία, ποὺ τὴ φοβέρισες, ποιὰ εἶναι; ρωτήσαμε.

— ‘Η μάννα της· ἔτσι ἤταν καὶ κείνη ζωηρή· μὰ τώρα ἔγινε ἡ καλύ-
τερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτρια καὶ τὴ μητέρα της;

— Καὶ τὴ μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δάσκαλος
σ’ αὐτὸ τὸ χωριό· νά, σὲ τρεῖς μῆνες κλειοῦν σαράντα χρόνια ἐδῶ,
ποὺ βλέπετε.

— Καὶ ποιὸς σὲ πληρώνει;

— Οἱ χωρικοί· ποιὸς θὰ μὲ πλήρωνε; δύ ἀγᾶς, ποὺ εἶχαμε, ποὺ μᾶς
ἔβγανε διπό τὴ λειτουργία μὲ τὸ βιούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλῃ
νὰ θερίσωμε τὴν Κυριακή; Οἱ χωρικοί οἱ καημένοι μούδιναν μιὰ λίρα
τὸ μῆνα καὶ τὸ ψωμί μου καὶ ὅ, τι ἄλλο εἶχαν κι’ αὐτοί. Φτωχόκοσμος,
βλέπεις, τὸ χωριό ἤταν τσιφλίκι· δὲν εἶχαν δικά τους χωράφια. Κι
ἔπειτα εἶναι ἔργατικοι πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ξέρουν καὶ τὴν τέχνη·
πλέκουν καλάθια. Τώρα, δόξα νάχη ὁ Θεός, ποὺ ἀπόχτησαν χωράφια,
ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν καὶ μένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ Κυβέρνηση; ρώτησε δύ βασιλικὸς
ἀντεπίτροπος.

— “Οχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίστηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν
εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὔτε ἀπολυτήριο σχολαρχείου·
πῶς ν’ ἀναγνωρισθῶ;

— Καὶ τὰ γράμματα ποὺ τάμαθες λοιπόν;

— Ποιά γράμματα, καπετάνιο μου; τὰ σπουδαῖα γράμματα, ποὺ ἔρω; "Ε ! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμμιὰ φορὰ καὶ στὴν Κάβάλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, ὅπου εἰχαμε ἔνα μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· μὲ προστάτευε πολὺ καὶ μ' ὥδηγοῦσε. "Ε ! ἔτσι κάτι ἔμαθα. Τὸν ὑμνὸν τὸν διάβασσα σ' ἔνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ' ἔξω· ἔπειτα ἀκούσα νὰ τὸν ψάλλῃ μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ποὺ εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφὰ στὴ Μητρόπολι. "Ε ! ἔτσι κάτι πῆρα· τώρα καλά - καλὰ ἡ δουλειὰ ἔγινε· αὐτὸ μποροῦσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— "Ω ! καὶ ἔκαμε τόσα πολλά, φτωχέ μου δάσκαλε ! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιά, νὰ μὴν περιμένουν.

— "Α ! δὲν τὰ μέλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν "Ελληνες ἀξιωματικοὺς καὶ ν' ἀκοῦν τὶς κουβέντες τους ! "Α ! δόξα νάχῃ ὁ μεγαλοδύναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἰδάμε· φτάνει αὐτό. "Ελα τώρα, προσευχὴ καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο, καὶ σύ, Θεσσαλονίκη, εἴπαμε ἄλλη φορά...

— "Εννοια σου, δάσκαλέ μου, ἔννοια σου.

Στὴν πόρτα στεκόταν ὁ Εύρυβιάδης μὲ τὸ κουτί του καὶ διαλαλοῦσε τὶς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν' ἀγοράσουν· τὸ ἔνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. "Εφαγε κι αὐτή, μοιράσε καὶ στὰ μικρά, ποὺ τὴν τριγύρισαν.

Αὐτὸ ἔφερε μιὰ ἐμπνευστὶ στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εύρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το δυόμιστη.

Ο ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πήραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμε στὰ παιδιά !

Τὸ τί ἔγινε, ὁ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εὔτυχία σκόρπιζε ἡ μαυρομάτα τοῦ Μοριᾶ στὰ μαυρομάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα ! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωσι σωστὴ φωνάζοντας ζήτω.

— Θέλετε τώρα νὰ ἰδῆτε καὶ τὸ χωριό μας; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.
— Άκοῦς, δὲ θέλομε;

— Εχομε καὶ μιὰ παλιὰ ἐκκλησία καὶ ἔνα ἀγίασμα καὶ ἔνα Εὐαγγέλιο θαυματουργό· πᾶμε νὰ τὰ ἰδῆτε πρὶν νυκτώση.

Πήγαμε. Στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε πώς ὁ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῇ ἔνα τέτοιο

όνομα! — πώς ήταν ψάλτης, παντρεμένος μὲ πέντε παιδιά καὶ ὅτι τὰ δύο ἀπὸ αὐτά, τὰ μικρότερα, ήτανε στρατιώτες, καθὼς καὶ ἕνα ἔγγόνι του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἄλλα στὴν παλιὰ 'Ἐλλάδα καὶ ὅλα στὴν "Ηπειρο. Μάθαμε ἀκόμα, ὅτι τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει μὲ τὰ χέρια τους οἱ χωρικοί, ὅτι τὰ θρανία καὶ τὸν πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει μὲ τὰ χέρια του ὁ δάσκαλος, ὅτι τὸν τόπο καὶ τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἔνας παλιὸς ἄγας, πληρώνοντας ἔτσι τὴ θεραπεία τῆς γυναίκας του, ποὺ τὴ χρωστοῦσε στὸ ἐγίασμα τῆς ἀγίας Μαρίνας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησία· μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθειά, σκοτεινή, σωστὴ δουλείας ἐκκλησία καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητική, πιὸ κατανυχτική..

'Ο δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὔαγγέλιο. Ἡταν ἔνα Εὔαγγέλιο παλιό, ποὺ τὰ ξώφυλλά του ηταν στολισμένα βαριὰ μὲ ἀσήμι καὶ μὲ χρυσάφι. Φιλήσαμε μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὔαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ καὶ μπήκαμε ἀπὸ κεῖ στὸν περίβολο, ποὺ ἀποτελοῦσε ὅλο σχεδὸν τὸ χωριό.

Στὴ μέση ἡ μεγάλη σιταποθήκη τοῦ ἀγᾶ καὶ γῆρο τὰ καλυβόσπιτα τῶν ραγιάδων. Γυναικοῦλες καὶ γέροι κάθονταν στὶς πορτοῦλές τους καὶ ἐπλεκαν καλάθια· παιδιά πληθυσμοῦ φτερούγιζαν στὸν ἑλεύθερο χῶρο, ποὺ ηταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ σιταποθήκη καὶ τὰ καλυβόσπιτα καὶ θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια· σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτούλα καὶ καλησπερίσαμε μιὰ γριὰ καὶ μιὰ νέα, ποὺ ἐπλεκε κάλτσα.

—'Εσύ δὲν πλέκεις καλάθια;

—"Ε ! Δόξα σοι ὁ Θεός ἐπλεξα κι' ἐγὼ πολλά !

— Αὔτη, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι ἡ Μαρία, ποὺ ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεοσσαλονίκης.

—"Α ! νὰ σου ζήσῃ, κυρα - Μαρία, εἶναι τόσο ἔξυπνο κοριτσάκι καὶ τόσο ὅμορφο, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήσῃ ! εἶπεν ἡ κυρα - Μαρία, καὶ τὰ κατάμαυρα μάτια της ἀστραψαν ἄγρια· ὃν δὲν μάθη γνῶσι, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήσῃ· ἡ λέτε, πώς δὲν τάμαθα ἐγὼ τὰ παλιόλογα, ποὺ εἶπε στὸ σχολεῖο μέσα; Ἄλλα ποὺ εἶναι την ; Τὸ κατάλαβε καὶ τράβηξε κάτω στὸ χωράφι, στὸν πατέρα της· μὰ κάποτε θάρη καὶ θὰ λογαριαστοῦμε.

Καὶ δάγκασε μὲ μανία τὸ δάχτυλό της ἡ Μαρία.

— Μὰ τί εἶπε; ρωτήσαμε μὲ ἀπορία.

— Αὐτό, πού σᾶς εἶπε, μᾶς ἔξήγησε δύ δάσκαλος, πώς λένε τὸ ψωμί· ἐδῶ δὲν ἐπιτρέπουμε αὐτὴ τῇ γλῶσσα, ὀλλὰ καμμιά φορὰ τὴν ἀκοῦν τὰ παιδιά ἀπὸ τοὺς γέρους.

— Ποιούς γέρους, δάσκαλε; ρώτησε μὲ θυμὸν γριά, ἥ μάννα τῆς Μαρίας· δὲν ξέρεις τί λές τοῦ λόγου σου καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶς· ποιός μιλᾶ σπίτι μας ἄλλη ἀπὸ τῇ γλῶσσά μας!

— Μὰ δὲ σοῦ εἶπα, χριστιανή μου, στὸ σπίτι σας, μὰ νά, οἱ πολὺ γέροι τῇ θυμοῦνται, βλέπεις, ἀκόμα...

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἔγινε τριγῦρό μας, μιὰ μικρὴ τρικυμία· ἐνα κοριτσάκι ὡρμησε μὲ φωνὲς καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ μιὰ γυναῖκα ὅγριεμένη τὸ κυνηγοῦσε.

— Θὰ σὲ σκοτώσω, μὲ τὰ παλιόλογα ποὺ λέσ...

Γνωρίσαμε ἀμέσως τὴν κακομοίρα τὴν Θεσσαλονίκη καὶ τὴ φοβερὴ τὴ μάννα τῆς καὶ καταλάβαμε, πώς πλήρωνε ἀκριβά τὸ «μαρό», ποὺ μᾶς εἶχε πῆ. Τὴν κρύψαμε λοιπόν, ὅσο μπορούσαμε, ὀλλὰ ἥ Μαρία ἦταν ἀκαταμάχητη. Καὶ τότε, σὰν ξεθύμανε, γέλασε λίγο καὶ γύρισε καὶ ἔφυγε μὲ βάδισμα θριαμβευτικό.

“Οταν φύγαμε ἀπὸ τὸ Γυφτοχώρι καὶ ἀποχαιρετήσαμε τὸ Γυφτοδάσκαλο, εἴχαμε ἀκόμα τὸ γέλιο στὸ στόμα καὶ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, ὀλλὰ σωπαίναμε :

— Ἔγώ, μοῦ εἶπε κάποια στιγμὴ ὁ Θανάσης, ἀν ἦμουν σὰν ἐσένα, γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα θὰ ἔκανα μιὰ ἐγκύκλιο σὲ ὅλους τοὺς δάσκαλους τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ τοὺς φοβέριζα, πώς, ἀν δὲν γίνουν ὅλοι σὰν τὸ Γυφτοδάσκαλο, θὰ τοὺς παύσω.

— Κι ἔγώ, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἀντὶ γιὰ ὅλα αὐτά, θὰ ἔκανα σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς “Ελληνες μιὰ ἐγκύκλιο μὲ μιὰ μόνη λέξι, ποὺ περιλαμβάνει κόθε συμβουλὴ καὶ κάθε σύστημα καὶ φιλοσοφία.

— Δηλαδή ;

— Τὴ μαγικὴ λέξι, ποὺ ἀφησε γιὰ διαθήκη του στὴν ἀνθρωπότητα ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος: « Λαμπτορέμους ».

“Ἄσ ἐργαζώμεθα.

Αντώνιος Τραυλαντώνης

43. ΘΟΥΡΙΟΝ

'Η λόγχη μου ᔁχει ἀνάψει κι ἀστράφτει ἀπὸ ψυχή !

"Άκου ! 'Η φωνή τοῦ Γένους σὰν πόλεμος ἡχεῖ.

Μοῦ γνέφει ὁ Βασιλιᾶς μου σ' ἄλογο, ὁρθός, λαμπρός !

Γιὰ μᾶς, γιὰ τὰ παιδιά μας, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐμπρός !

Χαρά στὸν ποὺ χυμήξῃ, γεράκι ὄρμητικό,

καὶ νικητήρια κράξῃ σὲ πρόχωμα ἔχθρικό.

Στῆς φλόγας τὸ μεθύσι, στῶν κανονιῶν τὴ βοή,

χίλιες ζωές θὰ ζήσῃ ἀφήνοντας μιὰ ζωή !

Τῆς νιότης τῶν Ἑλλήνων ἡ θύελλα σὰν κινᾶ,

τί χαμηλὰ εἰν' τὰ ὑψη, τί κάμποι τὰ βουνά !

Σὲ τέτοια ὄρμή προσμένω τὴ νέα μου τὴν καρδιὰ

νὰ τήνε κάψης, τοῦ "Ἐθνους ἀθάνατη φωτιά !

« Στρατιωτικὰ τραγούδια »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

44. ΟΧΙ, ΠΟΤΕ ΣΚΛΑΒΑ ΖΩΗ !

Εἶπεν ὁ νέος ἀνταριασμένος :

— "Οχι, ποτὲ σκλάβα ζωή !

Καὶ τοῦ χαλύβδωσε τὸ μένος
καρδιὰ καὶ σῶμα καὶ ψυχή.

Κι ὅπως οἱ πρόγονοί του, νά τον,
γράφει καὶ πάλι μὲ ἀστραπές,
μέσ' στὸ βιβλίο τῶν ἀθανάτων,
καινούργιες πράξεις ἡρωικές.

Γειά σου, παλληκαράκι, γειά σου !

Ξεπεταρούδι, χρυσαετέ !

Πολέμα γιὰ τὴ λευτεριά σου,
καὶ δὲ θὰ ξεχαστῆς ποτέ !

Καὶ ζωντανὸν καὶ ἀποθαμένον,
 ἡ Ἑλλάδα μπρόσι σου, ποιὰ τιμή!
 Μὲ τὸ δεξί της ύψωμένο
 θὰ σκύβῃ καὶ θὰ σ' εὐλογῇ.

« Σπαθὶ καὶ λύρᾳ »

Μιλτιάδης Μαλακάσης

45. ΝΙΚΗ

Παιδιά μου, δό πόλεμος γιὰ σᾶς περνάει θριαμβευτής,
 τῶν ἄδικων δό πόλεμος δὲν εἶν' ἐκδικητής·
 εἶναι δό θυμὸς τῆς ἄνοιξης καὶ τῆς δημιουργίας.
 Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀβασίλευτη, μὲ δάφνες καὶ μὲ κρίνα
 τῆς νίκης. Παντοδύναμος τὴν ἔπλαστε τεχνίτης.
 Ἡ δόξα τὸ καμάρι της· ἡ ὀλήθεια εἶναι δική της.
 Κι ἀν εἶναι, καὶ στὸν πόλεμο μέσα, ἡ ζωὴ θυσία,
 δό τάφος εἶναι πέρασμα πρὸς τὴν ἀθανασία !

Κωστῆς Παλαμᾶς

46. ΠΙΝΔΟΣ

Τῶν προγόνων βλαστοί, μ' ἀτσαλένια κορμιά,
 τοῦ πολέμου περνῶντας τὴ φρίκη,
 τῆς καρδιᾶς μας τὴ φλόγα τὴ φέραμε μιὰ
 ώς ἐκεῖ, ποὺ μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

Μὲ τὴ λόγχη χαράξαμε ἀδρὸν στὰ βουνά
 τ' ὄνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —,
 νὰ τὸ πάρῃ ώς στὰ πέραστα δό θρῦλος ξανά,
 στοὺς λαούς νὰ τὸ κάνῃ τραγούδι.

Προσταγὴ στὴ φυλή μας, σὰν νόμος βαρειά,
 τὸ παλιὸν ν' ἀναστήσωμε θᾶμα.
 Νᾶναι αἰώνια σὲ τούτη τὴ γῆ ἡ λευτεριά,
 κάπτοις μοίρας ὁρίζει τὸ τάμα.

Μάννα 'Ελλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα τίχει,
λέξ ἀκόμα στῆς Πίνδου μιὰ κώχη,
στοὺς λαοὺς νὰ θυμίζῃ, γεμάτο ψυχή,
τὸ τρανό, ποὺ ξεστόμισες «Οχι».

« Γαλάζιες Ρίμες »

Στέλιος Σπερόντσας

47. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

"Ολοι βεβαίως γνωρίζετε, κατ' ὄνομα τούλαχιστον, τὸν μεγάλον "Αγγλον ποιητήν, ὃ ὅποις ἡγάπησε τόσον τὴν πατρίδα μας, ὥστε ν' ἀφιερώσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν. "Ολοι γνωρίζετε, ὅτι ὁ Βύρων κατῆλθε τῷ 1823 εἰς τὴν 'Ελλάδα, διὰ νὰ συμπολεμήσῃ μὲ τοὺς ἡρωϊκοὺς "Ελληνας, καὶ ὅτι ἀπέθανεν εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἀπὸ κρυολογήματα, πρὶν προφθάσῃ νὰ ἴδῃ τὸ ὄνειρόν του πραγματοποιούμενον.

Δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὅποιαν ἐπεσκέπτετο τὴν κλασικὴν* γῆν. Κατὰ τὴν νεότητά του ἔκαμεν ἄλλα δύο ταξίδια εἰς τὴν 'Ελλάδα.

Μία κρίσις τοῦ Βύρωνος περὶ τῶν νέων 'Ελλήνων, ὑπάρχουσα εἰς ἐπιστολήν του γραμμένην, νομίζω, ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, μοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν: « Οἱ "Ελληνες — ἔγραφεν ὃ μέγας φιλέλλην — ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ πράγματα· πρὸ πάντων ἀπὸ δόμονοιαν καὶ πειθαρχίαν ». Καὶ παρακάτω ἔξηγοῦσε διὰ ποίους λόγους, κατὰ τὴν γνώμην του, οἱ "Ελληνες οὔτε δόμονοοῦν, οὔτε πειθαρχοῦν εὐκόλως, συμπεραίνων ὅτι ἡ ἀνυποταξία καὶ ἡ ἀπειθαρχία εἴναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρός των. Οὕτως εἰπεῖν*, τὸ ἔθνικόν των ἐλάττωμα.

Αὐτό, καθὼς σᾶς εἶπα, μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν, διότι μολονότι παρῆλθεν δλόκληρος σχεδὸν αἰώνα ἀπὸ τὴν ἐποχήν, ποὺ τὸ ἔγραψεν ὁ Βύρων, μολονότι ἡ 'Ελλάς, ἐλευθέρα ἔκτοτε, ἔκαμε τόσας προόδους καὶ μολονότι οἱ ἡρωικοὶ "Ελληνες, οἱ ἄξεστοι*, οἱ ἀγράμματοι, οἱ ἡμιάγριοι τοῦ καιροῦ ἔκείνου, ἔξεπαιδεύθησαν, ἐλεπτύνθησαν, ἔξεπολιτίσθησαν, ἐν τούτοις διατηροῦν τὸ γνώρισμά των, τὸ ἐλάττωμά των.

Είναι, ἀγαπητοί μου, μία πικρὰ ἀλήθεια. Μικροὶ καὶ μεγάλοι οἱ "Ελληνες οὔτε δόμονοοῦμεν, οὔτε πειθαρχοῦμεν. Δὲν ἀναγνωρί-

ζομεν κανένα δινώτερόν μας, κανένα καλύτερόν μας. Μόλις κρατοῦμεν τὴν ἱεραρχίαν * ἐκείνην, ἀνευ τῆς ὁποίας κοινωνία δὲν ὑπάρχει.

Πόσον είναι κακὸν καὶ δλέθριον δὲν είναι ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ εἴπω. Τὸ ἐννοεῖτε, ὅπως τὸ ἐννοοῦμεν ὅλοι. Καὶ ὅμως δὲν βάζομεν τὰ δυνατὰ μας νὰ τὸ κόψωμεν. Συλλογίζομαι ὅτι, ἀν κατὰ τύχην, ὅταν εἶχα τὴν ὥραίαν, τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν σας, ἀνεγίνωσκα τὴν κρίσιν τοῦ Βύρωνος, θὰ μοῦ ἔκαμνε μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ θὰ κατέβαλα πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νὰ είμαι ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερον πειθήνιος * εἰς τοὺς ἀνωτέρους μου καὶ πειθαρχικός. Πρέπει νὰ μάθῃ κανεὶς πρῶτα νὰ ὑπακούῃ, διὰ νὰ ἡξεύρῃ κατόπιν νὰ διατάσσῃ. Δι᾽ αὐτὸ ἐσύλλογίσθην νὰ σᾶς ὁμιλήσω σήμερον καὶ νὰ σᾶς ἀναφέρω τὴν κρίσιν τοῦ Βύρωνος.

Ἐν τούτοις, ὅταν εἴπα πρὸ δλίγου εἰς ἓνα φίλον μου: « Θὰ τὸ γράψω στὰ παιδιὰ τῆς Διαπλάσεως », δ φίλος μου μὲ ἀπέτρεψε *. « Μή, μοῦ εἴπε, διότι ἡξεύρεις τί θὰ πάθης; Θὰ ἴσχυροποιήσῃς τὴν ἔμφυτον * ἀνυποταξίαν καὶ ἀπειθαρχίαν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Εἰς τὸ ἔχης θὰ δικαιολογοῦνται λέγοντες μὲ καμάρι : « Μπᾶ ! είναι τὸ ἔθνικόν μας ἐλάττωμα !...»

Ἡ παρατήρησις αὐτὴ μὲ ἔκαμε νὰ σκεφθῶ : Μήπως δ φίλος μου ἔχει δίκαιον ; 'Αλλ' ὅχι ! Αὐτὸς δὲν ἡμπτορεῖ νὰ γνωρίζῃ τόσον τοὺς Ἑλληνόπαιδας, ὃσον ἔγώ, ποὺ ἐπικοινωνῶ μαζί των τόσα χρόνια ! Οἱ Ἑλληνόπαιδες δὲν είναι καὶ τόσον ἀνόητοι, διὰ νὰ καυχηθοῦν δ! ἔνα ἐλάττωμα, εἴτε ἀτομικὸν εἴτε ἔθνικόν. Ἀπεναντίας, ὅσάκις τοῦ λοιποῦ θὰ αἰσθάνωνται τὸ αἷμά των νὰ βράζῃ καὶ νὰ ἔξωθῇ πρὸς τὴν διχόνοιαν, πρὸς τὴν ἀπειθαρχίαν, θὰ ἐνθυμοῦνται, είμαι βέβαιος, τοὺς λόγους τοῦ Βύρωνος καὶ θὰ ὁμονοοῦν καὶ θὰ ὑποτάσσωνται !

« Περιοδικὸν Διάπλασις »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

48. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Τὸ ἐπεισόδιο, ποὺ θ' ἀφηγηθοῦμε, είναι ἔξακριβωμένο καὶ αὐθεντικό. *Έγινε στὰ 1940 σὲ κάποιο χωριό τῆς Κύπρου.

‘Ο γάμος εἶχε τελειώσει στὴν ἔκκλησία καὶ ἡ γαμήλιος πομπή, μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς νεονύμφους καὶ τοὺς «κουμπάρους» (στὴν Κύπρο οἱ κουμπάροι είναι πολλοί, κάποτε καὶ δέκα καὶ εἴκοσι ζεύ-

γη), περνοῦσε τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, κατευθυνομένη στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Σὲ κάποιο δρόμο ἡ πομπὴ συναντήθηκε μὲ τρεῖς ἀγνώστους κυρίους, πού, ὅπως φαίνονται ἀπὸ τὸ ντύσιμό τους, εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλιν. "Ἐνας χωρικὸς ἀποσπάσθηκε ἀπὸ τὴν πομπὴν καὶ μὲ τὴν προθυμίαν τῆς παντοτεινῆς Ἑλληνικῆς φιλοξενίας ρώτησε τοὺς τρεῖς πολίτες τί ἥθελαν. Σὲ λίγο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἐνῷ ἡ πομπὴ ἔξακολουθοῦσε νὰ προχωρῇ, ἐμαθεύτηκε δὲ λόγος τῆς ἐπισκέψεώς των, πού ἔφθασε στὸ τέλος καὶ στ' αὐτιά τῆς νύφης. Ἀμέσως ἐκείνη σταμάτησε καὶ μαζί της σταμάτησαν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

— Τί ζητοῦν; εἶπε ἡ νύμφη. Ἐράνους γιὰ τὸν πόλεμο;

Καὶ μὲ μιᾶς σηκώνει τὸ λευκό της πέπλο, βγάζει τὰ σκουλαρίκια ἀπὸ τ' αὐτιά της καὶ καλῶντας κοντά της τοὺς τρεῖς κυρίους, τοὺς τὰ δίνει.

— Δὲν ἔχω λεπτά, εἶπε.

Τότε, μὲ μιᾶς, χωρὶς καμμιὰ συνεννόησι, ἐντελῶς αὐθόρμητα, ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, ἄρχισαν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ προσφέρουν, ἔκει, καταμεσῆς τοῦ δρόμου, ὅ,τι μποροῦσαν. Οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πόλιν ἔκλαιαν. "Ολων τὰ μάτια εἶχαν βουρκώσει.

Αφηγηθήκαμε πλαστύτερα τὸ ἐπεισόδιο αὐτό, γιατὶ εἰναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τῶν αἰσθημάτων, πού δονοῦν καὶ τὴν ἐθνικὴν Κυπριακὴν ψυχὴν, ὅπως καὶ γενικώτερα τὴν πατριωτικὴν ψυχὴν ὅλους τοῦ ἔξω 'Ἑλληνισμοῦ.

Ἄπ' τὸν καιρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ Κύπρος, πάντα βαθύτατα Ἑλληνικὴ στὴν ψυχὴ καὶ στὸ φρόνημα, ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ "Ἐθνους, πότε πιὸ ἐνεργητικὰ καὶ πότε πιὸ παθητικά, πάντοτε αὐθόρμητα καὶ πρόθυμα, συμβαδίζοντας πιστὰ καὶ ἀναπόσπαστα μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα τὸν μακραίωνα διξασμένο δρόμο της.

Ἐτοι καὶ τώρα δὲν ἤταν δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ ἡ Κύπρος στὴ γενικὴ ἕκρηξη τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς φυλῆς μας ἐνώπιον τῆς ὑπούλου ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς χώρας μας. Καὶ μόλις ἔξεδηλώθη ἡ ἐπιβούλη, δὲ Κυπριακὸς λαὸς ἔξηγέρθη καὶ αὐτὸς μαζὶ μὲ ὅλον τὸν 'Ἑλληνισμὸ καὶ ἔξεδήλωσε κατὰ τρόπον ἀληθινὰ μεγαλειώδη τὴν ἀλληλεγγύη του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα.

Σέ πολλές χιλιάδες ἀνέρχονται οἱ ἐθελονταί, ποὺ ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ γραφοῦν, γιὰ νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τοῦ ἔχθρου.

Καὶ οἱ ἔθνικοι ἔρανοι, ποὺ ἄρχισαν ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες τοῦ πολέμου μὲ ἀφάνταστον ἐνθουσιασμό, σ' ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά τῆς Μεγαλονήσου, ἔφθασαν σὲ χιλιάδες λίρες.

Ἐξ ἄλλου, οἱ γυναῖκες τῆς Κύπρου ἔπλεκαν διαρκῶς κι αὐτές, ὅπως ὅλες οἱ Ἑλληνίδες, μάλλινα εἰδὴ γιὰ τοὺς στρατιώτας μας, ὑπῆρξαν δὲ τόσο πρόθυμες καὶ σημαντικὲς οἱ ἴδιαίτερες προσφορὲς τῶν Κυπρίων στὸν Ἑλληνικὸν Ἐρυθρὸν Σταυρό, ὥστε νὰ δημοσιεύσῃ ἴδιαίτερην εὐχαριστήριον ἀνακοίνωσι στὸν Τύπο, γιὰ νὰ τονίσῃ τὸ γεγονός καὶ νὰ τὸ προβάλῃ ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

“Ολ’ αὐτὰ σημειώνονται, ὅχι γιὰ νὰ ἔξαρουν τὸν Κυπριακὸ πατριωτισμό, δὲ όποιος εἶναι γνωστότατος καὶ ἔξεδηλώθη πάντοτε σὲ κάθε ἔθνικὴ περιπέτεια κατὰ τὸν θερμότερο καὶ ἐντονώτερο τρόπο. Οἱ γραμμὲς αὐτές γράφονται, γιὰ νὰ δώσουν μίαν ἀκόμα εἰκόνα τῆς βαθυτάτης ἔθνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ἀδιαφρήκτου ἔθνικῆς ἐνότητος, ποὺ συνδεούν ὅλα τὰ τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αὔτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἔθνικὴ ψυχὴ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

« Νεολαία »

Μελῆς Νικολαΐδης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Ο ΓΑΜΟΣ

Τοῦ ποιοῦ 'ν' τὸ συμπεθερικό, τοῦ ποιοῦ 'ν' αὐτὸ τὸ ψίκι,
ποὺ κατεβάινει ἀπ' τὰ βουνά πεζούρα καὶ καβάλλα,
μὲ τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, μὲ τὰ διπλὰ παιγνίδια,
μὲ τὰ τραγούδια τὰ πολλά, μὲ τὰ βαριὰ τουφέκια,
σὰν νὰ σηκώθῃ ὁ βασιλιᾶς καὶ σύναξε τ' ἀσκέρια
κι ὅλον τὸν κόσμο κάλεσε νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ...
—Ο Φλῶρος κάνει τὴ χαρά, παντρεύει τὸν ὑγιό του,
τὸ γυιό του τὸ μονάκριβο, τὸ μοσχαναθρεμμένο,
κι ὅλο τὸν κόσμο κάλεσε κι ὅλο τ' ἀρχοντολόγι.
Τρεῖς χρόνους γράφαν τὰ προικία καὶ τρεῖς τὰ πανωπροίκια
καὶ τρεῖς ὅπου συνάζονταν καὶ χάλναγαν τὸν κόσμο.
Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρα ἀπὸ πίσω,
κι ἀράδ' ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνουν οἱ συμπεθέροι.
Καὶ μέσ' στὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη
καβάλλα σ' ὅλογα ψαριὰ καὶ χρυσοσελωμένα.
Λάμπουν τ' ἀσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσᾶ τῆς νύφης.
Δεξιὰ - ζερβὰ παίζουν νουνὸς καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους,
κι ὅλο κοιτῶν τὰ νιόγαμπρα κι ὅλο χαμογελᾶνε.
Πάει ὁ γαμπρὸς σὰν ἀετός, ὁρθὸς χαμηλωμένος,
κι ἡ νύφη πάει σὰν πέρδικα, γλυκειά, χαμηλομάτα.
Βγαίνει στὴν πόρτα νὰ δεχτῇ τὴ νύφη ὁ γερο - Φλῶρος
καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χοῦφτες χύνει.
Τήνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τήνε φιλεῖ στὰ μάτια,
κι εὔχεται καλορρίζικα κι εὔχεται γεννητούρια.
Στὶς μαρμαρόστρωτες αὐλές πεζεύει ὅλο τὸ ψίκι.
—Οξω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν
καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια,
ἄλλοι χρυσὲς δίνουν εύχες κι ἄλλοι καλοτυχίζουν.
—Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόπταντρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους !

« Ό Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

2. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Τὸ σπίτι, ποὺ γεννήθηκα, ἵδιο στὴν ἵδια στράτα,
στὰ μάτια μου ὅλο ὑψώνεται καὶ μ' ὅλα του τὰ νειάτα.
Κι ἀπέίραχτο κι ἀνέγγιχτο στὴ μοῖρα ἀγνόντια στέκει,
κι ἀπὸ τὸν κῆπτό του γιὰ μὲ χλωρὰ στεφάνια πλέκει.
Ἄπὸ τὴν ἴσκιερὴ ἐμπατὴ στὴ φωτισμένη σάλα
μὲ τ' ἀκριβὸ ρολόϊ χρυσὸ στὴν κρουσταλλένια γυάλα,
ὅλα βαλμένα ρυθμικά, γιορτιάτικα ντυμένα,
πρόσωπα, ἀντικείμενα, μὲ καρτεροῦν ἐμένα.
Τὸ σπίτι, ποὺ γεννήθηκα — κι ἂς τὸ πατοῦν οἱ ζένοι —
στοιχειό, καὶ σὰν ἀπάτητο, μὲ ζῆτη καὶ μὲ προσμένει.

« Τὰ παράκαιρα »

Κωστῆς Παλαμᾶς

3. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

“Υπνε μου, πάρε τὸ παιδί, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσῃς
στὰ ρόδα τῶν περιβολιῶν, στὰ κρύα νερὰ τῆς βρύσης.
Πάρ’ το καὶ δεῖξέ του νὰ βρῆ τῶν παλατιῶν τὴ στράτα,
ποῦναι τοῦ ρήγα οἱ θησαυροὶ μὲ τὰ κωνσταντινᾶτα.
Καὶ χάρισέ του τὰ κλειδιά, ν’ ἀνοίξῃ καὶ νὰ πάρῃ
μαργαριτάρι ἀτρύπητο, σπυρὶ μαργαριτάρι.

Κοιμήσου, φῶς μου, κι ὁ Χριστὸς σοῦ παραστέκει πλάξι.
Κοιμήσου κ’ ἡ μαννούλα σου τὴν κούνια σου κουνάει.
Τὴν κούνια σου τὴν ἔστρωσα μὲ μαλακὸ σεντόνι,
ποὺ τόπλυναν καὶ τόκαναν Νεράϊδες σὰν τὸ χιόνι.
Στὸ πάπλωμά σου κέντησα ἀϊτούς, νὰ σὲ στολίζουν,
γαρύφαλλα τῆς Βενετίᾶς, νὰ σοῦ μοσκομυρίζουν.
Σοῦ κέντησα μιὰ Παναγιὰ στ’ ἀχνὸ προσκέφαλό σου
κι ἀκόμα τὴν “Ἄγια Σοφιά, νάχης στὸ μάγουλό σου.

“Οταν φεύγουν οἱ ὕρες »

Σπέλιος Σπεράντσας

4. ΠΩΣ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

"Οταν, μετά τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιᾶς, ἐπιστρέφῃ ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποὺ ἀρχίζει νὰ γέρνῃ ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πράσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινο χωράφι του εἰς τὸ μικρό του χωριό... τότε, μετὰ τὸ λιτὸν καὶ ύγιεινὸν δεῖπνον, ποὺ τοῦ παρεσκεύασεν ἡ γυναῖκά του, ἀφοῦ δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν Θεόν, ὁ δποῖος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιά, κροταλίζει καὶ τὴν γλῶσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθεται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας του, ἔως τὴν ὥραν ποὺ θὰ κουρνιάσουν οἱ κόττες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νάτος! "Ησυχος - ἡσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δυό του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκουμπάῃ τὸ πηγούνι του. 'Ομοιάζει μὲ ἀττικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον. 'Ἄλλ' ἀν φαίνεται θλιμμένος, θλῖψιν δὲν ἔχει κατὰ βάθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος.

Βλέπει καὶ κρίνει. Χωρὶς νὰ ἐκδηλώνῃ τοῦτο, διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του παρατηρεῖ πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα, ποὺ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὀπτικῆς του ἀκτίνος. Παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηνὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἄν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἀνθρώποι ή ζῷα. Κουνεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελᾷ, καὶ κάποι - κάποι ἐκστομίζει καὶ κάποιαν ἔκφρασιν. 'Η ἔκφρασις αὐτὴ εἶναι ή παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπέθερόν του τὸν Θανάση, ποὺ τρέχει δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐπάνω καὶ κάτω, ψάχνοντας ναῦρη τὸν γάϊδαρό του. 'Ο γέρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸν ἔξεσαμάρωσε, τοῦβαλε εἰς ἓνα κουρούπι πίτουρον, εἰς ἓνα ἄλλο νερόν, καὶ ἔψυγεν. 'Ο γέρος ὅμως - εἶχε παρατηρήσει καὶ κάτι ἄλλο· ὅτι τὸ ζῷον ἦτο λυτόν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐράν του, καὶ ὅτι ἄμα ή μυῖγα τοῦ ἔχώθη καὶ εἰς τὸ ρουθούνι, ἀρχισε τὶς κλωτσιές.

Καὶ τώρα, ποὺ ἀπελπισμένος ὁ Θανάσης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει: « Νὰ μήν εἶδες, συμπέθερε, κατὰ ποὺ ἔκαμε ὁ γάϊδαρός μου; », δι γέρος, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἄλλης, τοῦ ἐκστομίζει, ἐμμέτρως μάλιστα, τὸ ἔξῆς:

« Κάλλιο γαϊδουρόδενε, παρὰ γαϊδουρογύρευε ».

Καὶ ὅταν βλέπῃ νὰ κατηφορίζῃ ὁ γείτονάς του ὁ Σιδέρης μὲ τὸ ταγάρι εἰς τὸν δῶμον, ποὺ κάπου χασομέρησε καὶ τώρα μόλις φθάνει εἰς τὸ χωριό, ἵδρωμένος καὶ μὲ τὴ γλῶσσα του ἔξω ἀπὸ τὴν τρεχάλα, τὸν κοιτάζει μόνο καὶ χαμογελᾶ. Καὶ ἐκεῖνος τοῦ λέγει πρῶτος:

— Μήν τὰ γυρεύεις, γείτονα. Ξέχασα τὸ ταγάρι μου κρεμασμένο στὸν πεῦκο, καὶ γύρισα πίσω πάλι, γιὰ νὰ τῷβρω. Μιὰ ὥρα δρόμο!

Καὶ ὁ γέρος μὲ κίνησιν τῆς κεφαλῆς καὶ μὲ μορφασμὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀπαντᾶ:

« Ὁποιος δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια ».

Αἱ παροιμίαι, τὰς ὅποιας ἀπὸ αἰώνων δημιουργεῖ ὁ λαϊκὸς νοῦς — ἐκδηλώσεις δυνατάς καὶ συμπεπυκνωμένας τοῦ ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἀμαθείας σωζομένου ἐλληνικοῦ πνεύματος — ὁμοίαζουν σὰν τὸ ἔξαφνικὸν καθρέπτησμα ἡρέμου ρυακίου. Τὸ νερὸ τοῦ ρυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰώνας τώρα, καθαρὸν καὶ διαυγέστατον, ἀπὸ τὴν παντοτεινὴν καὶ ἀστείρευτον πηγὴν τοῦ ἐλληνικοῦ κορφοβουνιοῦ μέσα εἰς λεῖα πέτρινα αὐλάκια — τὰ ὅποια τὸ ἵδιο τὸ νερὸ ἐσχημάτισε τρέχοντας ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, — χώνεται κατόπιν μέσα εἰς τὰ βάτα καὶ τοὺς ἀγροκισσοὺς τῆς ρεματιᾶς, καὶ πάλιν ἀναφαίνεται κάπου - κάπου, ὡς διὰ νὰ σκορπισθῇ ἐπάνω του τοῦ ἥλιου ἥ ζωὴ καὶ τοῦ φεγγαριοῦ ἥ παρηγορία. Ὁσάκις τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἔνα ποίημα, ἔνα τραγούδι, μία παροιμία.

“Ολαι αἱ παροιμίαι, ὕσαι δὲν εἶναι λείψανα λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν καὶ ἀπὸ μίαν ἀφορμήν, ἥ ὅποια τὰς ἔγεννησεν. Αὔτὴν τὴν ἀφορμὴν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε· μαζί του εἰς τὸν τάφον ὁ γέρος, ποὺ τὰς ἐδημιούργησε. Καὶ ψάχνουν νὰ εὕρουν, μὲ τὴν κρίσιν, μὲ τὴν σύγκρισιν, μὲ τὴν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλάκις ὅ,τι ὁ γέρος μέσα ἀπὸ ἔνα εἰρωνικὸ χαμόγελο θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἔξηγήσῃ ἀπλούστατα μὲ δύο μόνον λέξεις.

*Εφημερίς « Ἄκροπολις »

Δημήτριος Καμπούρογλου

5. ΤΟ ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ

→ Σᾶς παρακαλῶ, μίαν ὑπογραφήν, κύριε.

Κοντά εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα: ἔνας γέρος χωρικός, ἡ γυναῖκα του καὶ ἕνα καλοδεμένο παλληκάρι, χωρικὸς κι αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμάτα ἀπὸ ἄγνοιαν ὅλων τῶν πραγμάτων, ποὺ εύρισκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφίου του. Ἡ γυναῖκά του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἥλιοκαμένη καὶ λιπόσαρκος.

'Ο συμβολαιογράφος, μὲ τὰ γυαλιά κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημείον τῆς μύτης του, διαβάζει τὸ συμβόλαιον ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραίας πρὸς τὸ παιδί ἐνὸς σπιτιοῦ, ποὺ τὸ εἶχεν ἀπὸ κληρονομιά.

— Δέν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἵτια χαρίζει ἡ κυρὰ στὸ παιδί τὸ σπίτι;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τὴν πῆ ἡ ἴδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἐλαφρὸν χαμόγέλο στὰ χεῖλη του. Πές του τα ἔσύ, κερὰ κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰ τὰ ξέρῃ καὶ δι μάρτυρας, ποὺ θὰ ὑπογράψῃ, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὔτὴ τότε, πλησίασε περισσότερον στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δυό της τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε διπωσδήποτε, ἵδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἀρχισε:

— Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τὸ 'χω γενιά· οὔτε συμπεθεριὰ δὲν ἔχομε.

—"Εχει πατέρα, ἔχει καὶ μάννα;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάννα.

—'Εσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά;

—"Εχομε δυό· κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε, γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι;

‘Η χωρικὴ ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα της, παρετήρησε γῦρό της (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πώς ἐπρόσεχεν ἀλλοῦ) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν ποὺ μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζης νὰ πῆ κάτι, ποὺ δὲν τὸ πολυθέλει, καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἀρχισε νὰ λέγῃ:

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι ἡῦρανε. Αὔτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) δι πατέρας ἦτανε κι αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζᾶ, εἶχε κάρρο...

μὰ ἔπαθε ζημιές καὶ τοῦ τὰ πουλήσανε οῦλα. Τώρα καθόντουνε μὲ νοίκι· ἀκοῦσ, μὲ νοίκι. Μοῦ λέει ὁ ἀντρας μου, σὰν ἔμαθε τὴ συμφορά, ποὺ τοὺς βρῆκε: « Γυναῖκα, τί θ' ἀπογίνη ὁ γείτονας δίχως σπίτι, ποῦχει καὶ παιδὶ καὶ τρία κορίτσια τῆς παντριᾶς; » "Ηθελα νὰ τοῦ πῶ τὸ καλό, ποὺ μοῦρθε στὸ νοῦ μου· ἥθελε νὰ μοῦ τὸ πῆ κι αὐτός, μὰ φοβηθήκαμε, μὴν ἀποπάρῃ ὁ ἔνας τὸν ἄλλον. Ξεθαρρεύτηκα ἐγώ καὶ τοῦ λέω : »"Αντρα, σὰν πεθάνωμε, σὲ ποιὸν ἀπὸ τὰ παιδιά μας θ' ἀφήσωμε τὸ σπίτι, ποῦχω κληρονομιά; ». « Σ' ὅποιον ἀπὸ τοὺς δυὸ τ' ἀφήσωμε, θὰ βαρυγκομάρη ὁ ἄλλος », λέει ὁ γέρος μου. «Νὰ τ' ἀφήσωμε καὶ στοὺς δυό, θὰ μαλώσουν », τοῦ λέω ἐγώ. « Νὰ τὸ πουλήσωμε, τί θὰ πιάσωμε καὶ τί νὰ τὰ κάνωμε τὰ λεφτά ; Δόξα νᾶχη ὁ Μεγαλοδύναμος, ἔχομε νὰ φᾶμε », μοῦ λέει αὐτός. « Ξέρεις, τί συλλογίστηκα ; τοῦ λέω ἐγώ· νὰ τὸ δώσουμε για τὴν ψυχή μας στὸ παιδὶ τοῦ γείτονα ». « Καλὰ λέσ, γυναῖκα, μοῦ λέει. "Ετσι νὰ κάμωμε· θὰ μαζώσῃ τὴ φαμελιά του μέσα, θᾶχη κι αὐτὸς μιὰ μέρα δικό του σπίτι καὶ θὰ μᾶς συχωρνάῃ ». Αὔτὸ εἶναι, γκρ...γκρ... μὲ κάναστε καὶ τὸ εἶπα ».

Ξεροκατάπιε πάλι, σφούγγισε τὸν ίδρωτά της καὶ ξανακάθισε στὴ θέσι της.

Δημήτριος Καμπούρογλου

6. ΟΙΚΟΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΗΣ

Οἰκοκύριος, ἀπλούστατος τὸν νοῦν, ἐσηκώθη μίαν τῶν νυκτῶν ἀπὸ τὴν κλίνην καὶ ἐπρόβαλεν εἰς τὸ παράθυρον, νὰ μάθῃ πόθεν ἦρχετο ὁ ἀκουόμενος κτύπος. Καὶ ὡς εἰδὲ κλέπτην πριονίζοντα τὴν θύραν του· ἀνθρωπε, ἐφώναξε, τί κάνεις αὐτοῦ; Δὲν βλέπεις, τὸν ἀπεκρίθη ὁ κλέπτης, ὅτι σημαίνω λύραν; Καὶ διατί δὲν ἀκούω λύρας ἥχον, εἴπε πάλιν ὁ οἰκοκύριος. Αὔριον, ἀπεκρίθη ὁ κλέπτης, θέλεις τὸν ἀκούσει. Τὸν ἐκαλούνκτισεν ὁ οἰκοκύριος καὶ στρέψας εἰς τὴν κλίνην του ἔπεσεν εἰς ὑπνον βαθύτατον. Τὸ δὲ πρωϊὸν ἔξυπνήσας, πλὴν τῆς κλίνης, ἄλλο τίποτε δὲν εὗρεν εἰς τὸν οἰκόν του.

Τόσην πάσχουσι τυφλότητα πολλοί, ὥστε δὲν αἰσθάνονται μηδὲ παρόντα τὸν κίνδυνον.

« Γνῶμαι »

Αδαμάντιος Κοραῆς

7. Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἔξέφρασεν ἕκπληξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1878 τὴν θειὰ - Ἀχτίτσα φοροῦσαν καινουργῆ μανδήλαν καὶ τὸν Γέρον καὶ τὴν Πατρώναν μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δέ, διότι ἡτο γνωστότατον, ὅτι ἡ θειὰ - Ἀχτίτσα εἶχεν ἵδει τὴν προϊκα κόρης της πωλουμένην πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ὀναξίου γαμβροῦ, διότι ἡτο ἕρημος καὶ χήρα καὶ διότι ἀνέτρεψε τὰ δύο ὄρφανά ἔγγονά της, μετερχομένη ποικίλα* ἐπαγγέλματα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, φόκτιρε* τὰς στερήσεις τῆς γραίας καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν, ἀλλὰ μήπως ἡτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγός* καὶ παρήγορος;

Εύτυχής ὁ μακαρίτης μπάρμπα - Μιχαλιός, δοτις προηγήθη εἰς τὸν τάφον τῆς Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἡτο καλῆς ψυχῆς, — ἀς εἶχε ζωή ! — ὁ συχωρεμένος. Τὰ δύο παιδιά, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας των τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1864. Ἡ βρατσέρα ἔκεινη ἀπωλέσθη αὔτανδρος* — τί φρίκη ! τί κατημὸς ! — Τέτοια τρομάρα καμμιᾶς καλῆς χριστιανῆς νὰ μήν τῆς μέλλῃ.

‘Ο τρίτος ὁ γυιός της, ὁ σουρτούκης*, ἔξενιτεύθη καὶ εύρισκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικήν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε; Μήπως τὸν ἤκουσεν; *Ἀλλοι πάλιν πατριῶτες εἴπαν, ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἔκεινα τὰ χώματα, κι ἐπῆρε, λέει, μιὰ φράγκα, ποὺ δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμαΐϊκα. Μὴ χειρότερα ! Τί νὰ πῆ κανείς. Ἡμπορεῖ νὰ καταρασθῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάχνα του;

‘Η κόρη της ἀπέθανεν εἰς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφείσα αὐτῇ τὰ δύο ὄρφανά κληρονομίαν. Τί νὰ κάμη; “Ἐβαλε τὰ δυνατά της κι ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσῃ τὰ δύο ὄρφανά. Τί ἀξιολύπητα τὰ κατημένα !

Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολογεῖται, ἐμάζωνεν ἐλιές, ἔξενοδούλευεν. *Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἔβγαζε ρακί. Μερικά στέμφυλα ἀπ’ ἔδω, κάμποσα κότσια ὀραβοσίτου ἀπ’ ἔκει, ὅλα τὰ ἔχρησιμοποίει. Εἶτα*, κατὰ Ὁκτώβριον, ἅμα ἦνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνεν ἔνα εἶδος πῆχυν, ἐν πενηντάρι ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι ἔγύριζεν εἰς τὰ ποτάκια*, ὅπου κα-

τεστάλαζον αἱ ὑποστάθμαι* τοῦ ἐλαίου, κι ἐμάζωνε τὴν μούργα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὠκονόμει ὅλον τὸν ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχναριοῦ τῆς.

Ἄλλὰ τὸ πρώτιστον εἰσόδημα τῆς θειὰ Ἀχτίσας προϊρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον, κατὰ ἔτος, ἐπειβάζετο εἰς πλοιοῖον, ἔπλεεν ὑπερπόντιος καὶ διεπεραιοῦτο εἰς Εὔβοιαν. Ἐκεῖ μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν ἦσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς στάχυς, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καὶ κάρρων. Κατ' ἔτος οἱ χωρικοὶ τῆς Εύβοιάς καὶ τὰ χωριατόπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα*: «Νά! οἱ φ' στάνεις! Μᾶς ἥρθαν πάλι οἱ φ' στάνεις!» Ἀλλ' αὕτη ἔκυπτεν ὑπομονητική, σιωπηλή, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλουσίας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπήρτιζε τρεῖς ἢ τέσσαρας σάκκους, δλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδείαν δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὰ δύο ὁρφανά, τὰ ὅποια εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερμπινιῶς, καὶ ἀποπλέουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον τῆς.

Πλήν ἐφέτος, δηλ. τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει* τὴν Εὔβοιαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου κατώκει ἡ θειὰ - Ἀχτίσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπειδὴ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηψεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύσῃ νότος καὶ νὰ πέσῃ βροχή, ἥρχισε νὰ χιονίζῃ. Μόλις ἔπαινεν εἰς νιφετός* καὶ ἥρχιζεν ἄλλος. Ἐνίστε ἔπνεε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων ἔτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὅποια δὲν ἔλειωναν εἰς τὰ βουνά. «Ἐπερίμεναν ἄλλα».

Ἡ γραῖα μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὕμων τῆς ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, δσαι μόλις θὰ ἥρκουν διὰ δύο ἐβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπή, καὶ δειλαί τινες ἀκτῖνες ἥλιον ἐπεφάνησαν ἐπιχρυσοῦσαι τὰς ὑψηλοτέρας στέγας. Ἡ θειὰ - Ἀχτίσα ἔτρεξεν εἰς τὰ «ὅρμάνια»*, ἵνα προλάβῃ καὶ εἰσκομίσῃ καυσόχυλά τινα. Τὴν ἐπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηψεν* ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων οὐδεμία ἡμέρα, εὔδιος*, οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ δρατή, οὐδεμία ἀκτὶς ἥλιου.

Κραταιὸς καὶ βαρύπνοος βορρᾶς, «χιονιστής», ἐφύσα κατὰ τὰς

παραμονὰς τῆς ἐγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἥσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβούληματα ἔπαισαν. 'Ο χειμὼν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων *. Άπο τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὥριμοι καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια οἱ μάγκαι τῆς γειτονιᾶς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 23 ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρής *, διότι ἀπὸ τῆς αὔριον ἔπαισαν τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν « φύλακα » * ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος, πεινασμένος, ἥνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ’ οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὗρεν ἐκεῖ. 'Η γραῖα εἶχεν ἔξελθει, ἵσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. 'Η ἀτυχῆς Πατρώνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἑστίας, ἀλλ’ ἡ ἑστία ἦτο σβεστή. 'Εσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ τῆς (ἦτο μόλις τετραετὲς τὸ πτωχὸν κοράσιον), ὅτι ἡ ἑστία ἔχει πάντοτε τὴν ἰδιότητα νὰ θερμαίνῃ, καὶ ἂς μὴ καίη. 'Αλλ’ ἡ στάκτη ἦτο ύγρα. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείστης * ἵσως διά τίνος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἥλιου, εἶχον ρεύσει διὰ τῆς καπνοδόχου. 'Ο Γέρος, ὅστις ἦτο ἐπτατής, μόλις ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ, διότι δὲν εὔρισκε ψιχίον τι πρὸς κορεσμὸν τῆς πείνης του, ἥνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μῆκος. 'Ο οἰκίσκος ὄλος, χθαμαλός, ἡμιφάτνωτος *, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὑψος δύο ἵσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὁροφῆς.

'Ο Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος * τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου ἀνοικτοῦ, ἐστυλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὁροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιὰν καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμούντων τοὺς « σταλαγμούς » * τῆς στέγης. "Ηρχισε νὰ τὸ ἐκμυζῆ * βραδέως καὶ ἥδονικῶς * καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρώναν νὰ φάγη. 'Επειώνων τὰ κακόμοιρα.

'Η γραῖα Ἀχτίτσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμά τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον της. 'Ο Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἀνέυ αἵτιας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπτηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στῆθός της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν « οἰκονομήσει » καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ καλή, καίτοι ὀλίγον αὐστηρά, μάμμη, τίς οἴδεν * ἀντὶ ποίων ἔξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων * !

Καὶ τί δὲν ἤθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἥδυνατο νὰ ὅπι-

σθιδρομήση, διά τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδίων, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδία δι'¹ αὐτήν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου τῆς! 'Ἐν τούτοις δὲν ἥθελε νὰ δεικνύῃ αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ «ἥμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε». 'Εκάλει τὸν ἄρρενα «Γέρον», διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦ γέρου της, τοῦ μακαρίτου μπάρμπα - Μιχαλιοῦ, τοῦ ὅποιου τὸ ὄνομα τῆς ἐπόνει ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον θῆλυ τὸ ἑκάλει Πατρώναν θωπευτικῶς, μὴ ἀνεχομένη νὰ ἀκούγῃ τὸ Ἀργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένειμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἄλλα καὶ πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

'Η ταλαίπωρος γραΐα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυσήσωσι ὑποκάτω τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη, ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, στὶ αὔριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμὶ καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἀυπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πτικρὰν τύχην της.

Τὸ πρωί, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἢτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπᾶ - Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ* οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ ἐδέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

«Καλῶς τὰ ἐδέχθη» αὐτή! Καὶ ἀπὸ ποιὸν ἐπερίμενε τίποτε;

— 'Ελαβα ἔνα γράμμα διὰ σέ, 'Αχτίτσα, προσέθηκεν ὁ Ἱερεύς, τινάσσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον του καὶ τὸ σάλι του.

— Ορίστε, δέσποτα! Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐψιθύρισε πρὸς ἔσωτήν, ἢ τὸ γλυκό καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω;

‘Ο Ἱερεύς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. 'Ηρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἔξήγαγε μέγαν φάκελλον μὲ πολλάς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες, παπᾶ, ἐπιτανέλασθεν ἢ 'Αχτίτσα, μόλις τότε ἀρχισασα νὰ ἐνοιῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ Ἱερεύς.

‘Ο φάκελλος, δὲν εἶχεν ἔξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

— 'Απόψε ἔφθασε τὸ βαπτόρι, εἶπεν ὁ ἐφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἔβγαινα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθεὶς* τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλλου ἔξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα; ἐμένα; ἐπανέλαβεν ἐκπιληκτος ἡ γραῖα.

— 'Ο παπᾶ - Δημήτρης ἔξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἴδεν ὁ Θεός τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλνει μικρὰν βοήθειαν, εἰπεν ὁ ἀγαθὸς Ἱερέυς. 'Ο γυιός σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν.

— 'Απ' τὴν Ἀμερικα; 'Ο Γιάννης; 'Ο Γιάννης μὲ θυμήθηκεν; ἀνέκραξεν περιχαρής, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκεν :

— Δόξα σοι ὁ Θεός !

'Ο ιερέυς ἔβαλε τὰ γυαλιά του καὶ ἐδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, κι ἐγώ δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτές τις τζίφρες, ποὺ ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἥρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγινώσκῃ:

« Παπᾶ - Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἔρωτῶ διὰ τὸ αἵσιον κλπ. κλπ. Ἐγώ λείπω πολλά χρόνια καὶ δὲν ἡξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἀν ζοῦν ἡ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρυνὸν μέρος πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμᾶν, καὶ δὲν ἔχω καμμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες, ποὺ εύρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικήν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας. »

»Ἐάν ζῇ ὁ πατέρας ἡ ἡ μητέρα μου, είπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλὲς φορὲς βγαίνει. Ἐγώ ἀρρώστησα δυὸ φορὲς ἀπὸ κακὲς ὀσθένειες τοῦ τόπου ἔδω καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια*. Τὰ ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ὀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλύτωσα τὴν ζωήν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῆ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἔδω, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχηρος καὶ ἄλλο καλύτερον δὲν ζητῶ παρὰ νὰ πιάσω δλίγια χρήματα, νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἃν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου, νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεός καὶ δὲν ἡμποροῦμε ἐμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγνωμοῦν*, διότι, ἃν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

»Σοῦ στέλλω ἐσωκλείστως ἔδω ἔνα συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψῃς ἡ ἁγιωσύνη σου καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἔξαργυρώσουν δι πατέρας ἢ ἡ μητέρα, ἐὰν ζοῦν. Καὶ ἄν, ὅ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νὰ τὸ ἔξαργυρώσῃς ἡ ἁγιωσύνη σου, νὰ δώσῃς εἰς κανέναν ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἢ εἰς κανένα ἀνίψι μου καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσῃς καὶ ἡ ἁγιωσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταείτουργα...»

Πολλὰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαῖον παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματική. 'Ο παπα - Δημήτρης, παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἔξεφερε τὴν εἰκασίαν *, ὅτι δι γράψας τὴν ἐπιστολὴν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν δρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατών *, διὸ καὶ ἔλεγε «τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ».

'Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίτσας, λαβούστης μετὰ τόσα ἔτη ειδήσεις περὶ τοῦ νιοῦ της. 'Ως ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν ὁ σπινθήρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν * ἐκ τῶν σπλάχνων εἰς τὸ πρόσωπον της καὶ ἡ γεροντική, ρικνὴ καὶ ἐρρυτιδωμένη * ὄψι της ἡγλαίσθη * μὲ ἀκτίνα νεότητος καὶ καλλονῆς.

Τὰ δύο παιδιά, ἀν καὶ δὲν ἤννόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἵδοντα τὴν χαρὰν τῆς μάμμης των, ἥρχισαν νὰ χοροπηδῶσιν.

'Η γραϊα Ἀχτίτσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἔνδειαν *, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ νιοῦ της ἀποσταλὲν γραμμάτιον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἤννοιε τίποτε οὔτε ὁ γηραιός ἐφημέριος οὔτε αὐτή, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ - Μαργαρίτη.

'Ο κύρ - Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα * ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἥς ἔπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὁφρύων τὴν σκούφιαν του, ἐβάλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἥρχισε νὰ ἔξεταζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμμάτιον.

—Ἐρχεται ἀπὸ τὴν Ἀμερικα ; εἴπε. Σ' ἐθυμήθηκε, βλέπω, ὁ γυιός σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Είτα ἐπανέλαβεν :

—Ἐχει τὸν ἀριθμὸν δέκα, ἀλλὰ δὲν ξέρομε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολονάτα ἢ δέκα . . .

Διεκόπη, παρ' δλίγον νὰ ἔλεγε « δέκα λίρες ».

Τῇ στιγμῇ ἔκεινῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

"Ητον ἐμπόρος Συριανός, παρεπιδημῶν* δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον. "Αμα εἰσελθὼν διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἵστατο ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε, κύρ - Μαργαρίτη; Τ' εἰν' αὐτό; εἶπεν, ἴδων πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμμάτιον τῆς πτωχῆς γραίας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας :

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν, εἴπε καθαρῷ τῇ φωνῇ, ποῦ εύρεθη ἐδῶ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ - Μαργαρίτη;

— Γιὰ δέκα λίρες! ἐπανέλαβεν αὐθορμήτως ἥ Ἀχτίσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἴπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἐρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου;

— Μάλιστα!

‘Η θεὶὰ - Ἀχτίσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἡπόρει καὶ αὐτῇ, πῶς εἴπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὗρε τὴν λέξιν.

— Διὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἵσως, εἴπε δάκνων* τὰ χείλη ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὖθις ὁ Συριανὸς ἐμπόρος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια;

Καὶ ἔρριψε δεύτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Εἶναι σίγουρος παρᾶς, ἀρζάν - κοντάν, σοῦ λέω. Θὰ τὸ ἔξοφλήσῃς ἥ τὸ ἔξοφλῶ ἀμέσως;

Καὶ ἔκαμε κίνημα διὰ νὰ ἔξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

— Μπιορεῖ νὰ τὸ πάρη κανεὶς γιὰ ἐννέα λίρες . . . γαλλικές, εἴπε διστάζων ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Γαλλικές; . . . τὸ παίρνω ἔγω διὰ ἐννέα ἀγγλικές.

Καὶ στρέψας ὅπισθεν τὸ φύλλον χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφήν, ἥν εἶχε βάλει ὁ Ἱερέυς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα, τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν εὕρε σύμφωνον, καί, ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιόν του, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς θεῖᾶς - Ἀχτίσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἐννέα στιλπνοτάτας* ἀγγλικάς λίρας.

Καὶ ἴδου διατὶ ἡ πτωχὴ γραΐα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καινουργῆ « ἄδολην » μανδῆλαν, τὰ δὲ δύο ὀρφανά εἶχον καθαρὰ

ύποκαμισάκια διὰ τὰ ἵσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ύπόδυσιν διὰ τοὺς παγωμένους πόδας των.

« Ἀπαντα »

³Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

8. Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Θεὰ τοῦ πόνου, ταπεινὴ περνᾶς τὰ μονοπάτια,
ποὺ φέρνουν στ' ἄχαρα λημέρια,
κι ἔχεις πλουσία τὴν καρδιὰ καὶ πρόθυμα τὰ χέρια
κι ἀγγέλου ἀγαθότητα στὰ σπλαχνικά σου μάτια.

Εἶσαι ἡ πλούσιωτερη τῆς γῆς, Ἐλεημοσύνη,
κι ὅταν ἀκόμα φτωχικὰ τὸ χέρι σου χαρίζῃ.
Δὲν εἶναι πλούσιος κανεὶς γιὰ ὅσα θησαυρίζει,
ἀλλὰ γιὰ ὅσα μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἀγάπη δίνει.

Διαβαίνεις, κι ὁ ὀγέρας σου παρηγοριὰ σκορπίζει,
λουλούδια ὀλόγυρά σου σπέρνεις.
Δίνεις χαρὰ κι ἀνάστασι, καὶ γιὰ μισθό σου παίρνεις
δάκρυ, ποὺ σὰν δγίασμα τὰ χέρια σου ραντίζει.

Λάμπει ἡ ἐλπίδα, ἅμα φανῆς, σὲ μάτι ἀπελπισμένο,
τὸ κλάμα γίνεται τραγούδι.
Καὶ ἡ ζωή, ποὺ κοίτεται σὰ δένδρο μαραμένο.
νιώθει κοντά σου ἄνοιξι, πετῷ γιὰ σὲ λουλούδι.

Μέσ' στὴν καλύβῃ τοῦ φτωχοῦ τὴν πιὸ σκοτεινιασμένη
τὸ φωτεινό σου θρόνο στήνεις,
κι ἡ ὄψι σου φεγγοθιόλᾳ σὰν ἀστρο τῆς γαλήνης
λαμπρότερη μέσ' στὴν καρδιὰ τὴν πιὸ δυστυχισμένη.

Κρύβεσαι, ἀλλ' ἡ χάρι σου σὲ μύριες ὄψεις λάμπει,
σ' ἀμέτρητες καρδιὲς μυρίζει
σὰν λούλουδο, ποὺ ταπεινὸ βαθιὰ στὰ χόρτα ἀνθίζει,
μὰ στὸ γλυκό σου ἀνάστασμα μυροθιόλουν οἱ κάμποι.

Τὴ δύναμί σου, ὡς θεά, τὴ μαγεμένη, οὐράνια,
δὲν κτίζεις σὺ μὲ περηφάνεια.

ἐπάνω εἰς τὰ μάταια τοῦ κόσμου μεγαλεῖα
τὴ θεμελιώνεις στὴν εὔχή καὶ εἰς τὴν εύλογία.

Οἱ πιὸ ἀδύνατοι τῆς γῆς, ἵδού νή δύναμί σου.

Χῆρες, παιδάκια ὥρφανεμένα,
ποὺ τὰ γλυκαίνει ὡσὰν τὸ φῶς ἡ μητρικὴ στοργή σου,
στηκώνυντε τὸ θρόνο σου σὲ χέρια εύλογημένα.

'Ελεημοσύνη, ταπεινὴ περνᾶς τὴν οἰκουμένη,
κι ἐνῷ τὸ γόνυ ἐμπρός σου κλίνει
καὶ μ' εύλογίες καὶ μ' εὐχές καὶ δάκρυα σὲ ραίνει,
σὺ γονατίζεις σπλαχνικὴ στῆς συμφορᾶς τὴν κλίνη.

«Παιδικὴ λύρα»

'Αριστομένης Προβελέγγιος

9. ΜΗ ΤΟ ΣΥΠΝΑΤΕ

"Ἐνα σκυλάκι εἶχε ἀποκοιμηθῆ γλυκύτατα εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του, ἡ ὅποια εἶχεν ἐγκατασταθῆ κάποτε εἰς τὴν γωνίαν τῆς γειτονικῆς μάνδρας. Ποῖος ἡξεύρει ὑστερα ἀπὸ ποιὸν διωγμόν !

Αἴφνης τὸ εἰδομεν, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τοῦ μακαριωτάτου τῶν ὑπνων, νὰ σαλεύῃ τὴν ούρίστα του, νὰ κινῇ τὰ ποδαράκια του καὶ νὰ ἀφήνῃ ἀπὸ τὸ στοματάκι του, ὑγρὸν ἀκόμη ἀπὸ τὸ μητρικὸν γάλα, μικρὰ χαρούμενα γαυγίσματα.

Προφανῶς τὸ σκυλάκι ὄνειρεύετο. Ἀλλὰ τί ἡμπορεῖ νὰ ὄνειρεύεται ἔνα σκυλάκι εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του. "Ο, τι ἡμπορεῖ νὰ ὄνειρευθῇ καὶ ἐν ἀνθρώπινον βρέφος. Πάντοτε ἔνα Παράδεισον. Τὰ κακὰ ὄνειρα ἔρχονται ἀργότερον, μαζὶ μὲ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοὺς σκύλους.

"Ἡ δυστυχισμένη του μητέρα θὰ ἐμάντευε τὸ ὄνειρόν του καὶ θὰ ἔγνωριζε πόσον ἡτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν ζωήν της καὶ ἀπὸ τὴν ζωήν, ἡ ὅποια ἐπερίμενε τὸ τέκνον της, διότι μᾶς ἐκοίταζε μὲ ίκετευτικὸν βλέμμα, ὡς νὰ μᾶς ἔλεγε :

— Μή τὸ ξυπνάτε ! . . . Μή τὸ ξυπνάτε ! . . .

Χρονογράφημα

Παῦλος Νιρβάνας

10. ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥΛΗ

‘Η γιαγιά ἐτινάχθη ἐπάνω.
— Μπᾶ ! τρομάρα μου ! . . .

Αἱ ρυτίδες, πού κατεβάινουν ἀπὸ τὰ πτερύγια τῆς μύτης της πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιά τῶν αὐτιῶν ἔζωγραφίσθη ἀνησυχία, ἡ πλάκα τὸ σαπούνι τῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ροῦχο ποὺ ἔτριβε στὴ σκάφη κι ἐβγῆκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. ‘Ο κόκορας τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πῖπτον κουτσαβάκικα, ὡς φέσι ἀσίκη εύζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι ἐτράπη πάλιν εἰς φυγήν, μὲ κραυγὴν κινδύνουν. Κὸτ - κὸτ - κὸτ - κὸτ ! . . . Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. ‘Η γιαγιά εἶχε ρίξει τὴν ματιά της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἴσογείου κατοικίας, ὅπου φιγουράρει ὁ παλαιὸς κομμός, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμπτὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάβουν ποτέ, εἴναι ὡς κάτι ἀπιστεύτως πολύτιμον, γιατὶ τὴν ἔχουν ;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζεν ὁ μικρὸς πρὸ δὲ λίγου, καί, ὅταν ἔβγαινεν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς μάνδρας, ἐφώναξε :

— Τὸ παιδί !

Τὰ πάντα ἡσαν πράγματι ἐν τάξει κάτω ἀπὸ τὴν μικρὴ γαζία : τὰ περίεργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιά σαρδελῶν, μιὰ κουβαρίστρα καὶ μόλιστα ἔνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ βαρέλι. ‘Ο Λάκης ὅμως, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμπιρας, μὲ τὴ μεγάλη ξαθή κεφάλα, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ἔξυπνα μάτια, εἶχεν ἔξαφανισθῆ.

Δὲν εἴναι ἡ πρώτη φορά. ‘Ο διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ἄρχισε νὰ περπατῇ, κατελήφθη κατ’ ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. ‘Η συνοικία στέλνει ὅπισθέν του ὁλόκληρον κατοδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιᾶς, τῆς κατημένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἑκάστοτε στὸ αὐτί.

Διότι στὸν κόσμο δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὸ τὸ παιδάκι. ‘Ο Λάκης, δόμοιώς, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτήν. ‘Η μητέρα του, κόρη τῆς γριᾶς, ἀπέθανε, ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει

ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαιδέψουν ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ ὁστεώδη, τὰ δποῖα ὅλην τὴν ἡμέρα ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. 'Η γιαγιά τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὅχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην, ὅτι τῆς τραβᾶ τὰ μουστάκια (διότι ἔχει).

Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεύει μὲ τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς, ποὺ σθήνει, πρὸς τὴν ἄλλην, ποὺ μόλις βλαστάνει. "Αν ὁ βίος τῆς δὲν εἰναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτὸν. "Ενα χαμόγελο, ἕνα λογάκι δικό του, καὶ ξεχνᾶ ὅλα τὰ πάθη της: τὴν κόρη, ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό της, τὸν ἄντρα της, τοὺς ἀφόρητους κόπους τοῦ καθημερινοῦ της ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει «σάν πριγκιπόπουλο», τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. "Ολα γίνονται θωπεία πέριξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί; Τί τὸν πιάνει! Ξέρω κι ἔγω; Φαντασία: Πίσω ἀπὸ τὴν μάντρα, μὲ τὴν σκάφη καὶ τὶς οἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανῆς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων; 'Ενθυμεῖσθε, τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον παλιοσοκάκι; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἄγνωστα πράγματα! . . .

'Απὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλα του ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορτα εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς! 'Εννοεῖ νὰ μεταναστεύῃ. "Έχει τὸ αἴσθημα δεσμώτου καταδίκου, ὁ δποῖος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς, γιὰ νὰ δραπετεύσῃ. 'Αρκεῖ νὰ λησμονηθῇ γιὰ μιὰ στιγμού-λα ἡ γιαγιά ἐκεῖ, ποὺ ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακαρίτη μὲ τὶς μπότες, τὸν ἀραμπτᾶ, ποὺ τοὺς ἔκαναν «κατάσκεσι», τὸ σπιτάκι, ποὺ «ἀποθήκεψαν», κι ὕστερα τὸ πούλησαν, γιὰ νὰ βρῇ ὁ Λάκης καιρὸ - φρτάστ! . . . νὰ τὸ στρίψῃ.

Τὴ μιὰ φορὰ τὸν ἔπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ δποῖοι τὸν ἔκαναν ἄλογο.

'Αλλὰ ὁ φίλος ἔδευτέρωσεν. Αὔτὴ τὴ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἐνὸς ταβλᾶ μὲ παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἔγνώρισαν τώρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας.

'Αλλ' αὐτὴ ἡ τελευταία ἀπόδρασις μοῦ φαίνεται κάπτως δικαιολογημένη. Μὰ ἥτο ζωὴ αὐτή; 'Εκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖο, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ! Μιὰ φούσκα τόσο

μεγάλη, πιὸ μεγάλη κι ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερή καὶ πράσινη, γεμάτη, ποιὸς ἔρει μὲ τί καραγκιοζάκια, ποὺ κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι ἔνας φασουλῆς, ποὺ κλείνει τὰ χέρια του καὶ κτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι αὐτόν, τὸν Λάκη, ὁ ὅποιος τὰ εἶδε ἀντίπροχθεις, ποὺ περάσανε μὲ τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κάνη βῆμα! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὕτε νὰ τὰ ἴδῃ! Τὸ σκᾶξ ἥ δὲν τὸ σκᾶξ;

‘Ο φουκαρᾶς συνελήφθη, ἐνῷ ἔχάζευεν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἔξαισια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἥρχισε νὰ κλαίῃ σπαρακτικώτατα. ‘Ικέτευε τὴ γιαγιά του νὰ τοῦ τ’ ἀγοράσῃ ὅλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῷ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἀέρα. Τὰ μάγουλά του καὶ ἥ πλατσουδερή του μυτίσα ἐμούσκευαν στὰ δάκρυα. ‘Ο προϋπολογισμὸς τῆς γιαγιᾶς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτάς. ‘Ἀλλωστε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῆ αὐτὴ τὴν τελευταία πιλύσι! Σᾶς παρακαλῶ, ἃν συναντήσετε μεθαύριο στὸ χέρι της αὐτὸν τὸν ὀρφανούλη στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἔνα φασουλῆ, ἔνα μεγάλο φασουλῆ, ποὺ νὰ κλείνῃ τὰ χέρια. Γιατὶ φοβοῦμαι πολύ, ὅτι θὰ δώσῃ γ’ αὐτὸν ἥ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς δλόκληρης μαρτυρικῆς ἑβδομάδος.

Χρονογράφημα

Σπῦρος Μελάς

11. Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ’ ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

I.

Τίταν νύχτα. Στὴ στέγη ἐβοιγγοῦσε
ὅ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι . . .

Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμηνοῦσε
ὅ βοριᾶς, ποὺ τ’ ἀρνάκια παγώνει ;

Μέσ’ στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ της τὴν κούνια σκυμμένη,
δέκα νύχτες δὲν ἔκλεισε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμένα,
ἀγγελούδια λευκὰ σὰν τὸ κρίνο.

Κι ἔνα μόνο τῆς ἔμεινεν, ἔνα
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἥταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἔβοιγγοῦσε,
ώς νὰ ἐζήτα τὸ δόλιο βοήθεια.

Κι ἡ μητέρα σιμά του ἔθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπῶντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρῆνοι
ἐπληγώναν βαθιά τὴν ψυχή μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαιπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τ' ἄρρωστο ἥταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἔβοιγγοῦσε
ό βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
"Ἄχ, μεγάλο κακό μοῦ ἔμηνοῦσε
ό βοριᾶς, ποὺ τ' ἄρνάκια παγώνει.

II.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
σὰν τρελλή. "Ολοι γῦρο ἐσωπαῖναν.
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

— "Ω, κακό ποὺ μὲ βρῆκε μεγάλο !
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου . . .
"Ενα τόχω, δὲν μοῦ 'μεινεν ἄλλο.
Σῶσέ τό μου καὶ πάρ' τὴν ψυχή μου.

Κι ὁ γιατρός, μὲ τὰ μάτια σκυμμένα,
πολλήν ὥρα δὲν ἀνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων. "Ἄχ, λόγια χαμένα !
— Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κι ἑκαμώθη, πώς θέλει νὰ σκύψῃ
στὸ παιδί καὶ νὰ ιδῇ τὸ σφυγμό του.
"Ενα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψῃ,
ποὺ κατέβη στ' ὧχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν στέγη ἐβογγοῦσε
ὅ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.

"Αχ, μεγάλο κακό μᾶς μηνοῦσε
ὅ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

'Η μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
ὅταν ἔχῃ βαριὰ ἵστασθαι
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

12. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

'Ο μικρὸς κριτής, Σπύρος λεγόμενος, ἦταν καὶ δὲν ἦταν δέκα χρόνων, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, ἀκολουθῶντας τὸ ἀναγκαῖον ἔθιμον τῆς πατρίδος του, ξεκίνησε γιὰ τὴν ξενιτειά, τὴν Κίρκην αὐτὴν τοῦ Ἡπειρωτικοῦ κόσμου. 'Ο πατέρας του, ὁ κύρ - Χρῖστος, κριτής λεγόμενος ἀπ' ὅλη τὴν ἑπαρχία, γιατὶ ἦταν πραγματικὸς ὁ δικαστής της, τὸν συνῶδεψε ὡς τὰ Γιάννενα. Τὴν ὥρα τοῦ ξεχωρισμοῦ, ποὺ ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρτης εἶχε ἔτοιμα τὰ μουλάρια του καὶ τ' ἄλογά του καὶ φώναξε, σὰν ἄλλος δήμιος : « Τὸ καραβάνι εἰν' ἔτοιμο ! », ὅλοι οἱ συγγενῆδες, ποὺ παρακολουθοῦσαν τοὺς ξενιτεμένους τους, τοὺς ξεμονάχιασαν καὶ τοὺς ἔλεγαν τὰ ὑστερα λόγια τοῦ ξεχωρισμοῦ.

"Ηταν καμμιὰ εἰκοσαριὰ οἱ ξενιτεμένοι. "Άλλος εἶχε μάννα, ἄλλος πατέρα, ἄλλος θειὸ ἢ θειὰ κι ἄλλος μεγαλύτερο ἀδελφὸ ἢ ἀδελφή.

Τί πικρὴ ὥρα, ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ ! "Όλο τὸ αἷμα μαζώνεται στὴν καρδιά, τὸ πρόσωπο σκυθρωπάζει καὶ τὰ μάτια βουρκώνουν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

'Ο καρβανάρτης ὁ Ρόβας ἔσχιζε ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὴν πλαστύχωρη αὐλὴ τοῦ χανιοῦ κι ἔλεγε : « Τελείωσε γρήγορα, πέρασε ἢ ὥρα ».

Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Οἱ καρδιὲς χτυποῦσαν δυνατώτερα. Τὰ μάτια δάκρυζαν καὶ κάπου ἀκουόντανε καὶ ξεφωνητὰ μάννας ἢ ἀδελφῆς. Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες

τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Καὶ φτερὰ ἄν εἶχαν, δὲν θὰ περνοῦσαν καὶ δὲν θάφευγαν γρηγορώτερα !

Τέλος ὁ καρβανάρης καβαλλίκεψε ἔνα χρυσοκάπουλο μουλάρι καὶ χτυπῶντάς το μὲ τοὺς φτερνιστῆρές του, πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν ὁρθάνοιχτη θύρα τοῦ χανιοῦ σὰν ἀστραπή. "Ολοὶ οἱ ξενιτεμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μὲ τοὺς δικούς τους καὶ καβαλλίκεψαν κι αὐτοὶ μὲ μάτια θολωμένα ἀπὸ δάκρυα τοῦ πόνου τῆς πατρίδος, τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῶν δικῶν τους, κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους.

Τὴν ὥρα, ποὺ ὁ Σπῦρος δρασκελοῦσε τὴν θύρα τοῦ χανιοῦ, τοῦ φώναξε ὁ πατέρας του μὲ παραπονετική φωνή :

— Σπῦρό μου, στάσου, νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα . . .

'Ο Σπῦρος σταμάτησε τὸ μουλάρι, κι ὁ κύρ - Χρῖστος μαραμένος ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ ξεχωρισμοῦ τοῦ πρώτου παιδιοῦ του, καὶ τοῦ πιὸ ἀγαπημένου ἀπ' ὅλα, τοῦ λέγει :

— Παιδί μου, ἂμα σκαπετήστης τὸ Μέτσοβο, εἰσαι ἡ δὲν εἰσαι παιδί μου εἴναι τὸ ἴδιο. Δὲν σὲ ζέρει κανένας. 'Αλλὰ σὺ νὰ μὴ λησμονήσῃς πιοτέ, ὅτι εἰσαι παιδί μου. Μακριά ἀπὸ ψέμα, κλεψιὰ καὶ φονικό ! Καὶ στὸ βάθος τῆς θάλασσας ἄν βρεθῆς, νὰ μὴ χάσῃς τὴν ἐλπίδα σου ἀπὸ τὸ Θεό ! Καὶ βασιλιᾶς ἄν γίνης, νὰ μὴ λησμονήσῃς τὴν πατρίδα σου. Τάκουσες, παιδί μου ;

— Τάκουσα, πατέρα μου !

— "Ωρα καλή σου τώρα ! 'Ο Θεός κι ἡ εὐχή μου μαζί σου.

Τὸ παιδί χτύπησε τὸ μουλάρι, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ ξεμακρισμένο καραβάνι, κι ὁ πατέρας του σωριάστηκε στὸ πεζούλι τοῦ χανιοῦ κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ μάτια του σὰν βρύσες.

Τὴν ἀλλη μέρα ὁ κύρ - Χρῖστος βρισκότανε στὸ χωριὸ καὶ δίκαζε τοὺς πατριῶτές του, ποὺ ἔτρεχαν σ' αὐτὸν νὰ βροῦν, τὸ δίκιο τους, κι ὁ Σπῦρος εἶχε σκαπετήσει τὸ Μέτσοβο, κι ὅσους ἀπαντοῦσε στὸ δρόμο κανέναν δὲ γνώριζε κι οὕτε τὸν γνώριζαν !

Τὸ καραβάνι τραβοῦσε γιὰ τὴν Πόλι, ὅλο τῆς στεριᾶς. Εἴκοσι ἡμέρες χρειάζονταν τότε, γιὰ νὰ πάγι κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πόλι, ἀν δὲ τύχαινε στὸ δρόμο κανένα ἐμπόδιο. Εἶχαν περάσει δέκα μέρες δρόμο. Πέρασαν τὴν Θεσσαλονίκη, χωρὶς νὰ τοὺς τρέξῃ κανένα κακό. Ήταν ὅλοι ἀγαπημένοι, ὅλοι μιὰ χαρά, καὶ περνοῦσαν τὸ δρόμο τους τραγουδῶντας καὶ κουβεντιάζοντας σὰν ἀδέλφια.

‘Εκείνη τὴν ἡμέρα μπῆκε ὁ πειρασμὸς στὴ μέση. Τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὸ καραβάνι εἶχε πέσει ἡ σακκούλα του, μὲ ὅ,τι χρήματα εἶχε, καὶ τὴν εἶχε βρεῖ ἔνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς εἴκοσι συνταξιδιῶτες καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε, κρατῶντας τὰ μισά γιὰ βρετικά. ’Εκεῖνος, ποὺ εἶχε χάσει τὴν σακκούλα, γύρευε ἀκέραιο τὸ χρηματικὸ ποσό, ποὺ εἶχε μέσα, κι ἐκεῖνος, ποὺ τὴν εἶχε βρεῖ, δὲν τὸ δίνε, λέγοντας ὅτι εἶχε δικαίωμα νὰ βαστάξῃ τὰ μισά γιὰ βρετικά, κι ἀπὸ λόγο σὲ λόγο πιάστηκαν κι ἄρχισαν νὰ χτυπιῶνται στὰ γερά, φωνάζοντας τὸ « βιός μου » ὁ ἔνας, τὸ « δίκιο μου » ὁ ἄλλος. Μπῆκαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς χωρίσουν, ἀλλὰ κι αὐτοὶ χωρίστηκαν σὲ δύο· ἄλλοι μὲ τὸν ἔναν κι ἄλλοι μὲ τὸν ἄλλον. ’Εκεῖνος, ὅπού εἶχε βρεῖ τὴ σακκούλα, ἐπέμενε νὰ βαστάξῃ τὰ μισά, λέγοντας :

— Δικαιοῦμαι νὰ βαστάξω τὰ μισά, διότι, ἂν δὲ τὸ φανέρωνα, ὅτι ηῦρα τὴ σακκούλα, μποροῦσα νὰ τὰ φάω ὅλα τὰ χρήματα, ποὺ εἶχε μέσα.

’Εκεῖνος πάλι, ποὺ τὴν εἶχε χάσει, ἐπέμενε νὰ τὰ ζητάῃ ὅλα λέγοντας :

— Δέν δικαιοῦσαι νὰ μοῦ βαστάξῃς τὰ μισά, διότι δὲν εἴμαστε ἀπ’ ἄλλο καραβάνι σὺ κι ἀπ’ ἄλλο ἔγώ, ἄλλ’ εἴμαστε ἀπ’ τὸ ἴδιο καραβάνι· κι εἴμαστε συντρόφοι, κι ώς συντρόφοι εἴμαστε ἀδέλφια καὶ ὑποχρεούμαστε ὁ ἔνας νὰ βοηθάῃ τὸν ἄλλο, κι ὅχι νὰ κερδίζουμε ὁ ἔνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Φιλονικῶντας - φιλονικῶντας ἔφτασαν σ' ἔνα χάνι, ἥσυχασαν λίγο, ὅσο νὰ φᾶν, κι ἄρχισαν πάλι τὴν φιλονικία.

”Εδωκε πῆρε ὁ Ρόβας, ὁ καρβανάρης νὰ τοὺς είρηνέψῃ, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε, καὶ τὰ δύο μέρη εἶχαν κάποιο δίκιο, τὸ καθένα γιὰ τὸν ἔαυτό του. Ἡ φιλονικία κατέληξε στὰ χέρια καὶ μέσα στὸ μαλλιοτράβηγμα κάποιος εἶπε μὲ πόνο καρδιακό :

— ”Ε, καὶ νὰ ξεφύτρωνες, Θεέ μου, τὸν κριτήν μας, τὸν κύρ - Χρίστο ἐδῶ πέρα ἀπὸ καμμιά μεριά, πώς θὰ φευγεῖς ὁ τρισκατάρατος ἀπὸ τὴ μέση μας, καὶ πῶς θὰ γένονταν ὅλα μέλι - γάλλα.

— Μοῦρθε μιὰ ἵδεα, εἶπεν ἔνας ἄλλος.

— Τί ; τὸν ρώτησαν.

— Τί ; . . . ἔχουμε τὸ παιδί του ἐδῶ τώρα . . .

— Καὶ σὰν τὸ ἔχουμε ;

— Νὰ τὸ βάλωμε στὴ θέσι τοῦ πατέρα του . . . κριτή !

— Μπρέ ἀλήθεια ! Νὰ τὸ βάλωμε κριτή. "Αν καὶ μικρὸ ἀκόμα, θὰ ξέρῃ νὰ εἰπῇ κάτι, ώς παιδὶ τοῦ κριτῆ μας. Σπῦρο ! φώναξε, Σπῦρο ! Τί γίνεται δὲ Σπῦρος τοῦ κύρ - Χρίστου ;

'Ο Σπῦρος δὲν ἀκουόντανε τὸν εἶχε καταβάλει ὁ κόπος τοῦ δρόμου κι ἄμα ἔφαγε ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἀποκοιμήθηκε, ἔχοντας προσκέφαλο τὸ δισάκκι του, στρῶμα τὴ βελεντζούλα του καὶ σκέπασμα τὴ κάπα του.

'Η πρότασι ν' ἀναθέσουν τὴν κρίσι στὸ παιδὶ εἶχε γίνει δεκτὴ ἀπ' ὅλη τὴ συνοδεία, ὁ Ρόβας ὅμως ἀκούοντας καὶ παίρνοντας τὸ πρᾶγμα γιὰ ἀστεῖο, τοὺς εἶπε :

— Τί λόγια εἴν' αὐτά, ποὺ λέτε ; 'Αφῆστε τὸ παιδὶ νὰ κοιμηθῇ. Τί ξέρει αὐτό ;

— "Οχι ! ὄχι ! ἐφώναξαν πολλοί, πρέπει νὰ ξυπνήσωμε τὸ παιδί.

Τοῦ φώναξαν. Τὸ παιδὶ ἄνοιξε τὰ μάτια του, κοίταξε γῦρο - γῦρο καὶ τὸ πῆρε παράπονο.

— Γιατὶ παραπονιέσαι ; τοῦ εἶπε ὁ Ρόβας.

— "Εβλεπα στὸν ὑπνο μου, ὅτι ἥμουν στὸ σπίτι μου μὲ τὸν πατέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδέλφια μου . . . Μάννα δὲν εἶχα . . .

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἔρχισε νὰ κλαίῃ.

— Μπρέ κριτή, ποὺ σοῦ διάλεξαν ! εἶπε μόνος του ὁ καρβανάρης.

— Ξέρεις γιατὶ σὲ ξυπνοῦμε, Σπῦρο ; τοῦ εἶπεν ἔνας ἀπὸ κείνους. ποὺ τὸν ξύπνησαν.

— Ποῦ νὰ ξέρω, εἶπεν δὲ Σπῦρος, τρίβοντας τὰ μάτια του.

— Σὲ ξυπνήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνης κρίσι τῆς φιλονικίας.

Τὸ παιδὶ τὸν κοίταξε μὲ στόμα ἀνοιχτό.

— Μπρέ, τί σᾶς ἔφταιγε τὸ κατημένο καὶ τοῦ χαλάσσατε τ' ὄνειρο, εἶπεν δὲ καρβανάρης.

— "Αντε, παιδὶ μου, κρίνε τους, εἶπε δὲ γεροντότερος ταξιδιώτης τοῦ καρβανιοῦ, γνωρίζεις τὴν αἵτια. 'Απ' αὐτοῦ θὰ καταλάβωμε, ἀν θὰ γίνης σᾶν τὸν πατέρα σου . . .

Τὸ παιδὶ καλοκάθισε σταυροπόδι κι εἶπε στοὺς μαλωμένους μὲ ὑφος ἀληθινοῦ κριτῆ :

— 'Ελατε ἔδω !

Πῆγαν καὶ οἱ δυὸ μπροστά του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

— Ξέρετε ποὺ εἴμαστε ; τοὺς ρώτησε σοβαρά.

‘Ο καρβανάρης ἄνοιξε τὰ μάτια του, προοσέχοντας ν' ἀκούση καλύτερα. Οἱ μαλωμένοι δὲ μιλοῦσαν.

— Νὰ σᾶς εἰπῶ πιοῦ εἴμαστε. Εἴμαστε, κακορρίζικοι, δέκα μέρες μακριά ἀπὸ τὸν τόπο μας· εἴμαστε ξένοι, πεντάξενοι! Δὲ μᾶς γνωρίζει κανένας ἐδῶ γῆρα! ‘Η ξενιτεία μᾶς ἀδερφώνει δόλους.

‘Ο καρβανάρης ἀρχισε ν' ἀπορῇ μὲ τὴ νοημοσύνη τοῦ μικροῦ κριτῆ.

— Μπρέ, τὸ παλιόπαιδο! Αὔτὸ εἶναι σοφό!

— Θέλετέ νὰ σᾶς κάνω κρίσι; Τοὺς ρώτησε σοβαρά - σοβαρά.

— Θέλομε, τοῦ ἀπολογήθηκαν, κι ὅσα μᾶς πῆς θ' ἀκολουθήσωμε. Ἔτσι κάναμε καὶ μὲ τὸν πατέρα σου . . .

— Γιὰ νὰ σᾶς κάνω τὴ κρίσι, πρέπει πρῶτα ν' ἀγκαλιαστῆτε καὶ νὰ φιλήθητε, κι ὕστερα νὰ σᾶς κρίνω.

Οἱ δυὸ μαλωμένοι κοίταξαν ὁ ἔνας τὸν ἄλλο περίλυπτοι, σὰ νὰ ντρέπονταν νὰ κάνουν ἔκεινο, ποὺ τοὺς ἔλεγε. Οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸ δισταγμό τους, τοὺς φώναξαν:

— Κάνετε, ὅπως σᾶς λέγει ὁ κριτής! Τί καμαρώνετε!

Οἱ μαλωμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν κλαίοντας.

— Πηγαίνετε τώρα! εἶπε τὸ παιδί, τελείωσε ἡ κρίσι σας!

— Καὶ πῶς τελείωσεν, εἶπαν οἱ πολλοί, ὁ ἔνας κρατάει κι ὁ ἄλλος ἔχει νὰ λάβῃ.

— Τελείωσε! εἶπε τὸ παιδί· ἡ διαφορά τους ἦταν τὸ μῖσος. Ἀφοῦ μπῆκε ἡ ἀγάπη ἀνάμεσά τους, τὸ μῖσος ἔφυγε καὶ τὸ δίκαιο ἔρχεται μόνο του.

Καὶ πραγματικά, ἔκεινος, ποὺ βαστοῦσε τὰ μισά χρήματα, τάγγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τὰδωσε στὸν ἄλλο, ποὺ τὰ ζητοῦσε, λέγοντας:

— Πάρ' τα, ἀδελφέ!

Καὶ κείνος, ποὺ τὰ ζητοῦσε, τοῦ ἀπολογήθηκε:

— “Οχι, ἀδελφέ, ὅλα! Βάστα τὰ βρετίκια σου. Κράτα ὅσα θέλεις, κράτα τα κι ὅλα . . .”

— “Οχι, ὅχι, εἶναι δικό σου βιό, εἶπεν ἔκεινος, ποὺ τὰ εἶχε βρεῖ· μακριά ἀπὸ μένα τὸ ἄδικο!

— Πάρ' τα! τοῦ ἐφώνικσαν οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ σοῦ τὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ πῆρε τότε ἔκεινος καὶ τὰ ἔβαλε στὴ σακκούλα, κι ἀφοῦ τὴν

έβαλε στὸν κόρφο του, ξαναγκαλιάστηκε καὶ ξαναφιλήθηκε μὲ τὸν ἀντίθετό του.

— Μπράβο, Σπύρο ! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι, εἶσαι ἀληθινὸς παιδὶ τοῦ κύρου - Χρίστου !

Καὶ πῆγαν ὅλοι καὶ τὸ φίλησαν τὸ παιδὶ καὶ τοῦ εὔχήθηκαν νὰ προκόψῃ.

'Ο καρβανάρης, ποὺ κορδίδευε πρῶτα τὸ μικρὸ κριτή, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, λέγοντας :

— Παιδί μου, νὰ μὲ σχωρέστης. 'Εγὼ εἶμαι μεγάλος στὰ χρόνια καὶ σὺ μεγάλος στὸ νοῦ. Μιὰ μέρα θὰ γίνης ἀφέντης.

Καὶ πραγματικὰ ἔζησε καὶ πρόκοψε.

« Διηγήματα τῆς ξενιτειᾶς »

Χρῖστος Χριστοβασίλης

13. Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

'Ανήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ "Αἴ - Γιαννιοῦ, ἥ Μήτραινα, ὅπως ὅλες τὶς παραμονὲς τοῦ "Αἴ - Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ πταχεὶὰ καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τὶς δέκα - δώδεκα κοτοῦλες ποὺ εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάδησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυνθό της, ἔστρωσε στὴ γωνιὰ τὰ νυφιάτικά της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὅλες τὶς παραμονές, νἄρθη ὁ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ' "Αἴ - Γιαννιοῦ.

Αὐτὴ ἡ ιστορία ἔξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ήταν ὀκόμα νέα ἥ Μήτραινα, ὅταν, χήρα, ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, ὁ Γιάννης, γιὰ τὴν ἔρμη ξενιτειά. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἀσπρη τρίχα στὰ κατάμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὕστερη φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχούλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μάκρος τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτραινα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυνθό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιὰ τοὺς τέσσερους τοίχους, τὸ εἰκόνισμα, τὴ γωνιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμμιά δεκαριά κοτοῦλες, μ' ἔναν ὅμορφο πετεινό, ποὺ τῆς χρησίμευε κάθε πρωί, σὰν ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾶ, γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά

της καὶ ν' ἀρχινᾶ τὸ ἐργόχειρό της : Ρόκα ἥ πλέξιμο ἥ μπάλωμα ἥ γιὰ νὰ πηγαίνῃ στὸ λόγγο νὰ κουβαλᾶξεύλα.

Τὰ νιόπαιδα τοῦ χωριοῦ πήγαιναν· κι ἔρχονταν στὴν ξενιτειά, ποιὸ σὲ τρία, ποιὸ σὲ τέσσερα καὶ ποιὸ σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρύ, βαρύ· ἀλλὰ δὲ Γιάννης τῆς Μήτραινας οὔτε φαινόταν, οὔτε ἀκουγόταν πουθενά ! "Ολος δὲ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο καὶ δὲ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ξέγραψε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴν πληρώνῃ κακομοίρα ἥ Μήτραινα τοὺς φόρους του. Καὶ ὅμως ἥ Μήτραινα ἔσκισε τὰ ροῦχά της, ἄμα ἔμαθε ὅτι τῆς ξέγραψε δὲ προεστὸς τὸ παιδί της καὶ πῆγε στὸ σπίτι του νὰ παραπονεθῇ :

— Ακοῦς ἔκει, ἔλεγε, βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σβήσῃ τὸ παιδί μου ! Τί τὸν μέλει αὐτόν, σὰν πληρώνω ἔγώ ;

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα καὶ τῆς φαινόταν, ὅτι τὸ παιδί της εἶναι γερὸ καὶ καλά, ὅτι κέρδιζε χρήματα μὲ τὸ σωρό, κι ὅτι βρίσκεται στὸ δρόμο νᾶρχεται. Ζοῦσε ἥ καπημένη μὲ τὸ ἐργαστικό, πότε στὸ ἀμπέλια καὶ πότε στὰ χωράφια χωριανῶν της, κι ἐνῷ ὅλος δὲ κόσμος τὴν συμπονοῦσε, αὐτὴ δὲ τοθανε κάτω, ὀλλὰ ἀπολογιόταν μὲ θυμό :

— Μὴ σᾶς πέρασε ἥ ἵδεα, ὅτι χάθηκε τὸ παιδί μου καὶ δὲ θὰ μοῦ ἔρθῃ ; αὐτὸς ζῆ καὶ βασιλεύει, δόξα σοι δὲ Θεός ! "Ετσι μοῦ τὸ λέει ἥ ἐλπίδα, ποὺ ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου !

Κάθε δειλινό, χειμῶνα - καλοκαίρι, ὅταν ἔτρεμε δὲ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ἄφηνε τὴν ἐργασία της καὶ γνέθουντας πήγαινε ψηλὰ στὴ ραχούλα, στὸ ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ, κι ἔκει καθόταν κι ἀγνάντευ τὸ δρόμο, ὃς μιὰ ὥρα μακριά — ὅσο ἔκοβε τὸ μάτι της — καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαβάτες, ποὺ ἔρχονταν, καὶ μονολογοῦσε :

— Νά ! αὐτὸς εἶναι ! Αὐτὸς δὲ καβαλλάρης ! Κοίτα, πῶς τρέχει τὸ μουλάρι του ! Καλῶς ὡρίσεις, παιδί μου !

Καὶ ξεφωνίζε, κι ἀνοιγε τὴν ἀγκαλιά της μὲ ἄφατη χαρά, καὶ ροβιοῦσε δυὸ - τρία βήματα, ἀλλὰ δὲ καβαλλάρης ἔκεινος δὲν ἦταν δὲ Γιάννης τῆς Μήτραινας, οὔτε κἀντας χωριανός της, γιατί, ἄμα πλησίαζε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ἄλλον τὸ δρόμο, τραβῶντας γιὰ ξένο χωριό. Κι ἥ Μήτραινα, χαρωπή-χαρωπή, ἔπαιρνε κόντα μὲ τὸ βλέμμα της ἄλλον καβαλλάρη διαβάτη γιὰ τὸ Γιάννη της, ὅσο ποὺ κι αὐτὸς ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο. Καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὴν ραχούλα, παρὰ ὅταν

άρχιζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε, γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστὴ καὶ χαρωπή, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα, κουνῶντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας :

— Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ υνχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούρασι τοῦ δρόμου νὰ φθάσῃ ἀπόψε ! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ξημερώνει ! Αὔριο ἔρχεται.

Αὐτὴ ἡ δουλειά ἔξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθιά στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτραινας. Καὶ τίποτε δὲ μποροῦσε νὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ κεῖ μέσα. "Οταν δούλευε μὲ τὴν ἔργαστιά, αὐτὴ ἔσερνε πάντα τὸ τραγούδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο τραγούδια γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γυιό της, ποὺ πάντα ἔρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν !

"Ολος ὁ κόσμος, ἀντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν κατημένη τὴ Μήτραινα κι ἔλεγαν μέσα τους :

— Ο Θεός νὰ τῆς αὔξαίνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς δρφανῆς !

"Ετσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτραινα ἔξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζῃ, κι ὅλο νὰ ἐλπίζῃ. Κάθε βράδυ περίμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἔρημη καὶ μοναχὴ στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονῇ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχι, κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέπτη της, ποὺ εἶχε κρεμασμένο δεξιὰ στὴν πόρτα της, καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε δεῖ τὸ πρόσωπό της ! Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρώσει, ἡ ράχι της εἶχε κύρτωσει κι αὐτὴ δὲν τὸ γνώριζε !

"Αν κάθε δειλινὸ ἔβγαινε στ' ἀγνάντια ἡ Μήτραινα, γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ παιδί της νάρχεται, ὅμως οὔτε φαὶ ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἀλυχτῷ τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παραμονὴ τοῦ "Αϊ - Γιαννιοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἕκείνη τὴν ἡμέρα, ὅτι θὰ ἔρχόταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ξημερώνοντας ἡ γιορτή του. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παραμονή, χωρὶς νὰ βγῆ καθόλου στ' ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερή της κότα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράσῃ, σκούπιζε τὸ σπίτι καλὰ - καλά, ἔστρωνε καθαρὰ κι ἔδενε τὴ σκύλα, γιὰ

νάναι ὅλα ἔτοιμα τὸ πρωὶ καὶ νὰ μήν ἔχῃ ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ πάτη μόνο στὴν ἐκκλησιὰ κι οὐδὲ ἄλλο, κι οὐδὲ ἄλλο.

Τόσοι "Αἱ - Γιάννηδες πέρασαν καρτέρει καὶ καρτέρει, ποὺ μποῦσαν νὰ κάμουν ὀκέριο μῆνα, κι ὁ Γιάννης τῆς Μήτραινας δὲ φαινόταν ! Τί νὰ εἶχε γίνει ὁ Γιάννης ! Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλειωσαν τὰ κόκκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μνῆμα, χωρὶς κερί, χωρὶς λιβάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λουλούδια, χωρὶς δάκρυα !

"Ἄλλὰ ποῦ περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Μήτραινας !

"Οταν ἔβρασε καλά ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ Μήτραινα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλὰ κι ὑστερα ἔκαμε τὸ σταυρό της ἐμπρός στὸ εἰκόνισμα, παρακαλῶντας τὴν Παναγία καὶ τὸν "Αἱ - Γιάννη νὰ τῆς φέρουν τὸ παιδί της γερὸ καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καὶ σκέπασε τὴν φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καὶ πλάγιασε νὰ κοιμηθῇ, γιατὶ ήταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρωί, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοί, ἀμά ἄκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νίφτηκε, ἀναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόνισμα, ἔκανε τὸ σταυρό της κι ἀναψε τὴν φωτιά. Ἐφτιασε τρία τέσσερα κεριά, γέμισε τὸ ροΐ της λάδι, πήρε τὸ πρόσφορό της καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ξεκινῶντας ἔκλεισε πίσω της τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μπῇ μέσα μονάχο του τὸ ξενιτέμενο της παιδί. Ἡταν τόσο βέβαιη, ὅτι θὰ ἐρχόταν χωρὶς ἄλλο ὁ Γιάννης της ἐκεῖνο τὸ πρωί !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος καὶ, ὅπως συνήθιζε πάντα, πήγε στὴν πύλη τοῦ ἱεροῦ πρώτη-πρώτη, γιὰ νὰ πάρῃ ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὅλο τὸ ἄλλο χωριό καὶ νὰ πάγι γρήγορα στὸ σπίτι της, νὰ δεχτῇ τὸ παιδί της, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτειά.

*Ἐτοι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπᾶς, ποὺ ἤξερε αὐτὴ τὴν ὀδυναμία της, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὅλους· κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κρατῶντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροΐ καὶ τράβηξε ἵσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυβο της.

Δὲν εἶχε φέξει καλά, ὅταν γύριζε, κι ἡ συνεφιά ἡ βαρειά, ποὺ κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν ούρανὸ μαῦρο καὶ φοβερό. Ὁ ἀνεμος φυσοῦσε δυνατά κι ἡ Μήτραινα ἔτρεχε γρήγορα πατῶντας

δπως τύχαινε μέσα στις λάσπες, γιατί νὰ φτάσῃ τὸ γρηγορότερο στὸ σπιτοκάλυβο της καὶ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταζε διάλυγυρα, γιατί νὰ ἴδῃ, ὅν είναι κανένα μουλάρι, καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ ροῖ της, βγῆκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἵσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἄμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποὺ εἶχε χωριστῇ μὲ τὸ Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή :

— Γιάννη η η ! Γιάννη, ούουου !

— Ορίστεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατὶ σ' ἔφαγε τὸ κρύο. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτραινα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ ἀκουγόταν ξαστερώτερα, ἀλλὰ ἡ Μήτραινα δὲν τὸ κουνοῦσε ἀπὸ ἐκείνη τὴν μεριά.

Τὸν περίμενε ἐκεὶ τὸ Γιάννη της, ὡς ποὺ ἥρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μαννούλα μου ! Ποιὸς σοῦ πήρε τὰ συχαρίκια καὶ βγῆκες τέτοια ώρα ἐδῶ, νὰ μὲ καρτερῆς :

— Ή ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου ! Ή ἀνίκητη ἐλπίδα μου, ποὺ φώλιασε μέσα ἐδῶ, στὴν καρδιά μου βαθιά !

'Ο Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτραινα ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά καὶ μάννα καὶ παιδί ἔγιναν ἐναὶ ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλιασμα. 'Εκεὶ, στὴν ἕδια τὴν μεριά, ποὺ ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μάννα καὶ παιδί τὸ πικρὸ ἀγκάλιασμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεὶ, στὴν ἕδια τὴ μεριά πάλι μάννα καὶ παιδί ξαναφιλιόνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλιασμα τοῦ ἔρχομοῦ.

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο.

Μιὰ βαρειά τουφεκιὰ ἔπεισε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτραινας, ποὺ βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

Ή χαρά τῆς Μήτραινας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται !

Πρώτη φορά, ἀφότου ξενιτεύτηκε δ Γιάννης, θρονιαζόταν ἡ χαρά στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτραινας.

« Διηγήματα τῆς ξενιτειᾶς »

Χρήστος Χριστοβασίλης

14. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

. . Εἰν' ἔνα μικρό, φτωχὸ σπιτάκι,
λάμπει ὁ ἥλιος πάνου του χρυσός·
κάθε χαρωπὸ παραθυράκι
στ' ἄσπρο μου γενέθλιο σπιτάκι,
τῶχει ζώσει πράσινος κισσός.

Δυὸ μορφὲς κεῖ μέσ' ἀγαπημένες,
ἔνας γέρος τώρα καὶ μιὰ γριὰ —
κάθονται σκυφτὲς καὶ λυπημένες,
δυὸ μορφὲς γλυκειές, ἀγαπημένες,
γιὰ τὸ γυιό τους πούφυγε μακριά.

Πότε θά ’ρθης, μέρα εὐλογημένη,
νὰ ριχτῶ τρελλὸς στὴν ἀγκαλιὰ
τῶν γλυκῶν γονιῶν μου, ποὺ κλαμένοι.
μὲ χαρὰ στὰ μάτια τους χυμένη,
δὲν θὰ μὲ χορταίνουν στὰ φίλια.

«Παιδικὴ ἀνθολογία»

Νικόλαος Χατζηδάκης

15. Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σὰν πῆγε στὴν Ἀμερική,
ἐγύριζεν ὁ νοῦς του πίσω
καθημερινή καὶ Κυριακή.

Σὰν ἄρχιζε νὰ γράψῃ γράμμα,
«καλή μου μάννα κι ἀδερφή», —
ἐκεῖ τὸν ἔπιανε τὸ κλάμα.

Ἐπέρασε καιρὸς πολύς,
στὰ ξένα ἀσπρίσαν τὰ μαλλιά του,
γυρίζει πίσω παραλῆς.

Τὰ πλούτη του εἶναι περισσά.
Ἐφερε γοῦνες καὶ ρολόγια,
ἔχει τὰ δόντια του χρυσᾶ.

Πηγαίνει στὸ σπιτάκι ἵσια.
 'Η μάννα του ; . . . ἡ ἀδερφή ;
 Εἶναι κι οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

"Ἄσ ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιὰ
 — κι' ἂς ἥτανε καὶ στ' ὄνειρό του ! —
 Θᾶδινε δλάκερο τὸ βιό του !

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

16. Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Ήταν Γενάρης μῆνας, καρδιὰ τοῦ χειμῶνα. Μέσα στὸ σπίτι
 ζέστα καὶ λαμπρή, χοντροκάρβουνη καὶ κουτσουροθρεμμένη φωτιά
 κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ὅγριο ἀνεμόβροχο, ποὺ ξερρίζωνε δέντρα.
 Χαρὰ σὲ κεῖνον, ποὺ ἥταν μέσα, κι ἀς ἥταν καὶ γύφτος, κι ἀλλοί-
 μονο σὲ κεῖνον, ποὺ ἥταν ἔξω, κι ἀς ἥταν καὶ βασιλιᾶς !

Τὸ σπίτι, ποὺ φέρομε στὴ διήγησί μας, ἥταν τὸ πρωτόσπιτο
 τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῷ τ' ὅλα
 τὰ σπίτια δεχόταν τοὺς γνώριμους μόνον. "Ἐνας γέρος, ὁ γέρο-
 Δῆμος, ἥταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης, κι ἡ Γιώργαινα
 ἡ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγγόνια του, δύο ἀρσενικά καὶ τρία
 θηλυκά, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτειὰ τοῦ σπιτιοῦ. "Ο γυιὸς τοῦ γέρου,
 ἀντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῆ ἄδικα
 στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἔνα τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο,
 ἀπὸ τὸ Προγονάτι τῆς Λιαπουργιᾶς. "Υστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φονιᾶς
 βγῆκε στὰ βουνά.

Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. "Ο ὑπηρέτης ἔκλεισε μὲ πάταγο
 τὴν αὐλόθυρα, ἀπόλυσε τὰ δυὸ σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες, ἀνέβηκε
 τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας ξεκομπώθηκε κι εἶπε στὸ γέρο - Δῆμο:

— Κάθισα ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα στὸ Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανέ-
 νας ξένος.

— Καλά, παιδί μου, εἶπεν ὁ γέρο - Δῆμος ἃς στρωθῆ τὸ τραπέ-
 ζι, νὰ δειπνήσουμε, κι ἀν ἔρθη κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μας εἶναι
 γνωστὴ κι ἀνοίγει εύκολα.

Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπῆκε ἡ ψυχοπαίδα, κρατῶντας
 ἔνα μακρὺ τραπέζι, καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλο-

τράπεζο πρὸς τὸ μέρος, ποὺ καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὅλη ἡ οἰκογένεια, παιδιά, μάννα καὶ πάππος, δειπνοῦσε.

Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη τὴν μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἄρχισαν ν' ἀλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιά, ἀκολουθῶντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἀλυχτῶντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθυρα, ὅπου εἶχε σταθῆ ἄνθρωπος, κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνει θηρία καὶ τὰ δυὸ κι ἀν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομμάτιαζαν.

—”Εβγα στὴν κρεβάτα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ύπηρέτη, καὶ ἵδε, γιατί ἀλυχτοῦν τὰ σκυλιά... Μοῦ φαίνεται, ὅτι κάποιος ξένος εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα καὶ δὲν τολμάει νὰ χτυπήσῃ...“

‘Ο ύπηρέτης βγῆκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιός εἶναι ;

Τὰ σκυλιά στὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μποροῦσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἔκτελοῦν τὸ καθῆκόν τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ φωμὶ μὲ τὸ δίκιο.

—”Ανθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ τὸ κρύο, διαβάτης, ἄγνωστος...“

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ό ύπηρέτης.

— Μακριά, ἀπὸ πολὺ μακριά...“

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμιός ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλὰ - δειλὰ ό ξένος.

— Νὰ πάρ’ ἡ κατάρα, μουρμούρισε ό ύπηρέτης· τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχῃ καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπτα στὸ γέρο νοικοκύρη :

—”Ενας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ό γέρο - Δῆμος, ἄνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπῇ στὸ σπίτι μας ὡς Τοῦρκος ἢ χριστιανός, δὲλλ’ ὡς ἄνθρωπος. Κατέβα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ σκυλιά κι ἄνοιξέ του τὴ θύρα, νάρθη ἐπάνω !

‘Ο ύπηρέτης, θέλοντας καὶ μή, βγῆκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ό ξένος ἔμπαινε μέσα.

— Καλήώρα σας, εἶπε, μπαίνοντας μέσα, ἐνῷ τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς ἔπνιγαν τὴ φωνὴ του μὲ τ’ ἀλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὕρισες, τοῦ ἀπολογήθηκε ό γέρο - Δῆμος καὶ τοῦ

ἀπλωσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· κάθισε νὰ φᾶμε!

Τὰ σκυλιά κόβονταν στὴν αὐλή, ἀλυχτῶντας πρὸς τὴν θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὅχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μπῆ μέσα ὁ ξένος.

'Ο ξένος κρέμασε τὴν κατάβρεκτή κάπα του, ἔβγαλε τὰ μουσκεμένα τσαρούχια του, ξεζώστηκε τ' ἀρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴν φουστανέλλα του καὶ κάθισε στὸ πλάγιο τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγη, λέγοντας :

— Καλῶς σᾶς ηὗρα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε, κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο, νὰ τὸν καλοδεχθῆτε...

— Καλῶς, ὥρισες, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ τὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλά.

'Ο τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ, σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπᾶ, ποὺ νὰ σᾶς μάση λύσσα! ξεφώνισε ὁ γέρος.

Κι ὕστερα γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε :

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιά ἀπόψε καὶ κόβονται ἔτσι; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μπῆκε λύκος στὸ σπίτι.

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωσι μποροῦσε νὰ παρθῇ ἀπὸ τὸν ξένον γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε :

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγᾶ μου, δὲν ἔννοω τὴν ἀφεντιά σου... ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

"Υστερα βγῆκε στὴν κρεβάτα κι ἀπὸ τὸν ἔξωστη μάλωσε τὰ σκυλιά, γιὰ νὰ σωπάσουν.

‘Αλλὰ ποὺ ν’ ἀκούσουν τὰ σκυλιά!

Τότε ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλή μ’ ἔνα ραβδί καὶ τὰ κτύπησε καὶ τὰ ἔδιωξε ἀπὸ τὴν θύρα, κι ἔτσι ἔπαψαν ν’ ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωρετικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεὶ ποὺ πῆγαν, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς, ὅλο γκρίνιαζαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἡ νὰ ἔτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ, τι ἦταν στὸ τραπέζι, γιὰ νὰ φάτη ἡ οἰκογένεια, ἔφταξε καὶ παράφταξε. "Υστερα ἀπὸ τὸ φαγητὸν ἡ ψυχοπαίδια σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτησε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιά της στὸ δωμάτιό της, κι ἔμειναν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μονάχοι.

‘Ο ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— "Ηθελα νὰ μείνωμε μόνοι... "Έχω νὰ σοῦ ξεμυστηρευτῶ..

Ακούοντας αὐτὰ δὲ γερονοικούρης φώναξε, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν δὲ ὑπηρέτης καὶ ἡ ψυχοπαίδα, ποὺ ἤσαν στὴν κρεβάτα :

— Νὰ μὴ μπῆ κανένας μέσα, χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια.

“Υστερα γύρισε πρὸς τὸν ξένο καὶ τοῦ εἶπε :

— Τώρα πές μου τὸ μυστικό σου.

— Εἴμαι, ποὺ λέσ, κακὸς ἄνθρωπος . . .

—

— Εἴμαι φονιᾶς! . . . εἴμαι ληστής!

— Φονιᾶς καὶ ληστής ; “Ἄσ εἰσαι ὅ, τι κι ἄν εἰσαι ! ‘Η σκέπη τοῦ σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς ούρανός· σκεπάζει καὶ καλοὺς καὶ κακούς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες . . .

— “Ἄσ σὲ κυνηγοῦν . . .

— Πολέμησα τρεῖς ὥρες . . . Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς μεριές δὲ στρατὸς κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τὸ ποτάμι, δὲ Καλαμᾶς. Τί νὰ κάμω ; ἐμπρὸς βαθὺ καὶ πίσω ρέμα. Τὸ ἀδιάβατο καὶ θολὸ ποτάμι, ποὺ κυλοῦσε τ’ ἄγρια νερά του μ’ ἔνα φοβερὸ βουητό, μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο καὶ ἡμερώτερο ἀπὸ τ’ ἄγρια πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ποὺ ἤθελαν νὰ μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωή. Πῶς νὰ γλυτώσω ; Κλείω τὰ μάτια μου, καὶ ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι. Ἄλλὰ γιὰ τὴν καλή μου τύχη κρατήθηκα στὴ διχαλωσιά ἐνὸς πλατάνου. Ο πλάτανος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμό του κούφιο καὶ στὴ στιγμὴ χώνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οι στρατιῶτες, ποὺ μὲ κυνηγοῦσαν, νόμισαν πώς ἔπεσα ἀληθινὰ στὸ ποτάμι. Ἐμεινα ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν κουφάλα. Ἀμα νύχτασε, βγῆκα ἔξω καὶ τράβηξα σ’ ἔνα μαντρί. Πρωὶ - πρωὶ ἔψυγα, λημέριασσα σ’ ἔνα σύνδενδρο καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ τράβηξα γιὰ δῶ, γιὰ νὰ φάω, νὰ πάρω λίγο ψωμὶ μαζί μου καὶ νὰ φύγω. Δὲν μπορῶ νὰ μείνω πολύ, γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε νὰ μοῦ δώσουν ψωμί, νὰ φύγω . . .

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιά στὴν αὔλη κι’ ὅλα τὰ σκυλιά τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντίχησε ἀπὸ ποδοβιολητὰ καβαλαράιων στρατιωτῶν.

— Ή παγάνα ! φώναξε δὲ ξένος. “Ἀν εἰσαι χριστιανὸς καὶ πιστεύῃς Θεό, μὴ μὲ προδώσῃς ! Στὸ Θεό καὶ στὰ χέρια σου ! Σὲ τοῦτον τὸν κόσμο σοῦ παραδίδω τὸ κορμί μου καὶ στὸν ἄλλον θὰ σοῦ τὸ ζητήσω.

— Μὴ φοβᾶσαι ἀγῆ μου ! εἶπε δὲ γέρος. “Οσο ποὺ βρίσκεσαι

κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μου, εἰμαι ὑποχρεωμένος νὰ σὲ ύπερασπιστῶ καὶ νὰ σὲ φυλάξω. Προτιμῶ νὰ κινδυνέψω μαζί σου, παρὰ νὰ σὲ παραδώσω.

Τὰ σκυλιά τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στ' ἀλυχτήματα, κι οἱ Τούρκοι στρατιῶτες φώναζαν στήν ἔξωθυρα. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε.

'Ο γέρος λέει στὸν ύπηρέτη φωναχτά :

— Κατέβα κάτω, πιάσε τὰ σκυλιά, κι ἀνοιξε τὶς θύρες, νὰ δοῦμε τί θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἀνθρωποι !

'Αλλὰ τοῦ λέει κρυφά :

— Νὰ μὴ φανερώσῃς μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ύπάρχει ξένος ἀνθρώπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νὰ ἔξασφαλιστῇ πλειότερο τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι Τούρκος ! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς... βαφτισμένος... 'Ακοῦς ; Χριστιανός !

'Ενῷ ὁ ύπηρέτης κατέβαινε στήν αὐλὴ νὰ πιάσῃ τὰ σκυλιά καὶ ν' ἀνοίξῃ τὶς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴ νύφη του ἀνέβασαν τὸν ληστὴ μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ δλα τὰ πράγματά του. 'Ο καπνοδόχος ἦταν πλατὺς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν' ἀνεβοῦν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει ὄλα τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προδοθῇ ἡ κρυψώνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγάνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο ! γρήγορα νὰ μοῦ παραδώσῃς τὸν Χαμίτ Γκόγκα, τὸν ληστὴ, ποὺ ἥρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἀν θέλῃς νὰ μὴν πάθης.

'Αστραπὴ τοῦ ἥρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἀκουσε τὸ μισητὸ ὄνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιᾶ τοῦ γυνιοῦ του, ποὺ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἔκείνη τὴ στιγμὴ μέσα στήν καρδιά του μεταξὺ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλοξενίας.

— Γιατὶ δὲν ἀπολογιέσαι, ὡρὲ γέρο ; ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς τὸν γέρο - Δῆμο.

— Καὶ τί ἀπολογία θέλεις νὰ σου δώσω σ' αὐτό, ποὺ μὲ ρωτᾶς ; τοῦ ἀπάντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξέρεις, ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκας εἶναι ὁ φονιᾶς τοῦ παιδιοῦ μου ; Εἶναι ἔκεινος, ποὺ ἔκανε τὴ νύφη μου χήρα, τ' ἀγγόνια μου δρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἔκεινη τὴ στιγμὴ τὸ αἴσθημα τῆς

ἔχθρας, ὥστε λίγο ἔλειψε νὰ τοῦ εἰπῆ : «Ἐλα νὰ σοῦ τὸν παραδώσω τὸν ἀντίχριστο! ». Ἀλλὰ βαστάχτηκε.

— Καὶ ὅμως ἔνας καταδότης τὸν πῆρε στὸ κοντὸ καὶ τὸν ἔφερε ως τὸ σπίτι σου! Δὲν εἶναι μιὰ ὥρα. . . εἴπε δὲ ἀξιωματικός.

— Ἀλήθεια, ἐδῶ καὶ μιὰν ὥρα ἔνας ἄνθρωπος χτύπησε τὴ θύρα μου κι ἡ θύρα μου ἀνοίξε, ὅπως ἀνοίγει σὲ κάθε ἄνθρωπο, ποὺ τὴ κτυπήσῃ ζητῶντας φιλοξενία. Νὰ μὴ μοῦ τὸ χρωστάῃ ὁ Θεὸς νὰ κλείσω τὴ θύρα μου σὲ κεῖνον, ποὺ μοῦ ζητήσῃ ψωμί, νερὸ ἢ στέγη! Τώρα μοῦ λέτε σεῖς, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦταν ὁ ἔχθρος μου, ὁ φονιᾶς τοῦ παιδιοῦ μου, ὁ Χαμίτ Γκόγκας! Ποῦ νὰ τὸ ἤξερα ἔγω;

— Ποῦναί τοι, λοιπόν, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος;

— Κάθισε στὸ τραπέζι μας, ἔφαγε, ἔπιε, μᾶς εύχήθηκε καλὸ ξημέρωμα. . . κι ἔφυγε! . . .

“Ιδρωσεν ὁ γέρος, ως ποὺ νὰ βγάλῃ τὴν τελευταία λέξι ἀπὸ τὸ στόμα του.

Δάγκασε τὰ χείλη του ὁ ἀξιωματικὸς ἀκούοντας τὴν τελευταία λέξι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γέρου, ποὺ μάθαινε ἕκείνη τὴ στιγμὴ ὅτι ἦταν ὁ ἀσπονδος ἔχθρος τοῦ ληστοῦ, ποὺ κυνηγοῦσε, κι ἡλπιζε πιάνοντάς τον ζωντανὸ ἢ φονεύοντάς τον νὰ προαχθῇ. Δὲν εἶχε κανένα λόγο νὰ μὴ πιστέψῃ τὰ λόγια τοῦ γέρου, πρῶτα γιατὶ ὁ Χαμίτ Γκόγκα ἦταν Τούρκος κι ὁ γέρος χριστιανός, καὶ δεύτερο, τὸ καὶ μεγαλύτερο, ποὺ τόση μεγάλη ἔχθρα βασίλευε ἀνάμεσά τους. Τέλος περιωρίστηκε νὰ ρωτήσῃ :

— Καταλάβατε κατὰ ποὺ ἔκανε τούλαχιστο;

— Αὐτὸς ὁ ὑπηρέτης μπορεῖ νὰ τὸ κατάλαβε κατὰ ποὺ ἔκαμε.

Ρωτοῦν τὸν ὑπηρέτη, κι αὐτὸς ρυθμίζοντας τὴν διαγωγή του πρὸς τὴν διαγωγὴ τοῦ ἀφεντικοῦ του ἀποκρίθηκε μὲ φυσικὴ ἀπάθεια :

— Ἔκαμε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό.

— Ἐχει πολλὴ ὥρα;

— Οση εἶναι ἀπὸ τὴν στιγμή, ποὺ ἥρθατε σεῖς, πρόλαβε ν' ἀπαντήσῃ ὁ γέρος.

‘Ο ἀξιωματικὸς νομίζοντας ὅτι βρίσκεται ἀκόμα πολὺ κοντὰ ὁ καταζητούμενός του, καθαλλίκεψε καὶ τράβηξε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό, σέρνοντας μαζί του ὅλους τοὺς στρατιῶτες τους.

Φεύγοντας οι Τούρκοι, γυρίζει ό ύπηρέτης καὶ λέγει τοῦ γέρου :

— Καὶ τώρα, ἀφεντικό, τί λογιῶν ἔμετέρδεμα θὰ κάμωμε τοῦ ἀντίχριστου, πού ἔχουμε μέσα στὸ σπίτι μας ;

— Θὰ σοῦ εἰπῶ. Τὸ μόνο μου ὄνειρο, κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστησι ἥταν νὰ τὸν βρῶ σὲ καμμιὰ μεριὰ καὶ νὰ μοῦ εἰποῦν : Αὔτὸς εἶναι ὁ φονιᾶς τοῦ παιδιοῦ σου, δ Χαμίτ - Γκόγκας ! Καὶ νὰ χυθῶ ἀπάνω του, ἀλλὰ τώρα... ἤρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. 'Ο ἔχθρός μου ὁ ἀσπονδος ἔχει προστάτη τὸ σπίτι μου ! Κάθισε στὸ τραπέζι μου, ἔφαγε τὸ ψωμί μου, ἔπιε τὸ νερό μου, ἀκουσε τὶς εὔχές μου, κι ἀκουσα τὶς δικές του... Τί νὰ τοῦ κάμω ; "Ας τὸ βρῆ ἀπὸ τὸν Θεό κι ὅχι ἀπὸ μένα.

— Κι ὡς πότε θὰ τὸν φυλάμε μέσα ἐδῶ ;

— "Ακουσε. 'Εγὼ πηγαίνω μὲ τὴν νύφη μου στὸ δωμάτιο, ποὺ κοιμοῦνται τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴ συναυτηθῶ μ' αὐτὸν κι ἀνάψῃ ἥ ἔχθρα, τὸ μῖσος στὴν καρδιά μου καὶ κάμω δ, τι δὲν πρέπει νὰ κάμω, καὶ σὺ πήγαινε στὴν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπὸ τὸν καπνοδόχο, ποὺ τὸν ἔχω κρυμμένο, καὶ βγάλε τον ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, δεῖξε του τὸ δρόμο, πού εἶχαν πάρει οἱ στρατιῶτες, κι αὐτὸς ὅποιον δρόμο θελήσῃ ἀς πιάσῃ.

'Ο ύπηρέτης τράβηξε γιὰ τὴν τραπεζαρία, μὰ ὁ γέρος κάτι εἶχε λησμονήσει ἀκόμα, κι ἔκραξε τὸν ύπηρέτη :

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ. Βάλε του κι ἔνα μεγάλο κομμάτι ψωμὶ στὸ σακκούλι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔπιασε τὴν νύφη του ἀπὸ τὸ ἔνα χέρι καὶ πῆγαν κι οἱ δυὸ μαζὶ στὸ δωμάτιο, ποὺ κοιμῶνταν τὰ ὄρφανά, γιὰ νὰ μήν ἴδουν νὰ περνάῃ ὁ φονιᾶς τοῦ πατέρα τους, τοῦ ἀνδρός της καὶ τοῦ μοναχογυιοῦ του !

Περ. « Πινακοθήκη »

Χριστοβασίλης

17. ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει αύγὴ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλί,
λέσ καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρίν νὰ σθήσῃ κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά,
νέοι μεσόκοποι καὶ γέροι,
τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα ἐκείθενε οἱ φροντίδες
ἢς πετάξουνε, καθὼς
ξαφνιασμένες νυχτερίδες,
ὅποὺ ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν' ἀγκάθι στὴν καρδιά·
πέστε ἀζήλευτα: εἶναι τοῦτος
ἔργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε, ἡ γῆ χαρίζει
μόνον ἄφθονο καρπό,
ἄν δὲ κόπος τὴν ποτίζῃ
μ' ἔναν ἴδρωτα συχνό.

Σὰν ἔσᾶς, ἀδέλφια, ἴδρωνει
κι ὁ σοφός, ποὺ μὲ τὸ νοῦ
κάμπους ἄμετρους ὀργώνει
γιὰ τροφὴ τοῦ λογισμοῦ.

Δίχως ἄνεσι καὶ σχόλη
πάντα ὁ ἄξιος δουλευτής,
τὸ ἀνθηρότατο περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει, ὁ ποιητής.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτατοι καρποὶ
νά 'ναι μόνοι, ποὺ τ' ἀνθρώπου
σῶμα θρέφουν καὶ ψυχή.

Γεράσιμος Μαχροπᾶς

18. ΥΠΗΡΕΤΡΑ

Α'

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγένων τοῦ ἔτους. . . ἡ δεκαοκταέτις κόρη, τὸ Οὐρανὶ τὸ Διόκιμο, μελαχροινή, νοστίμοιλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν της ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ο πατέρ της, ὁ ἀτυχῆς μπάρμπα - Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, δστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθμεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, ὅπως πλεύση εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθμεύσῃ ἑκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἕορτασίμους τινὰς προμηθείας. 'Υπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

'Η νέα ἦτο ὄρφανὴ ἐκ μητρός. 'Η μόνη πρὸς μητρὸς θεία της, ἡτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφιάν, διότι αἱ οἰκίαι των ἐχωρίζοντο δι' ἐνὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ αὐτὴ μαζί της διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. 'Η νεᾶνις ἐκάθησεν πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα της, καὶ ἐκράτει τὸ οὓς τεταμένου εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῶν πατίδων τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσα, πότε ὁ πατέρ της νὰ ἔλθη.

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανὶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἐμεινεν οὔτως ἡμίκλιντος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρῆλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἕορτῆς ἀκολουθίαν.

'Η καρδία τῆς νέας ἐκόπτησε μέσα της.

- Πέρασαν τὰ μεσάνυκτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου ! . .

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἔξωθεν. 'Η γειτονιὰ εἶχεν ἔξυπνήσει καὶ ὅλοι ἡτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

'Η δύστηνος Οὐρανὶ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἔξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἔξωστην τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλήν.

Μία γειτόνισσα λάλος καὶ φωνασκὸς εἶχεν ἐγερθῆ πρώτη καὶ

ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν της τοὺς γείτονας ὅλους, ὃσων ὁ ὑπνος ἀνθίστατο εἰς τῶν κωδώνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἔχει πνήση τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιά της. 'Ο σύζυγός της Νταραδῆμος εἶχεν ἀνάγκην μοχλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

'Η θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μπάρμπα - Διόμα. Τὸ Οὐρανὶώ ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναικα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὃσος ἥρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διηλθεν ἄνθρωπός τις, ὃν ἴδουσα καὶ ἀναγνωρίσασα τὸ Οὐρανὶώ δὲν ἥδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

- Πῶς! κι ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησία; . . . ἐψιθύρισεν.

'Ο Ἀργυράκης τῆς Γαρουφαλίδης, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἰπεῖ ἀλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες « ὅπότε πάω στὴν ἐκκλησιὰ βάια μοιράζουνε ». 'Αλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸν ἔξηπνησε βιαίως ἡ Γαρουφαλιά καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὅνειρον, εἶπεν.

'Ο εὐπειθής Ἀργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὅμων τοῦ ἀναστήματός της, ἥγερθη, ἐζώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατύ, ὑπέδησεν εἰς τοὺς πόδας τὰ πέδιλά του, καὶ ἔξηλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἔξέλθει καὶ ὁ Νταραδῆμος, ὅστις ἔπιασεν ὁμιλίαν μὲ τὸν Ἀργυράκην τῆς Γαρουφαλίδης.

- Δὲν ξέρουμε, νὰ ἥλθε τάχα ὁ γείτονας; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα - Διόμα.

- Σωπᾶτε, εἶπε φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πώς βούλιαξε. . .

- Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

'Ο Ἀργυράκης ἱτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἥκουσεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἥκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἥν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὁμιληταί.

'Απὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχὴς

τὸ Οὐρανιώ εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἔκεινην.

'Η ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημέρισει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοεράν κραυγὴν καὶ λησμονήσασα τότε τὰ δύο στρέμματα τοῦ ἄγρου, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλγοῦς κόρης.

B'

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα - Διόμας εἶχε φορέσει μέχρι τῶν ὠτῶν καταβαῖνον ὅρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του καὶ καταβὰς εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔλυσε τὴν μικράν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικράν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνη ἔμεινεν τὸ Οὐρανιώ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρωρεύς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες, γολέττες καὶ βρίκια, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἔχετέλει βραχείας ἀλιευτικὰς ἡ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμενεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾶ ύγεια, δι' ἧς ἡδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἀρτου ἐργαζόμενος. 'Ἐνιότε, ἐλλείψει διμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα :

- Πῆγα δὰ καὶ στὴν Ἀθήνα, στὴν Πιτροπή, ὁ ἔνας γιατρὸς μὲ τῆρε γερό, ἄλλος σακάτη, κι αὐτοὶ δὲν ἤξευραν... ὕστερα γύρισα στὸ 'Υπουργεῖο καὶ μοῦ εἴπαν, « σῦρε στὸ σπίτι σου ». 'Επῆρα κι ἔγώ τὴν « πηρέτρα » καὶ πασκίζω νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου.

« Πηρέτρα ἢ 'Υπηρέτρα » ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

Καὶ παύων νὰ μονολογῇ ἥρχιζε νὰ τραγῳδῇ διὰ τῆς τραχείας καὶ μονοτόνου φωνῆς του :

« Βασανισμέρο μον κορμά, τυραγνισμένα νῦτα!...»

Καὶ δὲν ἔλεγεν ἄλλον στίχον.

Γ'

Καταπλεύσας εἰς τὴν τερπνήν νῆσον Τσουγκριάν ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς « 'Υπηρέτρας » πέντε ἥ ἔξι ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ωῶν καὶ τυροῦ, δύο ἥ τρεῖς ίνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πρόγυματα καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος του Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τῆς Τσουγκριᾶς, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμη τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὁχληρὸν συμπλωτῆρα... « νίὸν ὑπδζυγίου », ὥριμον πρὸς ἐπίσαξιν... ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα ἐκ τῶν πολυαρίθμων κουμπάρων του εἰς τὴν πολίχνην.

'Ο μπάρμπα - Διόμας ἐσύλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς « 'Υπηρέτρας », ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη, ὅτι μία δραχμή, ὁ ναῦλος τοῦ ὀναρίου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

'Ο κουμπάρος Σταθαρὸς εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλευσεν ὀλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπάρμπα - Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας καὶ ἔστρεψε τὴν πρῷραν πρὸς τὸν λιμένα.

'Απεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καὶ διανύσας ὑπὲρ τὸ ἐν μίλιον, ἀπεῖχεν ἔξι ἵσου σχεδὸν τῆς Τσουγκριᾶς καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, Γραῖγος, ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ίστιον, διότι ὁ μπάρμπα - Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

'Αλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβοσκεν ἡσύχως τὸν χόρτον του καὶ δὲν ἔφαινετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἴφνης ἐστήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἀτακτὸν λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα... καὶ τὸ μαδέρι τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὄνδωρ ἥρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος. 'Η λέμβος ἥρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχὺς ὡς ἀστραπὴ ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπά του, τὸν ὅποιον εἶχε φορέσει μόνον ἐνόσῳ ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατώρθωσε νὰ μπαττάρῃ τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα. "Ορνιθεῖς, Ἰνδιάνοι, κόφινοι καὶ ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

'Ο μπάρμπα - Διόμας, όστις ἔκολύμβα ὡς ἔγχελυς, εἶχε καὶ στή-
ριγμα τὴν ἀνατραπεῖσαν « 'Υπηρέτραν », τὴν ὅποίαν ἡμπόδισε τοῦ
νὰ βυθισθῇ.

Δ'

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπίστομα
ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν
ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων,
διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσῳ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς,
ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὀρέων, ἐφάνη
μακρόθεν ἐν ίστιον.

'Ο μπάρμπα - Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲν ὅσην δύναμιν τῷ
ἔμεινεν ἀκόμη. 'Ο ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοϊον,
ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. 'Ητο μέγα τρεχαντήριον
φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπάρμπα - Διόμα δὲν ἤκουόντο, ὁ ἄνεμος τὰς
ἄθει μακράν, πρὸς τὸν λίβα. 'Αλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζε
καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὅγκος τῆς ἀνατραπείσης λέμβου διεκρίνετο
ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὅμως ἐπλησίαζεν, ἥδυναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ
φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπέν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων,
εἶχε μετατοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ
καὶ ὁ γέρων ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν
καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προστήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον.
'Ο μπάρμπα - Διόμας ἤκουσε κώπτας πλαταγούσας πλησίον του,
ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὔθυς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυρον τὸν μπάρμπα - Διόμαν παγωμένον
καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον. 'Αφοῦ τοῦ
ἥλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστριβῶν προσεπάθησαν
νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωήν.

'Ο κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσιν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα,
ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἡ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ καλοὶ ναῦ-
ται ἥθλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πούντς καὶ ἄλλα θερμά ποτά.
'Αλλ' ἄμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπάρμπα - Διόμας διὰ τοῦ

πρώτου βλέμματος εἶδε βαρέλια. Τὸ πλοιὸν ἦτο φορτωμένον οἴνους.
— „Οχι πιούντς, δχι, εἰπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασὶ δῶστέ μου!

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἡδυγεύστου μαύρου οἴνου καὶ ὁ μπάρμπα - Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

Ε'

‘Υπέφωσκεν ἥδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ὑπὸ ἄλγους Οὐρανιώ. ’Αλλ’ ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ἐλθοῦσα τότε ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐναυάγησε μέν, ἀλλ’ ἐσώθη καὶ ὅτι ἔφθασσεν ύγιής.

‘Ο Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἴδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη ὅτι ὁ γέρων ἐπινίγη. ’Αλλ’ ἐπειδὴ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

‘Ο μπάρμπα - Διόμας ἐλθὼν μετ’ ὀλίγον καὶ ὁ ἴδιος, ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. ’Ω, πενιχρά ἀλλ’ ὑπερτάτη εύτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Τὸ Οὐρανιώ ἔχυνεν ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. ‘Ο πατήρ της δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αὐγὰ οὔτε μυζῆθρες οὔτε ὅρνιθες, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσόδαρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαρὰς καὶ χελωνοδέρμους χεῖράς του, δι’ ὃν ἥδυνατο ἀκόμη ἐπί τινα ἔτη νὰ ἔργαζηται δι’ ἑαυτὸν καὶ δι’ αὐτήν.

« ’Εφημερίς » 15 - 12 - 1888

‘Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

19. Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Α'

‘Απὸ τοὺς σκιεροὺς κλώνους τοὺς ἀδροὺς τῆς δρυὸς κρέμανται γῦρο - γῦρο σακκίδια μὲ ἄρτον τῶν θεριστῶν καὶ τὰ φλασκιὰ τοῦ ὄντατος, νὰ μὴ τὰ εύρισκῃ ὁ ἥλιος, τοῦ ὅποιου αἱ ἀκτῖνες φλογίζουν τώρα τὸν θεριστὴν τὸν μῆνα. Τὸ καῦμα, ὅσο προχωρεῖ ἡ ἡμέρα, προβαίνει πύρινον, πυρπολοῦν τὸν ἔργαζόμενον. Οἱ ἀτμοὶ ἀόριστοι.

ώς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θαρρεῖς ὅτι εἰναι καπνὸς πυρκαϊᾶς, ἡ ὁποία βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ στάχυα καὶ τὴν ὅποιαν προσπαθεῖ νὰ ἔξανάψῃ ὁ ἥλιος.

"Ολος ὁ κάμπος γῦρο, πλησίον καὶ μακράν, ὀλόχρυσος καὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυὸς τῆς ἐδρᾶς πρασινίζουσιν, ἡ ὁποία μονογενής καὶ μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου, τοῦ ὅποιου δλαι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυσοβολοῦσαν ὀλόχρυσοι. Οὔτε ἐν μικρὸν ἀνθύλλιον δὲν ἀπέμεινε πλέον, ἔστω καὶ πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῆ καὶ νὰ λέγῃ ἔκει, ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ χλόη μετὰ παχείας ἀνθισθολῆσ.

"Ολοι πλησίον καὶ μακράν, δλοι τοῦ κάμπου οἱ ἄγροι κατακίτρινοι, καὶ μόνον ἡ δρῦς πρασινίζει, περιφρονοῦσα τὸ καῦμα καὶ τὸν μῆνα τὸν θεριστήν.

Μόλις ἔχάρασεν, τὰ εἶδεν ὁ βιοσκὸς χορεύοντα, τὰ εἶδε τραγουδοῦντα τὰ χρυσᾶ στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευταῖόν των ἔωθινὸν καὶ ἔχόρευον τὸν τελευταῖόν των χορόν, λυγίζοντα τὴν μέσην των συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν τὴν ἀρμονικήν. Ἔσεισαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ὀλόχρυσον κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς των καὶ ἔψαλαν διὰ τελευταίαν φορὰν τῶν καρποφόρων ὀγρῶν τὸ ζωηφόρον ξίσμα.

'Απὸ τὸ ἵδιον μέρος, ἀπὸ τὸν ὅποιον πρὸ μικροῦ εἰσέδυνε ἡ κελαδοῦσα αὔρα, ἡ δροσίζουσα τὴν καλάμην τῶν παγκάρπων σταχύων, ἀπὸ τὸ ἵδιον μέρος εἰσδύνει τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καὶ ἀρχίζει νὰ κόπτη τὸν στάχυν, νὰ θερίζῃ τὴν ζωήν του.

Εἰς μακρὰν γραμμὴν αἱ ζωηραὶ θερίστριαι μὲ τὰ δρέπανα τὰ κοπτερὰ θερίζουσι καὶ τραγουδοῦν. Μὲ τὴν μανδήλαν των μέχρι χειλέων, κύπτουσαι μέσα εἰς τὸ κατάχρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ ὀλόχρυσα στάχυα καὶ προχωροῦν. Ἀλλαὶ ἕργατριαι κατόπιν, ἔχουσαι ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδένουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ ὅποια ἔδω καὶ ἔκει κείνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς βωβὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

B'

Κάτω ἀπὸ τὴν δρῦν ἐκφίνην τὴν ἀδράν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν θεριστήν, τὸν μῆνα τὸν Ἱούνιον, μέσα εἰς τὴν

όλόξανθον εἰκόνα τοῦ κάμπου ἔνας - ἔνας τὴν μεσημβρίαν συνήχθησαν οἱ θερισταί. Ἐξεκρέμασαν τὰ σακκίδιά των, ἐξεκρέμασαν καὶ τὰ φλασκία των. Ἡ σκιὰ τῆς δρυὸς εἶναι κατάπυκνος. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ φλέγοντος ἥλιου προσπίπτουν εἰς τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια, ὅλῃ ἀνίσχυροι νὰ προχωρήσωσιν, ἐπανέρχονται εἰς τὴν καίουσαν ἐστίαν των.

Οἱ θερισταὶ τρώγοντες βλέπουν μὲν χαρὰν τὰ δεμάτια τῶν σταχύων, τὰ δόποια κατάκεινται ἐπάνω εἰς τὴν ἀπομείνασαν καλαμιάν τοῦ ἄγρου, ἡ δόποια στίλβει καὶ λάμπει πρὸς τὸ ἀκτινοβόλημα τοῦ ἥλιου, ὡς πρὸς ἄργυρον. Οἱ θερισταὶ αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ γεωργοί. Αὗτοὶ εἶναι καὶ οἱ ἀγρόται. Καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ θερίστριαι, εἶναι αἱ θυγατέρες καὶ αἱ σύζυγοι.

Οὐδέποτε μισθωτὸς εἰργάσθη μὲ τόσην εὔγνωμοσύνην, μὲ ὅσην χαρὰν λειώνουν μέσα εἰς τὴν καῦσιν τὴν ἀφόρητον οἱ θερισταί, θερίζοντες τοὺς ἄγρους των. Ἔως ὅτου φθάσουν εἰς τὰς χαρμοσύνους αὐτὰς ἡμέρας τοῦ θεριστοῦ, πόσας βροχὰς ἔφαγον κατὰ τὴν σπορὰν καὶ πόσους κινδύνους ἐδοκίμασαν ἀπὸ τῆς βλαστήσεως μέχρις ὅτου ψηθῇ ὁ ἀναφυεὶς καρπὸς τοῦ στάχυος! Πόσους φόβους δὲν ἐπροξένησεν εἰς τὴν ἐλπίζουσαν ψυχήν των ὁ παγετὸς καὶ πόσας θλίψεις τοῦ Μαίου ὁ λίβας ὁ ἐπίφοβος, ὁ λίβας ὁ θανατηφόρος.

Ἡ τελευταία ὅμως χαρὰ ἔχει τὸ προνόμιον νὰ θάπτῃ εἰς τὸν τάφον τῆς λήθης ὅλας τὰς προπηγηθείσας θλίψεις. Καὶ τώρα, ὅπου οἱ θερισταὶ τρώγουν τὸν βασανισμένον αὐτὸν ἐκ τοῦ καύσωνος ἄρτον, βλέπουν τὰ δέματα τῶν σταχύων τὰ πολύτιμα καὶ πληροῦται ἀπὸ χαρμονὴν ἡ ψυχή των. Διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θ' ὅλωνίσουν πρῶτα τὴν κριθήν, θὰ στείλουν τὰ πρωτόλεια εἰς τὸν ὄνδρο-μυλον καὶ θὰ φάγουν τὸν πρῶτον τῆς ἐσοδείας ἄρτον, μοσχοβολοῦντα τὴν δσμὴν τῆς ἐργασίας τὴν εὐλογημένην.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν, ἐπαναληφθέντος τοῦ θερισμοῦ, ὅταν ἡ ἡμέρα τσακίσῃ καὶ γύρη πρὸς τὴν δύσιν ὁ ἥλιος κατακόκκινος, ὁ δόποιος τόσον βραδυπορεῖ τὸν μῆνα τὸν θεριστήν, τὸν μῆνα τὸν Ἱούνιον, ὡς νὰ μὴ ἔχῃ δύσιν, αἱ κόραι τοῦ ἀγρότου, αἱ θυγατέρες αἱ φιλόπονοι, κατάκοποι σωριάζονται ὡς δεμάτια καὶ αὐταὶ ἐπάνω εἰς τῶν σταχύων τὰ δεμάτια. Τὰ τρυφερὰ χεράκια των ἡτόνησαν πλέον ἀπὸ τὸν θερισμόν, ἐπληγώθησαν ἀπὸ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ βάτα, ἐνῷ οἱ δάκτυλοί των ἐκοκκίνισαν ἀπὸ τὴν σκληρὰν τοῦ δρεπάνου λαβήν.

Καὶ ὁ πατὴρ ὁ γεωργὸς ἐνισχύων τὸς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμεῖ τὰ καλά, τὰ ὅποια θὰ ἐπακολουθήσουν ὅλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, ὅτε στολισμένοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθοφορούσης αὐλῆς τῆς καλύβης των, θὰ τρώγουν τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβιολοῦντα τὴν ἀλησμόνητον εὔωδίαν τοῦ σπιτίσιου ψωμιοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κρίθινον, ὁ ὅποιος τόσον τρέφει τῶν ἄγροτῶν τὰ παιδία.

— Μιὰ ζεψιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι... Νὰ ἴδης μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ἴδης κουλούρια ἑφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια...

Παροτρύνει ὁ πατὴρ ὁ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ ὅποιαι ἔξησθενημέναι ἔκλιναν τὰ κατάκοπτα σώματά των, δεμάτια ζωντανὰ ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά των γυρμένα κάτω, ὡς νεαρὰ σελήνη εἰς τὴν δύσιν της.

'Ο ήλιος κατακόκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἀνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῇ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσα τῆς δύσεως νέφη, ἀφήνων τὰς τελευταίας θερμὰς ἀκτίνας του εἰς τοὺς θερισμένους ἄγρους, ἐπάνω εἰς τὴν καλαμιάν, τῶν ὄποιών κείνται τὰ δεμάτια τῶν σταχύων βωβὸς καὶ ἀκίνητα, ὡς ἥρωικοι νεκροὶ τῆς τιμιωτέρας μάχης.

Πνοαὶ ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσίζουσι τὴν φλεγομένην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωαγονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοὰς ἔκείνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχώνων ὁ πατὴρ τὰς τρυφεράς του θεριστρίας, τὰ παιδιά του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν:

— Νὰ ἴδης κουλούρια ἑφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια!...

«Μὲ τοῦ Βορειᾶ τὰ κύματα»

Αλέξανδρος Μωραΐτης

20. ΣΤ' ΑΛΩΝΙΑ

Στ' ὄλώνια καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασῷ περνῶντας ἡ ροκάνα,
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριό ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμασμένο τὸ πατῷ τὰ βόδια κυβερνῶντας,
ώραία ἀρματοδρόμισσα λαμπαδωτὴ στημένη.

Στὰ χείλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
στά χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἰν' ἡ βουκέντρα.
Ο νοικοκύρης τοῦ ἐλωνιοῦ μὲ ἀσκὶ κρασὶ στὸ γόνα
κερνᾶ τοὺς ξένους, ποὺ περνοῦν, καὶ κράζει τοὺς γειτόνους.
Κι ἔνας λυράρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλὰ τὴ λύρα,
μοιράζει εὐχὲς γιὰ τὴ σοδειὰ κάθε φορὰ ποὺ πίνει.

Κι ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μὲ τ' ἀπόγειο.
Σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυαρα στὰ οὐράνια ἀναπετῶντας
τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
γῦρο στὸ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσῆ ψιχάλα ἀπ' τ' ἀστρα.
Σωρὸς σιτάρι ἃν καρτερῆ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
πρὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια.
Τὰ πόδια μὲ τὸ πήδημα, μὲ τὴ μαστιὰ τὰ μάτια.
Φτερὸ τοῦ νιοῦ τὸ πήδημα, σοφὴ ἡ μαστιὰ τοῦ γέρου.

*Αβρεχτη καὶ ἄκαγη ἡ σοδειὰ σηκώνεται ἀπ' τ' ἀλώνι,
λίβας δὲν τὴν καψάλισε κι ἡ μπόρα δὲν τὴν πῆρε.
Χρονιάρα τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλλες.

Γεώργιος Δροσίνης

21. ΤΟ ΨΩΜΙ

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα, ποὺ θᾶρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
πρωτόστατο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
Ζυμώνουν τὰ ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες
μέσ' στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ — προικιό της.
Τὸ φούρνο καίει, τεχνίτισσα στὸ φούρνο, ἡ γριὰ κυρούλα,
ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιὰ τῆς ρόκας.

*Ω βραδυνὸ συμμάζεμα στὸ σπιτικὸ κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου!
Κι ὡ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ὀχνίζει
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια.

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴ θεία καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τῇ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο τῆς Ἔκκλησιᾶς μεράδι,
ποὺ θὰ κοπῆς τὴν Κυριακή μέσ' στ' ἀργυρὸν ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἄγιο δισκοπότηρο μὲ τὸ κρασὶ θὰ σμίξῃς !

Γεώργιος Δροσίνης

~~22.~~ ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

31.10.68. Τρύγος

'Ο τρύγος είναι τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τοῦ Μοριᾶ, τοῦ ἀπέραντου ἀμπελιοῦ, ποὺ ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ως τὴν ἅμμο τῶν γραφικῶν κόλπων, ὅπου τὰ κλήματα πίνουν τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων, σκαρφαλώνει στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν, γκρεμίζεται στὶς ρεματιές καὶ σκεπάζει μὲ τὴν χαρμόσυνη φυλλωσιά του καὶ τὴν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς. 'Ο τρύγος είναι τὸ μεγάλο πανηγύρι μέσα στὸν πράσινο αὐτὸν ὡκεανό. Είναι ἡ ἀποθέωσί του.

Στὸν ἀγνὸ κόλπο τῆς φύσεως σκιρτοῦν μόνον τὰ νιᾶτα. Οἱ κάμποι, τὰ πλάγια, οἱ λόφοι ἀρχίζουν ἔνα πρωὶ νὰ ζωντανεύουν, νὰ γελοῦν, νὰ φωνάζουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν μ' ἔνα σύνθημα, σὰν νὰ πλημμύρισαν χαρὰ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ νὰ ξεχείλισαν. Κι ἔξαφνα, νά ! Εξερύθηκε, σὰν πλαστειὰ βοή. Μὰ πρέπει νὰ βρεθῆ κανεὶς τὴν ὥρα, ποὺ χαράζει, κάτω ἀπὸ τὸ αἰωνόβιο πλατάνι, κοντὰ στὴν πέτρινη βρύση, ποὺ χύνει πεντάκρουνα τὰ κρύσταλλά της, ἀνάμεσα στὰ διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὸ βιβλικὸ θέαμα τῆς ἔξόδου τοῦ χωριοῦ γιὰ τὸν τρύγο. Δὲν κλείνει μονάχα τὸ μικρὸ μαγαζάκι τῆς πλατείας... Κλείνουν κι ὅλα τὰ σπίτια. Δὲ μένει ψυχή, σχεδὸν οὕτε σκύλος. Τὸ χωριὸ φεύγει «σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις».

'Υπάρχουν ἔκει κάτω, στὴν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τὰ «λινὰ», μικρὲς κατοικίες, ὑπόστεγα γιὰ τὸ νέο σύστημα, ποὺ ἔχει ραίνουν τὴν σταφίδα στὴ σκιά, ἡ ἀποθήκητσα γιὰ τὸν καρπό, καὶ τὸ ὄλωνι. 'Εκεῖ θὰ μείνουν οἱ οἰκογένειες, ως ποὺ νὰ μαζευτῇ τελειωτικὰ ἡ πταφίδα.

'Ο γραφικὸ σάνθρωποχείμαρρος κυλιέται κατὰ τ' ἀμπέλια, πρὶν

ἡ αὐγὴ σκάση ἀκόμη στὴν κορυφογραμμὴ τοῦ Παναχαϊκοῦ. Μπροστὰ ἀπὸ κάθε μικρὸ καραβάνι περπατεῖ ἡ μάννα ἥ κι ἡ γιαγιά μ' ἔνα μικρὸ κάτασπρο σύννεφο μαλλὶ στὴ ρόκα της καὶ τὸ ἀδράχτι ἀεικίνητο, γιατὶ ἀπὸ τὸ χρόνο, ποὺ δὲ καλὸς Θεός μᾶς ἔδωσε νὰ ζήσωμε, δὲν πρέπει οὕτε στιγμὴ νὰ φεύγῃ στὰ χαμένα. "Υστερα ἔρχεται ἡ κόρη μὲ τὸ μαντήλι στὰ πλούσια μαλλιά, μὲ τὰ μανάρια καὶ τὴ γίδα. Κι ὑστερα χύνονται ἀνακατεμένα ὑποζύγια, παιδιά, χεροκόφινα, πανιά γιὰ τὸ σκέπασμα τῆς σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, κοντάρια, ὅ,τι φανταστῆτε. Κι αὐτὸς ὁ χείμαρρος βουίζει καὶ λιανοτραγουδεῖ καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ἄρρυθμα γλυκὰ κουδουνίσματα. Είναι ζωντανὴ σελίδα ἀπὸ τὴ Βίβλο.

"Ο ἥλιος δὲν ἔχει στείλει ἀκόμη τὶς πρῶτες ἀχτίδες του στὸν κάμπο, ὅπου τὰ τρυγομάχαιρα δουλεύουν στὰ κλήματα, τ' ἀλαφώνουν ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ καρποῦ. Τὰ δροσόχνουδα τσαμπιὰ πέφτουν ἀπαλὰ στὸ χεροκόφινο. Οἱ λεπτές δροσερώτατες φωνούλες τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τὸν ἀέρα μὲ τὶς στροφές τοῦ τραγουδιοῦ.

"Οταν τὸ τρυγοκόφινο γεμίσῃ, τότε ἡ κόρη τὸ πετάει ἐλαφρὰ στὸν ὄμο καὶ φεύγει σὰν πέρδικα μέσα ἀπὸ τὰ μονοπάτια, πού σχίζει τ' ἀμπέλι στὰ δύο, γιὰ τὸ ἀλώνι, ὅπου ἀλλα πολλὰ κορίτσια κρεμοῦν μὲ γέλια τὰ τσαμπιὰ στὰ σύρματα τῆς τζιβιέρας γιὰ νὰ ξεραθοῦν

Ἐφημερὶς « Ἀθηναϊκὰ Νέα »

Σπῦρος Μελάς

23. Ο ΤΡΥΓΟΣ

"Οταν ἀνθίζῃ ἡ ἀγράμπελη κι ἀπλώνει τὰ κλαδιά της στὸν σχοῖνο, στὸ χαμόδενδρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια, στὰ ρέματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου, κι ἀγέρα, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάσι πέρα ὡς πέρα, γιομίζει ἀπὸ μοσχοβολιὰ μὲ τὸν ἀνασασμό της, πυκνὸ - πυκνὸ κι ὀλόμαυρο μελισσολόι πετιέται μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μέσ' ἀπὸ ἐρμιές καὶ κήπους, καὶ τ' ἀνθη της βοσκολογῆς καὶ παίρνει τὸν ἀχνό τους καὶ διαλαλάει μ' ἔνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμό του.
Ἐτσι οἱ κοπέλλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια.

κι είς κάμπους κι είς βουνά σκορποῦν, κι ὅπ' εἰν' ἀμπέλια τρέχουν
μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια
καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζῃ ὁ τρύγος.
'Αναταράζονται οἱ ἐρημιές, ὁχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
λές κι ἀπὸ κάθε πέτρα δρθή, λές κι ἀπὸ κάθε βάτον
ὅπού στὸ χόρτον σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.
Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτείᾳ κ' οἱ ράγες μεστωμένες,
μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθίες, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἥλιου ὅπ' ἀνατέλλει.
Οἱ βέργες οἱ καμαρωτές λαμπτοκοποῦν κι ἔκεινες,
κ' οἱ περγολιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεββάτια
καὶ στὴν πυκνὴ τους χλωρασία καὶ στὸν βαθύ τους ἵσκιο,
τὴν ἴδρωμένην ἀργατιὰ δροσίζουν, ἀνασάίνουν,
τὴν ἀργατιά, ποὺ ὀλημερὶς ὅλο τρυγάει κι ἀπλώνει.

.....

'Ο ἥλιος ἔχαθη ὄλοτελα καὶ τὰ βουνά σουρπῶσαν,
θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερά κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
Δίπλα ἀνασάιν' ἡ ἀργατιὰ κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
κι ἔκει, ποὺ κληματόβεργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
καλύψι δλόρθο πτλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν
καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνό τους φωτάει θαμπὸ λυχνάρι.
"Υστερα εἰς κάθε μιὰ φυτειά, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι
τρανὲς ἀνάβονται φωτιές μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
'Ολόύρα - δλόύρα ἀπ' τές φωτιές στήνουν χορὸ οἱ κοπέλλες.
στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὅλους ἔνας
τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἔνα ἀπαλὸ τραγούδι
καὶ μ' ἔνα λάλημα γλυκό, γλυκὸ τοῦ ταμπουρᾶ του.
"Ως που τ' ἀστέρια τ' ούρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορποῦν οἱ δουλευτάδες.
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι ἀποσταμένοι γέρνουν.
Κι ἔκει ποὺ σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια - ἀνάρια,
τὸ νυχτοπούλι τ' ἄγρυπτο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
ώς που νὰ σκάσῃ ὁ αὔγερινὸς, ποὺ θὰ ξυπνήσουν πάλι,
πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸν ζηλεμένο τρύγο.

« 'Ο τραγουδιστής τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

24. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἐναν εύτυχισμένο λαό. Ὁ λαὸς αὐτὸς ἤτανε χαριτωμένος. "Ημερος, ἀγαθός, εἰρηνικός." Επαιρνε τὴ ζωή, ὅπως τὴν παίρνουν οἱ ἀγνὲς ψυχές. Χαιρότανε τὸν ἥλιο, τὸν ἄερα, τὶς ὁμορφιὲς τῆς Πλάστης, χωρὶς τίποτε νὰ τοῦ λείπῃ, χωρὶς τίποτε νὰ γυρεύῃ. Ὁ κόσμος ἤτανε πλασμένος γι' αὐτὸν, ὅσο πιὸ τέλεια μποροῦσε. Καὶ δὲν εἶχε κανένα παράπονο μὲ τὸ Θεό, ποὺ τὸν ἔπλασε, καμμιὰ βαρυγκόμια γιὰ τοὺς νόμους, ποὺ τὸν κυβερνᾶνε, καμμιὰ ὑποψία γιὰ τὴ θεία Δικαιοσύνη. "Ολα τριγῦρό του ἤτανε τέλεια, ὡραία, ἀγαθά. Καὶ μέσα του βασίλευε ἡ ἀπόλυτη γαλήνη τῆς ψυχῆς, ἡ λαμπρότερη ξαστεριὰ τοῦ λογισμοῦ.

'Ο λαὸς αὐτὸς δὲν ἤξερε ἀπὸ ἐπαναστάσεις, ἀπὸ πολέμους, ἀπὸ αῖματα. Δὲν εἶχε ἴδεια ἀπὸ κοινωνικές θεωρίες, οὔτε παλιές, οὔτε καινούργιες. Δὲν εἶχε ἀνάμεσά του οὔτε φιλοσόφους, οὔτε ρήτορες. 'Η δόμονοια καὶ ἡ ἀγάπη βασίλευε στὴν πολιτεία του. "Ηξερε καλὰ ὠστόσο τὰ καθήκοντά του καὶ τὰ δικαιώματά του. Ποτὲ ὅμως καθήκοντα καὶ δικαιώματα δὲ βρέθηκαν σὲ ἀμάχη μέσα στὸ λαὸ αὐτό! Καὶ ποτὲ στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δὲν ἔτυχε ὁ ἔνας νὰ κλέψῃ τὸ δίκιο τοῦ ἄλλου. Τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ἤτανε κοινὰ γιὰ ὅλους καὶ δίκαια μοιρασμένα. Πλούσιοι καὶ φτωχοὶ δὲν εἶχανε σταθῆ ποτὲ στὸ λαὸ αὐτό. "Ολοι μαζὶ ἤτανε πλούσιοι κι ὅλοι μαζὶ φτωχοί. "Οταν εἶχε τροφὴ ὁ ἔνας, εἶχε καὶ ὁ ἄλλος. Καὶ πάλι, ὅταν ἡ δυστυχία ἔπεφτε ἐπάνω τους, κανένας δὲν ἤτανε πιὸ δυστυχισμένος ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ γι' αὐτό, καὶ στὴ δυστυχία ἀκόμα, ἤτανε ὅλοι εύτυχισμένοι.

Αὐτὸ τοβλεπτε κανεὶς ζωγραφισμένο στὰ ἡμερα, τὰ φωτεινὰ μάτια τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ποὺ τὸ ἀνάβλεμμά τους καθρέφτιζε τὸν οὐρανὸ καὶ ἤτανε σὰν μιὰ προσευχὴ καὶ σὰν ἔνας ὑμνος πρὸς τὸ Δημιουργό.

'Ο λαὸς αὐτὸς εἶχε καὶ τὸ βασιλιά του. "Ἐναν βασιλιὰ ξένον ἀπ' τὴ γενιά του. Μὰ αὐτὸ δὲν ἐμπόδιζε νὰ εἰναι δ καλύτερος βασιλιᾶς τοῦ Κόσμου, μέσα στὸν καλύτερο λαὸ τῆς Γῆς. 'Ο λαὸς αὐτὸς τριγύριζε τὸ βασιλιά του μὲ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσι. Τίποτε ἄλλο δὲν τοῦ ζητοῦσε ἀπὸ τὴν ἀγάπη του. Κι αὐτὸς δὲ ζητοῦσε ἀπ' τὸ λαό του τίποτε περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ζητάει ἔνας πατέρας ἀπ' τὰ παιδιά του. 'Ο βασιλιᾶς κρατοῦσε ἔνα ἀπλὸ σκῆπτρο ἀπὸ ἀγριλιὰ στὸ χέρι του καὶ μ' αὐτὸ κυβερνοῦσε. Μὰ τὸ σκῆπτρο του ἤτανε

παντοδύναμο. « Μπροστά » ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο ; Μπροστά ὅλοι. « Πίσω ;» Πίσω. Τραβοῦσε μπροστά δὲ βασιλιᾶς ; Τὸν ἀκολουθοῦσε δὲ λαός του. Στεκότανε νὰ ξεκουραστῇ ; 'Ο λαός του τὸν τριγύριζε μὲ λαχτάρα. "Ητανε ἔνας βασιλιᾶς, ποὺ ποτὲ δὲ θὰ χάσῃ τὸ θρόνο του. Γιατὶ δὲ θρόνος αὐτὸς ἥτανε θεμελιωμένος ἐπάνω στὴν ἀγάπη καὶ στὴν ὁμορφιά.

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἔνα λαὸ κι ἔναν βασιλιᾶ. Δὲν εἶναι πιολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὕτε μακρυνὸς ὁ τόπος. "Ητανε κάποιο ἀπ' τ' ἀνοιξιάτικα αὐτὰ δειλινὰ καὶ ἥτανε ἐπάνω στὸν καταπράσινο κάμπτο τῆς Ἀθήνας: "Ἐνας γέρος βοσκὸς ἔβοσκε τὸ κοπάδι του !

'Εφημερὶς « 'Εστία »

Παῦλος Νιρβάνας

25. ΖΩΗ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Στὶς στάνες τῶν βουνῶν καὶ στὰ λημέρια
μιάν ὅμορφη ζωὴ καλοπερνᾶ.
Σὰν κάτι παιρνει ὁ νοῦς μου ἀπ' τὸ βουνὸ^ν
καὶ προσευχὴ τὸ πάει ψηλὰ στ' ἀστέρια.

Ξυπνῶ μὲ τὴν αὔγὴ τὴν μυρωμένη,
τὸ μῆρο ἀπ' τὰ πεῦκα περισσό.
Καὶ βλέπω ἀπὸ τὴν θάλασσα χρυσό,
περήφανο τὸν ἥλιο ν' ἀνεβαίνῃ.

Στὰ φύλλα είναι διαμάντι ἡ δροσοστάλα.
Τ' ἀγέρι δυναμώνει τὸ κορμί.
Καὶ χαίρομαι τὸ μαῦρο τὸ ψωμὶ^ν
νὰ τρώγω μὲ μυζήθρα καὶ μὲ γάλα.

Συχνὰ μὲ τοὺς βοσκοὺς πηγαίνω ὡς πέρα,
στὴν πράσινη χαρὰ κάποιας πλαγιᾶς,
ποὺ στὸ ξωκκλήσι πάει τῆς Παναγιᾶς.
Τοὺς τραγουδῶ κι αὐτοὶ βαροῦν φλογέρα.

Οι νύχτες μαγεμένες μοῦ φωτίζουν
μικρές πυγολαμπίδες. Σιγαλιά.
Γαυγίζουν μόνο κάπου τὰ σκυλιά,
μουλάρια μακριά σάν κουδουνίζουν.

*Ω ! ἄς ζοῦσα πάντα ἔδῶ, νᾶχα κονάκι
μιὰ ὀλόφτωχη καλύβα ἀπὸ κλαδιά,
νὰ πίνω ἀπὸ τοῦ βράχου τὴν καρδιά
τὸ κρύσταλλο, τὸ ἀθάνατο νεράκι.

Περιοδ. « Ἐρυθρὸς Σταυρός », 1939

Στέλιος Σπεράντσας

26. Ο ΓΕΡΟΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασσα
κι ἀσπρισσα καὶ γέρασσα
πάνω στὰ ψηλώματα
βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τις κορφὲς ἐπάτησσα
καὶ νυχτοπερπάτησσα
καὶ σὲ δέντρα γέρικα
εἰδα κι' εἰδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλές ἀνηφοριές
σάν κοτσύφι ἔχυθηκα,
κ' ἐπεσσα σὲ ρεματιές
καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στὴν καπότα μου
— φορεστὰ καὶ στρῶμα μου —
εἰδα ὀνείρατα, γυρτός,
ξυπνητός καὶ κοιμιστός.

Σ' ἀϊτορράχη ἐσκάλωσα,
μὲ τὸ λύκο ἐμάλωσα

κι ἄναψα τρανές φωτιές
σὲ τετράψηλες κορφές.

Εἶδα τ' ἄστρι στὸ βουνό,
ποὺ τὸ λένε αὐγερινό,
καὶ στὴν καθαρή βραδιά
χόρτασσα τὴν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δὲ ζήμιωσα
κι ἄνθρωπο δὲ θύμωσα.
Πῆρα τὰ μικρὰ τ' ἀρνιά
σὰν παιδιά στὴν ἀγκαλιά.

Μιὰ ζωὴν ἐπέρασσα
κ' εἴπ' ὁ Θεὸς καὶ γέρασα,
καὶ τὸ χιόνι τὸ πολὺ¹
μοῦπεσε στὴν κεφαλή.

"Αἷντε, προβατάκια μου,
περπατᾶτε, ἀρνάκια μου,
πάμετε σιγά - σιγά
καὶ μᾶς πῆρεν ἡ βραδιά.

Ζαγαρίας Παπαντωνίου

27. ΗΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ ΤΣΕΛΙΓΚΑΣ

"Ηθελα νάμουν τσέλιγγας, νάμουν κι ἔνας σκουτέρης
νὰ πάω νὰ ζήσω στὸ μαυτρί, στὴν ἑρημιά, στὰ δάση,
νᾶχω κοπάδι πρόβατα, νᾶχω κοπάδι γίδια
κι ἔνα σωρὸ μαντρόσκυλα, νᾶχω καὶ βοσκοτόπια,
τὸ καλοκαΐρι στὰ βουνά καὶ τὸ χειμώ στοὺς κάμπους.
Νᾶχω ἀπὸ πάλιουρα βορὸ καὶ στρούγγα ἀπὸ ροδάμι,
νᾶχω καὶ σὲ ψηλὴν κορφὴν καλύβα ἀπὸ ρουπάκια,
νᾶχω μὲ τὰ βοσκόπουλα σὲ κάθε σκάρο γλέντι,
νᾶχω φλοιγέρα νὰ λαλῶ ν' ἀντιλαλοῦν οἱ κάμποι.

« 'Ο τραγουδιστής τεῦ χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

28. ΒΟΣΚΟΥ ΠΑΙΔΑΡΙΟΝ

Πολλά και μεγάλα βώδια ἔβοισκε μικρὸν παιδάριον καὶ μὲ πολὺ μικρὸν ραβδίον τὰ κατεύθυνεν εἰς τὸν δρόμον. Τοῦτο βλέπουσα γραϊά τις, τέκνον μου, τὸν εἶπε, δὲν γνωρίζεις πόσον κίνδυνον τρέχεις· ἀλλ’ ὡς ἂν ἥσο ἄλλος ‘Ηρακλῆς, κτυπᾶς τόσα μεγάλα ζῷα, ἐν ἀπὸ τὰ δόποια μόνον ἀρκεῖ νὰ καταπατήσῃ πολλούς ἄνδρας; Μηδ’ ὁ ‘Ηρακλῆς, ἀπεκρίθη τὸ παιδάριον, ὡς μῆτέρ μου, ἥθελεν εἶσθαι καλὸς νὰ τὰ κυβερνήσῃ, ἐάν εἶχαν ὅσου ἔχω λογικοῦ τὸ ἥμισυ.

‘Αδύνατος φρόνιμος νικᾷ πολλούς ίσχυρούς ἀνοήτους.

‘Αδαμάντιος Κοραῆς

29. ΟΙ ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΝΟΜΑΔΕΣ

‘Ο πελαργὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικωτέρας φυσιογνωμίας τῶν ἐπιμήκων πλουσίων πεδιάδων, διὰ μέσου τῶν δόποίων ρέουν οἱ Μικρασιατικοὶ ποταμοί.

‘Αν ἡ ἀφοβία τῶν ζώων αὐτῶν εἰναι ἀσφαλές δεῖγμα τῆς ἡμερότητός των, θὰ ἔφθανε κανεὶς εἰς περίεργα συμπεράσματα ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πελαργὸς δὲν συναντᾶται σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν νοτίων τῆς Θεσσαλίας ‘Ἐλλάδα.

Αἱ φωλεαί του εἰς τ’ ἀετώματα ἢ τὴν κορυφὴν τῶν στεγῶν ἢ τῶν μιναρέδων ἀρχίζουν νὰ συναντῶνται ἀπὸ τὸν Θεσσαλικὸν κάμπτον καὶ ἄνω. Εἰς τὰς Μικρασιατικὰς πεδιάδας τὸ πτερωτὸν τοῦτο εἶδος ἀφθονεῖ. ‘Η ἔξηγησις τοῦ φαινομένου εἰναι διττή: ἐν πρώτοις ὁ πελαργὸς εἰναι κάτοικος ὅχι τῶν ὁρεινῶν τόπων, ἀλλὰ τῶν ποταμίων πεδίων, ὅπου εύρισκει τροφήν. ‘Επειτα οἱ Τούρκοι σέβονται τὰ ζῷα — τετράποδα ἢ πτερωτά —, τὸ δὲ κυνήγι οὐδέποτε ὑπῆρχεν ἀσχολία τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. ‘Ο σιδηρόδρομος καὶ ἡ μηχανικὴ πρόσδοσ τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐκτοπίζουν ἀπὸ τὴν ἀδιατάρακτον γαλήνην τῶν κατοικιῶν του, ἐνῷ ἡ φυσικὴ τοῦ Τούρκου ραστώνη τὴν ἔγγυαται.

Ζῇ κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ὅχθας τοῦ Μαιάνδρου, τοῦ Καῦστρου, τοῦ Ἑρμού καὶ τῶν ὄλλων ποταμῶν, ὅσοι κυλίουν τὰ νερά τῶν ὑψηπέδων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὸ Αίγαον. Εἰναι κάτοχος προαιωνίου

κοινωνικής δργανώσεως καὶ ἡ κοινωνία του στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας καὶ διέπεται ἀπὸ μίαν περιέργον κοινὴν γνώμην.

Τὸ φθινόπτωρον εἰδικοὶ πεπειραμένοι πελαργοὶ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πιλότου τῶν ἀποδημούντων χελιδονιῶν, τῶν δποίων τὰς ἐναερίους διχαλωτὰς λεγεῶντας ἐπανοδηγοῦν τὴν ἄνοιξιν ἀπὸ τὰς Λιβυκὰς χειμερινὰς ἑστίας.

"Ἐχουν ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς ἰδιοκτησίας τῆς φωλεᾶς των καὶ ἀπαρτίζουν στοργικάς οἰκογενείας.

Οἱ ἀγρόται εύρισκονται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς πελαργούς, ἵσως ἐπειδὴ τοὺς θεωροῦν χρησίμους, ἴδιως κατὰ τοὺς πρώτους θερινοὺς μῆνας. Εἶναι τότε ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν δποίαν οἱ χωρικοὶ καίουν τὰ ὑψηλὰ χόρτα τῶν παραποταμίων πεδίων, διὰ νὰ λιπανθῇ ἀπὸ τὴν τέφραν των ἡ γῆ καὶ ν' ἀναθάλῃ νέα χλόη διὰ τὰ ζῷά των. Μόλις φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὁ πρῶτος καπνός, λαρυγγώδεις χαρωπαὶ φωναὶ διαμείθονται ἀπὸ φωλεᾶς εἰς φωλεάν πελαργοῦ. Συντάσσονται ἀμέσως ἐνωμοτίαι πτερωταί, αἱ δποῖαι ἀρχίζουν νὰ διαγράφουν ταχεῖς ὑπεράνω ἔκάστης πυρᾶς κύκλους. "Οταν ἡ πυρὰ ἀπλωθῇ, οἱ πελαργοὶ ἀρχίζουν νὰ ἐκτελοῦν χαμηλὰς ἐναερίους περιπολίας γῦρο ἀπὸ τὰ κράσπεδά της. Ἀπὸ τὴν φλεγομένην ἔκτασιν ἔξερχονται ἐν πανικῷ φίδια, χελῶνες, βάτραχοι, σαῦρες. Καὶ ἐναλλάξ οἱ πελαργοὶ καταπίπτοντες ὁρμητικά πρὸς τὸ ἔδαφος ἀρπάζουν τὴν ἀφθονον λείαν. 'Ψύνονται μὲ τὰ ράμφη των τὰς χελώνας καὶ τὰ φίδια, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πυρᾶς καὶ ἀφήνουν τὴν λείαν των νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ συντριβῇ. "Ἐπειτα τὴν ἀρπάζουν καὶ πάλι καὶ πετοῦν εἰς τὰς φωλεάς των. Ἡ πτερωτὴ παροικία εὐωχεῖται.

'Ἀπὸ τὰς κορυφάς τοῦ Τμόλου καὶ τοῦ Σιπύλου ξεσποῦν κατὰ τὸ θέρος ἰσχυραὶ ρίπαι ἀνέμου πρὸς τὰ ποταμίας πεδιάδας. Βαρυθροῦν καμπτόμενοι οἱ αἴγειροι καὶ στενάζουν καὶ τρίζουν αἱ βαλανιδιές καὶ κυματίζουν βιαίως οἱ καλαμῶνες καὶ τὸ χρυσοῦν πέλαγος τῶν σπαρτῶν μὲ ταραχῶδες συριστικὸν θρόισμα. Τὰ βώδια μαζεύουν κάτω ἀπὸ τὰ σκέλη των τοὺς θυσάνους τῶν οὐρῶν καὶ στρέφουν τὰ δπίσθια πρὸς τὴν φορὰν τοῦ αἴφνιδίου ἀνέμου. 'Ομοίως καὶ τὰ ἄλιγα, τῶν δποίων τὴν χαίτην βασανίζει ὁ ἀνεμός καὶ τὴν ρίπτει ὑπεράνω τῶν ἀνησύχων αὔτιῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των. Μόνοι οἱ πελαργοὶ δέχονται ἀτάραχοι τὸν ἀνεμώδη καταιονισμόν. Στηρί-

ζονται εἰς τὸ ἔνα πόδι των, κλίνουν τὰ ράμφη πρὸς τὸ στῆθός των καὶ ἐστραμμένοι πρὸς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου, τὸν ἀφήνουν νὰ γλιστρᾶ γῦρο ἀπὸ τὸ στέρνον των, ταλαντεύομενοι, ἀλλ’ ἵσορροποῦντες ἐπάνω εἰς τὸ πόδι των.

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια ἔτοιμάζονται διὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀφοῦ πρῶτον συμπληρώσουν τὰ σχετικὰ γυμνάσια οἱ κατὰ τὸ θέρος ἐκκολαφθέντες. Καὶ μίαν φθινοπωρινὴν αὐγὴν ἐρημώνονται ἀθρώας αἱ φωλεαί. Κάπου - κάπου εύρισκουν εἰς τὰ χωράφια οἱ χωρικοὶ κανένα νεκρὸν πελαργόν. Εἰναι ἀπὸ τοὺς ἡττημένους τῆς ἐναερίου βιοπάλης, οἱ δποῖοι δὲν ἥτο πεπρωμένον νὰ ἴδουν τὴν λιβυκήν φωλεάν των.

Ἐφημερὶς « Πολιτεία »

Νικόλαος Καρβούνης

30. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὅμορφο νησὶ τὰ καράβια. Καὶ πάλιν ἔκαναν πανιὰ γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. "Ολο τὸ νησὶ στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καὶ φωνάζουν :

— Στὸ καλό ! Στὸ καλό !

Τελευταία ἔμεινεν ἡ γολέτα τοῦ καπετάν Παλιούρα, ἡ « Βαγγελίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέσι τους, μὰ καπετάνιος ἀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιὰ καὶ νὰ κεράσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἔνα χαμηλὸ σπιτάκι ἐπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάννα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρό του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾶ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά: λύνει τὰ πανιὰ καὶ βοηθᾶ νὰ σηκώσουν τὴν ἀγκυρα.

Τὴν ὥρα, ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγὰ - σιγὰ κι ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν δρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἥλιου. Ψηλὰ στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνη

ταχτικά ή μάννα του ν' ἀνάβῃ τὰ καυτήλια καὶ ν' ἀγναντεύῃ τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίσῃ ἡ «Βαγγελίστρα» μὲ τὸ γυιό της, ποὺ θὰ φέρῃ τὴν προϊκὰ νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του!...

"Ηρθε τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ἡ «Βαγγελίστρα» δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα, οὔτε τὰ Φῶτα, ποὺ βαφτίζονται τὰ νερά. "Ἐνα γράμμα ἥρθε γιὰ τὴν μητέρα του, τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλι, πώς ἐμποδίστηκε, γιατὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως φόβο, γιατὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τὶς φορτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεὶ τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. 'Εκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ἐημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ «Βαγγελίστρα» εἶναι ἔξιω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲ μπορεῖ. "Ως ἔδω πῆγε πρίμος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριᾶς καραβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκι-σμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρεις κοντά του.

— Γιὰ τὸ Θεό! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξιω ἀπὸ τὸ νησὶ μας καὶ νὰ χαθοῦμε!

— Μάννα μου! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. 'Αντὶ νὰ βγάλης τὰ μαῦρα, θὰ βάλης κι ἄλλα γιὰ μένα!...

Οἱ θαλασσινοί, δταν νοιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἀνθρωποι. 'Ο καπετάν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριᾶ.

— "Ε, γιὰ τὸ Θεό! εἶπε πάλι. "Εξω ἀπὸ τὸ νησὶ μας νὰ χαθοῦμε!

'Αποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τὶς θέσεις τους στὸ κατάστρωμα, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῇ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ, ἀγρυπνα, κι ἔκεινος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατὸ χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάϊνα πανιά! πρόσταξε.

"Ιδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἰδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιὰ νὰ ὀρθοπλωίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νοιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζῃ τὰ χέρια καὶ πολλὲς φορὲς τὸ κῦμα τοῦ μπατσίζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πνοοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατά:

— Ξέρα δεξιά! Ξέρα ἀριστερά μας!

΄Ακούει ό καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι καὶ ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο τῆς.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερὰ γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιά ἀριστερά.

΄Ετσι παιδεύτηκε γιὰ ὥρες τὸ πλήρωμα. ‘Η γολέτα, σὰν πουλάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ κι ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὥρες φαίνονται χρόνος !

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζῃ καὶ φάνηκε σὰν μαῦρος ὅγκος τὸ νησὶ ἐμπρὸς στὸ σταχτόμαυρο δρίζοντα. ‘Ο καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πρῷρα τῆς « Βαγγελίστρας ».

Τὴν ὥρα, ποὺ ἔβγαιναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες, ἐμπαίνε καὶ ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

— “Ηρθα, μάννα μου ! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο, μόλις ἔρριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴν νύχτα, στὴν ’Ανάστασι, πῆγε τὸ ναυτόπουλο μὲ τοὺς δικούς του στὴν ἐκκλησία. Ἔφαγαν ἄμα γύρισαν καὶ ξαπλώθηκε νὰ κοιμηθῇ. Ήταν τόσο κουρασμένο !

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στὴν ’Αγάπη: ’Αντιλαλοῦν τὰ σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὁλο τὸ νησὶ μοσκοβιῶν σὰν ἐκκλησάκι.

— Χριστὸς ’Ανέστη !

— ’Αληθῶς ’Ανέστη !

΄Απὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λιγερὲς μὲ τὰ κίτρινα φακιόλια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν καὶ οἱ λεβέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτό κι ὑστερα τὸν καλαμαστιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικό της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτόπουλο. Οἱ λιγερὲς τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγούδησαν :

“ Ήλιος ήταν προξενητής
αύγερινὸς στεφανωτής.

Χαρὰ στὴ μάννα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ’ ὅλο τὸ πεθερικό,

ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὅμορφη καὶ νοικοκυρά,

χρυσὸς καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασίλισσα τῆς γειτονιᾶς.

"Επειτα ἦρθε ὁ γαμπρὸς, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετάν
Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

« Παιδικά 'Αναγνώσματα »

'Ανδρέας Καρκαβίτσας

31. ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

"Ητο ὥρα δειλινοῦ καὶ ἀπὸ πρωίας ὁ αἰθὴρ ἦτο θολωμένος καὶ
σκότος ἐπεκρέματο καὶ συννεφιὰ μεγάλη. Τέλος οἱ καταρράκται τοῦ
οὐρανοῦ ἤνοιγήσαν καὶ ἔγινε βροχή, θάλασσα, καταποντισμός. Τὸ
κατώγιον τῆς γρῖ - Ραγιάδαινας ἐγέμισε νερὸν ὡς δύο πήχεις. Τὸ
ἔλαιοτριβείον τοῦ Λαυκιώτη ἐπατήθη μέχρι ἀναστήματος καὶ πλέον
ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ οἱ κοπάνες * ἐγέμισαν, αἱ ἔλαιαι παρεσύρθησαν ἀπὸ
τὸν χαμηλὸν σοφᾶν *, τὸ ἄλογον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Γιάννης ὁ Ἀρμα-
μέντος ἔμεινε μὲ τὸ πτυάριον εἰς τὴν χεῖρα. 'Η θειὰ - Μαριώ, ἡ Κατσι-
κάκαινα, ἐβγῆκεν εἶχα εἰς τὸ χαγιάτι καὶ συνέπλεκε τὰς χεῖρας εἰς
προσευχὴν ἀγωνίας.

'Ο στάβλος τοῦ γέρο - Κουμενῆ εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ γαϊδούρι
ἐπλεεν εἰς τὸ νερόν. 'Ο κύριός του ὅλο μέσον δὲν εὔρεν, παρὰ νὰ
τραβήξῃ τὴν τριχιὰν ἀπὸ τὴν κλαβανὴν* ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα,
ῶστε τὸ ζῶον νὰ πλέη τὸ σῶμα κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀνατείνῃ
ἐπάνω, μὲ κίνδυνον νὰ πνιγῇ ἀπὸ τὸ σχοινίον, πρὶν γλυτώσῃ ἀπὸ
τὸ νερόν. Πέραν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Σαραφιανοῦ, ἡ πλημμύρα εἶχε
ρίξει κάτω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νερὸν ἔξεσπασε μέσα εἰς τὸν κῆπον
παρασύρον καλύβας, στάβλους, φυτείας καὶ δένδρα. 'Ο Σαραφιανὸς
μὲ τὸν κηρωτὸν ἐπενδύτην* του, μὲ τὰ ὑποδήματα μέχρι τῶν μηρῶν,
ἐπροσπάθει νὰ ἐμβαλῶσῃ ἐκ τῶν ἐνόντων τὸ ρῆγμα τοῦ τοίχου,
κουβαλῶν χονδρά ξύλα καὶ κούτσουρα καὶ σωρεύων ταῦτα διὰ νὰ
φράξῃ τὴν ρωγμήν. 'Η γριὰ - Χιόνω ἀπὸ τὸ παράθυρον ἐφώναζε:

— Κάψε τα, γυιέ μου, κάψε τα.

*Ισως έφαντάζετο ότι ό υιός της έσώρευε τὰ ξύλα διὰ νὰ ἀνάψῃ φωτιάν.

Κάτω εὶς τὸ ποτόκι ὅλα ἡσαν θάλασσα. Τὰ κατώγια τῶν οἰκιῶν εἶχον πλημμυρίσει ὅλα. Τὸ βαρελάδικο τοῦ μαστρο - Στεφανῆ εἶχε γεμίσει νερὸ ως δύο μπόγια· δὲ βρόχινος ποταμὸς εἶχε ρίψει κάτω πρῶτον τὸ τσαρδάκι* ἢ τὸ μικρὸν παράπηγμα τοῦ Στεφανῆ, εἴτα παρέσυρε τὰ βαρέλια εἰς χορὸν ὅλα, ὃσα ἡσαν ὅπὸ κάτω εὶς τὸ τσαρδάκι, εἴτα εἰσώρμησεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ καλοῦ χειρώνακτος* καὶ τὸ ἔκαμε νὰ πλέῃ. 'Αλλ' ἡ πλημμύρα ἥτο εἰς ὅλα τὰ ἰσόγεια καὶ ὅπου τὰ πατώματα ἡσαν χαμηλὰ ἐκινδύνευε νὰ τὰ φθάσῃ. 'Η γριά - Ραγιάδαινα ἔφώναζεν ὅπι' ἀντικρὺ νὰ πάγουν νὰ τὴν γλυτώσουν.

Θὰ ἔχρειάζετο βάρκα, διὰ νὰ τῆς κάμουν τὴν χάριν. 'Αλλὰ βάρκα δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη, εἰμὴ τὰ βαρέλια τοῦ μαστρο - Στεφανῆ, ὅποιὺ ἔπλεαν ὅλα εἰς τὴν σειρὰν μὲ γραφικὴν νωθρότητα*. 'Ο υἱὸς τοῦ βαρελᾶ, δὲ μικρός, εἶχε καβαλλικεύσει τὸ ἐν τούτων καὶ ηὔρε μεγάλην διασκέδασιν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ τὸ πηδάλιον τοῦ αὐτοσχεδίου πλοιαρίου. 'Εκλινε πότε μὲ τὸν ἔνα πόδα, πότε μὲ τὸν ἄλλον κατὰ τὸ ρεῦμα καὶ ἥτο ἔτοιμος κάθε στιγμὴν νὰ δώσῃ βουτιάν.

*Ἐπάνω εὶς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς συνοικίας, τὸ ἀνατολικόν, δὲν ἦτο φόβος νὰ φθάσῃ τὸ νερὸν εἰς τὰς οἰκίας. 'Εκεῖ ἡσαν τὰ Κοτρώνια, ὑψηλοὶ βράχοι, καμωμένοι ἐπίτηδες, διὰ νὰ κτίζουν φωλεάς τὰ νυκτοπούλια καὶ διὰ νὰ ἀναβαίνουν τὰ παιδιά νὰ παίζουν μὲ τοὺς χαρτίνους ἀετούς, διὰ νὰ κάμουν τρέλλας καὶ νὰ φωνάζουν. 'Η γριά - Σακαράβιανα εἶχεν ἔξελθει εἰς τὸν ἔξωστην καὶ ἐτραβοῦσε τὰ μαλλιά τῆς καὶ ἔφώναζε :

- Τ' εἰν' αὐτό, Θεέ μου, τ' εἰν' αὐτό ! 'Αμαρτωλοὶ εἶναι καὶ θὰ τοὺς βουλιάξῃ ;

Καὶ ἡ θειὰ - Καρπέταινα, σύζυγος πλοιάρχου, ἐνθυμουμένη τὸν ἀνδρα τῆς καὶ τοὺς υἱούς της, ὅποιν ἐταξίδευαν μὲ τὸ καράβι, ἔκραζε :

- Παναγία μου, στὸ πέλαγο ! Παναγία μου, στὸ πέλαγο !

*Ο γέρων πατήρ, δὲ καλὸς οἰκογενειάρχης μιᾶς πτωχῆς οἰκίας δίπλα στὸ βαρελάδικο, εἶχεν ὅπλισθη προχείρως μὲ σκαπάνην καὶ μὲ κουβᾶν καὶ εἶχε καταβῆ εἰς τὸ ἰσόγειον. 'Επροσπάθει νὰ ἀδειάσῃ τὸ νερὸν ὅπὸ τὸ κατώγι, ἐπταιδεύετο νὰ φράξῃ ἔως δύο πιθαμὰς τὸ

κατώφλιον καὶ ἐπάσχιζε νὰ δέσῃ τὸ πιθάριον τοῦ ἔλαιου εἰς ἓνα κρίκον ἐπὶ τοῦ τοίχου. "Ημην κι ἔγώ ἔκει· ίστάμην εἰς τὸ παράθυρον, ἔβλεπα κι ἐπροσπαθούσα νὰ διώξω τὸν φόβον, νὰ διασκεδάσω. Γυναῖκες ἀνασκούμπωμέναι μέχρι γονάτων, πατοῦσαι εἰς τὰ νερά, ὁ βαρελᾶς κοπιάζων νὰ ἔξασφαλίσῃ τὸ ἐργαστήριόν του, νὰ μαζώξῃ τὰ βαρέλια του, νὰ βάλῃ εἰς τὴν ἄκρην τὰ κλαδιά καὶ τὰ ξύλα ἀπὸ τὸ χαλασμένον παράπηγμά* του, ὅλα ἀπετέλουν παιδικὸν θέαμα. "Η φουρνάρισσα ἔφωναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ ὑπάγουν νὰ γλυτώσουν τὶς κλάρες* τῆς, ὅποιὐ τὰς εἶχε παρασύρει τὸ ρεῦμα. Δύο ἦ τρεῖς γέροντες τῆς γειτονιᾶς ἥσαν μέχρι βουβώνων* εἰς τὸ νερόν, διὰ νὰ γλυτώσουν ὀλίγες κουτσούρες καὶ καυσόξυλα, ὅποιὐ ἔπλεαν εἰς τὸν ποταμόν. "Η γριά - Μερεγκλίνα, ἀπὸ τὸ στενὸν μέσα, ἔφωναζε νὰ τῆς γλυτώσουν τὴν σκαφίδα της, ὅποιὐ τὴν εἶχε πάρει τὸ ρεῦμα καὶ τὴν ἔσπρωχνε κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἶχαν κάμει γενικήν ἔξοδον, καθὼς ἐκόπασεν* ἡ βροχὴ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς πλημμύρας ἐφούσκωνεν ἀκόμη. "Εξῆλθον δρομαίως μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἔτρεχαν, ἔτρεχαν εἰς τὴν μεγάλην λίμνην τοῦ νεροῦ κάτω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διὰ νὰ προφέσουν νὰ χορτάσουν καράβισμα καὶ παιγνίδι εἰς τὰ νερὰ μίσαν φοράν, νὰ βραχοῦν, νὰ παίξουν μὲ τὸ ρεῦμα. Καὶ δύο κοπάδια πάπιες, ὅποιὐ ἔπεσαν εἰς τὰ νερὰ ἅμα ἔσταμάτησεν ἡ βροχὴ κι ἔβουτοῦσαν, ἔτράπησαν εἰς φυγὴν ἔντρομοι.

Πτωχὴ χήρα, ἡ Μαριώ ἡ Λιβαδάκαινα, μαζὶ μὲ τὴν κόρην της τὴν Ματώ, εύρισκοντο εἰς τὸν μεμονωμένον οἰκίσκον των εἰς τὸ χαμηλότερον μέρος τοῦ λιβαδιοῦ, πρὸς τὴν ἔξοχήν, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ χωρίου. "Αμα ἥρχισεν ἡ καταιγίς καὶ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας τατοῦ χωρίου. "Άμα" ἡ Μαριώ δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς χέως κατεπλημμύρησαν. "Άλλ" ἡ Μαριώ δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς εἰς τοῦτο. Εἶχε τὸ μάτι ὑψηλὰ κατὰ τὸ βουνόν. "Ητον ἀφηρημένη.

— Μάννα, θὰ πλημμάρουμε, ἔφωναξε ἡ κόρη της.

"Η μήτηρ ἔξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν.

—"Ας πὰ νὰ πλημμάρουμε, ἔψιθύρισε.

— Μάννα, πλημμάραμε! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον ἡ Ματώ.

"Η χήρα ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ παρὰ πόδας. "Ολη ἡ στεφάνη τοῦ ἔδαφους ὀλόγυρα εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ ισόγειον τῆς

οίκιας ἦτο γεμᾶτον νερόν. Τὸ χαμηλὸν πάτωμα ἐκινδύνευε νὰ τὸ φθάσῃ. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος.

— Πώ, πώ, πώ ! ἔκαμεν ἡ μήτηρ συμπλέκουσα τὰς χεῖρας.

*Απὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας εἶχαν ἀνοίξει δέκα ἔως δώδεκα σταλαγμοί. Τὰ φορέματα, ἡ « τέμπλα » μὲ τὰ στρώματα καὶ τὰ σινδόνια, τὰ πενιχρὰ ἔπιπλα, ὅλα ἥσαν καταβρεγμένα.

Η κόρη τὰ μετέφερε καὶ τὰ ἐσώρευεν ὅλα μαζί, πότε εἰς τὴν μίαν γωνίαν καὶ πότε εἰς τὴν ἄλλην ἄλλα καὶ ἐκεῖ ἥνοιγε σταλαγμός. Τέλος τὰ ἐκουβάλησεν ὅλα εἰς τὴν μέσην ἀλλ’ ἐκεῖ ἥνοιξε μέγας σταλαγμὸς εἰς τὸν « καβαλλάρην » τῆς στέγης.

Τὴν προηγουμένην ἑβδομάδα εἶχαν ξανασύρει τὴν σκεπήν. Νὰ τὸ ἥξεραν νὰ μὴ βάλουν μάστορην !...

*Άλλα καὶ τί τὸν ἥθελαν τὸν μάστορην ; Μήπως ἦτο ἴδιοκόν τους τὸ σπίτι ; *Ο κύρῳ Ἀργυρὸς ὁ Ξυγκοχέρης, ὁ πιστωτής των, τοὺς ἐφοβέριζε καθημερινῶς νὰ τοὺς βγάλῃ ἀπὸ τὸ σπίτι. Πρὸ δύο ἡμερῶν ἀκόμη εἶχε περάσει ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι θὰ τοὺς πάρῃ τὸ ποτάμι... *Ἄσ χαρῆ τώρα.

— Πώ, πώ ! θὰ πνιγοῦμε, μάννα ! ὠλόλυσεν* ἡ κόρη, συμπλέκουσα τὰς χεῖρας, κοιτάζουσα διὰ τοῦ παραθύρου κάτω καὶ βλέπουσα ὅλον τὸ λιβάδι θάλασσαν. Δὲν ἐφαίνετο πουθενὰ πάτημα, διὰ νὰ πατήσῃ τις.

Καὶ ἡ βροχὴ ἔξηκολούθει ἀκόμη.

— Θὰ πνιγοῦμε ! ἐθρήνησεν ἡ μήτηρ, τραβοῦσα τὰ μαλλιά της. Καὶ δὲ ἀδελφός σου, ὁ ἀδελφός σου, ποὺ λείπει ἀπ’ τὸ πρωὶ στὸ χωράφι, δὲν θὰ πνιγῇ;

Σπαρακτικὴ ἦτο ἡ φωνὴ τῆς μητρός.

*Απέναντι, πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος, πεντακόσια βήματα μακράν, ἐκατοικοῦσεν ἡ Μαργαρὼ ἡ Μποστανοῦ, ἐντὸς τοῦ λαχανοκήπου, τὸν ὅποιον ἐκαλλιέργει ὁ σύζυγός της. *Ο οἰκίσκος των, ὑψηλά, ἐπὶ λοφίσκου, ἀψηφοῦσε τὴν πλημμύραν. *Η γυνὴ εἶχεν ἀνοίξει τὸ παράθυρον καὶ ἐφώναξε πρὸς τὴν Μαριώ τὴν Λιβαδάκαινα:

— Θὰ πνιγῆτε, χριστιανές !

*Η Μαριώ ἦτον ἀφωσιωμένη ὅλη εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦ νίοῦ της, ἦτον παραδομένη εἰς τὴν ἀνησυχίαν της. *Εκοίταζε τὸ βουνὸν

μὲ δόμμα ἀπλανές, ώς νὰ ἔβλεπτεν ὁ πτασίαν*. Ὁ νιός της ποῦ νὰ είναι μὲ αὐτὸν τὸν κατακλυσμόν;

— Πνιγήκατε, χριστιανές, ἐφώναξε πάλιν τὴν Μαργαρὼ τὴν Μποστανοῦ.

"Ολον τὸ λιβάδι πέλαγος. Καὶ ἂν ἐπροθυμεῖτό τις νὰ ὑπάγῃ, εἰς βοήθειαν τῶν ἄγωνιώντων, δὲν θὰ ἡδύνατο πλέον.

'Ο σύζυγος τῆς Μαργαρῶς ἥτο κάτω εἰς τὸ ἴσογειον καὶ διώρθων τὰ τσαππιὰ καὶ ἐτρόχιζε μὲ δόξυν τριγμὸν μικρὸν πριόνιον, τὸ ὅποιον τοῦ ἔχρησίμευε διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων. Τὸ νερὸν ἔπρεπε ν' ἀναβῆ δύο μπόγια ἀκόμη, διὰ νὰ τοὺς φθάσῃ. Διὰ τῆς μικρᾶς θυρίδος ἔβλεπε καὶ αὐτὸς τὴν τεφράν, χωματόχρουν, κυματώδη θάλασσαν, τὴν κατακλύζουσαν ὅλα τὰ ἔλώνια καὶ τοὺς κάμπους.

— Καλέ, δὲν ἀκοῦς τί γίνεται, δὲν βλέπεις! ἐφώναξεν ἄνωθεν, διὰ τῆς καταπακτῆς*, τὴν σύζυγός του. Θὰ χαλάσῃ δὲ θεός τὸν κόσμον.

'Ο κηπουρὸς κάτωθεν ἀπήγνησεν εἰς τὴν ἔρωτησιν δι' ἄσματος, ψάλλων μὲ τὴν βραχνήν φωνήν του:

Βρέχει δὲ οὔρανὸς καὶ βρέχομαι,
ξενάκ' είμαι καὶ ντρέπομαι.

'Η θέσις τῶν δύο γυναικῶν εἰς τὸ μοναχικὸν σπιτάκι τοῦ λιβαδιοῦ ἥρχισε νὰ γίνεται ἀπελπιστική. 'Η κόρη, ἔκφρων* ὠλόλυζεν. 'Εκοίταξε βλοσυρὰ τὸ παράθυρον, τὸν ἔξωστην, τὴν ξυλίνην σκάλαν, ὅλα ἀπειλούμενα καὶ σολευόμενα ἀπὸ τὴν πλημμύραν. 'Η μήτηρ εἶχε παύσει ἀρτίως νὰ τραβᾷ τὰ μαλλιά της. "Εσχιζε τὰς παρειάς, ἐκόπτετο κι ἐμοιρολογοῦσε. Δὲν ἔκλαιε τὸ σπίτι, δὲν ἔκλαιε τὴν κόρην της, οὔτε τὸν ἕαυτόν της. "Έκλαιε τὸν υἱόν της, ὅστις ἥτο μακράν. 'Εκοίταζε κατὰ τὸ βουνόν, ἀλλὰ δὲν τὸν διέκρινε πλέον. 'Ο πελώριος σίφων, στῦλος φοβερὸς ἐνώνων τὸν οὔρανὸν μὲ τὴν γῆν, ὅποιον διὰ πενθίμου ἀνταυγείας ἐφώτιζεν ἐκ διαλειμμάτων τὰ πέριξ εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶντας, ἀπὸ αἵμασιὰν* εἰς αἵμασιάν. Ηύτοσχεδίαζεν ἀκουσίως τὰ μοιρολόγια:

'Εφαντάζετο ἥδη πνιγμένον τὸν υἱὸν της, πτῶμα ἐλεεινόν, φοβερὸν τὴν θέαν, παρασυρόμενον ἀπὸ τὸ ρεῦμα, κτυπῶντα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀγκιστρούμενον καὶ σφηνούμενον εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶντας, ἀπὸ αἵμασιὰν* εἰς αἵμασιάν.

Πᾶς θὰ σὲ φέρουν, γυιόκα μου, πνιγμένον μέσ' στὸ ρέμα !
Πᾶς θὰ σὲ ἴδω !...

‘Η βροχὴ εἶχε παύσει, καὶ ἡ πλημμύρα δὲν εἶχε καταπέσει. Εἶχαν κατέλθει ὅλα τὰ ἀνώνυμα ρεύματα τοῦ ποταμοῦ, ὅλα τῶν κοιλάδων τὰ θολὰ ποτάμια, ὅλα τὰ χειμέρια κατακαθίσματα τῶν ὑπωρειῶν.

Τὸ μικρὸν σπιτάκι στὸ λιβάδι ἔτριζεν, ἔτριζε, κατέρρεεν. ‘Η βοὴ τοῦ καταποντισμοῦ ἀνήρχετο εἰς τὸν αἰθέρα, καὶ εἰς τὴν βοὴν αὐτὴν δὲν ἔχαντο ὁ στεναγμὸς τῶν πενήτων διὰ τοὺς ὁγγέλους τοῦ Θεοῦ.

Τὸ σπίτι τῆς πτωχῆς χήρας εἶχε καθίσει ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καὶ εἶχε λάβει στάσιν χωλοῦ, κλίνοντος πρὸς τὸν ἐνα δῆμον, πτωχοῦ γέροντος, στηριζομένου ἐπὶ τῆς ράβδου του. Δὲν ὑπῆρχεν ὄρατὸν στήριγμα δι' αὐτό. Πλὴν ἀόρατος χείρ ἐφαίνετο νὰ τὸ κρατῇ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος, διὰ νὰ μὴ καταρρεύσῃ ὅλον.

“Οταν ἔκόπασεν ἡ βροχὴ, χωρικοὶ κατέβαινον τρέχοντες μὲ τὰ ὑποζύγια των. Ἐπανήρχοντο ἀπὸ τοὺς ὄγροὺς μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ως τὸ κόκκαλον. Διήρχοντο εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων βημάτων. ‘Η Μαριώ ἴστατο εἰς τὸ παράθυρον, παρακαλοῦσα ἐκθύμιως* τὴν Παναγίαν καὶ ἐρωτῶσα μεγαλοφώνως τοὺς διαβαίνοντας μακράν :

— Μήν εἰδατε τὸν Μανώλη τὸν γυιό μου ;

Οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις. ‘Ο καθεὶς ἔσπευδε διὰ νὰ ἴδῃ τί ἔγινε τὸ σπίτι του, ἡ φαμίλια του, καὶ δὲν ἤκουε τί τὸν ἥρωτα ἡ χήρα τοῦ λιβαδιοῦ.

‘Ἄλλ’ αὕτη δὲν ἀπέκαμεν νὰ ἐρωτᾷ, ἐνόσῳ διέβλεπεν εἰς τὸ σκότος. ‘Η Δεκεμβριανὴ ἡμέρα εἶχε δύσει, ἡ πλημμύρα κατέπιπτεν καὶ τὸ σκότος ἀπειλητικὸν ἐπεκρέματο εἰς τὰ φωσφορίζοντα νερά.

— Μήν εἰδατε πουθενὰ τὸν γυιό μου, τὸν Μανώλη ;

— Δὲν τὸν εἴδαμε . . . , τῆς ἐφάνη, ὅτι ἤκουσεν ἀπαξ.

Καὶ ἡ ἀπάντησις ἦτο σπαραγμὸς δι' αὐτήν. “Ω, Παναγία μου! . . .

— Μάννα, ἀφοῦ γλυτώσαμε ως τώρα, πᾶμε νὰ κατεβοῦμε, κι ἃς πλέψουμε στὸ ποτάμι. Τὸ σπίτι θὰ πέσῃ, μπορεῖ νὰ γλυτώσουμε!

— Πᾶμε νὰ ἴδοῦμε, τί γίνηκε ὁ Μανώλης.

'Η κόρη ἐμπρός, ἡ μήτηρ ὅπίσω, ἐδοκίμασαν νὰ κατεβῶσι τὴν σαλευομένην καὶ σειομένην σκάλαν.

Εἶχον κατέλθει δύο σκαλοπάτια καὶ πλατάγισμα* ἡκούσθη μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἐφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλοῦν τὸ σχῆμα, τεράστιον, κενταυρικόν*, κατὰ τὸ ἥμισυ πλέον, κατὰ τὸ ἥμισυ πατοῦν, πηδῶν καὶ παραδέρνον μέσα εἰς τὸ ρεῦμα.

— Μάννα, είστε καλά ; Γλυτώσατε ;

“Ητο ἡ φωνὴ τοῦ Μανώλη.

— “Ω, γυιέ μου ! ”Ω, παιδί μου ! παιδάκι μου ! Είσαι καλά ; ἥρθες ;

— Ήτον ὁ Μανώλης, καβάλλα εἰς τὸ ἄλογόν του. Ἐπήδησε κάτω ἔως τὴν μέσην εἰς τὸ νερόν καὶ ἤγκαλίσθη τὴν μητέρα του.

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ πτωχὴ οἰκογένεια ἐπῆγε καὶ διενυκτέρευσεν εἰς τῆς Μαργαρᾶς τῆς Μποστανοῦς. Ὁ κηπουρὸς ἐσυμβούλευσε τὸν Μανώλη :

— Νὰ κάμης νόμο - τρόπο, λέω γώ, ν' ἀγοράστης ἔνα σπιτότοπο ἐπάνω στὰ Κοτρώνια, ἢ στὰ Γελαδάδικα, ἢ στὸν Ἀπάνω Μαχαλᾶ, νὰ χτίσετε κανένα σπιτάκι, νὰ μὴ σᾶς πατῇ τὸ νερό.

‘Η χήρα ἔλαβε τὸν λόγον :

— Καλὰ τὸ λέσ, γείτονα, μὰ κεῖνος δ Ἑυγκάκιας, τοῦ χρωστοῦμε, λέει, δὲν ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιες δραχμές, ὅλο τὸ διάφορο * κεφάλι, τὸ διάφορο κεφάλι . . . κι ἀς τοῦ πληρώναμε ταχτικὰ τὸ διάφορο, μόνο δυὸ χρονιές δὲν τοῦ πληρώσαμε . . .

‘Ο κηπουρὸς ἔσεισε τοὺς ὕμους, ἔπιε μίαν εἰς ύγειαν τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων της καὶ ἔψαλεν τὸ βραχὺν ἄσμά του.

Καὶ ἡ Μαργαρώ, ἡ γυναῖκά του, εἶπεν :

— Εγλύτωσεν δ κοσμάκης καὶ τὴ φορὰ αὐτή, δόξα νά ’χῃ δ Θεός !

« Πιωτοχρονιάτικα Διηγήματα »

‘Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

32. ΜΕ ΤΑ ΠΑΝΙΑ

Μεγάλη ἀπλοῦται ἡ Λῆμνος, μακρὰ καὶ χθαμαλή, μὲ ώραια ἀκρωτήρια, μὲ μεγάλους καὶ βαθύκολπους λιμένας, μὲ χρυσοκίτρινους ἀγροὺς θερισμένους, μὲ εὔμορφες ἀκρογιαλιές. Χωρὶς δάση, χωρὶς χωριά, ἔρημος, θαρρεῖς, ἀκατοίκητος.

’Απὸ τὴν Λῆμνον ἔπειτα εἰς τὴν Τρωάδα καὶ ἀπὸ τὴν Τρωάδα εἰς τὴν πολύκωμον Ἰμβρον, ἀπὸ τὴν Ἰμβρον εἰς τὴν Τένεδον.

Βόλτες, θαλασσινοὶ περίπατοι, αἱ ναυτικαὶ λοξοδρομίαι.

Συντροφιὰ μὲ τοὺς γλάρους.

”Ω! τὴν ἀγάπησα τὴν συντροφιὰν τὴν λευκὴν τῶν γλάρων. Εἰναι ὁδῷα, ὡς εἶναι κάτασπρα τὰ πτερά των. Σὲ διασκεδάζουν. χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. ”Αθορύβως καὶ σιωπηλῶς. Εὐγενῶς. Εἰναι καλόγυνωμος ἢ συντροφιὰ τῶν γλάρων. ”Εμφανίζονται ἐνώπιόν σου ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις. ”Ως παλαιοί σου φίλοι. Δὲν ἔξιτασαι δι’ αὐτό, ὡς νὰ τοὺς ἀνεζήτεις μετὰ κόπου. Νομίζεις κι ἔπλευσες δι’ αὐτούς. Νομίζεις κι ὑπέφερες δι’ αὐτούς.

Κι ἐκεῖνοι πάλιν κάμνουν ὅτι θέλεις διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν χορεύουν, βουτοῦν, παιζουν. Προτιγοῦνται ὡς νὰ θέλουν νὰ σὲ ὁδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των, τὰς δροσεράς, τὰς ύγρὰς φωλεάς των, ὅπου τὸ κῦμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰωνία.

Κι ἐνῷ προβαίνουν ταχύτεροι, αἴφνης ἵστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κράζουν μὲ τὰ μονούσιλλαβά των, γλαριστί :

— Καλῶς τὸν φίλον μας! Καλῶς τὸν φίλον μας!

Κι ἐνῷ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ὁέρα μὲ τὰς κυρτάς των, ὡς δαμασκιά, πτέρυγας. Καὶ φιλοῦν τὸ κῦμα μὲ τὰ ράμφη των. Πόθεν ἥλθον; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κάτασπροι γλάροι τῆς Μυτιλήνης; Εἶναι γλάροι τῆς Λήμνου, τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλάροι ἡ τῆς Τενέδου; Τοὺς ἔβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἀχαιοί;

”Ω! ἡ λευκή, ἡ καλὴ συντροφιά μου, οἱ γλάροι τοῦ Αίγαιου! Καταμεσῆς στὸ πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετίσωσι τοὺς ταξιδεύοντας. ”Ἀγγελοι τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρχεις ποθηταὶ ἐν τῇ κρυερᾷ τοῦ πόντου ἐρημίᾳ. Μειδίαμα γλυκύν ἐν τῇ πικρᾷ μοναξίᾳ. ”Ἐλπὶς ὅτι ἔγγυς του εἶναι ὁ κόσμος. ”Αφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. ”Εμπινευσις διὰ τὸν ποιητήν. Παραμυθία διὰ τὸν ναύτην, ὄστις, ἐπακουμβῶν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, συνάπτει ἄφωνον διάλογον μὲ τὸν λευκὸν πτερωτόν του σύμπλουν. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλάρος πρὸς γλάρον.

Καὶ πετοῦν ἐνίστε φηλά. Πλησιάζουν εἰς τὰς κόφας τοῦ πλοίου, τρέχουν γῦρο καὶ χορεύουν περὶ τὸν θαλασσομάχον, τὸν ξύλινον τῆς πρώρας ἀδελφόν των, ὄστις βουτᾶ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ αὐτοί,

ώς δίστομον στιλέτον, κόπτων τὸ κῦμα. Καὶ πολλάκις πολλοὶ - πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουσι τὴν σκούναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν.

'Εκόπασε πλέον ὁ σάλος· τὰ κύματα καταπονηθέντα καθ' ὅλην τὴν νύκταν ἐπραῦνθησαν. 'Η θάλασσα γαληνιάζει πάλιν. Δευτέραν φοράν διερχόμεθα ἔγγυς τῆς πολυσχιδοῦς Λήμνου ἡρέμα ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. 'Ἐπι τίνος χρυσίζοντος λοφίσκου ὑπολευκάζει παρεκκλήσιον. "Ολοὶ οἱ ναῦται, πρὸς αὐτὸν ἀτενίζοντες εὐλαβῶς, κάμνουν τὸν σταυρόν των.

— "Αἰ - Νικόλα! λέγουσιν ὅλοι ἔγκαινιάζοντες τὸ ἄγνωστον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ θαλασσινοῦ των 'Αγίου.

Μικρὰ βρατσέρα πλέει πρὸς τὴν ἀκτὴν φοβισμένη, μετὰ τὸν σάλον ξετρυπώσασα.

'Εξημέρωσε Κυριακή.

Οἱ ναῦται, ἀπηνδηκότες ἀπὸ τῆς παρελθούσης τρικυμιώδους νυκτός, κοιμῶνται ἀκόμη, ἐνῷ ὁ μάγειρος ἐγερθεὶς ἀπολεπίζει ἵχθυδιά τινα, σημαδιακούς χάνους ἐκατοστάρικους, τοὺς ὅποίους εἴχομεν ἀλιεύσει κατὰ τὴν γαλήνην τῆς προτεραίας. Μόνον ὁ πηδαλιοῦχος, κουκουλωμένος ἀκόμη μὲ τὸν χειμερινὸν μουσαμᾶν του, ἴσταται παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ὁ φρουρὸς τῆς πρώρας, ἀνάψας τὸ είκοστὸν σιγάρον κατὰ τὴν τετράωρον βάρδιαν του βρεγμένος ἀκόμη, μὲ τὸ κηρωτὸν μουσαμᾶν του, φρουρεῖ.

Τὰ πανιά ὅλα ἐπάνω τώρα. Καὶ ὁ μοναχογυιὸς ὁ κόντρας, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ γαλαζοίαματος. 'Η ταχεῖα σκούνα, πετῶσα μαλακὰ - μαλακά, ἀνευ τιναγμῶν πλέον, προηγεῖται πέντε ἄλλων ἴστιοφόρων μεγάλων, ἀτινα μᾶς παρακολουθοῦσι μετὰ σπουδῆς, ὡς νὰ φέρουν μεγάλων, ἀτινα μᾶς εἶπουν. 'Αλλ' ἡ σκούνα φεύγει, πετᾷ. 'Απὸ τοῦ ὕψους, ἔνθα ἴσταμαι, νομίζω ὅτι δὲν ἀπτεται κὰν τῆς θαλάσσης. Τόσον γλυκὰ πλέει, θαρρεῖ, καὶ στὰ νύχια πατεῖ. Είναι ὑπερήφανος διὰ τὴν νυκτερινὴν νίκην.

— Σκάντζια βάρδια! ἀνακράζει ὁ ναύκληρος, ἀκούσας κροτήσαντα τὰ ξύλινα κρόταλα τοῦ πηδαλιούχου, σημήναντος τὴν ὄγδόνην ὥραν τῆς πρωίας, καὶ συγχρόνως κρούει τὸν κώδωνα τῆς πρώρας, τύπτων συνάμα τὸ κατάστρωμα διὰ τῶν ποδῶν του, ἀνω τοῦ θαλάμου τῶν ναυτῶν, ὅπως ἔξεγείρῃ αὐτούς.

Ταυτοχρόνως γλυκύτατα ὀντηχοῦσιν ὅπισθέν μας ἐν τῷ πελάγει οἱ κώδωνες τῶν δύο ἴστιοφόρων, ὡς παρεκκλήσια λειτουργοῦντα, σημαίνοντες τὴν ὁγδόνην ὥσαύτως ὥραν.

Μετ' ὀλίγον οἱ ναῦται νιφθέντες κι ἐνδυθέντες κατέρχονται εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου, καλέσαντος αὐτούς, ὅπως προσευχηθῶσι — Κυριακῇ πρωί — κι εὐχαριστήσωσι τὸν Ἀγιον Νικόλαον, διασώσαντα αὐτούς ἀπὸ τῆς τρικυμίας.

Οἱ φαιδρὸς καὶ πρόδυμος πάντοτε Γιαννάκης, ὁ οὐδὲς τοῦ πλοιάρχου, ἀλλαγμένος γαλάζιαιν βλούζαν, ἔκτελεῖ χρέη καμαρώτου, παθόντος ἐκ ναυτίας τοῦ τοιούτου καὶ κοιμωμένου ἀκόμη, καὶ ἀνάψας κηρίον καὶ θέσας πῦρ μετὰ θυμιάματος εἰς τὸ ὀρειχόλκινον στιλπνὸν θυμιατήριον θυμιᾶ πρῶτον εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, μικρὰν ἐπάργυρον, κρεμαμένην ἀπό τίνος δοκοῦ ἐν τῇ ἄκρᾳ τοῦ θαλάμου καὶ εἴτε πάντας τοὺς λοιπούς, ψάλλων καὶ τὸ μεγαλυνάριον τοῦ Ἀγίου « Ὄρφανῶν προστάτης ».

Τέλος ἀσπάζονται πάντες τὴν εἰκόνα τοῦ θαλασσινοῦ ἰεράρχου εύωδιάζουσαν θάλασσαν, ὡς νὰ ἡγωνίζετο καὶ ὁ Ἀγιος μὲ τοὺς ναύτας ὅλην τὴν νύκτα, παλαίων κατὰ τῶν κυμάτων.

Οἱ ναῦται εἴτα εὐφροσύνως πίνουσι τὸ προσενεχθὲν αὐτοῖς πιτούριον ρουμίου καὶ ἀνέρχονται οἱ μὲν ν' ἀντικαταστήσωσι τὴν βάρδιαν, οἱ δὲ νὰ τακτοποιήσωσι τὰ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀντικείμενα, μετακινηθέντα ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ σάλου.

Τὰ πανιὰ δουλεύουν.

« Μὲ τὰ πανιά » ('Απόσπασμα)

¹Αλέξανδρος Μωραϊτίδης

33. ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ

Θὰ ἡμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ εἶπῃ « ἄλογο τῆς θάλασσας », γιατὶ καὶ γρήγορο σὰν ἄλογο εἶναι καὶ στὴν ἀνάσα τὸ ἄλογο θυμίζει· φρρρ! κάνει δυνατὰ κάθε φορά, ποὺ βγαίνει ἐπάνω, καὶ σὰν ἄλογο προσφέρεται γιὰ . . . ἵππασία.

Θυμηθῆτε τὸν θρῦλο τοῦ Ἀρίονα. Δελφίνι ἵππευσεν ὁ ἀρχαῖος αὔτὸς μουσικὸς κι ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸ καράβι τῶν ληστῶν κι ἐσώ-

θηκε στὸ Ταίναρο. Νὰ κι δ « θὲὸς τῆς θάλασσας » παρουσιάζεται πάντοτε καβάλλα σ' ἔνα δελφίνι, ὅπως θέλει ὁ θρῦλος.

'Ακόμα καὶ δ Πλίνιος διηγεῖται τὴν ἱστορία ἐνὸς παιδιοῦ, ποὺ ἐπηγαινοερχόταν στὸ σχολεῖο του καβάλλα σὲ δελφίνι. Μιὰ ἱστορία συγκινητική. Δελφίνι καὶ παιδὶ ἔπιασαν, λέγει, φιλία στὴν ἀκτή. Τὸ παιδὶ ἔρριχνε ψωμὶ στὸ δελφίνι. Καὶ τὸ δελφίνι ἔπαιρνε τὸ παιδὶ στὴν πλάτη του καὶ τὸ ἐπερνοῦσε ἀντίπερα, στὴν ἄλλη ἀκτή, ὅπου εύρισκόταν τὸ σχολεῖο. Κατόπιν ἐπήγαινε καὶ τὸ ξανάφερνε πίσω. Τὸ παιδὶ μιὰ μέρᾳ ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Καὶ τὸ δελφίνι γιὰ καὶρὸ φαινόταν στὴν ἴδια θέσι, στὴν ἴδια ἀποβάθρα, κι ἐπερίμενε τὸν μικρούλη καβάλλαρη. Καιρὸ κράτησε αὐτὴ ἡ δουλειά, ὅσο ποὺ πέθανε καὶ τὸ δελφίνι ἀπὸ μελαγχολία. Αὔτὴ εἶναι ἡ ἱστορία.

Καὶ γιὰ μὲν τὴν καβάλλα συμφωνοῦμε. Γιὰ τὴ μελαγχολία ὅμως ὅχι. Γιατὶ τὸ δελφίνι δὲν εἶναι πλασμένο γιὰ λύπη. Εἰν' ἔνα πλάσμα ζωηρό, χαρούμενο, ποὺ τοῦ ἀρέσουν τὰ παιγνίδια, ὁ χορός, ἡ μουσική, ἡ ἀλλεγρία. Τὸ εἴδατε νὰ κολυμβᾶ, νὰ πηδᾶ, νὰ παίζῃ γυρὸ ἀπὸ τὰ καράβια ; 'Εχάσατε! Καθὼς συναντᾶ τὸ πλεούμενο στὸ πέλαγος, τρέχει κοντὰ κι ἀρχίζει τὰ παιγνίδια. Χαριτωμένο θέαμα! Καράβι καὶ δελφίνι πηγαίνουν πλάγι - πλάγι, σχίζουν καὶ τὰ δυὸ τὴ θάλασσα, σὰ νὰ παραβγάίνουν στὸ τρέξιμο. Εύθεια τραβάει τὸ καράβι. Καμπύλες γράφει τὸ δελφίνι. Προχωρεῖ μ' ἔλιγμούς, ἀνεβοκατεβαίνει, στρίβει δεξιά, στρίβει ἀριστερά, σὲ προσπερνᾶ, σὲ περιμένει, φεύγει, ξανάρχεται. Κι ὅλο κοντά σου εἶναι. "Αν ἔχης μάλιστα μαζὶ σου βιολὶ ἡ φυσαρμόνικα καὶ τοῦ παίξης κανένα καλὸ κομμάτι μουσικῆς, δὲν ξεκολλᾶ ἀπὸ τὴ γειτονιά σου. Καὶ δὲν εἶναι ἔνα· εἶναι πολλά. Μιὰ θάλασσα ἀπὸ ράχες μαυροπράσινες κι ἀπὸ ρύγχη μυτερά. Τρέχουν, καλπάζουν, χαίρονται τὴ θάλασσα. Πλάσματα ἔγγονιαστα κι ἐλέύθερα, σὰν ὅγρια ἄλογα στὸν κάμπο, ἄτια τοῦ Ποσειδῶνα, ποὺ τρέχουν μέσα στὰ κύματα, ὅμοια μὲ κύματα κι αὐτά.

Οἱ θαλασσινοὶ τὰ καμαρώνουν. Περνοῦν τὴν ὥρα τους μαζὶ τους. Τοὺς ἀρέσει πολὺ αὐτὸ τὸ παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, ποὺ δὲν πειράζει τὸν ἀνθρώπο ποτέ, ποὺ κολυμπᾶ σὰν γοργόνα, ποὺ ξετρελαίνεται γιὰ τὴ μουσική. Μὰ οἱ ψαρᾶδες γιὰ τὸ δελφίνι ἔχουν γνώμη διαφορετική, ἔντελῶς ἀντίθετη. Γι' αὐτοὺς εἶναι ἔνας φαγῆς διάσημος, ἔνας ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστής, ποὺ ἐπιβούλευται σὲ μεγάλο βαθμὸ τὰ συμφέροντά τους.

Μήν τούς μιλᾶτε γιά μουσική, γιά ποίησι, γιά... θαλασσινές ιπποδρομίες. Μετρήστε καλύτερα τὰ ψάρια, πού τούς κλέβει ὁ μεγάλος φαγᾶς! Ψάρια γιά ψάρια δὲν ἀφήνει. Κι ὅταν δὲν εὔρῃ ψάρια, ἀφανίζει τὰ χταπόδια καὶ τὰ καθούρια. Διακόσια δόντια ἔχει. Κι ὅλα πρέπει νὰ δουλέψουν. Πάλι καλά, πού γεννάει ἔνα παιδί. Ἄλλοιώτικα τὰ ψάρια θὰ τὰ βλέπαμε μόνο στὸ ζωολογικὸ μουσεῖο.

« Ἐδῶ βινθὸς »

Θέμος Ποταμιάνος

34. ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρᾶ
κι οἱ σταλαχτῖνες λάμπουν σὰν ἀστέρια
καὶ στῆς σπηλιᾶς τὰ διάφανα νερὰ
φεγγοβιοῦν καντήλια κι ὁγιοκέρια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερὰ
καὶ στὶς φωλιές ξυπνοῦν τὰ περιστέρια
καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερὰ
ἀπ' τὸ καμάκι στοῦ ψαρᾶ τὰ χέρια.

Ἄπανω στῆς σπηλιᾶς τὴν κορυφή,
μέσος ἀπὸ τὰ μούσκλια κι ἀπὸ τὰ πολυτρίχια,
σταλάζει βρύση ἀνώφελη, κρυφή.

Καὶ πέρα ἀπὸ μιὰ τρύπα σκοτεινή,
στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δρασίνης

35. ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἀπλώνουν τὸ πένθος των εἰς τὰ λευκὰ σπιτάκια τῆς "Υδρας. Ὁ ἥλιος, πελωρία αἰματόχρωμη σφαῖρα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ὁμίχλην τοῦ ὁρίζοντος καὶ αἱ τελευταῖαι μελωγχολίαι τῶν χρωμάτων ἔχαθησαν σιγὰ - σιγὰ ὑποχωροῦσαι εἰς τὴν ἦρεμην γαλήνην τῆς σκιᾶς.

'Εν τούτοις, μ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ καταλαγιάζῃ, φωνές, τραγούδια καὶ βιολιὰ φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς κωμοπόλεως. Βρυασμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικὰ δρομάκια καὶ τὴν προκυμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικά, καΐκια καὶ τεπόζιτα σαλεύονται ἐλαφρὰ εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἑσπέρας.

"Ομιλοὶ ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμέναι καὶ ψημέναι εἰς τὸν ἄγῶνα τῆς θαλάσσης. 'Υδραιοὶ καὶ Συμαῖοι, Αἴγινῆται καὶ Κρανιδιῶται, Καλύμνιοι καὶ Ρόδιοι, παρέες - παρέες, ἀγκαλιασμένοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸν ἀμανὲ τοῦ συντρόφου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποὺ ἔτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καὶ οἱ ὅποιοι ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

'Αλλ' ἡ διασκέδασις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν θὰ ξαναϊδῇ τὸν 'Οκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς 'Ελλάδος καὶ τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἔξακολουθεῖ.

'Εδῶ κάποιος ἐφοπλιστής συμφωνεῖ ἔνα δύτην· ὅλος φιλονικεῖ μὲ τὸν κολασουζέρην του, δυὸς τρεῖς ροδᾶδες καὶ κουπᾶδες μετροῦν τὰ χρήματα, ποὺ ἔχουν πάρει, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου ὀλόκληρη οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιά, γέροι γονεῖς, ἀδέρφια, συνοδεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ὀγαπημένον των, τοῦ ὅποιου τὸ καΐκι κάνει ἀπόψυ πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφη καὶ νεοπαλαμισμένη βρατσέρα ὁ παπᾶ - Πάμφιλος, κρατῶν τὸ θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι μέσα, εἰς τοὺς ἀσκεπτεῖς σπογγαλιεῖς, σκορπίζει γύρῳ τὸν καπνὸν τοῦ μοσχολιβάνου του.

« Κρὶν - κράν, κρὶν - κράν . . . ».

'Η θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἔνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἀγιασμόν.

« 'Υπέρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν . . . » ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπᾶ μὲ τὸ χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα.

« 'Υπέρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν . . . ».

« 'Υπέρ τοῦ ἀγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο . . . ».

Γύρο οί σποιγγαλιεῖς, καπετάνιος, κουπτᾶδες, ροδᾶδες, κολουαζέρηδες, στέκουν εύλαβῶς μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, προσέχοντες εἰς τὴν παράκλησιν. Εἶναι μορφαὶ ἡλιοκαημέναι καὶ ἀρρενωπαί, κορμοὶ ψημένοι ἀπὸ τὴν ἄλμην τῆς θαλάσσης, λαιμοὶ ταύρειοι καὶ μπράτσα στρογγυλά, ἔχοντα τὴν ἀβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Καὶ ὁ παπᾶ - Πάμφιλος, βουτῶν τὸ κλαδὶ τοῦ βασιλικοῦ εἰς τὸ διαβασμένο νερό, ἀγιάζει τὸ σκάφος καὶ τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ ἄρμενα, τὰ μηχανοκάϊκα καὶ τὰς ἀντλίας :

« Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου
καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου . . . »

“Ολοὶ σταυροκοποῦνται καὶ ἔρχονται νὰ ἀσπασθοῦν κατὰ σειρὰν τὸν Σταυρόν, τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα καὶ τὸ χέρι τοῦ παπᾶ. Ἐκεῖνος ραντίζει μὲ τὸν βρεγμένον βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα καὶ δίδει ἔπειτα νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι! . . . Καλὰ κέρδη! . . .

‘Ο διάκος παίρνει τότε εἰς τὰ χέρια του τὴν εἰκόνα. ‘Η ἔξοδός της ἀπὸ τὴν βρατσέραν χαιρετίζεται μὲ βροντεροὺς πυροβολισμούς, ἐκ τῶν δόποιών ἀντηχεῖ ὁ λιμήν. ‘Ο ιερεὺς προχωρεῖ εἰς ἄλλα σκάφη, διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ ίδια σκηνὴ.

‘Ημέραν παρ’ ἡμέραν, τέσσερα πέντε σκάφη κάμνουν ἔξαφνα πανιὰ καὶ ἀφοῦ καβατζάρουν τὸν μῶλον τοῦ μικροῦ λιμένος, δλίγον κατ’ δλίγον μικραίνουν καὶ χάνονται εἰς τὰ βάθη τοῦ ὁρίζοντος. Εἰς μίαν ἑβδομάδα ὅλα ἔχουν φύγει.

‘Η “Υδρα” ξαναπέφτει εἰς τὸ ἥσυχον φυτοζώημα τῶν μικρῶν νήσων τοῦ Αίγαίου, ὀνειρευομένη τὴν παλιὰν δόξαν της!

“Σποιγγαλιεῖς τοῦ Αίγαίου” (’Απόσπασμα) ”Αγγελος Τανάγρας

36. ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εύριπου: ἄμπωτις καὶ πλήμμυρα. ἔχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς δόποιας δὲν γυαλίζει οὕτε λέπτι εἰς τὸν ὁρίζοντα. Τὰ ψαράδικα, κατάκλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουν μὲ παράγκες ἐμποροπτανηγύρεως, ἢ δόποιά ἐτερματίσθη πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος: Εἶναι ἡ ἄμπωτις . . . Αἴφνης ἐκατοντάδες κασσέλλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμάτα ἀπὸ μυθώδεις θησαυρούς. Ἀπὸ τὸν ροδίζοντα χρυσὸν τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στιλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλλας καὶ τὸν ὀξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας μὲ σπάραχνα γαρύφαλλο καὶ μίαν σφήναν χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο: Εἶναι ἡ πλήμμυρα. Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ δόποιοι ἀγωνίζονται, σπρώχονται, φωνάζουν, βραχνιάζουν, ἴρρωνται πρὸ τοῦ ψαρᾶ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῇ, κραυγάζων δυνατότερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους:

— 'Υπομονή, βρὲ παιδιά! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω; "Ενα κεφάλι τόχω κι' αὐτὸ ρωμαϊκό!

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία είναι, ὅταν ἀπελπισθῇ κανείς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρατηρῇ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν, καὶ ἂν ἔχῃ καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσσῃ.

"Ας ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον: Εἶναι ὁ « φλεγματικός », ἀγνωστὸν πῶς ἔξοκείλας ἐν μέσῳ ἥμῶν τῶν νευροσπάστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστὴς καλῶς ὡργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἔνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωί, εἰς τὰς ἔξι εύρισκεται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρός, ἄκαμπτος, ἄγγλος πόλισμαν, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ὀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζωνται, νὰ κραυγάζουν, μ' ἔνα μειδίαμα μόλις ὀρατὸν εἰς τὰ χείλη. Εἶναι τὸ μειδίαμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ὀσόφους. Οὗτος γνωρίζει νὰ περιμένῃ καὶ νὰ ἐπιμένῃ σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμάτο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμως,

έκλεγει τὴν κατάλληλον στιγμήν, πασσάρει τὰ χρήματά του, καὶ ἡ δουλειά του τελειώνει ἀμέσως, ἐνῷ, ὃν τὸν ἰδῆτε κολλημένον εἰς τὸν πάγκον ἔχει τὸ ὄφος ὅτι αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ πάρῃ ψάρια ποτέ! Προσέξετε αὐτούς τοὺς τύπους. Κάνουν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ζωήν. Βαδίζουν μὲν ἀσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ἴσοχρονον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν.

Θέλετε τώρα καὶ τὸν ἀντίτοδά του; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, « ὁ καπετάν Φασαρίας ». Φθάνει, δημιουργεῖ πάραυτα ἐπεισόδιον, καλεῖ τὸν ἐπόπτην, μόλις ἔξευρεθῇ μισὴ ὀκᾶ, ψάχνει γιὰ σακκούλα, ἡ μισὴ ὀκᾶ ἔξαφανίζεται, πιάνεται τότε μὲ τὸν σακκουλοπώλην, παρεμβαίνει ἔνας τρίτος, τσακώνεται καὶ μὲ τὸν τρίτον, διευθύνεται εἰς ἄλλον πάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εύρισκεται ἐκεὶ ἀπὸ τὰς τρεῖς τὸ πρωΐ, ἐνῷ ἔρχεται συνήθως στὰς δέκα, τοῦ σχίζουν εἰς τὸν συνωστισμὸν τὴ σακκούλα, τρέχει ν' ἀγοράσῃ ἄλλην, διευθύνεται εἰς τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' ἀνοίξῃ δρόμον, βλέπει ἔναν ὀξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δὲν εἶναι κατάστασις αὐτή, γίνονται προτιμήσεις, ἐπακολουθεῖ ἐπεισόδιον μὲ τὸν ὀξιωματικόν, χάνει τὴν σειράν του, διευθύνεται εἰς τέταρτον πάγκον, καὶ τέλος, ὃν κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, μεταβαίνει νὰ τὰ ζυγίσῃ πάλιν εἰς τὸ ἀγορανομικὸν τμῆμα, λείπουν ἐπτάμισυ δράμια, ἐπιστρέφει, ἐπιπίπτει ὡς κυκλών ἐναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαμαρτυρίαι, ὑβρεῖς, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζὶ μὲ τὴ σακκούλα. Ἡ ὥρα εἶναι μία μετὰ μεσημβρίαν. Ὁ καπετάν Φασαρίας εἶναι ἀκόμη στὴν ἀγορά: Ζητεῖ τὴ σακκούλα.

Ἄλλος τύπος εἶναι « ὁ κύριος Μελέτης ». Ο ἀνθρωπὸς αὐτὸς πηγαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νὰ ψωνίσῃ ἢ διὰ νὰ κάμη φιλολογίαν; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται εἰς σχετικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν πάγκον καὶ σχολιάζει μεγαλοφώνως:

« Ἐρίτιμε κύριε ψαρᾶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νὰ μᾶς ἀτενίσετε ἀπλῶς καὶ ἂς ἀποθάνωμεν! » Ανθρωποι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὔας, δόπως καὶ ἡ ὑμετέρα εὐγενία . . . ».

Αἴφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν:

« Ορίστε, περᾶστε. Θαυμάσια ψάρια, ώραίον θέαμα. Καθίστε νὰ τ' ἀπολαύσωμεν ».

Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδὸν πάντοτε μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια; Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του, « τὸν ἄρπαγα ». Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἔνα διασκέλισμα, κλωτσᾶ ὅλους, ἀναποδογυρίζει ὅλους, εύρισκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὁποῖον εἶναι ὡς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιποῦρες, τὶς βάζει ἀμέσως στὴν ζυγαριά μόνος του, καὶ πρὶν προλάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. 'Ο ψαρᾶς πρέπει νὰ θεωρῆται πολὺ εύτυχής ἃν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ. 'Ο ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη εἶναι πτολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἡθικῆς.

'Εφημερὶς « 'Ελεύθερον Βῆμα »

Σπῦρος Μελᾶς

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ

1. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

“Επιθυμῶ, ὅχι νὰ σᾶς περιγράψω, — ποὺ θὰ ἥτο σχεδὸν ἀδύνατον, — ἀλλὰ νὰ σᾶς ἔξηγήσω τὴν ὡραιότητα τῆς ἐλληνικῆς φύσεως.

Διατί ἡ ἐλληνικὴ φύσις θεωρεῖται καὶ ὁμοιογεῖται ως ἡ ὡραιότερα τοῦ κόσμου; “Εχει τίποτε τὸ ἐκτάκτως μέγα καὶ μεγαλοπρεπές; “Υπάρχει πουθενὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα κανένας καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα, κανένας Ἀμαζόνιος, κανὲν Λευκὸν ὄρος, καμμία λίμνη τοῦ Κόμο, καμμία πεδιάς τῶν Ἀρδενών, κανένας Μέλας Δρυμός; “Οχι, τίποτε ἀπ’ αὐτά. “Ολα, σχετικῶς μικρά καὶ κοινά. Βουναλάκια μᾶλλον καὶ λόφοι, μικροὶ ποταμοί, μικραὶ λίμναι, μικραὶ πεδιάδες. Καὶ οὕτε ἡ πλουσία βλάστησις τῶν Τροπικῶν οὔτε οἱ ἀτελείωτοι πάγοι καὶ αἱ λευκαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βορρᾶ. Ἀλλ’ οὕτε ἡ φαίστεια καὶ καταρράκται οὕτε κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα «Μεγάλα φαινόμενα τῆς φύσεως».

Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἡ ἐλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμερος καὶ σχεδὸν πτωχή, εἶναι ἡ ὡραιοτέρα τοῦ κόσμου.

Πᾶς; Διατί;

“Ἐνας Γάλλος σοφός, ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεύς, ὁ ὄποιος ποιλλάκις ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἔξηγει θαυμάσια. Ἀφ’ ἑνός, λέγει εἰς ἐν ἄρθρον του, ποὺ ὀνέγνωσα πρὸ ἐτῶν καὶ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη, εἶναι ἡ μοναδικὴ διαύγεια τῆς ἐλληνικῆς ἀτμοσφαίρας, ποὺ σὲ κάμνει νὰ διακρίνῃς καθαρώτατα τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἀντικείμενα. Ἀφ’ ἑτέρου, ἡ διάταξις τῶν ποικιλιῶν τοῦ ἐδάφους εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ ἐν πρᾶγμα νὰ μὴ κρύπτῃ καὶ νὰ μὴ βλάπτῃ τὸ ἄλλο. “Υπάρχουν ὑψώματα, ἀπὸ τὰ ὄποια ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα ἡμπορεῖ νὰ συλλάβῃ δόλοκληρον σχεδὸν τὴν ἐλληνικὴν χώραν. Νὰ ιδῇ βουνά ἀλλεπάλληλα εἰς ἀτελείωτον βάθος μέχρι τῶν ἀπωτάτων, τὰ ὄποια συγχέονται πλέον μὲ τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. “Ἐπειτα, κοιλάδας, πεδιάδας, ποταμούς, κόλπους, θαλάσσας, ἀκρωτήρια, νησιά, ὅλα ως ἐπὶ ἄβακος ζατρικίου. Λοιπόν, παρόμοιον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς πουθενά.

Καὶ τὰ πλέον φημισμένα τοπία τῆς Εύρωπης — ἔξαφνα, τὰ πολυθρύλητα Ἐλβετικὰ καὶ Ἰταλικὰ — εἶναι σχετικῶς περιωρισμένα. Βλέπεις ἔξαφνα μίαν ὁροσειράν, ἢ ἔνα στεφάνι ἀπὸ βουνά μὲ μίαν

λίμνην ἐν τῷ μέσῳ, ἢ μίαν ἀπέραντον καὶ κατάφυτον πεδιάδα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον. Ἐνας πέπλος ἀέρινος, μία ὁμίχλη, στενεύει τὰ δρια τοῦ πανοράματος, καὶ δταν ἀκόμη δὲν ἐπιπροσθῇ ἔνας μεγάλος ὅγκος, φραγμὸς βαρὺς καὶ ἀπότομος.

Απεναντίας, ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὄριζοντες εἶναι πάντοτε ἀνοικτοί, ἢ ὅπτική ἀκτὶς ἀπεριόριστος καὶ μ' ἔνα βλέμμα ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης θαλάσσης ἡμπορεῖς νὰ ἴδῃς τόσην ἕκτασιν ποικιλωτάτην, δι' ὅσην θὰ ἔχρειάζοντο ἀλλοῦ δέκα διάφοροι σκοπιαί.

Τὴν ἡμέραν, — καὶ ἡτο μία ὥραια ἡμέρα, — ποὺ ἔταξίδευα μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πάτρας, ἀνεγνώριζα εἰς κάθε στιγμὴν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. Ὁ, τι ἔβλεπα παρερχόμενον πρὸ τῶν ὄφθαλμῶν μου εἰς τὸν αἰώνιον κυκλικὸν χορὸν τῶν τοπίων, αὐτὸ καθ' ἔαυτὸ δὲν ἡτο τίποτε ἕκτακτον. Βουνὰ μᾶλλον ἄδενδρα, λόφοι γυμνοί, ποταμοὶ σχεδὸν ἄνυδροι, βλάστησις μετρία, πράγματα πού δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἔκπληκτικὸν καὶ τὸ γιγάντιον. Μὰ αὐτὰ ὅλα, χάρις εἰς τὴν σοφήν των διάταξιν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀποτελοῦν πάντοτε ἔν σύμπλεγμα μέγα, θαυμάσιον. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ βαγονιοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὅποιον βλέπω νὰ συγχορεύουν τὸ ἡλεκτρικὸν σύρμα, ὁ στῦλος, τὸ δένδρον, ἢ καλύβη, ἢ μάνδρα, ἢ γέφυρα, τὸ ποταμάκι, ὁ ἀγρός, τὸ χωριούδακι στούς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, τὸ βουνὸν αὐτὸ καὶ ἡ ὅπισθέν του ὁροσειρά, ποὺ σχίζεται, διὰ νὰ φανῇ ἄλλη θάλασσα μὲ νησιὰ καὶ ἄλλα ἀετώδη βουνὰ εἰς τὸν ὄριζοντα, νομίζω κάθε τόσον, δτι βλέπω... ὅλον τὸν κόσμον ἔως τὰ πέρατα!

Ἡ φύσις κάμνει τὸν ἀνθρωπὸν. Ἡ Ἑλληνικὴ φύσις, ἢ ὥραιοτέρα τοῦ κόσμου, ἔκαμε μίαν φορὰν κι ἔνα καιρὸν τὸν Ἑλληνα, τὸν ὥραιότερον ἀνθρωπὸν σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Ἡ φύσις ἀπὸ τότε δὲν ἥλλαξε, μένει ἡ ἴδια. Μόνον πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ περιστάσεις ἔκαμαν τὸν νεώτερον Ἑλληνα νὰ ἔκπεσῃ τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου. Ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος Ἑλλην ἀπέκτησε πρὸ ἐνὸς καὶ πλέον αἰῶνος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἔξακολουθεῖ ἀπὸ τότε νὰ ἔξελίσσεται καὶ νὰ προοδεύῃ. Ἡ Ἑλληνικὴ φύσις θὰ ξανακάμη τὸ θαῦμά της, καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον ἔνα νέον Ἑλληνα, ὥραιότερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Μέγας πολιτισμὸς θὰ φανῇ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, καὶ πάλιν

Θὰ γεννηθῇ μεγάλη τέχνη καὶ ἀληθινὴ ἐπιστήμη. Θὰ τὸ δημιουργήσῃ ἡ ώραία, ἡ σύμμετρος, ἡ διαυγής Ἑλληνικὴ φύσις.

« 'Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

2. Η ΕΞΟΧΗ

'Απὸ μικρὸ παιδάκι εἶχα πάντα τὴν ἔξοχὴ μπροστὰ στὰ μάτια μου. Τὴν ἔβλεπα ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι εἶχα ἀκόμα τὸ περιβόλι μας, ποὺ ἦταν, σὰ νὰ ποῦμε, ἡ μικρογραφία της : χῶμα, δένδρα, λουλούδια, πουλιά, πεταλοῦδες κι ἔνα ψηλὸ κυπαρίσιο γεμάτο φωλιές!... "Επειτα οἱ περίπατοί μας γίνονταν τακτικὰ στὴν ἔξοχή, ποὺ τριγύριζε τὴ μικρή μας πόλι. Δὲν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ μεταφορικὰ μέσα, γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸν κάμπο, στὸ χωράφι, στὸ λόφο. Πηγαίναμε σὲ λίγα λεπτά μὲν τὰ ποδαράκια μας. Κι ὅταν κάπου - κάπου κανένα γιορτινὸ ὄμάξι μᾶς μετέφερε σὲ καμμιὰ πιὸ μακρυνὴ ἔξοχή, ἔβλεπα κι ἐκεὶ πράγματα, ποὺ τὰ ἤξερα, ποὺ τὰ εἶχα ξαναϊδεῖ· καὶ γι' αὐτὸ δὲ μοῦ ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωσι. 'Η ἔξοχὴ μὲ ἄλλους λόγους δὲ μοῦ ἀποκαλύφθηκε ποτὲ διὰ μιᾶς. Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ περίπτωσι ὅλων τῶν παιδιῶν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα : Ζοῦν σὲ μικρὲς πόλεις, τριγυρισμένες ἀπὸ ἔξοχή. Μὲ δυὸ βήματα βρίσκονται στὸ χωράφι. Χωριστὰ τ' ἀναρίθμητα παιδιά, ποὺ ζοῦν στὸ χωράφι τὸ ἵδιο... .

Κι ὅμως! "Έχω μιὰ ἀνάμνησι, ποὺ μοιάζει λίγο μὲ ἀποκάλυψι ἔξοχῆς : Είναι ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, ποὺ ἔμεινα στὴν ἔξοχὴ υὔχτα. Γιατὶ χτῆμα στὸ νησὶ ἔμεις δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ μένωμε, ὅπως ἄλλες οἰκογένειες, δόλο τὸ καλοκαίρι. Συνήθως ἐπισκεπτόμαστε κτήματα φιλικά· καὶ πάντα οἱ ἑκδρομές μας ἤταν ἡμερινές· μόλις σουρούπωνε, μπαίναμε στ' ὄμάξι γιὰ τὴν χώρα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχε σκοτεινιάσει γιὰ καλά, ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι. Μόλις προφταίναμε ἔξω τὸ τραγούδι τῶν τριζονιῶν καὶ τὸ πέταγμα τῶν νυχτερίδων. Καὶ μόνο κάπου - κάπου τὴν φωνὴ τοῦ γκιώνη, ποὺ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγι ἀργότερα.

'Αλλὰ μιὰ φορὰ σ' ἔνα φιλικὸ κτῆμα, ποὺ πήγαμε ἀπὸ τὸ πρωί, δὲ μ' ἀφησαν τὸ βράδυ νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου. 'Ο μεγάλος γυιὸς

— παιδί της ήλικίας μου — ἥθελε καὶ καλὰ νὰ μὲ κρατήσῃ κοντά του δυὸς - τρεῖς μέρες. 'Εδίστασαν, ἀλλὰ μ' ἄφησαν. Αἱ, ἤμουν πιὰ μεγάλος . . . δόχτω χρονῶν! Καὶ τ' ὁμάξι μὲ τοὺς δικούς μου ἔφυγε κι ἔγώ — τί χαρά μου! — ἔμεινα στὸ κτῆμα μὲ τὸ φίλο μου, στὴν οἰκογένειά του καὶ τὴν οἰκογένεια τοῦ σέμπτρου.

*Ηταν Αὔγουστος. 'Η σταφίδα σὲ μερικὰ ἀλώνια εἶχε ξεραθῆ πιὰ κι εἶχε σωριαστῇ. Σ' ἕνα τέτοιο σωρό, σκεπασμένο μὲ σταφιδόπανα, ἀφοῦ δειπνήσαμε στὴ σάλα τῆς βίλλας, ξαπλωθήκαμε ὁ φίλος μου κι ἔγώ, γιὰ νὰ μιλήσωμε καὶ νὰ ρεμβάσωμε. Πιὸ πέρα στ' ἀλώνι, σ' ἕνα στρῶμα μὲ πάπλωμα, εἶχε πλαγιάσει δ σέμπτρος, ποὺ θὰ φύλαγε τὴν σταφίδα καὶ . . . μᾶς. Παραξενεύτηκα· μὲ πάπλωμα σκεπαζόταν καλοκαίρι καιρό; Μοῦ ἔξήγησαν, πώς τὴν νύχτα στὴν ἔξοχὴ ἔκανε κρύο, μὰ δὲν ἐνοοῦσα νὰ τὸ πιστέψω.

— Ἐγώ ἔδω, εἶπα, ντυμένος θὰ κοιμώμουν μιὰ χαρὰ ὡς τὸ πρωΐ.

— Μὲ τὸ νοῦ σου! ἀποκρίθηκε δ σέμπτρος. "Αμα προχωρήσῃ ἡ νύχτα θὰ πάτε κι οἱ δυὸς μέσα νὰ πέσετε στὸ κρεββάτι σας . . .

*Ηταν ὅμως ἀκόμα νωρίς. Καὶ μπορέσαμε νὰ μείνωμε δυὸς - τρεῖς ὥρες στ' ἀλώνι, κουβεντιάζοντας καὶ ρεμβάζοντας. Δυὸς πράγματα, θυμάμαι, μοῦ ἔκαναν τὴν μεγαλύτερη ἐντύπωσι· ἡ σιγαλιὰ τοῦ κάμπτου κι ἡ λαμπρότης τοῦ ἔναστρου οὐρανοῦ.

*Ἀλήθεια, ἡ σιγαλιὰ ἦταν τόση, ποὺ μοῦ φαίνοταν πώς δ κόσμος ὅλος εἶχε σταματήσει, εἶχε πεθάνει. Σὰ νὰ μὴ ζούσαμε, παρὰ ἐμεῖς οἱ δυός. Οὔτε φωνή, οὔτε τραγούδι, οὔτε γαύγισμα. Κι δ σέμπτρος σὲ λίγο κοιμήθηκε κι οὔτε ἀκουόταν. Τὰ τριζόνια εἶχαν πάψει, οἱ νυχτερίδες εἶχαν ἔξαφανισθῇ κι οἱ στριγγιές τῶν νυχτοπουλιῶν, μακρυνές, στιγμιαίες, ἔκαναν ἀκόμα πιὸ βαθειά τὴν μυστηριώδη σιγαλιά . . . Τὸ αἴσθημα αὐτό, κρῆμα φόβου καὶ θαυμασμοῦ, ἀληθινὰ πρώτη φορὰ τὸ δοκίμαζα. Δὲ φανταζόμουν, πώς ἡ ἔξοχὴ τὴ νύχτα ἦταν τόσο μεγάλη — καθαυτὸ ἀπέραντη, — τόσο ἄγρια καὶ τόσο ἥμερη μαζί.

Καὶ δυνάμωσε τὴν ἔκστασί μου ὁ οὐρανός, ποὺ ἀπλωνόταν ἀπὸ πάνω μας, τὸ ἴδιο ἀπέραντος, τὸ ἴδιο πρωτογνώριστος. Ποτέ μου δὲν εἶχα δεῖ τόσο πολλὰ μαζί καὶ τόσο λαμπρὰ ἄστρα! Ἐκείνη τὴ νύχτα ἦταν καὶ συχνὰ πεφτάστερα. Κάθε τόσο ἔνα ἀστέρι ξεκολλοῦσε, θὰ ἔλεγες, ἔτρεχε γράφοντας μιὰ φωτεινὴ γραμμὴ κι ἔσβηνε.

Μὰ ὅμως οἱ στριγγιές τῶν νυχτοπουλιῶν καὶ τὰ πεφτάστερα αὐτὰ δὲν ἔκαναν ἄλλο παρὰ νὰ δείχνουν ἀκόμα περισσότερο τὴν

ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Συσχέτισα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, τὰ δυό φαινόμενα καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἄκουα μιὰ στριγγιὰ περίμενα νὰ ξεκολ- λήσῃ κι ἔνα ἀστέρι. "Α! νά το!

"Ἐπειτα ἄρχισε τὸ κρύο. Νά κι ἄλλο πρᾶγμα, ποὺ δὲ φανταζό- μουν, πώς στὴν ἔξοχήν ἡ θερινὴ νύχτα θὰ ἥταν τόσο . . . χειμωνιά- τικη! Χωρὶς νὰ φυσᾶ καθόλου, κι ἂν εἴχαμε ξαπλώσει ντυμένοι, ἀνα- τριχιάζαμε πάνω στὸ σωρό. Τὰ σταφιδόπανα λές κι ἥταν βρεγμέ- να . . . Κι ἄξαφνα, ἐκεῖ ποὺ νοιμίζαμε τὸ σέμπτρο κοιμισμένο, ἀκούσα- με τὴ φωνή του:

— Στὸ σπίτι γρήγορα! Πηγαίνετα τώρα νὰ κοιμηθῆτε, εἶναι ὡρα!

"Ἐτοι εἰδα σὰν μιὰ ἀποκάλυψι ἔξοχῆς — ἔξοχῆς ἄλλης ἀπὸ κείνη ποὺ ἥξερα ὡς τότε, — τὴν ἀξέχαστη ἐκείνη νύχτα . . .

« 'Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

3. Η ΕΣΠΕΡΑ

'Ο ἥλιος ἐκρύβη
εἰς νέφη πορφυρᾶ
κι ἡ μειδιῶσα Φοίβη
προβαίν' εἰς τὰ νερά.

Τὴν δρόσον ἀναπνέει
ἡ ἀναζῶσα γῆ,
κι εἰς τοὺς ἀέρας πλέει
γαλήνη καὶ σιγή.

"Αστρα κεντοῦν τὸν θόλον
τοῦ οὐρανοῦ χρυσᾶ,
κι ἡ αὔρα μυροβόλον
τὸ πνεῦμά της φυσᾶ.

'Η πλάσις ὅλη, μία
δοξάζουσα φωνή,
ύψουτ' ἐν ἀρμονίᾳ,
τὸν Πλάστην ἐπαινεῖ.

("Απαντα)

*Αλέξανδρος Ραγκαβῆς

4. Φ Θ Ι Ν Ο Π Ω Ρ Ο

Σήμερα ἔκαμα μιὰ συγκινητικὴν ἀνακάλυψι. Βρῆκα τὰ πρῶτα κυκλάμινα. Καὶ δὲν ἥταν, νὰ πῆς, λίγα. Ἔγιναν ἔνα σωστὸ μάτσο. Τᾶξις μέσα σ' ἔνα κόκκινο μικρὸ κανάτι καὶ τάχω κοντά μου. Εἶναι τὸ εὐγενικὸ ἀγριολούλουδο τοῦ φθινωπόρου. Τὰ βρῆκα ἔαφνικά, ψόχνοντας μέσα σὲ μιὰ λαγκαδιὰ γιὰ καρύδια. Σὰν ὥριμάσουν τὰ καρύδια, ἀνοίγει ἀπὸ μοναχό του τὸ πράσινο καρυδότσουφλο. Σκάει σταυρωτὰ καὶ πέφτει ἀπὸ ψηλὰ τὸ καρύδι, σὰν μέσα ἀπὸ τὴ χοντρὴ φασκιὰ ἐνὸς κάλυκα. Κι ἔτσι, ποὺ ἡ λαγκαδιὰ εἶναι γιομάτη μέντες καὶ φτέρη καὶ φύλλα πτεσμένα, ποὺ σαπίζουν πάνω στὸ χῶμα, τὰ καρύδια κρύβονται καὶ ψάχνεις νὰ τὰ βρῆς.

Σὲ μιὰν ἀπόμερη γωνίτσα, κάτω ἀπὸ μιὰ τούφα πουρναρόκλαδα, τὰ βρῆκα, μιὰ μεγάλη παρέα κυκλάμινα. Τὰ πρῶτα φετεινά μας κυκλάμινα. Ἡ φρέσκη μοσκοβιολιά τους εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ ἀκριβὰ χαρίσματα τούτης τῆς ἐποχῆς. Ἔδω στὴ Συκαμινιά, τὰ κυκλάμινα τὰ λένε ἀκόμα « καντινοῦλες », ποὺ θὰ πῆ χανουμάκια. Ἔτσι τὰ παρωμοίασαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, γιατὶ τοὺς θυμίζουν τὶς χανουμίτσες, ποὺ ἀντάμωναν τὰ παλιὰ τὰ χρόνια στὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ καὶ τὶς ἔβλεπαν νὰ σταματοῦν μονομιᾶς παράμερα καὶ νὰ σκύβουν τὸ κεφαλάκι τους κατ' ἀπὸ τὸ γιασμάκι, ταπεινὲς καὶ ντροπαλές, νὰ μήν τὶς δῆ ἀνθρώπου μάτι στὸ πρόσωπο. Ἔτσι κρύβονται καὶ τὰ σεμνὰ κυκλάμινα στὶς ὑγρὲς γωνίτσες. Ἔτσι κρύβονται παράμερα καὶ μυρίζουν μυστικὰ ἀνάμεσα στὰ κεντημένα τους φύλλα οἱ « καντινοῦλες » τῆς Συκαμινιᾶς. Σὲ λίγες μέρες, σὰν κάνη ἀκόμα μιὰ - δυὸ βροχές, θὰ πλουμίσουν μὲ τὸ μώβ κέντημά τους τοὺς δασωμένους λόφους ὡς κάτω στὴν ἀκρογιαλιά. Θὰ πλημμυρίσουν τὸν κόσμο. Θὰ βγοῦν παρέες - παρέες μέσα στοὺς χωραφόδρομους, μέσα στὰ λιοχτήματα, φουντωμένες σύρριζα στὶς « ποδόμες », ὅπως λέγονται ἔδω οἱ μακρὺς ξερολιθίες, ποὺ εἶναι μέσα στὰ κατηφορικὰ χωράφια, γιὰ νὰ συγκρατήσουν τὸ χῶμα στὰ λιόδενδρα. Οἱ Συκαμινιωτοπούλες τὶς ἀγαποῦντε πολὺ τὶς « καντινοῦλες ». Καὶ σὰν ἀρχίσουν νὰ ραβδίζουν τὶς ἐλιές, τὰ χωράφια γιομίζουν τραγούδια καὶ κοπέλλες μὲ τὰ σαλβάρια, « μαζῶχτρες » δροσερές, μὲ τὸ καλαμένιο καλάθι στὸ μπράτσο, κάνουν μεγάλα δεμάτια, γιὰ νὰ πᾶνε τὸ βράδυ στὶς φτωχικές τους κάμαρες. Κάνουν ἀκόμα ὅμορφα μάτσα ἀπὸ τὰ φρε-

σικοκομένα κυκλάμινα και τὰ προσφέρουν στήν Παναγία, μαζὶ μὲ τὶς μυστικὲς προσευχές τους, ποὺ εἶναι κι αὐτὲς ντροπαλές καὶ σκεπασμένες στ' ἀπόσκια τῆς καρδιᾶς τους. "Ετοι μπῆκε τὸ φθινόπωρο μὲ ἔνα στεφάνι ἀπὸ κυκλάμινα στὸ κεφάλι.

Αὐτὸς εἶναι ἔνα μεγάλο γεγονός, διποὺς εἶναι ὅλα τὰ σπουδαῖα καὶ σημαντικὰ πράγματα, ποὺ γίνονται στὴν ἔξοχὴ καὶ στὴ θάλασσα τὶς τέσσερες ἐποχὲς τῆς χρονιᾶς. Στήν πολιτεία δὲν παίρνουμε εῖδησι. 'Εκεῖ ἡ ζωὴ ἔχεινεγει ἀνούσια ἀπ' τὸν ἡμεροδείχτη, ποὺ φυλλορροεῖ ἀδιάκοπα, μὲ ἀνόητη ὁμοιομορφία, τὰ τετράγωνα χαρτάκια τῶν ἡμερῶν του. 'Εδῶ ὅμως ὅλα ἔχουν τόση σπουδαιότητα. "Ολες τὶς μέρες, ὅλες τὶς ὥρες γίνονται πράματα σοβαρὰ καὶ συγκινητικά. Γυρίζεις μέσα στὰ χωράφια, σκαλώνεις στὶς ρεματιές, ποὺ βρυάζουν τὰ μοσκόχορτα, φορτωμένα ἀπὸ πολύχρωμα ἔντομα καὶ μικροσκοπικὲς πεταλούδιτσες, μικρές σὰν πανσέδες. 'Εκεῖ μέσα βασιλεύουν τὰ ἀρχαῖα πλατάνια κι οἱ δροσερὲς καρυδιές. Οἱ γαλιές πηδῶνται ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο τρομαγμένες. Τινάζονται πάνωθε σου καὶ μόλις βλέπεις ἀνάερα τὸ φουσκωτὸ θύσανο τῆς οὐρᾶς τους νὰ χαϊδεύῃ τὸν δέρα. 'Άγαποῦν ξεχωριστὰ τὰ μύγδαλα αὐτὲς οἱ λιχοῦδες.

Προχτὲς οἱ χωριανοὶ εἶχαν πανηγύρι στὶς καρδιές. "Ερριχει μιὰ γερή, μιὰ καλὴ βροχὴ δῆλη τῇ νύχτᾳ. Φέτος εἶναι καλὴ ἡ χρονιά, δόξα νά 'χῃ δ Θεός! 'Ο ἔλιώνας εἶναι ἔνα καμάρι νὰ γυρίζῃς κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Χοντρύνων οἱ ἔλιες, ψύχωσαν, ἄρχισαν κιόλας νὰ κοκκινίζουν. Καὶ περίμενον ἔνα νερὸ πῶς καὶ πῶς. "Εβρεξε λοιπὸν πάνω στὰ δέντρα, ἔβρεξε χαρμόσυνα. "Ανοιξαν οἱ ούρανοὶ πάνω στὴ ζεστὴ γῆ καὶ χύθηκε ποτάμι ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ. "Αν κρατήσῃ ὡς τὸ τέλος δὲ καρπός, οἱ ἀγρότες θὰ ξεχρεώσουν πιὰ φέτος καὶ θὰ φᾶνε, λέω, μιὰ φέτα μερωμένο ψωμί.

Εἶδα ἔναν ἀπλὸν ἄνθρωπο νὰ στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου, μέσα στὴ βροχή. Εἶχε τὸ πρόσωπό του σηκωμένο πρὸς τὸν ούρανὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ Θεοῦ ἔπεφτε πάνω στὰ μάγουσλά του τ' ἀργασμένα ἀπὸ τὸ λιοπύρι.

—"Ε, μπάρμπα, τοῦ φώναξα, θὰ γίνης μουσκίδι!

'Εγγύρισε σιγὰ - σιγὰ τὸ κεφάλι του καὶ μὲ κοίταξε ἥσυχα. Τότες εἶδα πῶς χαμογελοῦσε φιλικὰ πρὸς τὸν ούρανό.

'Εσήκωσε τὸ χέρι του καὶ μούδειξε ψηλά. Εἰπε:

— Εἶδες ; Βρέχει . . .

Χαμογελοῦσε ἀκόμα καὶ ἔγω μόλις τότε κατάλαβα τὴν σπουδαία εἰδησί.

Πῆγα καὶ ξάπλωσα μιὰ ζεστή μέρα κάτω ἀπ' τὶς φυλλωσιές ἐνὸς « ποτιζάμενου ». Ἐνα χωράφι μὲ δῆλα τὰ φροῦτα τῆς ἐποχῆς. Τὰ σταφύλια κρέμονται σκαλωμένα τετράψηλα πάνω στὶς λαμπταδωτὲς λεῦκες. Οἱ ρώδιες. . . Πρέπει νὰ δῆτε τὶς ρώδιες. Εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὅμορφα πλάσματα τῆς Ἑλληνικῆς ἑξοχῆς. Ἡ κλάδωσί τους εἶναι λεπτή, ἡ φυλλωσιά τους ἔχει τόσο ἄφθονο τὸ πράσινο φῶς, ποὺ γεμίζει τρυφεράδα τὸ τοπίο. Τὰ λουλούδια τους εἶναι ἔξασίσια σύνθεσι ἐνὸς εἰδικοῦ κόκκινου μὲ τὸ τρυφερὸ πράσινο τῆς ρώδιᾶς. Τώρα τὰ λυγερὰ κλωνιά τους λυγᾶνε ἀπ' τὸν καρπό. Τὰ ρώδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, τσιτωμένα ἀπ' τὶς σφιχτές « ρωδοπαπιούδες », ποὺ ζουλιοῦνται ἀλύπητα στριμωγμένες μέσα στὸν ἴδιο κορσέ. Τὸ ντόπιο παραμάντεμα ἔτσι ὁρίζει τὸ ρώδι : « Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ἓνα ράσο τυλιγμένοι ». Μερικὰ ρώδια σκάνουν ἀπ' τ' ἀσυγκράτητο σφριγγός τους. Σκάνουν ψηλά σὰν εἰρηνικὲς χειροβούβιδες καὶ σὲ ραντίζουν μὲ τοὺς τριανταφυλλιοὺς σπόρους τους, ποὺ ἀστράφουν στὸν ἥλιο. Σὰν νὰ σοῦ ρίχνουν κατακέφαλα μιὰ φούχτα ρουμπίνια. Εἶναι μερικές, ποὺ ἔχουν ώριμασμένους τοὺς καρποὺς καὶ τὴν κορφὴ τους στολισμένη ἀκόμα μὲ μερικὰ ἀπ' τὰ θαυμαστὰ λουλούδια τους. Μοιάζουν μὲ κοπέλλες, ποὺ φοροῦνε στ' αὐτὶ γαρύφαλλο κνικάτο. Κοντά τους οἱ κυδωνιὲς σκύβουν ὡς κάτω τὰ ἐλαστικὰ κλωνάρια τους. Εἶναι δέντρα βεργάτα, χαριτωμένα, μὲ τὴ φυλλωσιά τους θαυμπή καὶ σκούρα. Ἄμ' πῶς νὰ μὴ σκύψουν ; Οἱ καρποί τους κρέμονται ὁγκώδεις, σκεπασμένοι ἀπὸ κιτρινωπὸ χνούδι. Τὸ παραμερίζεις μὲ τὸ δάχτυλο καὶ γυαλίζει ἀπὸ κάτω τὸ τσιτωμένο φλούδι. Εἶναι κάτι νέες κυδωνίτσες τόσο φορτωμένες, ποὺ ἀπορεῖς, πῶς τὸ σηκώνουνε τόσο πρᾶγμα.

Ολα τὰ δέντρα ἔτσι ἔσκυβαν μέσα σὲ τοῦτο τὸ χωράφι. Ὁρίμαζαν ὑπομονετικὰ τὰ μεγάλα φροῦτά τους, ἐστέκονταν φορτωμένα ἀπ' τ' ἄγαθά τους, ἐστέκονταν σκυφτὰ καὶ περίμεναν νάρθουν οἱ ἄνθρωποι, νὰ τὰ ξαλαφρώσουν ἀπ' τὸ βάρος τῆς δημιουργίας τους. Εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ « δίνειν ». Μὰ ὑπάρχει πιὸ μεγάλη εύτυχία ἀπ' αὐτή ; « Αν δὲν ὑπῆρχαν οἱ τρυγητές, ὅλη ἡ δημιουργία, ἡ κάθε δημιουργία, θὰ γινότανε δυστυχία πάνω στὴ γῆ. »

Ξάπλωσα ἀποσταμένος γλυκά πάνω σὲ νιοθέριστη φτέρη. Μύριζε δυνατά. Πάνω στὶς ἀπλωμένες ρίγανες, παρέκει, ἐστέγνωναν τὰ σῦκα. Μέσα ἀπ' τοὺς ἀγριόβατους, ποὺ τὰ βατόμουρα τους μαύριζαν πιὰ καὶ κανένας ἄλλος ἀπ' τὰ πουλιά δὲν τὰ καταδέχεται, ἔβγαιναν ξαφνικοί, βιαστικοί κελαηδισμοί. Τὸ νερὸ ἔτρεχε μέσ' ἀπ' τὸ χορταριασμένο αὐλάκι καὶ τραγουδοῦσε. Εἶχα κλεισμένα τὰ μάτια καὶ ἄκουγα συγκινημένος. "Ἐνας μαλακὸς δοῦπος μὲ ξάφνισε κοντά μου, πλάϊ στὸν ἀγκῶνά μου. Ἀνοίγω τὰ μάτια. Εἶναι ἔνα ροδάκινο μεγάλο σὰν τὴ γροθιά μου. Μοῦ τῷριξε τούτη ἡ σγουρὴ ροδακινίτσα, ποὺ γέρνει ἀπὸ πάνω μου.

Τὸ παίρνω καὶ λέω δυνατὰ « εὐχαριστῶ ». Ζουλιέται στὰ δάχτυλά μου σὰν κερένιο. Χαϊδεύω τὸ δέρμα του, ποὺ εἶναι λεπτότατο σὰν ἀτλαζένιο, ποὺ εἶναι χνουδᾶτο καὶ διάφανο. Σ' ἔνα μέρος εἶναι πληγωμένο ἀπ' τὸ πέσιμο καὶ στάζει ὁ γλυκὸς χυμός του μέσα στὴ φούχτα μου.

Χώνω τὰ δόντια μου βαθιὰ στὴ σάρκα του καὶ σηκώνω τὰ μάτια μου καὶ χαμογελῶ στὴ σγουρὴ ροδακινίτσα. Ἐτσι χαμογελοῦσε πρὸς τὸν οὔρανὸ κεῖνος ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, ποὺ στεκόταν μέσα στὴ βροχὴ καὶ τῇ λουζόταν εύτυχισμένος.

Πετῶ τὸ κοκκινωπὸ κουκούτσι, κι αὔτὸ κυλάει καὶ κρύβεται κάπου. Ξέρω. Τοῦ χρόνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ τεντώσῃ μὲ λαχτάρα τὰ φύτρα της μιὰ νέα ροδακινίτσα.

'Εφημερίς « Πρωία »

Στράτης Μυριβήλης

5. Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Λεύκα, ποὺ ξεχειμώνιασεν
όλόρθη, σὰν κατάρτι,
μὲ παρακλάδια ἀπόστεγνα
καὶ μ' ἄφυλλα κλαδιά,
σὰν ἄκουσεν ἀπ' τὰ πουλιά
τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μάρτη,
μέσ' στὸν κορμό της ἔνοιωσεν
ἀνθρώπινη καρδιά.

λιθάρη μεταξύ της. Κι ως τήν κορφή ἀναγάλλιασε
 και ἄρχισε νὰ φυλλώνῃ τὸ κάθε παρακλάδι της,
 τὸ κάθε της κλαδί,
 κι ἀνάσσανε κι ἐφλοίσθισε
 κι ἐκάλεσε τὸ ἀηδόνι
 νἀρχεται στὰ κλωνάρια της
 νὰ νυχτοκελαπδῆ.

«Τραγούδια τοῦ Μαρτίου»

Ιωάννης Πολέμης

6. ΤΗΝ ΑΝΟΙΕΙ ΣΤΟ ΣΟΥΛΙ

“Ενα πρωί. *Έχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότες. Ἡ Ἑλλὰς γιόρταζε τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἐλευθερίας της καὶ κάθε βουνὸ καὶ κάθε γκρεμισμένο κάστρο ξαναζοῦσε τὴν ἱστορία καὶ τὴ δόξα του. Γῦρο μοσχοβιολοῦσε ἡ ἀνοιξις, ἀνάστασι τῆς ἐλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς ἔθνικῆς ζωῆς μαζί. *Ετσι ἔνα τέτοιο ἀνοιξιάτικο πρωὶ τοῦ Μαΐου ὠδεύαμε — συνοδεῖες χαρούμενες — ὥσταν σὲ προσκύνημα πρὸς τὰ ἡπειρωτικὰ ὑψη, μὲ κατεύθυνσι τὸ ἡρωικὸ Σούλι. *Αφήνοντας πίσω μας τὸ Λούρο, τὸν ποταμό, τὰ πλαστάνια του καὶ τὶς σελίδες, ποὺ ἐγράφησαν γῦρό του εἰς τοὺς νικηφόρους βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 12, ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο πρὸς τὸ Σούλι, τὸν τόπο, ὃπου στὸ Κούγκι ὁ μοναχὸς Σαμουὴλ ἐγράψε τὸ ἀθάνατο ἐλληνικὸ ἔπος, προσφέροντας τὴν ζωὴν του δλοκαύτωμα στὸ βωμὸ τῆς πατρίδος.

Μονοπάτια, στενὰ λημέρια, βουνά, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ χαράδρες ἄγριες, ὁ Ἀχέρων μὲ τὰ μαῦρα νερά του καὶ τὸ ὅρμητικὸ ἄγριο βουνό του καὶ οἱ θεόρατοι βράχοι, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὅποιούς ἔχόρευαν τεράστιοι ἀετοί. Ἡ ψυχή μας σφιγμένη ἀπὸ τὴν ἄγριότητα τῆς φύσεως. Ἐπάνω, ὅμως, στὴν ἄγριότητα ἡ ἐλληνικὴ ἀνθησι δλόκληρο ποίημα, ποὺ μᾶς ἐσκόρπιζε βάλσαμο. *Ανάμεσα ἀπὸ ἄγριοκυτσουπιές χοροπηδοῦσαν τρελλὰ σπουργίτια καὶ τὸ φῶς, καθὼς ἔπεφτε ἐπάνω στὶς λαψάνες καὶ τὰ τρεχούμενα νερά, συνέθετε εἰκόνες ἀφαντάστου γοητείας καὶ θάμβους. Τραγουδοῦσαν τὰ νερά καὶ μαζί των ἀπὸ μακρυὰ κοῦκοι καὶ σπῖνοι καὶ κοτσύφια συνέχιζαν

μιὰ συναυλία συμφωνική μὲ ἀόρατο ύπεροχο μαέστρο τὴν Ἑλληνικὴ φύσι τῆς Ἡπείρου.

'Αριστερά μας τώρα οἱ βράχοι τοῦ Ζαλόγγου ἔκαμαν τὴν ψυχὴ καὶ τὴ σκέψη μας νὰ γονατίζουν σ' ἐνα νοερὸ μνημόσυνο γιὰ τὶς 'Ἑλληνίδες γυναῖκες, ποὺ ἔπεσαν ἀπὸ τὰ ὑψη τῶν βράχων αὐτῶν, ὕστερα ἀπὸ ἓνα ἡρωικὸ χορὸ κι ἀπὸ ἓνα τραγούδι — τραγούδι ἀποχαιρετιστήριο τῆς ζωῆς :

Ἐχετε γειὰ βρυσοῦλες,
λόγγοι, βουνά, ραχοῦλες.

Μέσα στὴν ἄγρια αὐτὴ ἀνοιξιάτικη σκηνοθεσία τῶν ἡπειρωτικῶν βράχων καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς φύσεως, ἡ ἴστορία ὅλη, ὡσὰν νὰ ξαναζωντανεύῃ μπροστά μας καὶ ὁ ὁραματισμός της, ὡσὰν νὰ φωτίζῃ παράδοξα τὴν ψυχή μας.

Προχωροῦμε γεμᾶτοι ἀπὸ ἔθνικὸ ἐνθουσιασμό. Στὸ δρόμο μας τώρα ἀκοῦμε ἀπὸ μακρὺ γαυγίσματα καὶ ἥχους κουδουνιῶν. 'Ο Θεόκριτος πλανιόταν γῦρο στὰ λημέρια αὐτά. Καὶ αἰσθανόμεθα τώρα τὴ θρησκεία του. 'Ο Κρυστάλλης ἀγκάλιαζε τὴν ψυχὴ μας καὶ ζοῦμε τὴ βουκολικὴ ποίησι καὶ τὰ τραγούδια τῆς στάνης. Αὐτὴ ἡ ἀνοιξι μὲ ὅλη τὴν ποικιλία τῆς ὁμορφιᾶς — κελαρύσματα τρεχάμενων νερῶν, τραγούδια πουλιῶν, ἥχους κυπριῶν καὶ φλογέρας — πταρουσιάζουν τὴν ἡπειρωτικὴ αὐτὴ ἔκτασι πρὸς τοὺς βράχους τοῦ ἡρωικοῦ Σουλίου, ὡσὰν μιὰ εἰκόνα γεμάτη ἔξωτισμὸ καὶ μυστήριο.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἓνα σύννεφο ἀπλώνεται ἀπὸ πάνω μας. Καὶ τὸ σύννεφο γίνεται μολυβένιος ὅγκος καὶ ἀπειλὴ ἄγριας μπόρας. Κάπου ἔκει σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ βουνὰ ὁ Ζεὺς θὰ ἔχῃ καταφύγει μὲ τοὺς κεραυνοὺς καὶ τὴν ὄργη του.

Ξάφνου ἓνα γαύγισμα μᾶς ὀδηγεῖ σὲ κάποιο καταφύγιο, μιὰ στάνη. Αἰσθανόμαστε στὸ ἀνοιξιάτικο σούρουπο νὰ μᾶς ραντίζῃ τὸ πρόσωπο ἡ πρώτη ψιλὴ βροχή, προμήνυμα μιᾶς ἄγριας μπόρας.

'Η στάνη φιλόξενη μᾶς προσφέρει καταφύγιο. 'Η Ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀνοιξι μέσα στὴν ποιμενικὴ αὐτὴ κατοικία. Κάτω ἀπὸ ἓνα ἀσθενικὸ μισομαυρισμένο φῶς ἀγκαλιάζομε τὸν κόσμο της. 'Ἔνα πρόσωπο μὲ φωτερὰ μάτια, κάποιες συμπαθητικὲς παιδιάστικὲς μορφές, ἡ σκιὰ μιᾶς γριούλας μὲ τὸ δράχτι στὸ χέρι καὶ ἡ λεβεντιὰ κατόπιν τοῦ τσέλιγγα, ποὺ μᾶς ὑποδέχεται. 'Αθάνατη Ἑλληνικὴ φυλή,

πού ἐκληροδότησες ὅλες τὶς μεγάλες ἀρετές σου. Τὸ τραπέζι στρώνεται πλούσιο. Καὶ ἔξω ὑστερα ἀπὸ ἓνα δυνατὸ ἀέρα ἀρχίζει ἄγρια βροχή. Τὰ ματάκια μικρῶν συμπαθητικῶν μορφῶν τῆς στάνης ἀνοιγοκλείονταν ἀπὸ ἔσφινασμὸν καὶ φόβο καὶ ἓνα στοργικὸ χέρι — τὸ χέρι τῆς γιαγιᾶς — ἀπλώνεται σ' ἓνα χάδι ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἔσανθά καὶ τὰ καστανά των μαλλάκια. 'Ο τσέλιγγας ἀρπάζει τὴν φλογέρα καὶ παίζει τὸ χαρούμενο παθητικὸ σκοπό, πού ἔχει καὶ χαρὰ καὶ κλάμα καὶ ἐλπίδα μαζί. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἡ γυναῖκα μὲ τὰ φωτερά μάτια ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν στάνη, γιὰ νὰ γυρίσῃ σὲ λίγο φέρνοντας στὴν θερμὴ ἀγκαλιά της μιὰ καινούργια ζωὴ. "Ἐνα μικρὸ κατσικάκι, ποὺ μόλις εἶχε γεννηθῆ καὶ ἐκλαυθμύριζε.

— 'Η Μπλιώρα γέννησε.

Τὰ κούτσουρα, ποὺ ἔδυνάμωναν τὴν φωτιά, ἐπάνω στὴν ὁποίᾳ ἔβραζε μιὰ μαυρισμένη χύτρα, ἀνέδωσαν τεράστιες φλόγες, κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐφωτίσθηκαν τὸ πρόσωπο τῆς ὅμορφης τσελιγγοπούλας καὶ τὸ προσωπάκι τῆς καινούργιας ζωῆς τοῦ μικροῦ μαυριδεροῦ κατσικιοῦ, ποὺ ἔγέννησε ἡ Μπλιώρα. Μιὰ βουκολικὴ ἱεροτελεστία τὴ στιγμὴ ἐκείνη. Τὸ τραγούδι ἀντήχησε ώσταν εὔχαριστήριος αἰνος καὶ ἡ ζωὴ πῆρε καινούργιο ρυθμό, χαιρετίζοντας τὸν ἔρχομό τῆς νέας ζωῆς τῆς στάνης. 'Η μπόρα ἔξω ἔδερνε τὸ κάθε τι καὶ μᾶς ἀπεκούμεσε.

Τὸ πρωὶ ἡ θεία Ἑλληνικὴ ἀνοιξι πάλι. Τὸ ποίημα τῆς ἄγριας ἡπειρωτικῆς φύσεως καὶ ἡ ὁμορφιὰ τοῦ δρόμου πρὸς τὴ Σαμανίβα, τὸ πρῶτο χωριό τοῦ θρυλικοῦ Σουλίου. Πέρπατούσαμε μὲ ἐλαφρὲς πατημασιές. Τὸ ἔπος τοῦ Σαμουὴλ μᾶς δονοῦσε τὴν ψυχὴ σὰν καμπανοκρουσίες χαρμόσυνες, ἀναστάσιμες, καὶ ἡ σκέψι μας γύριζε πάλι πρὸς τὴ νύχτα τῆς στάνης μὲ τὴν ἄγρια μπόρα. 'Η Θεοκριτικὴ ποίησι μᾶς ἔδενε στὰ δίχτυα τῆς. Καὶ ἀκούαμε — ἄ, πόσο γλυκὰ ἀντηχοῦσε ἡ φωνοῦλά του! — τὸ κλαυθμύρισμα τοῦ μικροῦ νεογνοῦ τῆς Μπλιώρας, ποὺ τὸ θέρμανε ἡ στοργικὴ ἀγκαλιά τῆς τσελιγγοπούλας μὲ τὸ φωτισμένο ἀπὸ δύο μεγάλα μάτια πρόσωπο.

'Ἐπέρασαν δέκα χρόνια ἕκτοτε. "Ἐνας Ἑλληνικὸς Μάϊος καὶ μιὰ ἀνοιξι στὰ βουνά καὶ στοὺς θρύλους τῆς ἡρωικῆς πολυτραγουδισμένης Ἡπείρου.

Περιοδ. « Νεολαία » Ιστοχρήστας τοῦ θεάτρου Βασιλείος 'Ηλιάδης

7. ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Τοῦ Μαίου ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
ποὺν ὥραιότερη ἡ φύσι ἔυπνάει
καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά·
ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι
ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
ὅλοι οἱ δρόμοι γιομάτοι χαρά·
ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴν νιότη,
ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά.

« "Απαντα »

Διενύσιος Σολωμός

8. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

'Ο κόσμος λάμπει σὰν ἔνα ἀστέρι,
γιορτάζουν κάμποι, δέντρα, νερά,
φωνούλες, γέλια φέρνει τ' ἀγέρι
μεσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τὰ καρπερά.

Τὴν ὥρα τούτη σκορπᾷ ἔνα χέρι
χάδια καὶ πλούτη, μύρια καλά.
Μοιάζει πορφύρα ζωῆς πλημμύρα
τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

'Η φύσι πέρα, ὡς νέοι καὶ γέροι,
σὰ μιὰ μητέρα μᾶς καρτερᾶ.
'Η φύσι ὅλη, σὰν περιβόλι,
τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

« 'Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Κωστής Παλαμᾶς

μεταφράστης ο Κώστας Παλαμᾶς ήταν ένας γνωστός επίσημος ποιητής της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας. Η παραπάνω ποίηση είναι μια από τις πιο γνωστές του έργα.

9. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δέν ἐντρέπομαι νὰ διμολογήσω, ὅτι καὶ ὡς γέρων ραψῳδὸς παρόξενος καὶ ὡς ἀπλὸς θυητὸς ἔχω καὶ ἑγώ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰς ἰδιοτροπίας μου. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει καὶ ἡ ἀπέραντος συμπάθειά μου πρὸς ἐν τῶν κοινοτέρων καὶ τῶν ταπεινοτέρων φθινοπωρινῶν πτηνῶν μας, τὸν λάλον, τὸν ἀγαθὸν καλογιάννον.

Ἄγνοιῶ πόθεν προῆλθε τὸ ὄνομά του ἢ ἂν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλάδος οὕτω πως ὄνομάζεται ἡ ἐρυθανὶς ἢ ἡ πυρραλὶς τῶν ἀρχαίων. Καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν ἔλληνικὸν ὄνομα μαρτυρεῖ πιθανῶς περὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ ἥθους καὶ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ τάσεως πρὸς τὴν οἰκειότητα, τὸ δὲ ἀρχαῖον πηγάζει ἐκ τῆς ὠραίας ἐρυθροειδοῦς κηλίδος, ἥν γαριδῶν ἐπιδείκνυσιν ἐπὶ τοῦ τραχήλου.

Πολλαχοῦ τῆς ἐσπέρας Εύρώπης τὰ χαριέστατα ταῦτα πτηνὰ ἐμφανίζονται κατὰ τὸ ἔαρ, ἀλλ’ ἐν Ἑλλάδι μόνον κατὰ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ φθινοπώρου ἔρχονται καὶ δίδουν ζωὴν εἰς τὰ νεκρά μας δάση. Φθάνουν δὲ ταυτοχρόνως τόσον πολλὰ καὶ τόσον ἐκθύμως εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξιν των ἐπιδίδονται εἰς τὸ προσφιλές κελάδημά των, ὥστε μένει τις ἐκστατικὸς ἐνώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

Ο καλόγιαννος εἶναι τὸ πρωινώτερον τῶν πτηνῶν μας· δίδει εἰς τὸν γεωργὸν τὸ σύνθημα τῶν ἐργασιῶν καὶ τὸν ἀνακουφίζει διὰ τοῦ ἄσματός του, ὅταν παρὰ τὸν κορμὸν τοῦ σκιεροῦ δένδρου ἀναπαύηται ἐκ πολλοῦ κόπου. Τὸ λάλημά του εἶναι μὲν βραχύ, ἀλλὰ γλυκύτατον, καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνει ἀδιακόπως, χωρὶς νὰ ταράττηται καθόλου ἐκ τῆς παρουσίας τῶν ἀνθρώπων, μεθ’ ὧν ἀρέσκεται νὰ συζῇ καὶ εἰς τὰς κατοικίας τῶν ὄποιων ἀφόβως εἰσέρχεται καὶ ζητεῖ τὴν τροφήν του, ὅταν ἡ χιὼν καλύπτουσα τὸ ἔδαφος κρύπτῃ τὰ ἔντομα, δι’ ὧν συντηρεῖται. Ἐγώ δὲ εἰδον αὐτὸν ἐνίστε καθήμενον ἀταράχως ἐπὶ τῶν κεράτων τῶν ἀροτήρων βιῶν καὶ ψάλοντα, χωρὶς νὰ φοβήται διόλου οὔτε τὴν βουκέντραν οὔτε τὸν σάλαγον τοῦ ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος καὶ προστάτης τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων πτηνῶν ἵσχυρίζεται, ὅτι ὁ καλόγιαννος εἶναι φύσει ζηλότυπος καὶ διηγεῖτα· ὅτι ἐκεῖνος, δοτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔζη ἐλεύθερος ἐν τῷ γραφείῳ του, ἐπετέθη μανιωδῶς κατὰ μιᾶς ἀηδόνος, ἥν εἶχεν ἀποκτήσει καὶ πρὸς τὴν ὄποιαν ἀπένειμεν ἔξαιρετικὰς περιποιήσεις. Πολλάκις δὲ τὸν

παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του βεβυθισμένος εἰς τὴν μελέτην παρημέλει τὸν γηραιόν του φίλον.

Καὶ ὅμως τὸν καλογιαννού περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸν πουλί, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ἔρωτικοὺς ρεμβασμοὺς τῆς ἀηδόνος, ἔξυπνῷ πάρα πολὺ πρωί, εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὔθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

'Αλλ' ἔγὼ τὸν ἡγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου καλογιάννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιᾶς (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται), ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡς ἂν αἴφνης ἐβλεπον παλαιοὺς φίλους ἐπανερχομένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

'Απέναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῇ ἔξοχικοῦ μου οἴκου ἔγείρεται παμμεγέθης ἑλαία, ἥτις εἶναι ἀληθής ὄγορά τοῦ λαοῦ τῶν καλογιάννων. 'Εκεῖ συνέρχονται, ἵδιως ὅταν ἐπίκειται χειμῶν ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἐμοῦ καὶ μὲ εὐφραίνουν διὰ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορές μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαύρα νέφη τῆς φαντασίας! Χίλιες φορές μὲ παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαναν τὰ κρυφὰ φαρμάκια τῆς ψυχῆς! Χρεωστῷ εἰς αὐτοὺς τόσην εύγνωμοσύνην!

« "Ἐργα »

· Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

10. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγώνει,
ἡ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε παντέρημη καὶ μόνη,

Τοῦ σπίνου χάθηκε ἡ γλυκειά λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσουργὸς τὸ χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

ΜΟΤΟ ΔΡΑΚΩΝ
-ΠΡΟΤ ΠΟΤΛΑΙ
ΔΡΑΚΩΝ
ΜΟΤ ΜΔ ΔΟΤΗΝ
ΡΥΓΑ ΜΥΔ ΜΔ
ΡΥΓΑ ΜΟΤ ΜΔ
ΜΟΔΟΥΡΑΝ ΜΔ
ΣΤΗΣ ΛΥΓΑΡΙΑΣ Τ' ΘΛΟΞΕΡΟ ΚΛΑΔΙ,
ΤΟΥΦ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ ΦΤΩΧΙΚΟ ΠΑΙΔΙ,
Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ ΠΡΟΣΧΑΡΟΣ ΠΡΟΒΑΛΛΕΙ.

ΜΕ ΛΟΓΙΑ ΣΙΓΑΛΑ ΚΑΙ ΤΑΠΕΙΝΑ,
ΜΙΚΡΟΣ ΠΡΟΦΗΤΗΣ, ΦΤΕΡΩΤΟΣ, ΜΗΝΑ
ΤΗΝ ΆΝΟΙΞΙ, ΠΟΥ ΘΑ ΓΥΡΙΣΤΗ ΠΑΛΙ.

ΨΥΤ ΣΤΟΝ ΚΟΤΟ ΤΟΝ ΖΑΙΔΑΝ ΚΑΙ ΣΑΛΑΝ ΑΙ ΣΤΟΝ
ΧΟΙΚΟ ΣΑΙΓΑΙΔΑΝ ΚΑΙ ΣΑΛΑΝ

Γεώργιος Δρασίνης

11. Η ΟΡΝΙΘΑ ΚΙ Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

ΣΤΟΝΣ ΠΡΩΤΟΥΣ - ΠΡΩΤΟΥΣ ΚΑΙΡΟΝΣ ή ΌΡΝΙΘΑ ζΟῦσε έλευθερη στήν έρημιά κι ή ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ έβλεπε κι έπετούσε στὸ φῶς τῆς ήμέρας.

"Ησαν γειτόνισσες" κι ή γειτονιά, πού φέρνει τὴ φιλία στήν ἀρχή, στὸ τέλος γεννάει τὴν ἔχθρα. "Η κουκουβάγια εἶχε τὴ φωλιά της στήν κορφὴ ἐνὸς δένδρου. Ἐκοίταζε ἀπὸ κεῖ τὴν ὅρνιθα, πού πότε ἐσκάλιζε μὲ τὴ μύτη της τὸ χῶμα γιὰ νὰ βρῇ κανένα σπόρο ἢ σκουλήκι, πότε ἔτρεχε πρὸς τὴν ρεματιά, πότε ἡσύχαζε σὲ καμμιά πέτρα, καὶ πότε κούρνιαζε*" στὰ χαμόκλαδα. Καθὼς τὴν ἔβλεπε χαμογελοῦσε καταφρονετικά.

"Η ὅρνιθα κάποτε, πίνοντας νερὸ στὸ αὐλάκι καὶ στηκώνοντας τὸ κεφάλι της ψηλά, καθὼς τὸ χει συνήθεια, εἶδε τὸ πειραχτικὸ χαμόγελο τῆς κουκουβάγιας καὶ τῆς ἐκακοφάνηκε.

- Τί ἔχεις καὶ γελᾶς ; τὴν ρώτησε. Δὲν κοιτᾶς καλύτερα τὰ μούτρά σου !

"Η κουκουβάγια χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ τῆς ἀποκρίθηκε :

- Είναι νὰ μὴ γελᾶς κανείς ; Τί πουλὶ εἰσ' ἐσύ, ποὺ δὲν πετᾶς καὶ πού ἔχεις τέτοιο ἄχαρο περπάτημα !

"Ορνιθά μου, γειά σου, γειά σου !
τί τὰ θέλεις τὰ φτερά σου ;
καὶ τὰ πόδια σου τί ἀξίζουν
ἀφοῦ ἔδω κι ἔκει τρικλίζουν ;
Τόσο δὲν ἔχει ἀδικήσει

ἄλλο πλάσμα της ἡ Φύσι . . .
 Νὰ γελῶ δὲν ἀγαπᾶς·
 νὰ σὲ κλαίω μήν προτιμᾶς;

Τὸ περιπαιχτικὸ λιανοτράγουδο τῆς κουκουβάγιας γιὰ τὴν
 ὅρνιθα τ' ἄκουσε ὁ κότουφας, ποὺ ἥταν κρυμμένος παραπέρα, πίσω
 ἀπὸ ἔνα κισσό, καὶ τὸ ξανατραγούδησε πετῶντας κάτω πρὸς τὴν
 χαμηλὴ ρεματιά. 'Ο κελαηδισμός του ἔμοιαζε σὰν σφύριγμα κι ἀν-
 τιλαλοῦσε σὲ ὅλο τὸ δάσος.

'Ο κότουφας εἶναι καλὸς τραγουδιστής. Γιὰ τοῦτο, σὰν ἄκουσε
 τὸ σκοπό του τὸ ἀρδόνι τὸ περήφανο, ποὺ ἥταν κρυμμένο στὰ κλα-
 διά, βάλθηκε νὰ τὸν ξαναπῆ μὲ πιὸ γλυκόφωνη τέχνη.

Σὲ λίγο ὕσσο τὸ δάσος ἐβιούΐζε, σὰν ν' ἀντηχοῦσαν φλάσιτα,
 πίφερα, λαγοῦτα, φλογέρες . . . "Ολα τὰ πουλιὰ εἶχαν μάθει τὸ
 πειραχτικὸ λιανοτράγουδο καὶ τὸ ξανάλεγαν, καθένα μὲ τὴ δική του
 τέχνη. Ἡταν μιὰ συμφωνία!

'Η καημένη ἡ ὅρνιθα, ντροπιασμένη καὶ θυμωμένη, δὲν ἤξερε
 τί νὰ κάμῃ, ποὺ νὰ πάγι νὰ κρυφτῇ, γιὰ νὰ μήν ἀκούῃ καὶ γιὰ νὰ
 μήν τὴ βλέπουν . . .

— Τέτοια προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ύποφέρω, συλλογίστηκε.
 Θὰ πετάξω κι ἔγω.

"Ανοιξε τὰ φτερά της, ἔδωσε μὲ ὅλη της τὴ δύναμι ἔνα τίναγμα
 πρὸς τὰ πάνω κι ἔφτασε στὸ χαμηλότερο κλαδί τοῦ δέντρου, ποὺ
 βρισκόταν ἡ κουκουβάγια. 'Απὸ ἐκεῖ ἀνέβηκε στὸ ἄλλο κλαδί καὶ
 βρέθηκε κοντά της.

— Σώπα πιά, κακορρίζικη, τῆς εἶπε. Νά με! μαζί σου . . .

Κι ἄρχισε νὰ τινάζεται μὲ δυνατὸ φτεροκόπημα καὶ νὰ κακαρίζῃ
 σπαραχτικά, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλα τὰ πουλιὰ καὶ νὰ τὴν ἰδοῦν,
 πώς ἥταν στὸ ἴδιο κλαδί μὲ τὴν κουκουβάγια. Κι ἐγύριζε προκλητικά
 τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι της μιὰ δεξιά, μιὰ ἀριστερά, μιὰ πάνω,
 μιὰ κάτω, καὶ τὰ μάτια της ἀστραφταν ὠργισμένα.

"Ολα τὰ πουλιὰ τώρα ἔπαψαν νὰ τραγουδοῦν τὴ σάτιρα τῆς
 ὅρνιθας κι ἄρχισαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τὴν κουκουβάγια. Μάλιστα
 μιὰ σουσουράδα μακρυνούρα, κάνοντας γύρους ἀνοιχτούς κι ἀδιά-
 κοπούς γῦρο ἀπὸ τὸ δέντρο, ποὺ ἥταν ἡ κουκουβάγια μὲ τὴν ὅρνι-
 θα, τραγουδοῦσε περιγελαστικά :

ΣΤΕΚΟΥΝΕ κι οι δυό μαζί¹
συντροφιά σ' ένα κλαδί,
σάν νά τους έκάνων μάγια,
ή ορνιθά κι ή κουκουβάγια . . .
κι είναι ή χάρι τους μεγάλη!
Παρ' τή μιὰ χτύπτα τήν ἄλλη!

‘Η κουκουβάγια δὲν μποροῦσε νὰ ὑπομείνῃ τέτοιο ρεζίλεμα κι ἐπέταξε πέρα. Πήγε καὶ κρύψτηκε σὲ μιὰ σπηλιά, ποὺ ἤταν φιδοφωλιὰ καὶ συλλογιζόταν, πῶς νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ὅρνιθα. Δὲν ἄργησε νὰ βρῆ τὸν τρόπο.

— Κάθεσαι ξέγνοιαστα στή φωλιά σου, είπε στὸ φίδι, καὶ μήτε φαυτάξεσαι πώς ἡ ὅρνιθα σοῦ ἔτοιμάζει μεγάλο κακό. Μοῦ εἶπε πώς μὲ τὴ μύτη της θὰ σοῦ βγάλῃ τὰ μάτια, γιὰ νὰ μὴ βλέπης καὶ νὰ μὴ μπορῆς νὰ τρῶς τ' αὐγά της. Φυλάξου, κι ἄν μπορῆς κοίταξε γρήγορα νὰ τὴν ξεκάμης, πρὶν προφτάσῃ νὰ σὲ βλάψῃ.

Αμέσως τὸ φίδι ἔκεινησε νὰ βρῆ τὴν ὅρνιθα. Καθὼς πήγαινε εἶδε τὴ σουσουράδα.

- Γιατί σέρνεσαι τόσο βιαστικά; τὸ ρώτησε.
 - Πάω νὰ πνίξω τὴν ὅρνιθα, τῆς ἀποκρίθηκε.
Τί;

Τότε ἡ σουσουράδα, πού ναι πονόψυχη, γοργοπέταξε κι ἔφερε τὸ κακὸ μήνυμα στὴ δυστυχισμένη τὴν ὅρνιθα.

‘Η ὅρνιθα συλλογίστηκε, πώς δὲν θὰ μπορέσῃ πιά νὰ γλυτώσῃ στὸ λόγγο ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ φιδιοῦ κι ἀμέσως ἐπῆρε τὴ μεγάλην ἀπόφασι : ἔφυγε κι ἔτρεξε στὸ χωριό· βρῆκε τὸν ἄνθρωπο κι ἔζήτησε τὴν προστασία του.

— Σῶσέ με, τοῦ πε, κι ἐγώ νά μαι δούλα σου γιὰ πάντα καὶ τ' αὐγά μου δικά σου.

‘Ο διαθρωπος τὴν καλοδέχτηκε καὶ τὴν ἔκλεισε γι’ ἀσφάλεια μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ του.

Στὸ λόγγο τώρα ἡ σουσουράδα κελαπηδοῦσε :

‘Η ὅρνιθα πῆγε ταξίδι,
νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ φίδι,
μήτε θὰ ξαναγυρίσῃ
καὶ μᾶς ἔχει παρατήσει.
Τὴ ζωὴ της, ἥ καπημένη,
θέλει νὰ ’χῃ ἀσφαλισμένη.

"Ακουσαν τὸ τραγούδι τ' ἄλλα πετούμενα καὶ τὸ ἔλεγαν.

"Απὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε καὶ στ' αὐτὶὰ τοῦ ἀτίοῦ, τοῦ βασιλιᾶ τῶν πουλιῶν, ποὺς ζήτησε κι ἔμαθε ὅλα τὰ καθέκαστα. Σιχάθηκε τὴ συκοφάντισσα τὴν κουκουβάγια καί, σὰν ἡρωικὴ ψυχὴ πού ναι, ἀμέσως ἐπῆρε τὴν ἀπόφασι νὰ τὴν καταδικάσῃ σὲ θάνατο. "Οταν ἔστειλε νὰ τὴν πιάσουν, ἡ κουκουβάγια τὸ χει μάθει καὶ κρύψηται. Καὶ κρύβεται ἀκόμα καὶ θὰ κρύβεται γιὰ πάντα. Ποτὲ δὲν φανερώνεται τὴν ἡμέρα, τόσο ποὺ ξεσυνήθισε νὰ βλέπῃ στὸ φῶς καὶ ξανοίγει μόνο μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ μήτε λαλεῖ γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσουν καὶ προδοθῇ τόσο ποὺ βουβάθηκε. Κι ἔτσι τριγυρίζει μισητὴ καὶ καταφρονεμένη τὶς νύχτες ὀλομόναχη μέσα στὰ σκοτάδια καὶ στὶς ἐρημιὲς ἀναζητῶντας λίγη τροφή, γιὰ νὰ μὴν ψοφήσῃ.

Τόσες χιλιάδες χρόνια τώρα ἡ κουκουβάγια ζῇ ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ βασανίζεται γιὰ τὸ ψέμα, ποὺ εἶπε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαγοράσῃ τὸ κρῆμα τῆς, γιατὶ μονάχα ἡ συκοφαντία εἶναι ἀσυχώρετη.

« 'Εκλεκτὲς σελίδες », 1952, σ. 121 - 124.

Μαρίνος Σιγούρος

12. Η ΜΠΕΚΑΤΣΑ

Προσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας τὴν « ὁγγλοπρεπεστάτην » κυρίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος, ρυθμός, τάξις, πρόγραμμα.

Θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ἀμα φανῆ τὸ πρῶτον ἄστρον. Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσο τυπικόν, ώστε παλαιοὶ πρακτικοὶ κυνηγοὶ βεβαιοῦν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὧς πρόγραμμα τελετῆς : Τὴν τάδε ὥραν βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἑκεῖ, τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὕστερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. "Αν εἶναι ὑγρασία, ίδετε ἀνατολικά· ἀν εἶναι ξηρὸς καιρός, κατεβῆτε τοὺς ὅχθους, κτυπήσατε ἑκείνην τὴν τούφαν κλπ.

"Αφοῦ λοιπὸν τὸ πουλὶ αὐτὸ ἔχει τόσην τάξιν εἰς τὴν ζωήν του, ἀφοῦ τὸ πρόγραμμά του κατώρθωσε νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί,

άφοῦ ἐπὶ πλέον ἔχει τὸ νοστιμώτερον κρέας ἀπὸ ὅσα τρέφει δὲ λόγγος, πῶς ζῆ ἀκόμη, πῶς, μολονότι αὐξάνονται καὶ πληθύνονται οἱ κυνηγοί του, αὐτὸ μ' ὅλα ταῦτα ἔρχεται κάθε χρόνον ἀφθονώτερον μὲ τὰ δροσόπαγα τοῦ Ὀκτωβρίου;

Εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε κανὲν πλάσμα μὲ τόσην στοργικήν πρόνοιαν. Πρῶτα - πρῶτα εἴναι διφυής ὑπαρξις: χωριστὴ ζωὴ ἢ μύτη της, χωριστὴ ζωὴ ἢ μπεκάτσα.

Ἡ μύτη της ἀναμοχλεύει τὴν γῆν διὰ σκουλήκια καὶ τὰ μάτια της, ξένα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐνασχόλησιν, ἀνιχνεύουν σκιάς, θορύβους, ἀνέμους, φύλλα, κάθε πνοήν του λόγγου. Ἀν ἀντιληφθῇ τὸν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νὰ πετάξῃ κατ' ἀρχὰς τρικλίζουσα εἰς τὸν ἀέρα, ώσταν νὰ εἴναι μεθυσμένη, καὶ κατόπιν εὐθυγραμμίζουσα τὸ πέταγμά της ὡς βέλος. Δι' αὐτὸ οἱ πολύπειροι κυνηγοὶ συνιστοῦν ἀναμονήν, μέχρις ὅτου « στρώσῃ », τουτέστι μέχρις ὅτου πάρῃ τὸ γραμμικὸν πέταγμα.

« Αμα ὅμως ὁ κίνδυνος εἴναι πολὺ πλησίον, ὥστε νὰ μὴν ἔχῃ καιρὸν νὰ πετάξῃ, τότε στρώνεται ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ γίνεται « ἔνα » μ' ἔκεινο. Ἀν τυχὸν ὁ χρωματισμός της εἴναι ἀταίριαστος, τὸ πιθανώτερον εἴναι νὰ τὴν πάρετε ὡς ἔνα λίθον ἢ διὰ μίαν τούφαν ξηρῶν φύλλων ἢ διὰ μίαν ρίζαν, παρὰ νὰ νομίζετε, ὅτι ἔκεινο, ποὺ βλέπετε, εἴναι ζωντανὸν πρᾶγμα.

Κανεὶς δὲν τῆς ἡρνήγη τὴν σοφίαν διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἐκλέγει τὰ βοσκοτόπια της. Δὲν πρέπει νὰ ἔχουν μόνον σκουλήκια καὶ ἔντομα, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ κάμνουν καμμίαν παραφωνίαν μὲ τὸν χρωματισμόν της.

« Εν μόνον λησμονεῖ κάποτε: « Οτι ἡ γῆ σφίγγει τὴν νύκταν ἀπὸ τὸν πάγο καὶ τὸ πρωὶ τὴν εύρισκουν οἱ χωρικοὶ ὡσὰν σπαθὶ σφιγμένην μὲ τὴν μύτην της εἰς τὸ χῶμα.

Τί τῆς εἶχεν ὅμως γράψει ἡ μοῖρά της! Νὰ τὴν ἐνδύσῃ ὁ Θεὸς μὲ τόσην πρόνοιαν, νὰ τῆς χαρίσῃ τόσην νοημοσύνην, ὥστε νὰ χρησιμοποιῇ τὰ εἰς χρώματα, εἰς μύτην καὶ εἰς μάτια δῶρά της, καὶ νὰ τῆς παρουσιασθῇ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ τηλέγραφος.

Αὐτὸ τὸ πουλὶ στερεῖται τηλεγραφικοῦ αἰσθητηρίου. Ἀν εἴναι ἐμπρός του τηλεγραφικὸν σύρμα, θὰ πέσῃ ἐπάνω του καὶ θὰ σκοτωθῇ. Πρὶν ἀνακαλυφθῇ ὁ τηλέγραφος, ἔχθρούς μεγάλους εἶχε μόνον τοὺς φάρους. Οἱ φυσιοδίφαι ἀπελπισθέντες ν' ἀνακαλύψουν ἀπὸ ποῦ

ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει, ἔζήτησαν μὲν μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν'
ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του καὶ τὴν διεύθυνσίν του.

'Αλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἔχυθη τόση μελάνη, ὅση διὰ τὴν ἔξελιξιν
ἐνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ
καὶ πηγαίνει παντοῦ.

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ θουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου » Στέφανος Γρανίτσας

13. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

'Αλήθεια, κάνει κρύο δυνατό, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ
πάγι νὰ φυλαχτῇ. Νὰ πάγι πέρα μὲ τὰ χειδόνια καὶ τ' ἄλλα ταξι-
διάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει, πώς ἔκει καὶ ζέστη θὰ βρῇ καὶ
ἄφθονα ἔντομα, γιὰ νὰ φάῃ. Μὰ τὸν τόπο ποὺ γεννήθηκε, δὲν τὸν
ἀλλάζει.

— Κάλλιο πά πεθάνω, παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει μὲ πεῖσμα.

Καὶ χτυπᾶ δυνατὰ τὰ φτερὰ καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό,
ποὺ σκαλώνει πυκνὸς στούς τοίχους ἐνὸς ἐρημοκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε
ἄνεμος, οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι
σκληρὰ σὰν πετσὶ καὶ οἱ πέντε γλῶσσες τοῦ ἐνὸς φύλλου μπαίνουν
στ' ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαλίζουν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν
ένα καταπάσινο σκέπασμα ἀπάνω στὸν τοῖχο. "Αν πῆς γιὰ φαγί,
ἄς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρῶγές τους, ποὺ μοιάζουν μὲ χοντρὰ σκάγια.
Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκείες σὰν τὶς ρῶγες τοῦ σταφυλιοῦ οὔτε ξινό-
γλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ώριμάζουν στὴν ὥρα ποὺ λείπουν
ἔκεινα, καὶ εἶναι πολὺ καλές καὶ θρεπτικές.

— "Επειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ
φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκης ἔτοιμο τὸ φαγί σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

'Αλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάγι νὰ
φυλαχτῇ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πε-

τοί κι ό καρπός του νόστιμος καὶ θρεπτικός. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο! Ἀλήθεια, τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. "Αμα ζεσταθοῦν ἔκεινα, θὰ δανείσουν καὶ στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. "Οχι μόνο τὸν κότσυφα, μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρώσουν, καὶ τότε ;

— Τότε θὰ εἶμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερμάστρα του, συλλογίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ εἶναι ό ἥλιος; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα καὶ ό βοριᾶς σφυρίζει θυμωμένος. Ἡ παγωνιὰ ὅχι μόνο φτάνει στὸν τοῖχο, μὰ περνᾷ τοὺς τοίχους καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. Ἀδύνατο νὰ κρατηθῇ ό κότσυφας ἔκει.

— Πρέπει νὰ κατέβω στὶς ρεματιές, λέει. Ἐκεῖ καὶ νὰ πέσῃ τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὡρες θὰ λειώσῃ. Τὰ χαμόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα καὶ μπορῶ νὰ φυλαχτῶ.

Τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ καὶ κατέβηκε στὴ ρεματιά. Μὰ καὶ τὸ πέταγμά του εἶναι βαρύ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμά του. Δὲ μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν πολλὴ ὡρα ψηλά, κι ό κακόμοιρος ό κότσυφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα, ἢ καὶ σὲ χαμόκλαδα, νὰ ξεκουραστῇ. Μέσα στὸ ἀσπρό χιόνι, ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασά. "Ολα του εἶναι μαῦρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιὰ ἀπὸ κοράλλι. Κι ἡ σπαθωτὴ ούρα του ἀνοίγει σὰ μαύρη δλομέταξη βεντάγια.

"Ετσι πότε πετῶντας καὶ πότε ἡσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ό κότσυφας στὶς χαμηλές ρεματιές :

Κάνει κρύο, κάνει τσύφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα ό κότσυφας τεντώνοντας τὸ ἔνα ποδαράκι του, λέει :

— Οὔτε κρύο οὔτε τσύφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλά.

Στάθηκε ἐπάνω σ'. ἔνα χαμόκλαδο καὶ κοίταξε γῦρο του τὴν κοιλάδα.

— Σωστὸς παράδεισος! εἶπε μὲ χαρά.

Ἀλήθεια, σωστὸς παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λειώσει καὶ πολλὰ ψυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἔκει, σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὅμορφη

ζωή. Κελάρυζαν καὶ κυλοῦσαν τὰ νερά τους στὴ ρεματιὰ κι αὐτὴ ἔνοιγε τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατή βοή. "Οπου ἥταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβούσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες χρυσορρόδινες σπίθες, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέννητη χλόη. Κοντὰ στὴ ρεματιὰ φύτρωναν δάφνες καὶ μυρτίες μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλὲς ρῶγες τους, καὶ στὶς πλαγιές ψήλωναν λυγερὲς ἀγριελιές καὶ ἥρεμες ἐλιές μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπό τους. 'Ο κότουφας πεινούσε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάῃ.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα! εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Νά, ἔγω τώρα ποὺ πεινῶ καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ καὶ τῆς μυρτίδος εἶναι καλύτερος, μοσκοβολάει! Καὶ τῆς ἀγριελιᾶς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκείες, μὰ καὶ τῆς ἥμερης γλυκύτερες καὶ πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω;

'Εκεῖ, ποὺ συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότουφας, βλέπει λίγο μακριά του ἔνα χαμόκλαδο, ποὺ τοῦ ἄλλαξε ὀλωσιδίόλου τὴ σκέψι. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὁρθὰ καὶ κόκκινα καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ καὶ καταπράσινα. 'Απάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, ποὺ ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρουμπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

— "Α, τὰ κούμαρα! . . . φώναξε ὁ κότουφας. Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξῃ τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἔνιωσε γῦρό του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του καὶ μὲ μιᾶς πέταξε χτυπῶντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαυγίζοντας καὶ γύριζαν τοὺς θάμνους καὶ τὰ βάτα. 'Μὰ ὁ κότουφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. 'Αδύνατο νὰ πιαστῇ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζῃ ἀνάμεσα στὰ κλαδιά τόσο γοργά, ποὺ νὰ θαμπώνῃ τὸ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, ποὺ ἀδύνατο νὰ τὸν βρῇ λαγωνικό. "Ετσι γλύτωσε. Καὶ ὅταν κατάλαβε πώς οἱ ἔχθροί του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές καὶ ρίχτηκε μὲ ὅρεξι στὰ κούμαρα. "Εφαγε, ἔφαγε, ὅσο ποὺ χόρτασε.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα όμως πάει τὸ κρύο. Ἡρθε ἡ ἄνοιξι καὶ ὁ κότσυφας ἀπόχτησε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἀρχισε πάλι νὰ φουντώνῃ καὶ νὰ μορφαίνῃ. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίσῃ τὴν φωλιά του καὶ νὰ κάμη τὰ παιδιά του. Βρῆκε κάτι ὅμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἐνὸς βράχου κι ἔκει μέσα κάθησε. Συνάζει ρίζες λεπτές καὶ ξερά χορτάρια, χτίζει ἔκει τὴν φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾶ πέντ' ἔξ αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσσᾶ, κι ὁ κότσυφας στὴν κορφὴ τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει, νὰ μήν τύχῃ κανένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν πταύει νὰ κελατηδῇ τὴν εὔτυχία του. Τὸ κελατηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἀπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλὶ δὲν κελατηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πώς ἀκούει φλάσουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πώς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδῇ ἀνεβαίνει ἥ σὲ ψηλὸ βράχο ἥ στὴν κορυφὴ δέντρου.

‘Ο κότσυφας ἀγαπᾷ τὶς δροσιές, ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι.

“Οταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγό, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιά τους.

Κι ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιά του, ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνησι. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. “Οταν εἶναι ἀπάνω στὸ χῶμα, πηδᾶ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγύρο. “Οταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἀπάνω τὴν οὐρὰ καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτερούγες. Κι ὅταν ἔρθη ὁ χειμῶνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωή :

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
εσύ δίδασκε την
γιά τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

‘Ανδρέας Καρκαβίτσας

— Ήταν πολύ μαρτυρικός ο Ανδρέας Καρκαβίτσας, ο οποίος έγραψε την παραπάνω ποίηση στην περιοδική Εποχή της Ελληνικής Λέσχης στην Αθήνα τον Ιούνιο του 1922.

— Συστάθη τοπικός στην Αθήνα, ο Ανδρέας Καρκαβίτσας, ο οποίος έγραψε την παραπάνω ποίηση στην περιοδική Εποχή της Ελληνικής Λέσχης στην Αθήνα τον Ιούνιο του 1922.

— Η ποίηση του Ανδρέα Καρκαβίτσα, η οποία έγραψε στην περιοδική Εποχή της Ελληνικής Λέσχης στην Αθήνα τον Ιούνιο του 1922.

14. ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ

Καλῶς μᾶς ἥλθαν! "Αν δὲν τὰ εἶδατε ἀκόμη, προσέξατε καὶ θὰ τὰ ἴδητε. Διότι ἥλθαν! "Ηλθαν μαζί μὲ τὰ γεράνια, ὅπως ἔρχονται πάντοτε. "Η, ἀκριβέστερα, πρῶτα ἥλθαν τὰ γεράνια καὶ κατόπιν των τὰ χελιδόνια. Καὶ μαζί των ἥλθεν ἡ "Ανοιξις. Ζήτω ἡ "Ανοιξις μὲ τὰ χελιδόνια!

Πολλοί, πραγματικῶς, ἔχουν τὴν ἴδεαν, ὅτι τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῶν γερανιῶν, ὅτι δηλαδὴ τὰ γεράνια εἰναι τρόπον τινὰ τὰ πτερωτὰ ἄλογά των, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν καὶ ἔν κοίλωμα εἰς τὴν ράχιν, ὅπου, λέγουν, μαζεύεται καὶ διατηρεῖται νερόν, ἐπίτηδες διὰ τοὺς ἀναβάτας των! 'Αλλ' αὐτὸς εἶναι λαϊκὴ πρόληψις.

"Οπως ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνά, καὶ τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν μὲ τὰ πόδια των, θέλω νὰ εἴπω μὲ τὰ πτερά των. Πτωχὰ πουλιά, πῶς θὰ ἡνείχοντο τὴν πολυτέλειαν τῶν πτερωτῶν ἀλόγων; 'Αλλ' ἐπειδὴ τὰ γεράνια εἶναι μεγάλα, ἐνῷ τὰ χελιδόνια εἶναι μικρά, ἡ σύμπτωσις αὐτὴ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ἡ πρόληψις καὶ νὰ πιστευθῇ, ὅπως πιστεύεται κάθε περίεργον.

'Εφέτος τὰ χελιδόνια ἀργησαν νὰ μᾶς ἔλθουν. 'Εκινδυνεύσαμεν νὰ ἔορτάσωμεν τὴν 25ην Μαρτίου χωρὶς χελιδόνια. Καὶ πῶς γίνεται 25η Μαρτίου, χωρὶς τὸ πουλὶ τῆς 'Ανοίξεως, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας;

'Αλλὰ διατί ἀργησαν ἐφέτος τὰ χελιδόνια;

'Η ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ἐφέτος ὁ χειμὼν παρετάθη δριμύς, τὰ χελιδόνια ἐφοβήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν 'Αφρικανικὴν ζεστασιάν των καὶ νὰ μᾶς ἔλθουν πρὶν λειώσουν ἀκόμη τὰ χιόνια.

Θὰ εἰπῆτε: καὶ ποιός τοὺς ἐτήλεγράφησεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν 'Αφρικήν, ὅτι ὁ 'Υμηττὸς εἶναι ἀκόμη χιονισμένος; Αὔτὸς πλέον δὲν τὸ ἡξεύρει κανείς. 'Αλλὰ τὰ χελιδόνια εἶναι προικισμένα μὲ ἐν ἐνστικτον, ἀπὸ τὸ ὄπιον ὅλα τὰ θαύματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ περιμένῃ.

Καὶ νά, μόλις ἔλειωσαν τὰ χιόνια, μόλις ἐγλύκανεν ὀλίγον ὁ καιρός, μόλις ἡ "Ανοιξις ἥρχισε νὰ χαμογελᾷ, τὰ χελιδόνια μᾶς ἥλθαν. Αἱ παλαιαὶ φωλεαὶ ἐπανεῦρον τοὺς πρώτους ἐνοίκους των καὶ ὁ ἀέρας ἐγέμισεν ἀπὸ χαρμόσυνα κέλατηδήματα.

Τίτο καιρός! Τήν 25ην Μαρτίου τήν ἑωρτάσαμεν μὲ λόγους, μὲ ποιήματα, μὲ ἄσματα, μὲ στεφάνια, μὲ σημαίας, καὶ μὲ χειλιδόνας. "Ἄσ εἶναι εὐλογημένα τὰ πουλάκια τὰ ἔλπιδοφόρα! Ὁ ἐρχομός των μᾶς ἀναγγέλλει τήν ὡραιοτέραν ἐποχὴν καὶ γεμίζει τήν ψυχήν μας ἀπὸ ἀγαλλίασιν. Ἡ Ἀνοιξις εἶναι ἔδῶ!

Θὰ εἰπῆτε: "Ο οὐρανὸς εἶναι συννεφιασμένος." Άλλὰ τὰ σύννεφα περνοῦν, φεύγουν, διαλύονται. Καὶ ὅπισω ἀπὸ τὰ σύννεφα ὁ ἀνοιξιάτικος, οὐρανὸς λάμπει καταγάλανος καὶ ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος σκορπίζει ἀκτίνας θερμὰς καὶ χρυσᾶς. Υπὸ τὸ φίλημά των ἀναβλαστάνει ἡ χλόη καὶ φυλλοστολίζονται τὰ δένδρα καὶ ἀνθίζουν οἱ θάμνοι καὶ γίνεται ἡ γῆ ὡς παράδεισος. Εἶναι ἡ ζωή, ἡ νεότης, ἡ χάρα, ἡ εύτυχία.

"Ἄσ ἀπολαύσωμεν λοιπὸν τήν ὡραίαν αὔτὴν ἐποχὴν, εὐλογοῦντες τὸν Οὐράνιον Πατέρα, ὁ ὅποιος μᾶς τήν στέλλει πάντοτε εἰς τὴν ὥραν της.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

15. ΑΙΓΑΓΡΟΣ

Αἱ αἴγαγροι εἶναι τὰ ἀφθονώτερον μὲ πολεμικὴν τέχνην προικισμένα ζῷα. Ἐν σχέσει πρὸς ταύτας μόνον οἱ ἄγριοι ἵπποι ἔχουν τελειότερα τὰ συστήματα τῆς ἀμύνης των κατὰ τῶν λύκων. Ἄμα λόγου χάριν ἡ ἀγέλη ἀντιληφθῇ τὴν ἐπιδρομήν των, ἀμέσως σχηματίζει κύκλῳ πέριξ τῶν πώλων, τῶν γερόντων καὶ ἀνικάνων ἵππων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀμύνεται θαυμασίως διὰ τῶν ὅπλῶν της. Ὁλόκληρον φάλαγγα λύκων δύνανται οὕτω νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν. Ἡ πολεμική τέχνη τῶν αἰγάγρων εἶναι περισσότερον ἀρχέγονος. Ἐχουν τὴν τακτικὴν ἀτάκτων σωμάτων, καὶ ἵσως δὲ ἐλληνικὸς ἀρματολισμὸς εἰς αὐτὴν νὰ χρεωστῇ πολλὰς ἐκ τῶν μεθόδων του. Τὸ περίφημον «καραούλι», ἡ τοποθέτησις δηλαδὴ σκοπῶν εἰς ὑψηλὰ σημεῖα, ἡ «βάρδια», ὅπως λέγεται σήμερον, εἶναι μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ ὀργανωμένη εἰς τὴν φυλὴν τῶν αἰγάγρων. Καὶ τρεῖς ἀκόμη ἐκ τούτων ἀν ἀποτελοῦν τὴν ἀγέλην, ἡ μία θ' ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τοῦ σκοποῦ, διὰ νὰ βόσκουν αἱ ἄλλαι μ' ἀσφάλειαν. Ἡ βάρδια τῶν αἰγάγρων σφυρίζει, ὅπως καὶ τῶν κλεφτῶν. Καὶ ἔχει ὅλα τὰ εἰδη τῶν σφυριγμάτων, ὅπως τὸ κλέφτικο καραούλι.

"Άλλο είδος σφυρίγματος έανταν έπερχεται λύκος, άλλο έανταν άντιληφθῆ κυνηγούς και ἄλλο έανταν πλησιάζουν δόμοφυλοι ἔχθροι. Διότι και αἱ αἴγαγροι εύρισκονται μεταξύ των εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν.

Τίποτε ἵσως δὲν ἀφθονεῖ περισσότερον εἰς τὴν Εύρυτανίαν, δῶσον αἱ αἴγαγροι. Ἀλλὰ τὰ βουνά τῶν Ἀγράφων εἶναι τόσον δύσβατα, ώστε δὲν συμβουλεύεται κανένα κυνηγὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομήν. Οι ἐντόπιοι κυνηγοί, μολονότι καλοὶ σκοπευταί, εἶναι μικροεπιχειρηματίαι· ἀρκοῦνται εἰς λαγούς, πέρδικας και πότε - πότε συνεταιρίζονται διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ προτίμησιν ὅμως αὗται στρέφονται πρὸς τὰς δορκάδας και τοὺς ἀγριοχόρους, οἵτινες διαιτῶνται εἰς κλειστούς δασῶδεις τόπους πέριξ τῶν χωρίων.

Κρέας αἴγαγρους ἔχομεν ἐν ἔτος νὰ ἰδωμεν, διότι τὸ κυνήγιον του ἀπαιτεῖ μεγάλην τέχνην. Τὰ «σύρματα», ὅπως λέγονται τὰ δυσκολοπάτητα μονοπάτια τῶν κρημνῶν, εἶναι οἱ μόνοι δρόμοι, ἀπὸ τοὺς ὅποιους διέρχονται αἱ αἴγαγροι. Καὶ μόνον χάρις εἰς τὰ σύρματα αὕτα τρώγουν ἐνίστε ἔδω αἴγαγρόν τινα, ὅχι ἀπὸ συστηματικούς κυνηγούς, ἀλλὰ ἀπὸ ποιμένας. Οὗτοι καταλαμβάνουν τὰ σύρματα και ἐνεδρεύουν τὰς διαβάσεις τῶν ἀγελῶν.

Πρὸ δὲ λίγων ἐτῶν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔφεραν αἰγάγρους φονευμένας· οἱ πωληταί των δὲ ἐπέμενον, ὅτι κατώρθωσαν νὰ τὰς φονεύσουν κατὰ τὸν ἔξῆς τρόπον: Ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ σύρματα σανίδια ἐπταλειμένα μὲ σάπωνα. Ἀφοῦ «ἐμπῆκαν παγάνα» εἰς τὸ δάσος, ἔξηνόγκασαν τὰς αἴγαγρους νὰ διέλθουν ἐπάνωθεν τῶν σανιδίων· ἐγλίστρησαν λοιπὸν κάτω εἰς τὸν κρημνόν, ὅπου καὶ ἔγιναν θρύμματα. "Ολοὶ ὅμως ἡκουσαν ὑπόπτως τὰ παραμύθια αὐτά, πιστεύοντες μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θυμάτων ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Ἔν τούτοις οἱ πωληταί ἐπέμεναν. Καὶ ἵσως μετεχειρίσθησαν τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ δικαιοιογήσουν τὸ πῶς αἱ αἴγαγροι ἥσαν σχεδὸν θρυμματισμέναι. Οἱ πονηροὶ ὅμως χωρικοὶ τοὺς ἡρώτων:

—'Απὸ ποῦ εἴχετε ἀγοράσει τὸν σάπωνα;

Καὶ ὁ διαρκῶς φιλοσοφῶν καφετεώλης τοῦ χωρίου ἀπήντησεν ὑπερασπιζόμενος δῆθεν τοὺς κυνηγούς:

— Βρέ παιδιά, τί σᾶς μέλει γιὰ τὸ σαπούνι τί ποιότης εἶναι; 'Αγοράζετε τὸ κρέας διὰ νὰ τὸ φάτε ἢ γιὰ μπουγάδα;

«Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου»

Στέφανος Γρανίτσας

16. Η ΠΡΩΤΗ ΔΟΚΙΜΗ

‘Από τὴν καπνοδόχο, μπροστά στὸ γεῖσο τῆς στέγης, πρόβαλε ἔνα κεφαλάκι, ἔνα ράμφος. Καὶ δυὸ ματάκια, δυὸ ἐκστατικὲς χαντρίτσες, ἐπισκόπησαν προσεχτικὰ τὰ πέριξ.

“Ηταν ἔνα πετειναράκι, ἔνα σπουργιτάκι τῆς τελευταίας ἑσοδείας, μὲ φρέσκη πτεροφυΐα, ἔνα τόσο δὰ πλασματάκι, δλοκαίνουργο, ποὺ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὴ μποέμικη κατοικία τῶν γονιῶν του, ἀπὸ κάποια πτυχὴ τῶν κεραμιδιῶν, κι εἶχε τολμήσει, γιὰ πρώτη φορά, νὰ φτάσῃ ὡς τὰ σύνορα τοῦ γνωστοῦ του κόσμου, γιὰ νὰ μείνῃ ἐμβρόντητο. “Οπως τὰ ρόδα ἐνὸς λαμπροῦ παραμυθιοῦ, ποὺ φαντάζονταν, ἐπάνω στὸ κοτσάνι τους στὴν τριανταφυλλιά τους, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο περιβόλι, ἐκτὸς ἀπ’ αὐτὸ ποῦχαν φυτρώσει, ὅτι ὁ κόσμος ἥταν ἡ γωνιά τους καὶ κύριος τους αἰώνιος ὁ περβολάρης, ἔστι καὶ αὐτὸ τὸ νέο σπουργιτάκι θὰ ἥταν βέβαιο, πώς τελειώνει τὸ σύμπαν στὴν καπνοδόχο.

Τί συγκλονιστικὴ ἔκπληξι ! “Ενα γαλάζιο βάθος ἀπαλώτατο ἀπλώνεται ὡς τὸ σταχτὴν ἵσκιο τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ κάτω, μέγα, κολοσσιαῖο, ἀπίστευτο, είκόνα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς ἀπέραντης ἐλευθερίας. Πλῆθος ἀκακίες ἀνεμίζουν ἀντίκρυ τὰ χιονᾶτα ἀνθοστάφυλά τους κι ἡ φυλλωσιά τους, φουντωτή, τρυφερή, δροσερή, προκαλεῖ τὸν ἄλλον νὰ παίξῃ μέσα τους τὸ κρυφτούλι.

Μὰ τὸ ἀμαξοστάσι, πιὸ - πέρα, σᾶς παρακαλῶ ; Μιὰ μεγάλη αὐλή, κισσὸς πελώριος, τὰ νέα βλαστάρια μιᾶς κληματαριᾶς καὶ σωροὶ κοπριᾶς, πού, χωρὶς ἄλλο, στὰ μάτια τοῦ μικροῦ θὰ παρασταίνωντα τὰ χρυσωρυχεῖα τῆς Ἀλάσκας. Θεέ μου ! Καὶ νὰ μὴν είναι κανένας βέβαιος, πώς τὸν βαστοῦν τὰ φτερά του !

‘Απ’ τὸ παράθυρο παρακολουθοῦσα αὐτὸ τὸ χαριτωμένο δίσταγμα τοῦ ἀρχάριου : Νὰ πετάξῃ, νὰ μὴν πετάξῃ ; Καὶ ἀν πετάξῃ τί μπορεῖ νὰ συμβῇ ; Αὐτὸ πάλι κάτω τί είναι ; Πέτρες, χώματα, δρόμος, ἀγνωστα πράματα. Είναι μαλακά ; Μπορεῖ νὰ πετάξῃ ἐπειτα κανεὶς ἀπὸ κεῖ ; “Αν ἔρθη ὅμως ἡ γάτα ; ’Εδῶ σὲ θέλω !

Σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ μικρὸς ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσῃ, τινάζει τὰ φτερά του, ποὺ ἀνοίγονται γιὰ πρώτη φορά, καὶ λάμπουν σὰ μετάλλινα στὸν ἥλιο. Μὰ τὰ ποδαράκια του δὲν ἀφήνουν τὸ κεραμίδι· φόβος τὰ κάνει ἀπὸ μολύβι, καὶ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης

αύτής δοκιμής είναι νὰ καρφωθῇ τρομαγμένο στὰ χείλη τοῦ γείσου. "Ενας μεγάλος, ἔνας σπουργίτης μὲ πεῖρα, περνᾶ – τσάβ! τσάβ! τσάβ! – μὲ γοργὸν ἐλιγμὸν ἀπὸ πάνω καὶ φεύγει πρὸς τὸ ἐμαξοστάσιο, ποὺ προσγειώνεται μὲ ἀσφάλεια, μ' ἐλευθερία, μὲ μαστοριά. 'Ο μικρὸς παίρνει ἔξαφνα θάρρος καὶ φρρρρρρ! ρίχνεται μ' ἀνοιχτὰ φτερὰ στὸ διάστημα.

Μὰ τὸ πέταγμά του είναι ἀστεῖο. Δὲν κατέχει τὴ χρῆσι τοῦ τιμονιοῦ – τῆς οὐρᾶς του – δὲν μπορεῖ νὰ πάῃ ὅπου θέλει, γράφει μαίανδρο στὸν ἀέρα, ξαναγυρίζει στὰ χνάρια του, χάνει τὸ ἡθικό του, τὰ φτερά του παραλύουν, καὶ τέλος πέφτει μὲ « βόλ πλανὲ » καὶ φωνίτσες γεμάτες ἀπόγυνωσι στὴ βάσι τῆς μάντρας τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου. Φυσικά· ἡ ἀεροπορία δὲν είναι παιγνίδια. Εἶναι δὲ διάκερη ἐπιστήμη. 'Η μάννα φτάνει λαχανιασμένη. Πετᾶ γῦρό του, τὸν μαλώνει γιὰ τὸ ξεθάρρεμά του κι ἀρχίζει νὰ τοῦ δίνη πρακτικὰ μαθήματα ἀεροπτητικῆς.

Ποῖος είναι ὁ μεγαλύτερος παιδιγωγός; 'Η πιὸ ἀσήμαντη μάννα! Κατέχει τὴν τέχνη νὰ κατεβαίνῃ ὡς τὸν νηπιώδη ἐγκέφαλο τοῦ παιδιοῦ της, γιὰ νὰ τὸν σηκώσῃ ὡς τὸ δικό της. 'Η ἀγάπη, τὸ φίλτρο, ἡ στοργὴ τῆς δίνουν τὸ δύσκολο κλειδὶ τῆς μεθόδου, ποὺ κανεὶς σοφὸς δὲν κατάφερε ὡς τὰ σήμερα ν' ἀνακαλύψῃ.

'Ορίστε τώρα αύτὴ ἡ σπουργιτομάννα. Γιὰ νὰ μάθῃ στὸ παιδί της τὰ μυστικὰ τῆς πτητικῆς, ἀρχίζει νὰ γίνεται μωρό. Προσγειώνεται. "Υστερα μ' ἔνα ἀδέξιο, πρωτόγονο πέταγμα, σὰν τοῦ παιδιοῦ της, ύψωνεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ σκαρφαλώνει σὲ μιὰ προεξοχὴ τῆς μάντρας. Κάνει τέσσερες φορὲς αύτὸ τὸ ἴδιο πρᾶμα, ὥσπου νὰ πείσῃ τὸ μικρό της νὰ τὴ μιμηθῇ. Κι ἔτσι, μὲ μικρὲς – μικρὲς πτήσεις, ἀπὸ προεξοχὴ σὲ προεξοχὴ κι ἀπὸ στήριγμα σὲ στήριγμα, μακραίνουν ὄλοενα καὶ χάνονται στὸ διάδαλο τῶν στεγῶν.

Στὸ καλό! 'Ιερὴ εὐλογημένη δυάδα μητέρας καὶ παιδιοῦ. Εἴσαστε τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότερης ἀγάπης, κι ὁ πρῶτος κρίκος, τὸ θεμέλιο τῆς Δημιουργίας.

Ἐφημερὶς « 'Εμπρός » 1918

Σπύρος Μελᾶς

17. ΔΙΑΤΙ ΑΓΑΠΩ ΤΟΝ ΒΑΤΡΑΧΟΝ

“Ἐν ἀπὸ τὰ ἀθωότερα ζῶα, τὰ ὅποια μανθάνομεν ἀπὸ τοὺς μεγάλους νὰ ἀντιπαθῶμεν δίχως κανένα λόγον, εἶναι ὁμολογουμένως ὁ πτωχὸς βάτραχος.

Ἐπειδὴ ἔβλεπον λοιπὸν καὶ ἐγώ, ὅταν ἡμην παιδίον, τοὺς μεγαλυτέρους μου νὰ ὅπισθιον μὲ φρίκην, πολλάκις δὲ καὶ νὰ πηδοῦν, μόλις ἔβλεπον ἔνα ἀθῷον βάτραχον, ἔμαθον νὰ πηδῶ καὶ ἐγὼ ἔντρομος, ὁσάκις ἔβλεπον βάτραχον.

Μίαν ἡμέραν ὅμως, ὅταν ἡμην πλέον γέρων, εἶδον ἐντὸς ἐνὸς παλαιοῦ ὑδραγωγείου ἔνα βάτραχον, ὃ ὅποιος ἀπὸ τὴν ἥλικιαν, τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀδηφαγίαν του εἶχε λάβει πελωρίας διαστάσεις. Οὐδέποτε ἐφαντάσθην, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ τοιοῦτος βάτραχος. Τὸν ἐπίεσα ἐλαφρῶς μὲ τὴν ράβδον μου καὶ κύψας παρετήρουν μὲ προσοχὴν καὶ περιέργειαν τὴν πολὺ ἀνθρωπίνην φυσιογνωμίαν του, τὰς παρειάς του, τὸ δέρμα του, τοὺς ὄνυχάς του. . . Τὸν ἀνέστρεψα μὲ τὴν ράβδον μου, ὅτε ἐθαύμασα τὴν στίλβουσαν λευκότητα καὶ ἴδιως τὰς διαστάσεις τῆς κοιλίας του. ’Ἄλλ’ ὁ πειρασμὸς δὲν μὲ ἄφησεν ἡ μᾶλλον δὲν τὸν ἄφησεν ἥσυχον.

— Ἀς τὸν ἵδω καὶ αἰωρούμενον, εἴπον.

Τὸν ἔλαβον διὰ χάρτου καὶ τὸν ἀνύψωσα. Φοβηθεὶς ὅμως, ἔκαμε βιαίας καὶ ἀπηλπισμένας κινήσεις καὶ μὲ τοὺς τέσσαρας πόδας του συγχρόνως, ἀποτέλεσμα τῶν ὅποιων ἦτο νὰ ἐκφύγῃ τῶν χειρῶν μου καὶ νὰ πέσῃ κατὰ γῆς.

Ἐνεθυμήθην τότε τὴν παλαιὰν ἀντιπάθειάν μου, τὸν ἄφησα καὶ ἔφυγον μὲ τρόμον.

Τὴν νύκτα βλέπω εἰς τὸν ὑπνον μου, τὴν αὔτὴν σκηνὴν τοῦ βατράχου, ἀλλὰ μὲ προσθήκας. Δηλαδή, ἐνῷ τὸν ὑψωνον καὶ τὸν περιειργαζόμην, τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ ρυθμικά μὲ φωνὴν λεπτοτάτην, θρηνώδη :

— Πώ . . . πώ . . . τί ἔπαθα . . . ὁ κακόμοιρος . . . πώ . . . πώ . . . τί ἔπαθα . . . ὁ κακόμοιρος !

Ἐξύπνησα πρὸ τῆς ἀνατολῆς μὲ λύπην εἰς τὴν ψυχὴν μου. Δὲν ἔβράδυνον δὲ νὰ κάμω τὸν αὔτὸν πρὸς τὸ παλαιὸν ὑδραγωγεῖον περίπατον ὁδηγούμενος ὑπό τινος προσισθήματος.

Καὶ τί βλέπω ! . . . Τὸν βάτραχον εἰς τὴν αὔτὴν θέσιν ὑπτιον,

νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμη, διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν κανονικήν του στάσιν, καὶ νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Πρῶτον μου ἔργον ἦτο νὰ τὸν γυρίσω. 'Η ἐλπὶς τῆς σωτηρίας του ἔδωσεν εἰς αὐτὸν δυνάμεις καὶ τότε ἥρχισε νὰ πηδᾷ κωμικώτατα, ἀφοῦ ἐστάθη πρῶτον ἐπί τινα χρόνον ἀκίνητος, ἢ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἢ διότι ἥργησε νὰ πεισθῇ ὅτι ἐσώθη.

'Η διπλῆ αὐτὴ σκηνὴ ἔφερεν ἐντός μου μεταβολήν τινα. 'Ηρχισα νὰ μὴ ἀποστρέψωμαι πλέον τὸν βάτραχον, νὰ τὸν θωπεύω καὶ νὰ τὸν συμπαθῶ. Καὶ τὸ παράδοξον μάλιστα εἶναι, ὅτι, ὁσάκις ἀρχίζει ν' ἀτονῇ ἢ συμπάθειά μου καὶ κλίνω πρὸς τὰς παλαιάς ἐντυπώσεις, τότε ἀκούω, ὡσὰν νὰ σφυρίζῃ τις εἰς τὰ ὕπτα μου, τὸ θρηνητικὸν τοῦ ὄνειρου μου :

— Πώ . . . πώ . . . τί ἐπαθα δ κακόμοιρος . . .

Καὶ τοῦτο μὲν ἐπαναφέρει εἰς τὴν συμπάθειάν μου.

Δημήτριος Καμπούρυγλου

18. Ο ΛΥΚΟΣ

'Η παράδοσις λέγει : "Αμα δ Χριστὸς ἔπλασε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνά νὰ τὰ βοσκῆσῃ, τόσο χάρητεν ἢ ψυχὴ του, ποὺ ἔκοψε ἔνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἥρχισε νὰ λαλῇ. 'Ακουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἢ ψυχὴ του.

Τί ὅμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα πούκαμε δ Χριστός ! εἶπε.

Κι δ νοῦς του πῆγε, πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπδίᾳ κι ἥρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ Λύκο. Γι' αὐτό, ποῦναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπδίᾳ, δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἀμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ Λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πώς δὲν μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. 'Αφοῦ εἶδε καὶ ἀποεῖδε πώς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν Λύκο, πῆγε στὸν Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε :

— 'Αφέντη, θέλησα κι ἔγὼ νὰ κάμω ἔνα πλάσμα σὰν τὰ δικά σου. Μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; 'Αξίωσέ με νὰ τὸ δῶ ὅρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

'Ο Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ τοῦ φωνάξῃς : « Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ, τι προσταξεῖ ὁ Χριστός ».

‘Ο Σατανᾶς γνοιάστηκε.

— Κι ἀν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστὸς νὰ μὲ φάῃ ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἔνα λάκκο κοντά στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἔνα ποδάρι του μόνο φώναξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ, τι πρόσταξε ὁ Χριστός.

‘Ο Λύκος ἐπήδησεν ἐπάνω, ἀρπαξε τὸ ποδάρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδαίμονας εἰναι κουτσός καὶ λυκοφαγωμένος.

‘Η πονηρία τοῦ λύκου : ’Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ δσμή του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἄμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. “Αν ἔχῃ ρεῦμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. ”Αν εἰναι μέρα, ποτὲ δὲν βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾶς πάντοτε τ’ ἀπόσκια, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται εὔκολα. ”Αν εἰναι συμμορία λύκων, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ φυσᾶ ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιὰ καὶ νὰ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. ”Αμα κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπομακρυθοῦν τὰ σκυλιά, ὀρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα ; Πιστεύουν, ὅτι ἄμα μπῆ στὸ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἔως 99. ”Αμα φθάσῃ τὰ 100 λέγουν ὅτι σκάζει. ‘Η ἀλήθεια εἰναι ὅτι ἔνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσει. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; ’Ανοίγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι αὐτὸ λέγουν : « ”Αμα ἔχει ἔνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. ”Αμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἔνας λύκος ».

« Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι; ’Άλλοια πᾶχει τὸ ἔνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα είναι, ὅτι, ἀν σ’ ἔνα κοπάδι είναι πεταμένα ἔνα ἡ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. ‘Ο λόγος εἰναι ὁ ἔξῆς :

Κάθε μπουλούκι είναι σὰν ἀπὸ ἴδιαίτερα πάντα φκιασμένο. ”Αν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἔνα μεγάλο κοπάδι, ἄλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως, ὅταν ἤταν χωρισμένα. ”Αν λοιπὸν στὸ κοπάδι είναι ἔνα μοναχὸ πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καὶ ἵσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιά, τὰ ὅποια σκυλιὰ ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισσότερα. ’Άλλὰ τὸ ἔνα σπάνιον νὰ σωθῇ.

'Επειδή μὲ τὸ αἷμα ἐνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια ὁ λύκος νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὔκολον νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνῃ μαζί του, καὶ ἴδού πᾶς : "Αν μὲν εἶναι μικρό, τὸ πετεῖ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὄμους του. "Αν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν ούρα του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

"Αν εἶναι ἄλογο, τὸ πιάνει ἀπὸ ἀδύνατα μέλη τοῦ σώματός του. "Αν εἶναι βόδι, πηδᾶσθε στὸ λαιμό του καὶ μὲ τὴν ούρα του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει, σὰν καβαλλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. "Αν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ, καί, ἀμα πλησιάσῃ τὴν μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. "Αν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βρούταξι κάτω σάν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ύποληψι τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο γιὰ νὰ βαρύνῃ, καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

«'Αλλοίμονο, ἀν ἕκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι», λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των. 'Ο λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἀμα γεννηθῆ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὅποιαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀλεποῦς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴ φωλιὰ τοῦ Μονιᾶ χάριν τῆς ύποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὁ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

"Ορος ἀπαράβατος : 'Απὸ κοπάδια, ποὺ εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴν φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. 'Επιθυμεῖ νὰ μὴν εύρισκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τούλαχιστον, ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

'Αφ' ὅτου ἔρχεται ὁ στόλος στὸν 'Αστακό, ἡ πεδινὴ 'Ακαρνανία ἥσυχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἡλεκτρικῶν ἐφόβισαν τὸν λύκο πολύ, ὡστε νὰ φύγῃ. "Αλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτίβα τοῦ σιδηροδρόμου Κρυονερίου — 'Αγρινίου τόσον, ὡστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς δρεινοὺς δήμους τῆς 'Ακαρνανίας. 'Ο μακαρίτης ὁ Τρικούπης ἐμαυρίσθη τότε ἔξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι

«τοῦ διαβόλου τὸ σιδερικό», ἥγουν τὸ τραῖνο, ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους.

ΟΤ “Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικὰ ἔθιμα. ”Αν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς δὲν τὰ ἄλλα κράτη ζῆ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῆ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὅποιαν ἀναφέρει δι Βιργίλιος, ὅτι, ἀν σὲ ἵδη ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαί, ποὺ κάνει στὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Γι’ αὐτὸν ὁ σκοτώνων ἡ ὁ συλλαμβάνων λύκον ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. ”Αν δὲν λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια καὶ σφυρίγματα.

Ο Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα, κι ὅμως ἀπ’ αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι σπουδαῖο γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε ἔδικαζαν ἔνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. ‘Ο Γύφτος ἔφωναξε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἔναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποὺ δὲν μιλοῦσε, ἐφ’ ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἔναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλά, μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχω κάμει ζημιά, ἀλλ’ ἐσένα τὸ ἀμόνι σοῦ ἔφαγα, π’ ἀνάθεμά σε, παλιόγυφτε ; . . .

“Οταν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κατηγόρησαν τὰ ζῶα, ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Έγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; ”Αμ ἀν ἐγώ ἔτρωγα πρόβατα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸς γυμνός ; Δὲν θᾶφκιανα καὶ ἐγώ μὲ τὰ μαλλιά τους μιὰ κάπτα νὰ μὴ μὲ δέρνη ἡ βροχή ;

Κάποτε ἡ Ἀλεποῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἔζήτησε λίγα μαλλιά, γιατὶ δὲν τῆς ἔφθαναν τὰ δικά της, νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. ‘Ο λύκος κατάλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἔνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάσματα, νὰ βάλῃ κι ἔνα ζευγάρι καλτσοδέτες καὶ γιὰ μένα . . .

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἤμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

19. ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΓΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

'Ανάμεσα σὲ δυὸ περιόδους κρύου — ή « κύματα ψύχους », ὅπως λένε σήμερα, — εἰχαμε μιὰ μικρὴ παρένθεσι ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες γλυκειές, ἡλιόλουστες. Τὸ κλῖμα μας παρουσιάζει αὐτὰ τὰ παράξενα. 'Ενδῆ βασιλεύει χειμῶνας δριμύς, ποὺ σὲ κάνει νὰ ρωτᾶς μὲ τρόμο « πότε θὰ τελειώσῃ ; », ἔντονες ἀξαφνα ἀνοίξι κι ἐνδῆ ἐλπίζεις, πώς δ χειμῶνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγυρίζει δριμύτερος.

Μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τὶς γλυκειὲς ἑκεῖνες μέρες εἶδα ἔνα θέαμα ἔξοχο. 'Ηταν σὲ μιὰ μικρὴ κάμαρα, ζεστὴ σὰ φωλιά. 'Απὸ ἔνα μεγάλο παράθυρο τὴν πλημμύριζε δ ἥλιος, χαρὰ Θεοῦ. Τὰ τζάμια μὲ τ' ἄσπρα μπερντεδάκια κλειστά. Μπροστά, ριγμένο ὡς κάτω, ἔνα διάφανο στόρ. Κι ἀνάμεσα στὸ στὸρ αὐτὸν καὶ στὰ τζάμια, πάνω στὸ πεζούλι τοῦ παραθύρου, ἔνα μικρὸ ἄσπρο γατάκι, ποὺ λιαζόταν καθισμένο στὰ πισινά του πόδια. 'Απελάμβανε κι αὐτὸν τὴ λαμπρὴ χειμωνιάτικη μέρα, τὸ χρυσὸ φῶς, τὴ γλυκειὰ ζέστη. Και φαινόταν τόσο εύτυχισμένο ποὺ ζοῦσε! 'Ηταν, ἀλήθεια, ή εἰκόνα τῆς εύτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσος ὡραῖος θὰ τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καὶ πόσο καλὸς δ Ὁθές, ποὺ τὸν ἔκαμε! Οὔτε θὰ θυμόταν πιὰ καθόλου τὸν τούρτουρο, ποὺ τράβηξε τὶς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπὸ τὰ ἵδια ἑκεῖνα τζάμια, θὰ ἔβλεπε τὸ σταχτὴ οὐρανὸν καὶ τὸ ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θὰ ζητοῦσε μιὰ ζεστὴ γωνιὰ σ' ὅλη τὴν κάμαρα, ἀν ἡ σόμπτα ἥταν σθητισμένη. Καὶ θὰ νόμιζε χωρὶς ἄλλο, πώς, μιὰ ποὺ φάνηκε δ ἥλιος, δὲ θὰ χανόταν πιὰ ποτέ. Στὴν ψυχὴ του βασίλευε ἡ χαρὰ κι ἡ αἰσιοδοξία. Κι αὐτὸν φαινόταν σὲ κάθε του κίνησι. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο κι ὅταν σήκωνε τὸ ποδαράκι του μὲ νωχέλεια, νὰ παιίξῃ λίγο μὲ τὸ μπερντέ ἡ νὰ πιάσῃ μυῖγα· κι ὅταν ἀνοιγε τὰ μεγάλα του μάτια, γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἐκστατικὸ τὸ ἥλιοφῶς· κι ὅταν τὰ μισόκλεινε σὰ θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἐλαφρὰ ἀπὸ εύχαριστησι...

Τὸ γατάκι αὐτὸν δὲν ἥταν πιὰ νήπιο. Εἶχε ἀρκετὸ καιρό, ποὺ ζοῦσε καὶ γνώριζε τὸν κόσμο. 'Ηταν σὰν ἔνα παιδί μεγαλούτσικο — νά, σὰν ἔνα ἀγοράκι ἡ κοριτσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσσάρων χρόνων... Καὶ συλλογίστηκα... Γιατί καὶ τὰ παιδιὰ νὰ μὴν εἶναι τὸ

ΐδιο εύτυχισμένα και αἰσιόδοξα; Γιατί νὰ μὴν ἀπολαμβάνουν τὸ ίδιο τὴ χαρά, τὴν εὐτυχία τῆς ζωῆς, παρὰ νὰ τὰ βλέπηται νὰ μελαγχολοῦν, ἀκόμα και σὲ τέτοιες ὥραῖς μέρες, νὰ παραπονοῦνται, νὰ γκρινιάζουν, νὰ κλαίνε;

Θὰ πης: τὸ παιδὶ δὲν εἶναι γατάκι, δ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ζῶο. Μὰ αὐτὴ εἶναι ἵσα - ἵσα ἡ δυστυχία: ποὺ δ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιὰ ζῶο σὲ τίποτα, ἐνῷ σὲ μερικὰ πράματα ἔπρεπε νὰ εἶναι. Καὶ πρῶτα πρῶτα σ' αὐτὴ τὴν ὀλόψυχη ἀπόλαυσι τῆς ζωῆς. Γιατὶ ἡ ίδια ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ μεγάλη εὐτυχία. Νὰ ζῆς, ν' ἀναπνέης, νὰ βλέπης τὸν ἥλιο, νὰ χαίρεσαι τὸ φῶς και τὸ θάλπος του, δίχως νὰ ἔχῃς πλεονεξίες, δίχως νὰ μισής τους ἄλλους, ὅταν προοδεύουν. Πολλοὶ ἄνθρωποι φαίνονται νὰ μὴν ἐκτιμοῦν ὅσο πρέπει, νὰ περιφρονοῦν σχεδὸν αὐτὴ τὴν εὐτυχία και νὰ γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἢ μάταιες ἢ λιγώτερο ἀγνές και μεγάλες.

"Α, πῶς ἤθελα νὰ θυμοῦνται ὅλοι, πώς ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες! Και πῶς ἤθελα νὰ ἔβλεπα και παιδιά, ποὺ νὰ μοιάζουν... μὲ τὸ μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο!"

« 'Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

20. ΜΥΘΟΙ

I. ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ

Ποντικός, μὴν ἀρκούμενος εἰς ὅσας ἔκλεπτε καθημέραν τροφάς, ἔβασανίζετο μὲ τὴν ἐπιθυμίαν κομματίου κρέατος, τὸ ὅποιον δὲν ἔχωρει τῆς φωλεᾶς του ἢ τρῦπα. Ἀφοῦ ἐσυμβουλεύθη μὲ τὴν γυναῖκα και τὰ τέκνα του, ἀπεφάσισε νὰ πλαστύνῃ τὴν τρῦπαν, διὰ νὰ δύνανται εἰς τὸ ἔξῆς νὰ κλέπτη και μεγάλα και μικρά. Ἀλλὰ τὴν ἐπλάτυνε τόσον πολύ, ὡστε ὁ γάτος, ὁ ὅποιος εἶχεν ἔξωθεν ἀκούσει τὸ συμβούλιον, ἐμβῆκε πάραυτα και τὸν ἔξωλόθρευσε μὲ ὅλην του τὴν οἰκογένειαν.

"Ἐφερε πολλούς πολλάκις εἰς ἀπώλειαν ἢ πλεονεξία.

II. ΑΛΩΠΗΞ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣ

Πληγωμένος ἀπὸ κυνηγὸν λύκος ἔφθασεν εἰς δάσος βαθύ, ὅπου, νὰ ὑπάγῃ παρέκει μὴ δυνάμενος, ἔπεισεν ὀλιγοθυμισμένος. Τὸν εἶδε, διαβαίνουσα ἐκεῖθεν ἀλώπηξ καὶ, νομίσασα νεκρόν, ἔδραμε μετὰ χαρᾶς νὰ τὸν κατασχίσῃ. Μόλις ἐπλησίασε καὶ ὁ λύκος ἐσυνέφερεν ἀπὸ τὴν ὀλιγοθυμίαν καὶ ἐπροσπάθει νὰ σηκωθῇ, ἡ ἀλώπηξ, χωρὶς νὰ συγχισθῇ, τὸν εἶπε :

— Φίλε, σὲ εἶδα μακρόθεν πάσχοντα καὶ ἔτρεξα εἰς βοήθειάν σου· εἴπε με, εἰς τί δύναμαι νὰ σὲ ὠφελήσω ;

— Σὲ εὐχαριστῶ, τὴν ἀπεκρίθη χαμογελῶν ὁ λύκος. Κατὰ μὲν τὸ παρὸν δὲν ἔχω χρείαν βοήθειας, εἰς δὲ τὸ ἔχεις σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ πλησιάζῃς ὅταν μὲ βλέπης καταγῆς.

‘Υποκρίνεται τὸν φίλον δ πανοῦργος ἔχθρος, ὅταν χάσῃ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ βλάψῃ.

III. ΜΥΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

Μυϊα καυχωμένη πρὸς μέλισσαν ἔλεγεν :

— Έγὼ μὲν συγκατοικῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβαίνω εἰς αὐτὰ τῶν βασιλέων τὰ παλάτια, παραστέκω εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας ἀκάλεστος καὶ γεύομαι χωρὶς κόπον, πολλάκις καὶ πρὶν αὐτοὶ ὅπλώσωσι τὰς χεῖρας, τὰ νοστιμώτερα βρώματα. Σὺ δὲ κοπιάζεις ὅλην τὴν ἡμέραν κλεισμένη εἰς κυψέλιον ἥ, διν ἐκβῆτις πρὸς ὀλίγον, περιέρχεσαι τὰ δάση συναθροίζουσα τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, διὰ νὰ κατασκευάσῃς τὸ μέλι, τὸ ὄποιον τρέφει περισσότερον τὰς μυίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ σέ.

— Δικαίως, ἀπεκρίθη ἡ μέλισσα, ἥθελες καυχᾶσθαι, εἰς τὴν τόσην σου ἀργίαν καὶ τροφήν, ὡς μυϊα, ἐὰν ἀπ’ αὐτὰς ἐκέρδαινες καμμίαν τιμῆν. ‘Αλλ’ οἱ ἀνθρωποι εἶναι τόσον βαρημένοι ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν σου, ὡς μυϊα, ὥστε κατεσκεύασαν ἐπίτηδες ὅργανα, τὰ μυιαστήρια, διὰ νὰ σὲ διώκουν ἀπὸ τοὺς οἴκους των.

Εἰς ἔκεινον πρέπει ἡ τιμή, ὅστις ὠφελεῖ τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς κόπους του, καὶ ὅχι ὅστις ἀργὸς αὐτὸς δαπανᾷ τὰ ἀπὸ ἄλλους ἀποκτώμενα.

’Αδαμάντιος Κοραῆς

21. Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

‘Ητο κότινος ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἐρεχθείου ; ‘Ητο ἡ πρώτη ἥμερη ἐλιά, τὴν ὅποιαν ἐφύτευσεν ἡ Ἀθηνᾶ ὑπέρ τῆς πόλεως της ; ‘Ηταν τὸ δόρυ της, τὸ ὅποιον ἔμπηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα, κι ἐφύτρωσε θαλλούς ; ‘Ητο ἡ ἴδια ἡ Ἀθηνᾶ ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορφὴν ἐλαίας ; ‘Ητο τὸ πρῶτον της ἄγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

“Ο,τι καὶ ἂν ἦτο, ἡ ἐλαία τοῦ Ἐρεχθείου ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον πανιέρον, τὸ δὲ λάδι της ἔχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἀσβεστον λυχνίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

“Ολβίος ἐκεῖνος, τοῦ ὅποίου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον τῆς ἐλαίας αὐτῆς !

Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνην μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν «Βατράχων» του.

‘Ο λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, δ ὅποιος ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἐρεχθείου μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειον, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε καὶ στεφάνους καὶ καρπούς καὶ ποικίλα ἀναθήματα.

Καὶ ὅταν κατὰ τὰ Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτήν, τὴν ἐπιοῦσαν, ὅταν διετάχθησαν ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ ἀνέλθουν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἰδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια, μὲ ἀπορίαν των τὴν καῦμένην ἐλαίαν νὰ ἔχῃ πετάξει βλαστάρια ἵσα μὲ ἔνα πῆχυν. Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τὴν Ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαίαι τῆς Ἀκαδημίας — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας της. Αὕταὶ δὲ μετελαμπταδεύθησαν κατόπιν καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὀλόκληρον τὸ Ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν.

‘Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαῖαι — τὸ μόνον δένδρον, τὸ ὅποιον ἐναρμονίζεται μὲ τὰς ἀρχαιότητας, — ὅλα δὲ τὰ Ἱερά τῆς Ἀθηνᾶς περιείχον Ἱερὰς ἐλαίας (μορίας)· πολλὰ δὲ ἔξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὀλοκλήρους. Σηκὸς ἐθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιώνων αὐτῶν καὶ τὰ κοιλώματα κάθε ἐλαίας του ἥσαν κόγχαι ἀναθηματικαῖ.

‘Η γενίκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὀφείλεται εἰς τὸν Πεισίστρατον. Οὔτως εἰς τὴν Ἀττικήν, « πρότερον ψι-

λὴν καὶ ἀδενδρὸν οῦσαν», τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, «Πει-
σιστράτου προστάξαντος».

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θεσιν τῆς ἡ ἔλαια,
ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν εύτυχίαν
εἰς τὸν οἶκον. Τὸ δὲ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνε-
χῆ καὶ ἀμείωτον τῆς ἔλαιας ἐκτίμησιν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποιός δὲν εἶδε τὴν καλὴν γριούλαν μὲ ἔνα κατακάθαρο βαμ-
βακάκι νὰ παίρνῃ ὀλίγον ἀγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλα τῆς
'Αειπαρθένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικήν δύναμιν εἰς τὰ μάτια της
ἡ διὰ ν' ἀποσταυρώσῃ τὸ ἔγγονι της;

Ἡ ἔλαια δὲν γνωρίζει τί θὰ εἰπῇ φθινόπωρον. Δὲν ἔξευτελίζεται
πρὸ τοῦ καιροῦ, ὅπως οὔτε καὶ πρὸ τοῦ χρόνου. Καὶ τὴν θαλερότητά
της τὴν ἀρύεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ της. "Ολα τὰ δένδρα
ἀριθμοῦν τὴν ἡλικίαν των μὲ δεκαετηρίδας, μὲ αἰῶνας, ἔστω· ἡ ἔλια
τὴν ἀριθμεῖ μὲ χιλιετηρίδας. Καὶ γνωρίζει νὰ κρύβῃ τὰ χρονάκια
της μὲ τὰς γούβας της, ὅπου χάνουν οἱ βοτανικοὶ τὰ σημάδια τῆς
ἡλικίας της.

Πολεμικά μηχανήματα τῶν ἀρχαίων, εἰς τὰ ὄποια ἐχρησιμοποί-
ησαν τὰ ξύλα τῆς ἔλιας, ἐφύτρωσαν· σὰν νὰ εἴπαν: Διατί σκοτώ-
νεσθε, ἡλίθιοι ἄνθρωποι; Είρήνη νῦν!

Καὶ στροφεῖς τῆς θύρας καὶ λαβῖαι ὄπλων καὶ ἀσπίδες καὶ ξύλα
τάφων καὶ αὐτὸ τὸ ρόπαλον τοῦ 'Ηρακλέους, ὅταν, περατώσας τοὺς
ἄθλους του τὸ κατέθεσεν, ἐφύτρωσαν θαλλούς.

Ἡ ἔλια συμβολίζει τὴν σοφίαν, τὴν γαλήνην, τὴν εἰρήνην, τὴν
εἰρηνικήν νίκην ἀγώνων, τὸν πολιτισμόν. Ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογενεια-
κὴν εύτυχίαν.

«'Ο 'Αναδρομάρης»

Δημήτριος Καμπούρογλου

22. ΤΑ ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
καὶ πιστότερο φίλο;

Μὲ δλίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἀέρα,
ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμο στολίζουν
καὶ σὲ μᾶς ὅ, τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νῦχτα μέρα
τὴν ζωήν τους χαρίζουν.

Ξεκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα,
μέσ' στοῦ ἥλιου τὴ λαύρα μᾶς δροσίζ' ἢ σκιά τους,
οἱ καρποὶ τους μᾶς τρέφουν, δίνει σφρίγος στὸ σῶμα
τὸ ἀγνὸ ἄρωμά τους.

Οταν μέσα στὰ δάση τὸ νερὸ μουρμουρίζῃ,
καὶ γλυκὰ ψιθυρίζῃ μέσ' στὰ φύλλα ἢ αὔρα,
ἢ θλιμένη ψυχή μας ἀνασταίνει, ἐλπίζει,
δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

Ναί! μειδίαμα είναι τοῦ Θεοῦ τὸ λουλούδι,
π' ὅλο δρόσο καὶ χάρι μέσ' στὸν κάμπτο προβάλλει.
Ω! κανέν' ἄλλο πλάσμα, ὡ! κανένα τραγούδι
δὲν τὸ φτάνει στὰ κάλλη.

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
καὶ πιστότερο φίλο;

« 'Η Διάπλασις τῶν Παίδων »

Νικόλαος Χατζηδάκης

23. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΟΥ ΣΙΤΟΥ

'Η ιστορία ένος κόκκου σίτου διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα κεφάλαια: τὴν σποράν, τὸν θερισμὸν καὶ τὸ ἀλώνισμα.

'Η σπορά ἔχει κάτι τὸ μελαγχολικὸν καὶ τὸ μυστηριῶδες. Οἱ βρόες σύρουν μὲ κατήφειαν τὸ ἄροτρον ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ ἀγροῦ· ὁ γεωργὸς προτρέπει αὐτοὺς μὲ φωνήν, ἡ ὅποια ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἐρημιάν· αἱ μελανόπτεροι κορῶναι πετοῦν μὲ κρωγμοὺς καὶ ραμφίζουν τὸ σπαρὲν ἔδαφος· τὰ δένδρα εἶναι ἄφυλλα, ὁ οὐρανὸς βαρύς· ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εἰκόνα τραγικήν. Μετ' ὀλίγον θὰ πνεύσῃ παγερὸς βορρᾶς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἡ χιῶν θὰ καλύψῃ ὡς ἐπιτάφιος πιλάξ τὴν γῆν.

'Αλλ' ὁ γεωργὸς τότε, κλεισμένος εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του, προσατενίζει τὴν παρήγορον πυρὰν καὶ μειδίᾳ τὸ μειδίαμα τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἐλπίδος.

Εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς κατέθεσε τὴν τύχην του καὶ τὴν τύχην τῶν οἰκείων του. Οἱ θαμμένοι ἐκεῖνοι χρυσόχροοι κόκκοι διὰ τῶν δακρύων τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναστηθοῦν στάχνες ὑπερήφανοι, θαλεροί, μέχρις ὅτου τέλος κύψουν τὰς ξανθὰς κεφαλὰς ὑπὸ τὰ κυρτὰ δρέπανα. Εἶναι φιλόστοργος μήτηρ ἡ γῆ. 'Αποδίδει πολλαπλάσια ὅσα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξίν της. 'Ο ἀγρότης προσδοκᾷ, ὁ ἀγρότης ἐλπίζει.

Καὶ ίδού ἡ χιῶν τήκεται ὑπὸ τοῦ ἥλιου. Λεπτὴ χλόη καλύπτει τὴν γῆν. 'Η λευκὴ νύμφη τοῦ ἔαρος, ἡ ἀμυγδαλῆ, ὁρθοῦται ἀνθοστόλιστος. Αἱ χελιδόνες λαλοῦν εἰς τὸν ἀέρα.

Οἱ πρώην ξηροὶ καὶ γυμνοὶ ἀγροὶ ἀπλούνται τώρα σμαράγδινοι καὶ ἡ εύώδης πνοὴ τῆς αὐγῆς, πνέουσα ἐπ' αὐτούς, τοὺς παρουσιάζει ὡς κυματώδη θάλασσαν. 'Ο ἀγρότης δὲν ἐλπίζει πλέον, δὲν προσδοκᾷ· πιστεύει καὶ ἀνυπομονεῖ.

'Υπὸ τὴν ἐπίμονον θέρμην τοῦ ἥλιου ἡ γῆ χάνει κατὰ μικρὸν τὴν ἀμέριμνον αὐτῆς καλλονήν. Τὰ ἀνωφελῆ ἄνθη μαραίνονται κάτω, γίνονται καρποὶ ἐπὶ τῶν δένδρων, οἱ στάχνες λυγίζονται ξηροὶ καὶ μεστωμένοι.

Χαρμόσυνος ἐκτυλίσσεται ἀνὰ τοὺς ξανθοὺς ἀγροὺς ἡ δευτέρα φάσις, ἡ δευτέρα σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος, ὁ θερισμός. Λευκόπεπλοι παρθένοι κατὰ στοίχους ἔξερχονται εἰς τοὺς ἀγρούς. Αἱ

θερίστριαι γεμίζουν τὴν ἀγκάλην μὲ στάχυς, τοὺς δόποίους, δρέπουν μὲ τὰ κοπτερὰ δρέπανα. Τὰ ζῶα μεταφέρουν εἰς τὸ ἀλώνι τοὺς βαρεῖς θυσάνους καὶ ὁ ἀγρότης ὁδηγῶν αὐτὰ σφυρίζει ἢ τραγουδεῖ ἀπὸ χαράν.

‘Η τρίτη καὶ τελευταία σκηνὴ εἶναι θορυβώδης καὶ πανηγυρική. Ιπποι μὲ καλπασμὸν τρέχουν κυκλοτερῶς ἐπάνω εἰς τοὺς στρωμένους στάχυς. Κραυγαὶ παιδίων, φωναὶ ζώων, ἥχοι ὄργανων, ᾕσματα χορευτῶν τοὺς παροτρύνουν εἰς τὸ ἔργον των.

‘Η ἴστορία ἐνὸς κόκκου σίτου δὲν εἶναι τόσον ἀπλῆ ὅσον νομίζουν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων.

« Ἀγροτικὴ Ἐπιστολὴ »

Γεώργιος Δροσίνης

24. Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου μὲ τὰ λούλουδα γῦρο,
ποὺ σκορπούσανε πάντα τὸ λεπτό τους τὸ μῦρο,
τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου δὲν τὴν ἔχω ξεχάσει
κι ἀς μ' ἀσπρίσαν τὰ τόσα χρόνια πούχουν περάσει.

Στὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου μενεξέδεις ἀνθούσαν
καὶ στὰ δυό της πλατάνια τὰ πουλιὰ κελατηδούσαν.
Στὰ καθάρια νερά της τρέχανε ὅλοι τὸ δεῖλι,
ἀπ' τ' ἀλώνια γυρνῶντας μὲ φρυγμένα τὰ χείλη.

Κι ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας μὲ τὴν ἀσπρη γενειάδα,
ποὺ κρατοῦσε τῆς Πίστης τὴν ἀκοίμητη δᾶδα,
χαιρετῶντας μας ὅλους, κάθε βράδυ περνοῦσε,
κι ἡ καμπάνα σὲ λίγο τὸ σπερνὸ μᾶς μηνοῦσε.

Βραδινὲς προσευχές μου τῶν παιδιάτικων χρόνων,
ποὺ νικούσατε πάντα τὸν ἀνθρώπινο πόνο,
σὰ γλυκειὰ νοσταλγία σᾶς γυρίζω στὸ νοῦ μου,
καθὼς πάλι θυμάμαι τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου...

Περιοδικὸν « Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ »

Γεώργιος Βερίτης

25. ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

"Ενα καλακαιριάτικο πρωί, όταν ήμουν παιδί στή Ζάκυνθο, βρέθηκα — δὲ θυμοῦμαι τώρα πῶς καὶ γιατί — στὸ περιβολάκι τῆς γειτονικῆς μας ἐκκλησιᾶς. 'Ο ἔφημέριος, δ σεβάσμιος παπᾶ — Σαράντης, καθόταν ἑκεῖ σὲ μιὰ καρέκλα μ' ἵνα βιβλίο στὸ χέρι, καὶ κάθε τόσο σήκωνε τὰ μάτια του καὶ κοίταζε δόλογυρα τὸ περιβολάκι, σὰ νὰ καμάρωνε τὸ « ἔργο τῶν χειρῶν του ». Γιατὶ πραγματικῶς αὐτὸς τὸ εἶχε φτιάσει, αὐτὸς τὸ εἶχε δημιουργήσει, σχεδὸν « ἐκ τοῦ μηδενός ».

Καὶ εἶχε δίκιο νὰ τὸ καμαρώνῃ. Τὸ περιβολάκι ἑκεῖνο, ἀφότου ἥρθε στὴν ἐκκλησιὰ ἔφημέριος δ παπᾶ — Σαράντης, εἶχε γίνει ὀγνώριστο. Μόνο τὰ δρομάκια του ἔμεναν λευκά. "Ολο τὸ ἄλλο πρασίνιζε ἀπὸ πυκνὰ δέντρα καὶ δεντράκια, ἀπὸ θάμνους καὶ ἀπὸ χλόη. Καὶ μέσα στὸ ἀδιάκοπο αὐτὸ πράσινο φάνταζαν ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, κόκκινα, κίτρινα, ἄσπρα, γαλάζια, ποὺ τὴν ἐποχὴν ἑκείνη ἦταν στὶς δόξεις τους. 'Ακόμα καὶ οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι ως ἐπάνω μὲ κισσούς, γιασεμιά κι ἀγιοκλήματα. Μιὰ μεγάλη « περγουλιά » — δηλ. κρεβατίνα μὲ φουντωμένη κι ὅλανθιστη κληματαριά — ἔρριχνε τὸν ἵσκιο της σὲ κάποια ἕκτασι. Κάτω ἀπ' αὐτὴν καθόταν δ παπᾶς μὲ τὸ βιβλίο του. "Ολο τ' ἄλλο περιβόλι ἦταν μέσα στὸν ἥλιο, ποὺ ἔκανε τὶς φυλλωσίες νὰ λάμπουν χρυσοπράσινες, τὶς λεπτές πρὸ πάντων καὶ τὶς διάφανες, σὰν τῆς κληματαριᾶς, ποὺ τὰ νέα της φύλλα ἔφαίνονταν πραγματικῶς χρυσαφένια.

'Εγώ τριγύριζα. Κυνηγῶντας μιὰ πεταλούδα ἔφτασα κοντά στὸν παπᾶ. Τὴ στιγμὴ ἑκείνη εἶχε τὰ μάτια του προστηλωμένα στὸν τοῖχο, ποὺ πρασίνιζε ἀντίκρυ του. Στάθηκα καὶ κοίταζα καὶ ἔγώ πρὸς τὸν τοῖχο, σὰ νάθελα νὰ ἴδω τί εἶχε κινήσει ἑκεῖ τὴν προσοχή του. 'Αλλὰ δὲν εἶδα τίποτα ἕκτακτο. Μόνο τὴν πρασινάδα καὶ κοινὰ λουλουδάκια, ποὺ τὴ στόλιζαν. Καὶ τότε, σὰ νὰ κατάλαβε τὴν ἀπορία μου δ παπᾶς, μοῦ εἶπε :

— Ναί, βλέπω τὴν πρασινάδα. Τί ώραία ποὺ εἶναι! . . . Δές, δές . . . Τὸ πιὸ γλυκὸ χρῶμα, τὸ πιὸ εὐχάριστο, τὸ πιὸ ξεκουραστικὸ γιὰ τὰ μάτια εἶναι τὸ πράσινο. Γι' αὐτό, παιδί μου, δ πανάγαθος Θεός τὸ σκόρπισε μὲ τόση ἀφθονία στὴν κτίσι. Αὐτὸ καὶ τὸ γαλάζιο. Γιατὶ καὶ τὸ γαλάζιο τὸ ἴδιο ξεκουράζει τὰ μάτια. Τὰ γυαλιά, ποὺ φοροῦμε τὸ καλοκαίρι γιὰ τὴν ἀντηλιά, εἶναι συνήθως πράσινα ἢ

γαλάζια. Κάποτε καὶ μαῦρα. Ἀλλὰ σπανίως κόκκινα, πορτοκαλιά, κίτρινα, μαβιά. Αὐτὰ τὰ χρώματα κουράζουν. Μόνο τὸ πράσινο καὶ τὸ γαλάζιο εἶναι γιὰ τὰ κουρασμένα μάτια. Καὶ ἐνῷ ὁ Θεὸς φροντίσε νὰ μᾶς τὰ ἔχῃ ἀφθονα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο χρῶμα, — μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὸν οὐρανό, μὲ τὴ φυτεμένη γῆ, — ὁ ἀνόρτος δ ἄνθρωπος ἔκανε ὅ,τι μπόρεσε γιὰ νὰ μὴν τὰ βλέπη σχεδὸν ποτέ. Κλείστηκε σὲ πόλεις, μακριὰ ἀπὸ τὸ ἀκρογιάλια, ἔκαμε στενοὺς δρόμους καὶ πανύψηλα σπίτια· ὁ οὐρανὸς σ' αὐτὲς τὶς πόλεις δὲν εἶναι παρὰ λουρίδες, καὶ ἡ πράσινη ἔξοχή, ἡ γαλάζια θάλασσα, δὲ φαίνονται παρὰ ἀπὸ μακριὰ ἢ καθόλου. Ἔτσι τὰ ὑγιεινὰ χρώματα ἔχουν ἔξοριστῇ καὶ ὁ ἀνόρτος ἄνθρωπος, ὁ πολιτισμένος τῶν πόλεων, δὲν ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια παρὰ τὰ χρώματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Ἔγώ τούλαχιστον ἔχω τὸ περιβόλακι μου. Ἐδῶ τὸ πράσινο μὲ τριγυρίζει. Κι ἂν θέλω καὶ γαλάζιο, δὲν ἔχω παρὰ νὰ σηκώσω τὰ μάτια μου ψηλά . . .

Αὐτὰ μοῦ εἶπε, τὸ καλοκαιριάτικο ἐκεῖνο πρωὶ στὸ περιβόλακι του ὁ σοφὸς παπᾶ - Σαράντης. Καὶ πόσες φορὲς δὲν τὰ θυμήθηκα ἀπὸ τότε! Τὰ θυμήθηκα καὶ σήμερα διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὴν «Ἐβδομάδα τοῦ Πρασίνου». Θὰ γίνη τὸν ἐρχόμενο μῆνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὴν ἔξαπλωσι τοῦ εὐεργετικοῦ χρώματος στὶς πόλεις καὶ στὶς περιοχές, ποὺ τὸ στεροῦνται.

Αὐτὴ ἡ προπαγάνδα, ποὺ ἀρχισε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χρειάζεται πολύ. Πρωτύτερα ἡ Ἀθήνα, ὅπου δὲν ἦταν ἀσπρη, ἦταν κίτρινη ἢ σταχτιά. Γύμνια καὶ ξεραίλα στοὺς λόφους, ποὺ τὴν τριγύριζαν, καὶ στοὺς τόπους, ὅπου δὲν εἶχαν χτιστῇ ἀκόμα σπίτια. Σήμερα εἶναι πράσινα σχεδὸν ὅλα. Ἔγιναν δασάκια καὶ περιβόλια παντοῦ. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνη καὶ στὶς ἐπαρχίες, ὅπου ὑπάρχουν ἀσπρες, κίτρινες ἢ σταχτιές πόλεις. Ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀθήνα νὰ ἔξακολουθῇ τὸ ἔργο καὶ νὰ συμπληρωθῇ. Τὸ εὐεργετικὸ πράσινο ἀς ἀπλωθῇ παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει γυμνὴ καὶ ξερὴ γῆ, κι ἡ «ἀναδάσωσις» ἀς εἶναι τὸ σύνθημα. Δὲν ξεκουράζει μόνο τὰ μάτια τὸ πράσινο· ξεκουράζει καὶ τὴν ψυχή. Ἐχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προορισμούς, — ἡ φυτεία! — ἀλλὰ καὶ σὰ διακοσμητικὸ μόνο νὰ τὸ πάρουμε, εἶναι μιὰ εύτυχία! Μιὰ εύτυχία μεγάλη καὶ ἀληθινή!

« Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

26. Σ' ENA MONASTHRI TΗΣ KYPROU

'Ανάμεσα στίς πολλές ἑκδρομές, πού ἔκαμα στὴν Κύπρο τὸν Ιούνιο τοῦ 1952, γιὰ νὰ γνωρίσω τὰ παμπάλαια βυζαντινά της μοναστήρια, στό πρόγραμμα ἦταν καὶ ἡ ἐπίσκεψί μου στὸ ρωμαντικὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, στὸ βουνὸ τοῦ Ἀώου. Ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴν Λευκωσία μὲ μιὰ εὐχάριστη συντροφιὰ διασχίζοντας μὲ τ' αὐτοκίνητο, πρὸς τὰ νότια, κάμπους ὀλόχρυσους ἀπὸ τὰ μεστωμένα στάχυα, πού τὰ θέριζε ἔνας κόσμος ἀπὸ στιβαροὺς * ἔργατες τῆς γῆς, ἀντάμα μὲ ἥλιοψημένες γεροκάμωτες κοπελλοῦδες. 'Η βαθυγάλαζη ὁροσειρὰ τοῦ Ὀλύμπου * στὸ βάθος πλαισίωνε τὴν ὀλοζώντανη τούτην εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου μέσα σὲ μιὰ ὀργιαστικὴ ὥρα τῆς Μάννας Γῆς, ποὺ χάριζε ἄφθονα τὰ πλούτη τῆς στὸν τίμιο ἴδρωτα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

"Υστερ'" ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάμπους περνοῦμε ἀπὸ πράσινα περβόλια καὶ πευκόφυτους λόφους, χωνόμαστε μέσα σ' ἐλικοειδεῖς χαράδρες, ὅπου πολύπυκνες ροδοδάφνες ξεχύνουν τὸν τριανταφύλλενιο χείμαρρό τους μὲ τὸ γλυκόπικρό τους ἄρωμα, ὅσο ποὺ προβάλλει μπρός μας τὸ ψηλὸ βουνό. Σὲ μιὰ βαθύπτυχη πλαγιά του ζηλότυπα κρύβεται τὸ λευκὸ μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ.

"Ετσι καθὼς περνοῦμε τώρα τὶς ἀνηφορικὲς κορδέλλες τοῦ δρόμου ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸ μοναστήρι, συναντοῦμε στὰ δεξιά μας ἔνα μικρὸ βυζαντινὸ ἔκκλησάκι, τὸν "Αγιο Ὄνούφριο. "Αν καὶ μικρὸ στὶς διαστάσεις του, παρουσιάζει στὴν ἀρχιτεκτονικὴ του σύνθεσι τὸν σταυροειδῆ τύπο μὲ τρούλλο στὴ γνήσια βυζαντινὴ γραμμή του. Κάνουμε ἔνα μικρὸ σταθμό. 'Ανοίγουμε τὴν ξεκλείδωτη ξύλινη πόρτούλα του καὶ μπαίνουμε. Οὔτε τέμπλο, οὔτε εἰκόνα, οὔτε καμμιὰ πουσθενὰ τοιχογραφία. "Ολοὶ οἱ ἐσωτερικοὶ του τοῖχοι ξεφτισμένοι καὶ τὰ θιλωτὰ παραθυράκια τοῦ τρούλλου του δρθάνοιχτα στὸν ἀέρα, χωρὶς κανένα κλείσιμο. 'Απ' αὐτὰ τὰ παραθυράκια μπαίνοθαίνουν συνεχῶς δυὸς χελιδόνια μὲ γοερά, ἀν μπορῇ κανεὶς νὰ τὰ πῇ, κελαδήματα. Φέρνουν κυκλικὲς βόλτες μέσα στὸ θόλο, φεύγουν καὶ ξανάρχονται ἀρχίζοντας πάλι τὰ ἵδια.

Γιὰ μιὰ στιγμή, πού ὑψώνουμε τὸ βλέμμα, βλέπουμε κάτι τὸ φρικιαστικὸ σ' ἔνα πλάγιο τοῖχο. "Ενα σταχτοπράσινο φίδι κου-

λουριασμένο μέσα σὲ μιὰ χελιδονοφωλιά. Ἔτσι καθὼς εἶναι φουσκωμένο, μὲ τεντωμένο καὶ γυαλιστερὸ τὸ δέρμα του, μᾶς προξενεῖ μιὰν ἀπρόσμενη ἀνατριχίλα. Τὸ ζευγάρι τὰ χελιδόνια ἔξακολουθεῖ μέσα στὸ θόλο τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ὄγωνιῶδες πάει κι Ἑλα μὲ τὰ πονεμένα ξεφωνητὰ πάνω ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς καταστροφῆς, ποὺ ἔχει θρονιαστῇ στὴν τρυφερὴ φωλίτσα τους καὶ τὴ σκεπάζει ὀλόκληρη μὲ τὸν ἀπαίσιο ὅγκο του. Ἐκεῖ μέσα στὸ εἰρηνικὸ ἐρημοκκλησάκι, μιὰ τέτοια γελαστὴ καλοκαιριάτικη μέρα, ἀνάμεσα σ' ἔνα ἀπὸ τὰ πιὸ μαγευτικὰ τοπία, παίζεται μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπαραχτικὲς τραγῳδίες, ἀγνωστὴ καὶ ἀθώρητη, ὅπως ἀγνωστα κι ἀθώρητα ξετύλιγονται πολλὰ ἀπὸ τὰ δράματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου.

Ο ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου σκέφθηκε νὰ πετάξῃ μιὰ μεγάλη πέτρα νὰ σκοτώσῃ τὸ φίδι. Οἱ κυρίες τῆς παρέας ὅμως, φοβήθηκαν μήν πέσῃ τὸ ἑρπετὸ καὶ μᾶς δαγκώσῃ. Γι' αὐτὸ καὶ φύγαμε ἀνεβαίνοντας στὸ μοναστήρι, μὲ βαρειά καρδιά ἀπ' ὅσα εἰδαμε.

Μᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἔξαιρετικὲς περιποιήσεις ὁ εὐγενικώτατος ἥγονός της Εἰρηναῖος στὴν κατακάθαρη μονὴ μὲ τοὺς ὀλόλευκους νιπτῆρες καὶ τὸ λουτρό, τελευταία λέξι τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς καθαριότητος. Προσκυνοῦμε τὴν ἱστορικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ τὶς ἀλλες παλιὲς εἰκόνες, ποὺ στολίζουν τὸ βαρύτιμο σκαλιστὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησίας. Βλέπουμε ὑστερα μερικὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ κειμήλια τῆς μονῆς, εὐαγγέλια, σταυρούς, ὄγια λείψανα, μιὰ μίτρα, ἔνα ἰδρυτικὸ βιβλίο τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ 1274, ἔνα παλιὸ χρυσόβουλλο *. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλούσιο γεῦμα, ποὺ μᾶς παραθέτει ὁ νεαρὸς καὶ προοδευτικὸς ἥγονός της, ὅπου ἐπακολουθοῦν ἀπαγγελίες ποιημάτων, μαθαίνουμε τὸ ἱστορικὸ τῆς μονῆς.

Η Παναγία τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς τρεῖς στὴν Κύπρο μονές, ποὺ μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζονται ὡς σταυροπήγια *. Κτίσθηκε στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς ἔξουσίας στὴν Κύπρο. Κι ἔχει τὸ ὄνομα Βασιλική, γιαστὶ τὴν προστάτευσαν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ Ἀγγελοί.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας της ἔχει νὰ δείξῃ τέσσαρας μάρτυρες τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδος, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους λάμπει σὰν διαμάντι ἡ μορφὴ τοῦ ἔθνομάρτυρα Κυπριανοῦ.

Κάποιος ἀσκητής Νεόφυτος, φεύγοντας τὴν ἐπιδρομὴ τῶν Ἀγαρηνῶν, ἔγκαττέλειψε τὴν Παλαιστίνη μαζὶ μὲ τὸ μαθητή του Ἰγνάτιο καὶ ἥλθαν κι ἕκτισαν τὶς πρῶτες καλύβες, στὸ ἄβατο * τότε, ἀλλὰ γεμάτο μουσική καὶ ποίησι βουνὸ τοῦ Ἀώου (1774).

*Ἐδῶ ἡ παράδοσι δργιάζει γῦρο ἀπὸ τὴν εὗρεσι τῆς ἀγίας εἰκόνος. Διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι τῶν μοναχῶν, ὅτι οἱ εὔσεβεῖς πρῶτοι μοναχοὶ ἔβλεπαν τὴν νύχτα, τὴν ὥρα ποὺ διάβαζαν τὰ ὑπαίθρια κατανυκτικά * ἀπόδειπνά των, μιὰ ἔξαιρετική λάμψι μέσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ σπηλιά. Μὴ τάχα ἦταν κάποιο ἀστέρι σὰν ἐκεῖνο τῶν Μάγων; Ἡ ἦταν κανένα σημάδι παρουσίας Θεοῦ; Κάποτε ἀπεφάσισαν καὶ κατέβηκαν στὴ σκοτεινὴ σπηλιά, ποὺ ἦταν τριγυρισμένη ἀπὸ βάτους. Ποιὸς νὰ ἐμπαινε μέσα νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ θεῖο Μυστήριο; Καὶ ἔξαφνα παρουσιάζεται ἡ Παναγία, ἡ ὁποία ἔδωσε ἓνα μαχαίρι στοὺς μοναχούς, ποὺ μὲ τὴ βοήθειά του ἔκοψαν τὶς βατίες καὶ στὸ βάθος τῆς σπηλιᾶς βρίσκουν τὴν εἰκόνα. Κι εἶναι τοῦτο μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδοχὲς γιατὶ ἡ Παναγία ὀνομάζεται «τοῦ Μαχαιρᾶ». Παλαιὸς ὅμως ἴστοριογράφος τῆς Μονῆς λέγει ὅτι ὠνομάσθηκε «Μαχαιρᾶ» ἀπὸ τὸν ἔχουσιάσαντα τὸ ὄρος ἐκεῖνο. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι ἡ εἰκόνα κρύπτηκε ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονομαχίας καὶ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σωζόμενες εἰκόνες τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Τὰ θαύματα τῆς εἰκόνος ἦταν τόσα πολλά, ποὺ ἡ φήμη τῆς ἀκούσθηκε ὅχι μόνο στὰ γῦρο χωριά, ἀλλὰ σ' ὅλόκληρη τὴν Κύπρο. Γι' αὐτὸ ἀφθονο ἔτρεχε τὸ χρῆμα καὶ τ' ἀφιερώματα στὴ μονή. Μὲ τὴ βοήθεια ἀκριβῶς αὐτὴ καὶ μὲ τὴν προστασία τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων οἱ φίλεργοι μοναχοὶ ἔκτισαν τὴ Μονή. Ἀκολουθεῖ ἀπὸ τότε μιὰ λαμπρὰ περίοδο μέχρι τοῦ 1220, ὅπότε ἀρχίζει ἡ φραγκικὴ σκλαβιά. Τὴ φραγκικὴ σκλαβιὰ διαδέχεται ἡ τουρκική. Πραγματικὰ μαῦρα χρόνια γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Κύπρο. Στὴν περίοδο αὐτὴ ἡ παρουσία μιᾶς ἔξαιρετικῆς μορφῆς, ἐνὸς Ἡγουμένου, τοῦ Παρθενίου, γῦρο ἀπὸ τὸ 1750, ἐπαναφέρει τὴ μονὴ στὶς παλιές της δόξες. Πρέπει νὰ σημειώσωμε ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῶν κελλιῶν, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς κανδήλας, λειτουργοῦσε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τὸ κρυφὸ σχολειό, ποὺ ἐσφυρηλατοῦσε * τοὺς γενναίους ἄνδρες τοῦ 1821.

*Ἀκολουθεῖ ἡ Ἀγγλικὴ κατοχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ μονὴ ἔχασε μερικὰ προνόμια καὶ περιῆλθε σὲ οἰκονομικές δυσχέρειες. Παρ' ὅλα

αυτὰ παρουσίασε κατὰ τὴν τελευταία αὐτή περίοδο μερικοὺς θεολόγους, οἱ ὅποιοι ἔξυπηρέτησαν τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Κύπρο γενικά.

Ἡ ζωὴ τῆς μονῆς εἶναι κοινοβιακή. Κοινὴ προσευχή, κοινὴ τράπεζα, κοινὰ ἴδεωδη. Οἱ φίλεργοι μοναχοὶ της μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δραστήριο, ἀκούραστο καὶ μεγάλης μορφώσεως ἡγούμενό της Εἰρηναῖο, ἐργάζονται ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐπάλξεων, ὀνειρεύομενοι τὴ μονὴ τους ὥραία, μεγαλοπρεπῆ, πνευματικὸ καὶ ἐθνικό κέντρο.

Μαθαίνοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τοῦ παλιοῦ μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, περάσαμε μιὰν ἀλησμόνητη ἡμέρα ἀνάμεσα στὶς δροσόπινοις αὔρες τῶν πεύκων καὶ τῶν ἔλατοκυπαρίσσων, δίπλα στὸν παφλαστὸ κρουνὸν ἐνὸς κεφαλόβρυσου, ποὺ ἔπειτάγεται κελαρύζοντας τὸ ἀσύλληπτο νερένιο του τραγούδι, ἀνάμεσ’ ἀπὸ χλόῃ βελούδινῃ καὶ ἀπὸ πυκνὰ πολυτρίχια*.

Τὸ δειλινὸ ἄρχισε νὰ χρυσίζῃ τὶς ψηλὲς κορφές, τὰ δέντρα κι ὅλο τὸ γῦρό μας μαγευτικὸ τοπίο. Τὸ μοναστήρι ἔμπαινε σιγὰ - σιγὰ μέσα σ’ ἓνα μυστικοπαθές κι ἀπόκοσμο σκιόφωτο. Ἡταν καιρὸς νὰ φεύγωμε. Μὲ εύχές, μὲ δῶρα καὶ λουλούδια μᾶς ἐγέμισε ὁ φιλόξενος ἡγούμενος, οἱ δέκα μοναχοὶ καὶ τὰ μικρὰ καλογεράκια, ὅταν τοὺς ἀποχαιρετούσαμε, τὴν ὥρα ποὺ μπαίναμε στὸ αὐτοκίνητο.

Περιοδικὸν «Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά», 1953, σ. 255 - 257. Ἀθηνᾶ Ταξούλη

27. Ο ΕΥΡΩΤΑΣ

“Οπως στὴν ἐποχὴ τῆς θεογέννητης Ἐλένης, κυλάει τὰ ρεύματά του ὁ Εύρώτας στοὺς ἔνδοξους κάμπους τῆς Σπάρτης. Καὶ στὸ τραγούδι τῶν νερῶν του, ποὺ ἀπόβαθτα ζοῦν οἱ ἄρχαῖοι θρῦλοι, δοξάζει τὴν ὁμορφιὰ τῆς νέας ζωῆς.

Θεριέύουν στὶς ἀκροποταμίες του καὶ ὑψώνονται στὸν οὐρανὸ λαμπαδωτὲς καὶ λυγερόκορμες οἱ λεῦκες, νυφοῦλες τῶν νερῶν. Δάση ἀπὸ καλάμια πυκνὰ καὶ ἀροδάφνες * βαθυπράσινες φουντώνουν παντοῦ καὶ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο του ὡς τὴ θάλασσα κάτω.

Δεξιά και ἀριστερά στήν κοίτη του, ὅπως ἀκολουθεῖ τὴν κοιλάδα και κατεβαίνει, κοπάδια χωριουδάκια ὅμορφα ἀπλώνονται, πού πολλές φορὲς στὶς μεγάλες του πλημμύρες τὰ πελαγώνει.

'Απὸ τὶς πηγές του, ψηλὰ ἀπὸ τὸ Χελμὸν ἐπάνω καὶ τὰ Ἀρκαδικὰ βουνά, ὡς κάτω στὶς ἑκβολές του, ἀνάμεσα στὰ χωριά Δουραλῆ και Λείμονα — τὰ πιὸ τραγικὰ θύματά του — δυὸ μόνο μεγάλες σιδερογέφυρες ἀλυσοδένουν τὴν ἀκράτητη ὁρμή και τὴν τρομαχτικὴ μανία τοῦ στοιχειωμένου Εύρωτα τὸ χειμῶνα.

"Ἄδοξο και ταπεινὸ στὴν ἀρχὴ ποταμάκι, μέσα στὴν κατάστενη ἐπάνω στὴν λαγκαδιὰ κοίτη του, ὅσο ροβιολάει * τὸν κατήφορο, τόσο περισσότερα ξεροπόταμα δέχεται βουρκωμένα και αὐλάκια ἄπειρα ρουφάει ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες ρεματιὲς τοῦ Πάρνωνος και τοῦ Ταῦγέτου.

"Οταν στῆς βαρυχειμωνιᾶς τὶς θολές ἡμέρες ὁρμάει ἀνταριασμένος και κατεβαίνει στοὺς κάμπους ἀγριεμένος ὁ Νεροδράκοντας, ἔνας τρόμος και μιὰ φοβέρα ἀπλώνεται στὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, πέρα πρόσπερα.

Βαρὺ και ἀδιάκοπο ἀντιλαλεῖ τὸ ρέκασμα * τοῦ ποταμοῦ. Τρομερὴ ἡ κατεβασιά του γιομίζει φουσκωμένη ὅλη τὴ διάπλατη κοίτη του. Μαυρόθολη κυματίζει ἀγρια ἡ πλημμύρα, δλοένα παραδέρνει κι ἔξογκωνεται.

Χυμάει στὶς ἀκροποταμιές, ἀνεβαίνει στὰ γυροπόταμα, χτυπιέται στὰ βράχια, ξερριζώνει θεόρατα δέντρα, σέρνει λιθάρια ριζιμιά *, ξεχειλάει στὰ σπαρτά, πηδάει στ' ἀμπέλια. Τρυγάει και θερίζει, νοικοκύρης ἀκάλεστος, χωρὶς νὰ ὀργώσῃ και χωρὶς νὰ σπείρη ποτέ του ὁ Νεροδράκοντας.

Βογγάει και τρικυμίζει ἀσώπαστα τῆς Σπάρτης ὁ νεροποντισμένος κάμπος. Δυναμώνει ὁ βοριᾶς και βράζει ἀπειλητικὴ ἡ πλημμύρα γύρο ἀπὸ τὰ χωριά, πού κατεβασμένα χαμηλὰ στοὺς κάμπους γειτονεύουν μὲ τὸν ἀγριεμένο τὸν Εύρωτα, και καμμιὰ ἀνθρώπινη δύναμι δὲν εἶναι ίκανὴ νὰ σταματήσῃ τὴν τρομερὴν ὁρμὴ του.

"Ἐτσι ἀνεμπόδιστος, ὅταν ξεχειλάῃ, χύνεται ἀκράτητος μέσα στὰ καμπίσια τὰ χωριά. Καταπατάει τὰ χωράφια τους και τὰ λιβάδια τους, καταλεῖ τὰ μαντριά, συνεπάρνει τὶς καλύβες, ἀνασκάφτει τὰ χαμόσπιτα.

Καὶ μέσα ἀπὸ τὸ κοσμογονικὸ γιγαντοπάλεμα ὑγρῶν καὶ στερεῶν στοιχείων, τὸ ἄγριο ρέκασμα τῆς πλημμύρας — δαιμονικὴ συμφωνία ἀπ' ὅλους τοὺς γόους καὶ τοὺς βρόντους μιᾶς καταστροφῆς — σκορπάει τὸν τρόμο καὶ τὴ φρίκη σ' ὅλη τὴν πανέμορφη κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος.

« Σπάρτη — Μυστρᾶς », σελ. 38 - 40.

Κώστας Πασαγιάννης

ΛΕΞΙΑ ΟΓΙΟΝ

Α

- ἀβατος — ἀπάτητος.
- ἀβελτηρια — ἀνοησία, μωρία.
- ἀβρός — λεπτός, ἀπαλός, εύγενικός.
- *Ἀγαρηνὸς — ώς ὅν. Μωαμεθανός. *Ως ἐπίθετον σκληρός, ἄσπλαχνος
- ἀγλατίζομαι — λαμπρήνομαι, ἔξωρατίζομαι.
- ἀγρέλι — ἀγριελαία, κότινος.
- *Ἀδάρχης — ὁ ἄρχων τοῦ "Ἀδου.
- ἀδημονῶ — καθ' ὑπερβολὴν στενοχωροῦμαι, ἀγωνιῶ, ἀναμένω
- ἀδηφαγία — ὀχορτασία, ἀπληστία
- ἀενάως — παντοτινά, αἰωνίως.
- ἀέτωμα — τὸ τριγωνικὸν ἐπιστέγασμα τῶν στενῶν πλευρῶν τῶν ἀρχαίων ναῶν.
- *Ἀγιάτι — χωρίον πλησίον τοῦ Σιδηροκάστρου Μακεδονίας.
- αἴγειρος — εἴδος ὑψηλῆς λεύκης.
- αἴγλη — λάμψις, δόξα, φήμη.
- αίμασία (ἡ) — λίθινος τοῖχος κοινῶς πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, κοινῶς ξερολιθιά.
- αἰπόλος — αἰγοβοσκός.
- ἀκουρμάζομαι — ἀκρόνυμαι προσεκτικά.
- ἀλγεινός — ὀδυνηρός.
- ἀλγηθών (ἡ) — πόνος.
- ἄλικος — πορφυροῦς.
- ἄλκιμος — δυνατός, εύρωστος.
- ἄλκυον (ἡ) — θαλασσινὸν πτηνὸν κοινῶς καλούμενον ψαροφάγος.
- *Ἀμαζόνιος (ὁ) — ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς.
- ἀμοιβαδὸν — ἀμοιβαίως, κατ' ἐναλλαγήν, τὸ ἐν ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἄλλο.
- ἀμπαζούρ — ἀλεξίφωτον (λ. γαλλική).
- ἀμπατας (δι) — ἀνδρικόδημον καλούμενον μάλλινον, ὑφασμά, εἴδος ἐπανωφορίου.
- ἀμυδρός — μόλις διακρινόμενος, θαμπός, ἀσαφής.
- ἀμφιλύκη (ἡ) — τὸ μεταξὺ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀμυδρὸν φῶς, εἴτε πρόκειται διὰ λυκανγές ἢ γλυκοχάραμα, εἴτε διὰ λυκόφως ἢ μούχρωμα.
- ἀνάβλεψιμα (τὸ) — βλέμμα πρὸς τὰ ἀνω ἢ πρὸς τὰ ὅπισω.
- *Ἀναγνώστης Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ιστορικὸς τοῦ ΙΕ' αιῶνος ἐκ Θεσσαλονίκης. Περιέγραψε τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1430 ἀλωσιν τῆς γενετείρας του πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

- ἀναζωπυρῶ
ἀνάθημα
ἀναμέλπομαι
ἀναρριχῶμαι
ἀνεξίτηλος
ἀνέρπω
ἀντιφωνῶ
- ἀξεστος
ἀπαντέχω
ἀπαράβλητος
ἀπαυδῶ
ἀπόγαιον
ἀποτρέπω
ἄπτομαι
ἀπωθῶ
ἀπώλεια
ἀρά (ἡ)
ἀραμπᾶς (ὁ)
ἄρατε
ἀργολικνίζομαι
Ἄρδενναι (αἱ)
- ἀροδάζφνη
ἀρύομαι
ἀρχέγονος
ἀρωγὸς
ἀσθμαίνω
ἀσίκης
ἀτενῶς
αὐθεντικὸς
αὐθύπαρκτος
αὐλαία
- αὔτανδρος
- αύτοσχέδιος
ἄφατος
ἄφραστος
ἀφρονῶ
ἀψιψαχία
- ἀνάπτω ἐκ νέου πυράν, ξανανάβω, ἀναζωογονῶ.
— ἀφιέρωμα.
— ψάλλομαι ἐκ νέου.
— σκαρφαλώνω.
— ὁ μὴ ἔξαλειφόμενος, ὁ μὴ ξεβάφων.
— ἕρπων ἀνέρχομαι πρὸς τὰ ἄνω.
— ψάλλω κατὰ διαδοχὴν ἐκκλησιαστικὸν ἄσμα, ἀπαντῶ εἰς προσφώνησν.
— ἀκατέργαστος, τραχύς, ἀμόρφωτος.
— ἀναμένω.
— ἀσύγκριτος.
— χάνω τὴν δύναμιν, κουράζομαι, ἀποκάμνω.
— θαλάσσιος δύνεμος.
— ἐμποδίζω κάποιον διὰ λόγων νὰ πράξῃ κάτι.
— ἔγγιζω.
— ἀπομακρύνω, σπρώχνω μακράν.
— χάσιμον.
— κατάρα, ἀνάθεμα.
— φρετηγὸς ἀμαξῖα, κάρρο.
— ἔγειρατε, σηκώσατε.
— κουνέμαι αργά καὶ νωχελῶς.
— δάσος καὶ δροπέδιον μεταξὺ Β.Α. Γαλλίας καὶ Ν.Δ. Βελγίου.
— ροδοδάζφνη.
— ἀντλῶ, εύρισκω.
— ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφὴν του ἐμφανιζόμενος, παλαιός.
— βοηθός.
— λαχανιζάω.
— λεβέντης, ώραῖος (λ. Τουρκ.).
— (κοιτάζω) μὲ βλέμμα προσηλωμένον.
— γήσιος, ἀσφαλής, ἀναμφισβήτητος.
— ὁ ὑπάρχων ἀφ' ἔστιοῦ.
— παραπέτασμα χωρίζον τὴν σκηνὴν ἀπὸ τῆς αἰθούσης τῶν θεατῶν. Τὸ πάλαι, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, ἡ αὐλαία ἔπιπτεν.
— ἐπὶ βιθιζόμενου πλοίου, τοῦ ὅποιου χάνεται ὅλον τὸ πλήρωμα.
— ὁ προχείρως ἐκτελεσθείς.
— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
— είμαι ἄφρων, ἀνόητος.
— ἐλαφρὰ σύγκρουσις μικρῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

B

- Βαλαώρα (ḥ) — μικρόν, άδενδρον καὶ βραχῶδες βουνόν.
 βαρυγγωμᾶ — βαρυγγωμᾶ, δυσανασχετῶ ἐναντίον τινός.
 βαρυθρῶ — θροῖζω βαριά.
 βατσέλον — φορτηγὸν ἴστιοφόρον τοῦ παρελθόντος αἰώνος διὰ μεταφορὰν σίτου κλπ.
 βεβήλωσις — μύλουσις διὰ πράξεων ἢ λόγων.
 βερντέα — εἰδος ἵταλικοῦ λευκοῦ οἴνου.
 βημέθυρα — ἡ μεσαία τῶν τριῶν θυρῶν τοῦ εἰκονοστασίου.
 βορᾶ — τροφὴ σαρκοφάγων ζῷων.
 βουβῶν (ὁ) — τὸ δῶν ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ μηροῦ.
 βουρκώνω — θολώνω, σκοτεινιζόντω.
 βρατσέρα (ḥ) — εἰδος ἴστιοφόρου καραβιοῦ μὲ μυτερὴν πρύμναν καὶ μὲ δύο κατάρτια, ποὺ ἔχουν ἀπὸ ἐν ἴστιον σχῆματος τραπεζοειδοῦς. Λέγεται καὶ μπρατσέρα.
 βραχινᾶς (ὁ) — βαρύς καὶ ἐνοχλητικὸν ὄντερον, ἐφιάλτης. Εἰς τὸ πολύμα « τὸ κρυφὸ σχοινεῖο » ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀκοιμήτου ἐλπίδος τῶν σκλάβων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.
 βρίζα (ḥ) — ἡ ἀλλως πασίγνωστη σίκαλι.
 βρυασμὸς — συμφυρμός, συνωστισμός.
 βρῶμα — φαγητόν, τροφὴ.

Γ

- Γαλάτης — οἱ Γαλάται, οἱ κατὰ τῶν Δελφῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
 γαυριῶ — καμηρώνω.
 γεῖσον (τό) — τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στέγης, ποὺ ἔξέχει τῶν καθέτων τοίχων τῆς οἰκίας.
 γιασμάκι — καλύπτρα τοῦ προσώπου (λ. τουρκική).
 γολέττα (ḥ) — εἰδος ἴστιοφόρου, λεγόμενον ὑπὸ τῶν λογίων « ἡμιολία ».
 γρέκι — ἡ γκρέκι. Χῶρος θερμός, ὅπου σταυλίζονται τὰ νεογέννητα πρόβατα.

Δ

- δάκνω — δαγκώνω.
 δακμασκηγὸν — ώς ἐπίθετον τῆς λέξεως ξίφος σημαίνει ξίφος σπουδαῖον καὶ ἀκάτανίκητον. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια λέγεται « τὸ δακμασκὶ σπαθί ». Ὄνομασθη ἔτσι ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας, ὅπου κατὰ τοὺς βυ

- ζαντινούς χρόνους ύπηρχαν περίφημα ἐργαστήρια πολεμικῶν ὅπλων, κατασκευαζομένων διὰ τοὺς Ἀκρίτας.
δαμασκὶ
 — ὅπλον κυρίως σπαθί κατασκευασμένον διὰ δαμασκηνοῦ χάλυβος.
δαψιλῆς
 — ἀρθρόνος, πλουσιοπάροχος.
δεῖγμα
 — ἀπόδειξις.
δεκατίζομαι
 — ὑφίσταμαι ἀποδεκατισμόν, καταστρέφομαι.
δέρρις
 — δέρμα.
διακειθομαι
 — στέλλομαι ἀπὸ τοῦ ἐνός μέρους εἰς τὸ ἄλλο.
διασπῶ
 — χωρίζω, διαλύω.
διάφορο (τὸ)
 — ὁ τόκος (διάφορο - κεφάλι — τὸ διάφορο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον, ἥτοι ἀνατοκισμός).
διέπομαι
 — κανονίζομαι.
διφρηλατῶ
 — δόδγω ἀρμα, δχημα.
δραγμὶς
 — πρέξα πράγματάς τινος, μάτσο, δεσμίς.
δράνα (ἡ)
 — ἀναδενδράς, φυτὸν ἀναρριχητικόν.
δρυμὸς
 — δάσος πυκνὸν ἐκ μεγάλων δένδρων.
δυσθυμῶ
 — στενοχωροῦμαι, ἔχω κακὴν διάθεσιν.

E

- ἐγγὺς
 ἔγκατα
 εἰκασία
 εἰσελεύσομαι
εἴτα
 ἐκθύμως
 ἐκλιπάρησις
 ἐκμυζῶ
 ἔκτοτε
 ἔκφρων (δ, ἡ)
 ἐλέφας
ἔμπλεως - ος
 ἔμφυτος
 ἔνδεια
 ἔνδιδω
 ἔνθεις
 ἔνθεν καὶ ἔνθεν
 ἔνθρώπων
 ἔνωμοτία
 — πλησίον.
 — τὰ ἐντόσθια, τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς γῆς.
 — συμπέρασμα.
 — θά εἰσέλθω.
 — ἔπειτα.
 — μὲ δῆλην τὴν καρδιά.
 — ἐπίμονος παράκλησις.
 — βυζαίνω, ἀπορροφῶ.
 — ἀπὸ τότε.
 — ἔξω φρενῶν.
 — τὸ διὰ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα χρησιμοποιούμενον ἐλεφαντοστοῦν.
 — γεμάτος.
 — ὁ ἐκ φύσεως ὑπάρχων.
 — μεγάλη ἔλλειψις, φτώχεια.
 — ὑποχωρῶ, παραδέχομαι.
 — ἀφοῦ ἔθεσε.
 — ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
 — ἀναπηδῶ εἰς τὸ μέσον, ἔμφανίζομαι αἰφνῆς.
 — δργανικὴ ὄμάς ἐκ 10 ἔως 12 στρατιωτῶν ἢ χωροφυλάκων.

- ἐνωτίζομαι — ἀκούω προσεκτικά.
 ἔξαλλος — ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ὁ μὴ ἔχων κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του.
- ἐξανδραποδισμὸς — ή πώλησις ἀνθρώπων (κυρίως αἰχμαλώτων) ὡς δούλων.
- ἔξισταμαι — ἀπορῶ πολὺ, παραξενεύομαι, μένω κατάπληκτος
- ἐπαγγέλλομαι — ἔχω ὡς ἐπάγγελμα.
- ἐπάρθητε — σηκωθῆτε, ἀνοίξατε.
- ἐπενθύτης — ἐπανωφόρις κηρωτὸς ἐπενθύτης = ἀδιάβροχον.
- ἐπικόδιος — ὁ ἀναφερόμενος εἰς ἕπος, ὁ ἄξιος νὰ ὑμνηθῇ μὲ ἕπος (ἕπος = ἡρωαὶδην ποίημα).
- ἐπιοῦσα — ή ἔπομένη.
- ἐπίσαξις (ἥ) — ή πρᾶξις τοῦ ἐπισάττω, τοποθετῶ τὸ ἐπίσαγμα κοινῶς τὸ σαμάριαμα.
- ἔπος — λόγος, μακρὸν ἀφηγηματικὸν ποίημα, κυρίως ἡρωικόν.
- ἐρατεινὸς — ἀξιαγάπητος.
- ἔρεισμα — στήριγμα, ὑποστήριγμα.
- ἐρμάριον (τὸ) — τὸ ντουλάπι.
- ἐρωτιδωμένος — ζαρωμένος, γεμάτος ἀπὸ ρυτίδας - Ζαρωματιές.
- Ἐταιρεία (ἥ) — ή Φιλική Ἐταιρεία.
- ἔτισε — ἐπλήρωσε.
- εὐάγγωγος — πειθήνιος, πρᾶος, ἀνατρεφόμενος μὲ εὔκολίαν καὶ καλούς τρόπους.
- εὔδιος — (ἐπὶ καιροῦ) αἰθριος, καλοκαιρινός.
- εὐδοκῶ — δέχομαι εὐμενῶς.
- ἔωθινὸν (τὸ) — ὅμνος ἐκκλησιαστικός, ψαλλόμενος τὴν αὐγήν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ "Ορθροῦ καὶ πρὰ τῆς μεγάλης δοξολογίας.

Z

- ζευγᾶς — γεωργός, ζευγηλάτης.
- ζέφυρος — δυτικὸς ἄνεμος (κ. πονέντες).
- ζέω — βράζω.
- ζόφιος — σκότος βαθύ.

H

- ἡδονικῶς — μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν, ἀπόλαυσιν.
- ἡδύλαλος — ὁ λαλῶν, δ ψάλλων μὲ πολλὴν γλυκύτητα.
- ἡδύμελον — τροπάριον ἔχον γλυκεῖαν μελιφόδιαν.
- ἡμίκλιντος — χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐντελῶς κατακλιθῆ, μισόγερτος.
- ἡώς — τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας, ἀρχή.

Θ

- θαλασσόπληκτος — ὁ ὑπὸ τῶν κυμάτων κτυπούμενος.
 θαλλὸς — τρυφερὸς βλαστός.
 θάλπος — ζεστασιά, περίθαλψις.
 θεοφύλακτος (πόλις) — ἔτσι ὡνομάζετο ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ τοὺς Βυζαντινούς χρόνους.
 θυγατέρες (Διός) — αἱ Μοῦσαι.
 θυμέλη — βωμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς δρυγήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

I

- ἴαμβος — μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἐκ δύο συλλαβῶν, μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς παρ' ἀρχαίοις, ἢ μιᾶς ἀτόνου καὶ μιᾶς τονισμένης.
 ίαμβικοὶ στίχοι — οἱ ἐξ ἴαμβων ἀποτελούμενοι στίχοι.
 ίεραρχία — κλῖμαξ διαφόρων βαθμῶν εἰς δημοσίας καὶ λοιπὰς θέσεις.
 ίεροπρεπτῶ — ιερούργω, τελῶ τὰ τῆς θείας λατρείας.
 ίλαρύνω — φαιδρύνω, καθιστῶ τί γχρωπόν.
 ίόχρους (ὁ, ἡ) — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ Ίου (τοῦ μενεζέ), ὁ βαθυκύανος.

Κ

- καβαλλάρης (τῆς στέγης) — ἡ ὅριζοντιά δοκὸς ἡ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφαίαν ράχιν τῆς στέγης.
 καλλαμος — καλαμένια γραφίς.
 καλαυκέρης — κειρίστης δεραντλίας σπογγαλιευτικοῦ πλαισίου.
 καλλίρρειθρος (πηγὴ) — ἡ ἔχουσα καλὸν ρεῦμα ὕδατος.
 καλλωπίζω — εὐπρεπίζω, περιποιοῦμαι.
 κάμνοντες — (τοῦ ρήμ. κάμνω), οἱ κοπιασμένοι, οἱ ἄρρωστοι.
 Κανανὸς Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ἴστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰώνος. Περιέγραψεν ἀφελῶς καὶ εἰς δημῶδες γλωσσικὸν ἰδίωμα τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1422 πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν οἱ Τούρκοι ἀπεκρούσθησαν.
 καρβανάρης — ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καρβανιοῦ.
 καριοφίλι — τυφέκιον ἐμπρασθιγεμές, πυροδοτούμενον διὲ πυριθόλιου.
 καταιονισμὸς — ρίψις πολλοῦ ὕδατος ἄνωθεν.
 κατανυκτικὸς — ὁ προκαλῶν κατάνυξιν, ὁ συγκινῶν καὶ προκαλῶν εὐλάζβειν.
 καταπακτὴ — ἄνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὁδηγοῦν εἰς ὑπόγειον.

- καταπονηθείς — πολὺ κουρασθείς, ταλαιπωρηθείς.
 κατάπτωσις — πτώσις, πέσμα.
 κατασκήπτω — ἐφοριῶ, ἐπιπίπτω.
 κατέχω — γνωρίζω.
 κατήφεια — τὸ νὰ είναι κανεὶς σκυθρωπός, κατσούφης.
 κάτος — γάτος.
 κατράμι — ρευστὴ πίσσα.
 κείρω — κόπτω τινὸς τὴν κόμην.
 κεκυφώς — σκυμμένος, καμπούρης
 κελεύω — διατάσσω.
 κενταυρικὸς — ὁ ἔχων σχέσιν ἡ δόμοιότητα πρὸς κένταυρον. Κατὰ τὴν ἀρχαὶ μυθολογίαν οἱ Κένταυροι ἦσαν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἄνδρες καὶ κατὰ τὸ κάτω μέρος ἵπποι.
 κεχαγιᾶς (δ.) — λέξις τουρκική, δ φροντιστής μεγάλης οἰκογενείας, δ τοποτηρητής, ἐπίτροπος.
 κιβούριον — τάφος, φέρετρον.
 κιλίμιον — τάπης ἀπλῆς κατασκευῆς.
 Κίρκη — μάγισσα, θυγάτηρ τοῦ Ἡλίου. Προσείλκυε διὰ τῆς γοντειας της τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς μετεμόρφωνεν εἰς ζῷα.
 κλαβανὴ — καταπακτὴ (βλ. λ.).
 κλαγγὴ — ἥχος συγκρούομένων ὅπλων.
 κλάρες — μικροὶ ἔηροι κλάδοι, τοὺς ὅποιους ἀποθηκεύουν οἱ χωρικοί, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ὡς προσανάματα.
 κλασσικὴ γῆ — ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.
 κνικάτο — ἡ κνηκᾶτο μὲ χρώμα ἐρυθρὸν ἡ κροκοβαφές.
 κογχύλη — ἡ κόγχη τῶν μαλακίων, τὸ βούκινο τῶν ναυτικῶν.
 κοινῆ — κοινῶς.
 κολοβός — ὁ ἔχων ἀποκεκομένην τὴν οὐράν, ἐλλιπής.
 κομμὸς — ἴματιοθήκη μὲ πολλὰ συρτάρια (λ. γαλλ.).
 κοπάζω — καταπίπτω, ξεθυμαίνω.
 κοπάνα (ἡ) — ξύλινον ἑργαλεῖον, διὰ τοῦ ὅποιου κτυποῦν τὰς ἐλαῖς.
 κοπετὸς — μέγας θρῆνος.
 κόρκωμα — βάθρον.
 κοσμογονικὸς — ὁ ἐνθυμίζων τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις τῆς κοσμογόνιας συνταρακτικός.
 κότινος — κλάδος ἀγριελαῖς, βραβεῖον, ἔπαινος.
 κουβέλλα (ἡ) — ξύλινον μεγάλον κιβώτιον, πρὸς ἀποθήκευσιν πολλῶν «κουβελλῶν» σίτου. Κουβέλλι δὲ δονομάζεται μέτρον χωρητικότητος δημητριακῶν.
 κουρνιάζω — (ἐπὶ πτηνῶν) = ἀναπαύομαι κατὰ τὴν νύκτα, συμμαζεύομαι.

- κουρταλῶ
κοῦφος
κόφη
κραίνω
κράσπεδον
κρηπίς
κρινή
κύλιξ
κύνειον
κωνσταντινᾶτο
λαχανί^γ
λειψίφωτος
λήθηργος
ληρῶ
λιγνώμοιαι
λουμπάρδα (ή)
λυγερὸς
λυγμὸς
λυκόφως
- κροταλῶ, κροταλῖζω, κτυπῶ.
— κούφοις, ἐλαφρός, ἀνόητος.
— θωράκιον πλοίων.
— κρένω, διμιλῶ.
— γῦρος, ἐνδύματος ἄκρον ἀγροῦ κλπ.
— βάσις, θεμέλιον.
— σιγῆνος περιπλανωμένων μελισσῶν. ‘Απλᾶς ὅμας, σιμῆνος.
— κύπελλον εὐρὺν καὶ χαμηλὸν μὲ δύν λαβάζ.
— φυτὸν δηλητηριῶδες, κοινῶς βρωμόχορτο. Ὁπὸν τούτου ἔπινον οἱ εἰς θάνατον καταδικασθέντες τὸ πάλαι.
— γρυσοῦν βυζαντινὸν νόμισμα, παριστῶν τοὺς ἀγίους Κωνσταντίνον καὶ Ἐλένην.

Δ

- λα(γ)οῦτο
λαδὸς
λειψίφωτος
λήθηργος
ληρῶ
λιγνώμοιαι
λουμπάρδα (ή)
λυγερὸς
λυγμὸς
λυκόφως
- ἔγχορδον μουσικὸν δργανον, ὅμοιάζον πρὸς μανδολῖνον, μεγαλυτέρων διαστάσεων ὅμως καὶ μὲ μακροτέρων τὴν οὐράν.
— πλῆθος, μέγα πλῆθος.
— μὲ λίγο φῶς.
— ὕπνος βαθύτατος καὶ συνεχῆς.
— μωρολογῶ, ἀνοηταίνω, παραμιλῶ.
— αἰσθάνομαι αἴρον, λιγούραν. ‘Εχω τάσιν πρὸς λιποθυμίαν.
— ἡ βομβάρδα, μέγα πυροβόλον, κατάλληλον πρὸς βομβαρδισμόν.
— εὐλύγιστος, κομψός, λεπτός.
— ἀναφυλλητό.
— τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀμυδρὸν φῶς.

Μ

- μακραίων
μαρμαρυγὴ
μαστίζω
μάταιος
μεγαλωστὴ
μειδιῶ
μέλος
μεταλλαμπαδεύω
μετερήζει
μνησικῶν
- ὁ ζῶν ἐπὶ μακρούς αἰῶνας, μακρόβιος.
— λάμψις, παλιμκῆ ἀκτινοβολία.
— κτυπῶ μὲ μαστίγιον, βασανίζω, καταστρέφω, ἐρημώνω.
— ἀσήμαντος, τιποτένιος.
— εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
— χαμογελῶ
— ποίημα τονισμένον μουσικῶς, μελωδία.
— μεταδίδω φῶς, γνώσεις, φῶτα πολιτεισμοῦ.
— πρόχωμα, ὄχυρωμα.
— διατηρῶ κακίαν κατά τινος.

- μυήσκω
Μουεζίνης (δ)
- μούσκλι (τὸ)
- Μουφτῆς (δ)
μπόμπιφρας
μπουρλότο
μπρέκι
- Μύρα
μύχιος
- ἀποιμένω.
— μουσουλμᾶνος θρησκευτικὸς λειτουργός, τοῦ ὁποίου κύριον ἔργον ἡτοῦ νὰ καλῇ ἀπὸ τὸν μιναρὲν τοὺς πιστοὺς πρὸς προσευχὴν.
— δνομάζονται οὕτω διάφορα εἰδὴ βρύων καὶ φυτῶν, ποὺ φύονται εἰς τοίχους καὶ μέρη ὑγρά.
— μουσουλμᾶνος ἱερωμένος ἐρμηνευτὴς τῶν νόμων.
— σφήκα, παιδίον μικροῦ ἀναστήματος.
— πυρπολικὸν σκάφος.
— ναυτικὸν βρίκιον, πάρων, ἴστιοφόρον μὲ δύο ἴστούς, φέροντας τετράγωνα ἴστια.
— ἀκμάζουσα μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
— ὁ εἰς τὰ βάθη πράγματός τινος εὑρισκόμενος.

N

- νάκμα
- ναργιλὲς
- ναυτίλος (δ)
- νεύω
- Νιόκαστρο
- νιφετὸς
- νωδὸς
- νωθρότης (ἡ)
- νωχελῆς
- πηγὴ ρέοντος ὕδατος (ἐκκλ.). Ὁ οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας, κοινῶς ἀνάμα.
— καπνοσύριγξ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγιστον σωλῆνα, εἰς τὸν ὄποιον δικαίως φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὕδατος.
— θαλασσοπόρος, ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα.
— κάνων νόημα εἰς κάποιον.
— τὸ Ναυαρίνον.
— πτῶσις χιόνος, χιονιά.
— δ ἅνει δόδοντων, φαφούτης.
— δικηρία, βραδύτης, ραθυμία.
— ἀδιάφορος, βαρετός, νωθρός.

Ξ

- ξαμώνω
ξωτάρης (δ)
- τολμῶ καὶ ἀπλῶνω τὸ χέρι κάποιου, τολμῶ.
— ἀνθρώπος ποὺ ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀπομονωμένην εἰς τοὺς ἀγρούς, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

Ο

- οἴδα
οἰκτίρω
οἰκτιρμόνως
ὅλβιος
δλολύζω
“Ολυμπίος (Κύπρου)
- γνωρίζω.
— εὐσπλαχνίζομαι κάποιον, περιφρονῶ κάποιον.
— μὲ οἰκτον, μὲ εὐσπλαχνίν.
— ὑπερευτυχής, ὁ οὐδὲν στερούμενος.
— ἐκβάλλω θρηνητικάς κραυγάς, σκούζω.
— τὸ ὑψηλότερον ὅρος τῆς νήσου (ὅψ. 2140 μ.).

- δύμοσε
δύνειδίζομαι
δρθοπλωρίζω
δρμάνια
δρος
οῦτως εἰπεῖν
- δρκίσου.
— κατηγοροῦμαι χλευάζομαι, περιπαίζομαι.
— πηγαίνω κατά τὴν φοράν του ἀνέμου.
— ρουμάνια, δασωμένα χαραδρώματα.
— σύνορον.
— γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι οπως λέγομε.

II

- παχάρι
πάλιουριας (ὁ)

παννυχίς
παρακατιών
παραμυθία
παράπτηγμα
πάρεδρος
παρεπιδημῶ
πεζούρα
πειθήνιος
πελαγών

πενιχρὸς
περγολιά
περιαλγής
περιδεής
περιδινῶ
περιστύλιον

περισυλλογὴ
περίτεγνος
Πίνδαρος
πίτυς
πίφερο (τὸ)
πλατάγισμα

πλάτωμα
ποικίλος
ποικιλτικὴ
πολιτάρχης
- χρυορά (λ. τουρκ.).
— θάμνος ἀκανθωτός, ποὺ χρησιμοποιεῖται διὰ περίφραξιν κήπων. Λέγεται κοινῶς παλιούρι, εἰς τὴν ἀρχαίαν δὲ παλιούρος.
— διασκέδασις ὀλονύκτιος.
— ὁ ἀκολουθῶν, ὁ κατόπιν.
— παρηγορά.
— πρόχειρον οἰκοδόμημα ἐκ σανίδων, παράγκα.
— ἀναπληρωτής δημοσίου λειτουργοῦ, δημάρχου κλπ.
— μένων προσωρινῶς εἰς ἔνα μέρος.
— πεζὸς στρατός, πεζικόν.
— εὐπιθής, ἀπολύτως πειθαρχικός.
— ὄδηγῷ πρὸς τὸ πέλαγος· « ὁ γερανὸς πελαγώνει τὰ πουλὶα » — ὄδηγει τὰ ἀποδημητικὰ πτηνὰ πρὸς ἄλλας θερμὰς χώρας ἀντιπέραν του πελάγους.
— πολὺ πτωχικός, ἀνεπαρκής.
— κληματαριά, κρεβατίνα.
— περίλυπος, βαρυαλγής.
— πλήρης δέους, περίφοβος.
— στροβιλίζω, στριψυρίζω.
— σειρὰ κιόνων πέριξ οἰκοδομήματος ἢ κατὰ μῆκος αὐλῆς, σχηματίζουσα στοάν.
— βαθεῖα συγκέντρωσις εἰς ἑαυτόν, βαθεῖα σκέψις.
— μὲ πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένος.
— ὁ μέγιστος λυρικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος, ἐκ Θηρβῶν.
— πεύκη.
— ξύλινον πνευστὸν μουσικὸν δργανον.
— ἥχος παραχόμενος ἐκ συγκρουομένων ἀντικειμένων, κυρίως ἐντὸς του θάλατος.
— τόπος ἐκτεταμένος, δρυοπέδιον.
— διαφόρων εἰδῶν.
— ἡ τέχνη τῆς διακοσμήσεως.
— ἀξίωμα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ του ἀστυνόμου, ἐπὶ Καποδιστρίου.

- πολιτεία
πολυτρέχει (τὸ)
- πολυώδυνος
πορθμεύς (ὁ)
- πορφυροῦς
ποτόκια
προσαγορεύω
προσατενίζω
προσενεγχθεὶς
πρωρεὺς (ὁ)
πρωτόλειον (τὸ)
- πυρακτώνω
- Κράτος
— φυτόν, φύμενον εἰς ίγρὰ μέρη, φέρει πολλὰς τριχοειδεῖς έκβλαστήσεις καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ὄνομα εἶναι « ίπτουρις ».
— ὁ πολλὰς δύνας προκαλῶν.
— ὁ ἔχων τὸ ἐπάγγελμα νὰ μεταβιβάζῃ διὰ πορθμείου ταξιδιώτας εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν ἢ ὅχθην.
— βαθυκόκκινος.
— μικρὸς λάκκος τῶν ἐλαιοτριβείων.
— προσφωνῶ, ἀπευθύνω πρός τινα χαιρετισμόν.
— κοιτάζω μὲ προσοχήν.
— προσφερθεὶς.
— ὁ ναύκληρος, ὁ ἐπὶ τῆς πρώρας παρατηρητὴς ναῦτης.
— οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς γῆς, ἡ ἀπαρχὴ τῆς συγκομιδῆς.
Διὰ πνευματικὰ ἔργα νεαρῶν συγγραφέων πρωτόλειον σημαίνει ἔργον νεανικῶν, χωρὶς ὥριμότητα.
— πυρώνω, καίω μέχρι πυρακτώσεως.

P

- ραγάς
ραστώνη
ραψῳδὸς
- ρέκασμα (τὸ)
ρήγνυμαι
ριζικός (λίθος)
ριθολῶ
ρουπάκι
- ρωγμή, ράγισμα.
— ραθυμία, νωθρότης.
— ὁ συρράπτων φόδας, ὁ ἀοιδὸς ὁ ψάλλων ποιήματα ἐπικῶν ποιητῶν.
— ἡ φωνὴ τῶν ὄρνεων.
— διαρρηγνύομαι, σχίζομαι.
— δγκαδῆς λίθος ἐφρίζωμένος εἰς τὴν γῆν.
— κατέρχομαι ἀπὸ πλαγιὰν βουνοῦ.
— είδος μικρᾶς βακανιδᾶς, μικρᾶς δρυός.

Σ

- σάλαγος
σαλβάρι
σιάδι (Ισιάδι)
σίκλος
σιλουέττα
- Σίπυλον
σκαμπαβία
σκιάδι (τὸ)
- σκιρτῶ
- θύρυβος ἀνθρώπων ἢ ζώων.
— πλατεῖα περισκελής (λ. περσ.).
— ἐπίπεδος, δμαλὸς τόπος.
— κάδος πρὸς ἀντλησιν ὕδατος, κοινῶς κουβάζει.
— ἀπεικόνισις προσώπων ἢ πράγματος μόνον διὰ τοῦ περιγράμματός του.
— ὅρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
— λέμβος πλοίου.
— πλατύγυρος ἀγύρινος πῦλος, χρησιμοποιούμενος τὸ θέρος ἀπὸ τοὺς ἀγρότας, διὰ νὰ σκιάζῃ τὸ πρόσωπον.
— ἀναπηδῶ, τινάσσομαι.

- σκολιός (δρόμος) — μή εύθυς, άνωμαλος.
 σκότα (ἡ) — τὸ σχοινίον μὲ τὸ ὄποιον σύρουν καὶ τεντώνουν τὰ πανιά μικροῦ πλοίου.
 σκούνα (ἡ) — εἰδος πλοίου, ἴστιοφόρον, λεγόμενον ἀλλως καὶ « γολετόβρικο ».
 σκυθρωπάζω — κατσουφιάζω.
 σκῶμμα — πείραγμα δηκτικόν, κοροΐδια.
 σμαλτώνω — ἐπιχρίσια μὲ σμάλτον, ἥτοι μὲ ὑαλωδες ἐπιχρισμα.
 σουρτούκης — ἀνθρωπος ἀκατάστατος, χασιμέρης, ὀκνηρός.
 σουσουράδα — εἰδος μικροῦ πτηνοῦ, ἀρχ. σεισοπυγίς (νεοελλ. σεισουράδα = ἡ σείουσα τὴν οὐράν).
 σοφᾶς (ὁ) — χαμηλός καναπές.
 σοφιστής — διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς παρ' ἀρχαίοις, μεταχειρίζομενος πολλάκις ἐπίτηδες ἐσφαλμένους συλλογισμούς.
 σπιτάλι — νοσοκομεῖον.
 σταυροπήγιον — μοναστήριον ὑπαγόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατριάρχην.
 στέμφυλον — τὸ στερεόν ὑπόλειμμα ποὺ μένει μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλιῶν, κοινῶς τισπόυρον.
 στιβαρός — Ισχυρός, φωμαλέος.
 στιλπνός — γυαλιστερός, λουστραρισμένος.
 στοῖχος — σειρά.
 στουπιό (ν) καὶ στυπίον — εὐτελές νῆμα, τολύπη ἢ εὐτελῶν νημάτων.

- στυλοσβάτης — βάσις στύλου, ὑπόβαθρον, μεταφορικῶς ὑποστηρικτής.
 σύθαμπα — μὲ τὸ σούρουπον.
 συμμερέζομαι — συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τινός.
 σύμπλους — σύντροφος τοῦ πλοῦ, θαλάσσιον ταξίδιον.
 συμπλωτήρ (δ) — ἔκεινος μετὰ τοῦ ὄποιού συμπλέομεν, συνταξιδεύομεν.
 συνωστίζομαι — στρυμώζομαι.

Τ

- ταβλᾶς — ξύλινος μέγας δίσκος, ὅπου τοποθετοῦν ποτήρια, σκεύη, ἥ κουλούρια, στραγάλια κλπ.
 τεπόζιτον — εἰδικὸν ἴστιοφόρον διὰ τὴν σπογγαλιείαν.
 τέκιβιέρα — πλακίσιον ἐκ σανιδῶν, ὅπου ἀποξηραίνεται ἡ σταφίς.
 τήκομαι — λειώνομαι (ἐπὶ μετάλλων).
 Τμῆλος — ὅρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
 τολύπη — τουλούπα.
 τομποθρᾶς — πονευστὸν ποιμενικὸν μουσικὸν ὅργανον.
 τορβζ — ἥ ντορβζᾶς σάκκος, πήρα (λ. τουρκ.).
 τρικαντὸν — ἐπίστριμος πῆλος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ.

- τρίπους
τρισκέλιον
τρόμπα - μαρίνα
τροπή (ḥ)
τροχαῖος
τρυφή
τσαπράζι (τὸ)
τσαρδάκι
τσάρκο
τύρβη
- παρ' ἀρχαίοις σιδηροῦν ὑπόβαθρον μὲ τρεῖς πόδας, διδόμενον ὡς ἔπαθλον εἰς μάχας ἢ ἀγῶνας.
— ξύλινον κατασκεύασμα ἐκ τριῶν σκελῶν διὰ τὴν τοποθέτησιν εἰκόνων ἄγριων.
— τηλεβόας. βούκινο τῶν ναυτικῶν.
— τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πρῷφαν καὶ φθάνει ἔως τὴν πρύμνην, ἢ κοινῶς λεγομένη καρίνα.
— μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο συλλαβάς, μίαν μακρὰν καὶ μίαν βραχεῖαν.
— μαλθακὸς βίος, καλοπέρασι.
— ἀσημένιον κόσμημα τῶν φουστανέλλοιφόρων Ἐλλήνων, ίδιας τῶν πολεμιστῶν. Τὰ τσαπράζια ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ στήθους σταυροειδῶς.
— πρόχειρον στέγαστρον, συνήθως ἐπιπεδόστεγον σκιαδιον
— περίφραγμα, ὅπου κλείονται τὰ μικρὰ ἀρνιά.
— θόρυβος, ταραχῆ, βοή.

Τ

- πέριοφρυς
ὑπηχῶ
ὑποκορισμὸς
ὑποκρίνομαι
ὑπολευκάζω
ὑποστάθμη (ḥ)
ὑστερικὸς
- ἀλαζών, ὑπερόπτης.
— συνοδεύω ἄδοντα, ἀκομπανιάρω.
— τὸ νὰ καλῇ τις τινὰ μὲ θωπευτικὸν ὄνομα.
— ὑποδύομαι πρόσωπον, παίζω τὸ μέρος μου.
— ἀσπρίζω δλίγον.
— ἀδιάλυτα συστατικὰ τῶν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου κλπ., ποὺ κατακάθηνται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος τὸ ὑγρὸν δοχείου, κοινῶς κατακάθια. Μεταφορικῶς λέγεται « ἀνθρωπος τῆς τελευταίας ὑποστάθμης » = ἀνθρωπος κατωτέρου ἡθικοῦ ποιοῦ.
— νευροπαθής.

Φ

- φενακίζω
φθόγγυς
φθονητὸς
φιλοταΐγμων
φιλοσκάμμων
φλάμπουρο
φλάσιοντο (τὸ)
φλάσκα
- ἀπατῶ διὰ κολακειῶν ἢ ὑποσχέσεων.
— ἔναρθρος ἥχος.
— ἀξιος φθόνου, ἐπίφθονος.
— ὁ ἀγαπῶν τ' ἀστεῖα, διαρκῶς ἀστεῖζόμενος.
— ὁ ἀγαπῶν νὰ πειράζῃ τοὺς δλλους.
— λάβαρον ἐκ μανδηλίου φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ κατὰ τοὺς γάμους· πολεμικὴ σημαία, λάβαρον.
— πνευστὸν μουσικὸν ὅργανον, πλαγίαυλος.
— ξύλινον δοχεῖον ὑδατος ἢ οἶνου, φλασκί, τσότρα.

- φλασκίον (τὸ) — δοχεῖον νεροῦ ή οἶνου κατασκευαζόμενον ἀπὸ ξηρὸν καρπὸν τῆς κολοκύνθης τῆς δόνομαζομένης λαγηνοφρόου.
 φλοιόσβος — ξήρος θραυσμένων μικρῶν κυμάτων.
 φοίβη — ἡ Σελήνη.
 φρίσσω — ἀνατριχιάζω.
 φύλαξ (δό) — χαρτοφύλαξ, μαθητικὴ σάκκα, τσάντα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.
 φυτέα (ἡ) — τὸ νέον φυτώριον. Ἐπὶ μικρῶν παιδιῶν, ἡ νέα γενεά.

X

- γαλάλι — ὅ, τι ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπαξίως κατεχόμενον ἡ ληφθὲν παρά τινος (λ. τουρκ.).
 χειροπάλαμο — ἄκρα χειρός. Τὸ ἐπίρ. χειροπάλαμα (ἡ χειροπάλαμα) σημαίνει μὲ τὶς φοῦχτες.
 χειρῶναξ (ὁ) — ὁ ἔργαζόμενος χειρωνακτικῶς.
 χιμαρρικὸς
 χλαμύς
 χλευάζω
 χοαλ
 χορηγὸς — φανταστικός, ἀπραγματοποίητος.
 — κοντός μανδύας τῶν ἵππενω.
 — πειράζω ὑβριστικῶς ἡ περιφρονητικῶς κάποιον.
 — παρ' ἀρχαίοις σπουδαὶ ἐπὶ νεκρῶν ἢ ἐπὶ τάφων.
 — παρ' ἀρχαίοις Ἀθηναίοις ὁ καταβάλλων τὴν δαπάνην διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἔργων.
 — φυσῶ διὰ νὰ ζεστάνω τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον.
 — μάλλινον χονδρὸν συνδόνιον, κλινοσκέπασμα.
 — χρυσίζω, ἀποδίδω χρυσῆν ἀνταύγειαν.
 — ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος.
 — Ἐγράφετο ἐπὶ περγαμηνῆς, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ἡ χρυσῆ βούλλα (= σφραγίς).
 — φωτεινός, λάμπων ὡς χρυσός.
 — ὁ ἔχων χρῶμα χρυσοῦ.

Ψ

- ψαρής — ἡ ψαρός· διαστιζόμενος ὑπὸ λευκῶν τριχῶν, λευκόστικτός, πολιός.
 ψίκι — πομπή, συνοδεία νυμφικῆ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — 'Εγεννήθη εις τὴν Λευκάδα τὸ 1824, εἰς τὴν νησίδα Μαδουρήν. Ἐσπούδασε νομικά εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ὀλλὰ δὲν ἤσκησε τὸ νομικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ ὑμνησε μὲ τὴν ποίησίν του τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἡρωισμοὺς τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἀντεπροσώπευσε ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἑλληνικὴν βουλήν. "Ἐργα του ποιητικά είναι τὰ « Στιχουργήματα », τὰ « Μνημόσυνα », ἡ « Κυρὰ Φροσύνη », δ « Ἀθαν. Διάκος » καὶ δ « Ἀστραπάγιαννος ». Ἀφῆκεν ἡμιτελῆ τὸν « Φωτεινόν ». Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. 'Ο βίος καὶ τὰ ἔργα του ἔξεδόθησαν τὸ 1908 εἰς 3 μεγάλους τόμους. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΒΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γκιάλα 'Αλεξάνδρου. 'Εγεννήθη ἐν Χίῳ τὸ 1915 καὶ ἀπέθανε ἐν Ἀθήναις τὸ 1948. Ἁσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ιδίως τὴν θρησκευτικήν. "Ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν « Ἀκτίνων » καὶ δλλῶν περιοδικῶν.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — 'Εγεννήθη εἰς τὴν Ἐρμούπολιν Σύρου τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1908. "EZησε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Ὀλυμπιάδων ἀγῶνων. "Ἐγραψε διηγήματα, ιστορικά καὶ φιλολογικά μελετήματα, ἀπομνημονεύματα καὶ πολλὰ ἔργα κατάληηα διὰ παιδιά. "Ιδρυσε τὸν « Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων », διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἡθικοῦ ἔπιπεδου τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — 'Εγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1841. Νέος εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Κατόπιν ἐσπούδασε νομικά εἰς Λειψίαν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τὸ 1864. Μετέβη μετὰ ταῦτα εἰς Τεργέστην καὶ ἔγινεν ἀρθρογράφος εἰς τὴν ἐφημερίδα « Ἡμέρα », τὴν ὁποίαν διηγύθεν δὲλφός του 'Αναστάσιος. 'Απὸ τὸ 1874 ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε « Νέαν Ἡμέραν ». Ἁσχολήθη καὶ μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἔγραψε τὸν « Μέγαν ἐπαίτην » (1800) καὶ τὸ « Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης » (1862), τὸ δὲ ποίον ἐβραβεύθη εἰς τὸν Βουτσιανίον διαγωνισμόν. Ἀπέθανε τὸ 1898 ἐν Ἀθήναις. Τὰ φιλολογικά ἔργα του ἔξεδώκεν δὲλφός του τὸ 1902.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — 'Εγεννήθη εις Γρανίτσαν της Εύρυτανίας τό 1880 καὶ ἀπέθανε τό 1915. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, ἔχρημάτισε καὶ βουλευτής. 'Ησχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι «Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ὕμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ζωολογία μαζὶ καὶ λαογραφία, ἀναγνωσθὲν ἀπλήστως. "Έγραψεν ἐπίσης καὶ διάφορα ἀξιόλογα ποιήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά.

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — 'Εγεννήθη εις τὴν Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τό 1938. 'Έκ τῶν ἔργων του τὸ σημαντικότερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ Κρῆτές μου».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — 'Εγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τό 1941. 'Ησχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικά μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — 'Εγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπό γονεῖς Μεσολογγίτας καὶ ἀπέθανε τό 1951. 'Εσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Γερμανίαν. 'Από τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ποιητής καὶ πεζογράφος. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τῆς ύπαιθρου καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ὑφους του.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — 'Εγεννήθη εις τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1805 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1858. 'Εσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. 'Επολέμησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἡρωικὴν ἔξοδον. "Έγραψε ποιήματα ἔχων ώς πρότυπα τὰ δημοτικὰ τραγούδια. 'Από τὰ ποιήματά του πασίγνωστα εἶναι «τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς», τὸ «ὁ Βοριᾶς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει», «ἡ Πέρδικα», κ.ἄ. 'Ως πατήρ ὑπῆρξε πολὺ ἀτυχος, διότι ὁ θάνατος ἀφήρτασεν ἐνώρις τὸ ἐν μετά τὸ ὅλλο καὶ τὰ ἐπτά τέκνα του. Πολλὰ ποιήματά του ἔχει γράψει ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὰ ὁδυνηρά αὐτὰ πιλήγματα. 'Ἐπίσης ἔγραψε πολλὰ πατριωτικά ποιήματα.

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεύς. 'Εγεννήθη εις Τατσᾶλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1892. Ειργάσθη εις ἐφημερίδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. "Ἐπειτα ἥλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐσπούδασε νομικά, δημοσιογραφῶν συγχρόνων. "Έγραψε τὰ διηγήματα «Σπίθες» καὶ «Οταν χτυπούσαν οἱ καμπάνες» καὶ 15 θεατρικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὅποιών «Ἡ σβησμένη καντήλα», ἐδιδάχθη γαλλιστὶ εἰς Παρισίους.

ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. — 'Εγεννήθη εις τὴν Ζάκυνθον τὸ 1878. 'Εσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικά ἐν Ἀθήναις. "Ἐπειτα ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐν Ρώμῃ, Παρισίοις, Λονδίνῳ καὶ Νέα Υόρκη ἐπὶ διάλογον εἰκοσιπενταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ κατέγινεν εἰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχαῖα, συλλέγων

ύλικὸν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας. Ἐξέδωκε πλείστας ὅσας ἱστορικάς μελέτας ἑλληνιστί, Ἰταλιστί καὶ γαλλιστί.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοδίφης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλληλος Πρωτοδικείου, ‘Υπουργείου καὶ διευθυντής τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ 1927 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐχει ἐκδώσει « Ἰστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας », « Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν », μελέτην « Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες », τὰ « Ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκηπος Ὑψηλάντου » γαλλιστί, « Τοπωνυμικά παράδοξα », τὸν « Ἀναδρομάρην », τοὺς « Χαλκοκονδύλας » (βραβευθέντας) κ.ἄ. Ἐπίστης διηγήματα, θεατρικά ἔργα, μύθους καὶ θρύλους, γνώμας, ποιήματα καὶ φιλολογικά ἀπομνημονεύματα. Ὑπῆρξεν ἰδρυτής καὶ τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδομάς ». Είναι πολυγραφώτατος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ἱστορικὸς τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἐπειτα. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀπενεμήθη ἡ προσωνυμία « Ἀθηναιογράφος ». Τὰ λογοτεχνικά ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ σπινθηροβόλον πνεῦμά του καὶ διὰ τὸν πλούτον τῶν λαογραφικῶν στοιχείων.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1880. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912 - 1913 ὡς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας λυρικωτάτας τούτων περιγραφές. Ἀπέθανε τὸ 1947.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἡλείας καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἐσπούδασε τὴν Ιατρικὴν καὶ κατ’ ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὰ Ἐμπορικά πλοῖα ὡς Ιατρὸς καὶ ἐπειτα εἰς τὸν στρατὸν προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Ἐδημοσίευσε μόνον διηγήματα καὶ ἐλάχιστα ποιήματα. Ἐφιλοδόξησε νὰ συνθέσῃ διὰ τοῦ ἔργου του ἐναντία τῆς Νεοελληνικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τὰς τάξεις ἐκδηλώσεις. Ἐγνώρισε όσουν οὐδεὶς δῆλος πεζογράφος μας τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐμελέτησε μετά μεγάλης προσοχῆς τὴν γλώσσαν, τὰ ἥμιτη καὶ τὰ ἔθιμά του. Τὸ καλύτερον τῶν ἔργων του είναι ἡ συλλογὴ ἐννέα θαλασσινῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Λόγια τῆς Πλάρωρτης ».

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Βιάνῳ τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1920. Ἐσπούδασε νομικά. Ειργάσθη ὡς συντάκτης καὶ χρονογράφος εἰς διαφόρους Ἀθηναϊκάς ἐφημερίδας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν διετήρησε τὴν χρονογραφικὴν στήλην τῆς Ἐφημερίδος « Ἐμπρός » ὑπὸ τὸ πευδώνυμον « Διαβάτης ». Ἐργα του : « Ὁταν ἤμουν δάσκαλος » καὶ « ὁ Πατούχας ».

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ γονέων Χίων τὸ 1748 καὶ ἀπέθανε τὸ 1833 εἰς Παρισίους. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν Εὔζηγηλικήν Σχολὴν Σμύρνης. Ἐσπούδασεν Ιατρικὴν εἰς Μομπελιέ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ

τὴν ἐγκατέλειψε χάριν τῆς φιλολογίας, διακριθεῖς ὡς εἰς τῶν μεγαλυτέρων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεθνῶν του, γενόμενος εἰς τῶν προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς τὰ «Προλεγόμενα» τῶν δόπιοιν ἔγραψε σοφωτάτας πατριωτικάς συμβουλάς πρὸς τοὺς νέους καὶ πρὸς ὀλόκληρον τὸ Ἐθνος. Εἶναι δὲ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ δὲ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μὲ παγκόσμιον φήμην συντελέσας ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν Ἐθνικήν ἀποκατάστασιν. Οἱ Κοραῆς εἶναι δὲ εἰσηγητής τῆς μέσης γλωσσικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸν ἄγωνα μεταξὺ ἀρχαῖστῶν καὶ δημοτικιστῶν, γενόμενος οὕτω δὲ πατήρ τῆς καθαρευούστης.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συρράκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀρταν τὸ 1894. Μαθητής ἀκόμη εἰς Ἰωάννινα, ἐδημοσίευσε τὸ πατριωτικὸν ποίημα «Σκιαὶ τοῦ Ἀδου» (1887), διὰ τὸ δόπιον καὶ ἔξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγών εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἔζησε σκληράν ζωὴν, ἐργαζόμενος ὡς τυπογράφος, ἔπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ περιοδικοῦ «Ἐβδομάδας» καὶ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἑταίρειας σιδηροδρόμων. Αἱ στερήσεις ὅμως ὑπέσκαψαν τὴν ὑγείαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐδημοσίευσε ποιητικὰ τὸν «Καλόγηρον τῆς Κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου» (1890), τὰ «Ἀγροτικὰ» (1891), καὶ τὸν «Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης» (1893). Ἐπίσης τὰ «Πεζογραφήματα» (1894), διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ ἐργα του ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν εἰρηνικήν ζωὴν τῆς ίδιαιτέρας πατρίδος του, τὰ δόπια διακρίνονται διὰ τὴν εὔηχον καὶ παραστατικήν δημοτικήν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν εἰδυλλιακήν των χάριν.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπεισε τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἡπείρου ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ἔγραψε ποιήματα. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ὡς καὶ αἱ μεταφράσεις του ἐκ τῆς ἑνής λογοτεχνίας ἔξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἐργα». Οἱ Μαβίλης ὑπῆρξε φλογερὸς πατριώτης εἰς τὴν ποίησιν, δηπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1942. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἔπειδόθη εἰς τὴν ποίησιν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικά καὶ ἐφημερίδας. Ἐξέδωκε συλλογάς ποιημάτων : «Συντρίματα», «Ὥρες», «Πεπρωμένα», «Ἀσφόδελοι», «Μπαταριᾶς - Τάκης Πλούμας», «Ἀντίφωνα». Μετέφρασε καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα «Ἡ Κυρά τοῦ Πύργου». Ἐβραβεύθη μὲ τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστείον Γραμμάτων. Οἱ Μαλακάσης εἶναι γνήσιος λυρικός ποιητής, ἔχει τὴν αἰσθησιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας καὶ πηγαίαν τὴν ἐμπνευσιν.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. — 'Εγεννήθη εις τὴν Κεφαλληνίαν τὸ 1823 ἀπὸ Κερκυραϊκήν οἰκογένειαν. 'Εξεπαιδεύθη εις Κέρκυραν καὶ ἐπειτα ἐσπούδασε νομικά εἰς τὴν Ἰταλίαν. Δὲν ἔσκησεν ὅμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν ποίησιν. 'Υπῆρχε μαθητής καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ διετέλεσε μετὰ τὴν ἑνωσιν τῆς 'Ἐπτανήσου βουλευτής Κερκύρας. 'Εδημοσίευσε τὸν ἀριστουργηματικὸν « "Ορκον" » του, τὰ « Ποιητικά ἔργα » καὶ τὰ « Μικρὰ ταξίδια ». 'Απέθανεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1911.

ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — 'Εγεννήθη εις Ζάκυνθον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1922. Εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν Σολωμικήν παράδοσιν, δλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἰταλικήν ποίησιν. 'Εξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς « Νυκτολούλουδα », « Φλοισβοί » καὶ τὸ ἡθιογραφικὸν ἐπικοδραματικὸν ποίημα ύπο τὸν τίτλον « 'Ο γούμενος τῆς 'Αναφωνήτρας ».

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ. — 'Εγεννήθη εις Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812 ἀπὸ παλαιάν ἡπειρωτικήν οἰκογένειαν. 'Εσπούδασε νομικά εἰς Ἰταλίαν. Διετέλεσεν καθηγητής τῆς νομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργός τῆς Δικαιοσύνης. 'Απὸ τοῦ 1866, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὰ ἐκπαιδευτικά, συνέγραψε τὸ πασίγνωστον ἀναγνωσματάριον « Γεροστάθης » εἰς τρεῖς τόμους, προσφιλές ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν ἐλληνοπατίδων. 'Εγραψεν ἐπίσης τὸν « Χριστόφορον », « Προσευχὰς καὶ ἡθικὰς ὁμιλίας ἐπὶ τῶν εὐάγγελίων », τὴν πατριωτικήν τραγῳδίαν « Διάκος » καὶ τὸν « Μικρὸν Πλούταρχον » τὸν δόποιον ἔξεδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ό « Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » εἰς τρία τομίδια. 'Απέθανε τὸ 1879.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. — 'Εγεννήθη εις Ναύπακτον τὸ 1883. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκός ἀπὸ τοῦ 1935. Θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Θεατρικά του ἔργα είναι : « 'Ο γυιός τοῦ Ἰσκιού », « Τὸ κόκκινο πουκάμισο », « Τὸ χαλασμένο σπίτι », « Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαύρο », « Μιὰ νύχτα μιὰ ζωή », « 'Ιούδας », « 'Ο μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται », « Παπαφέλεσσας », « 'Ο Βασιλιάς καὶ ὁ Σκύλος » κλπ. 'Εγραψεν ἐπίσης « Πολεμικάς σελίδας », « Τὰ ταξίδια μου », τὰ βιογραφικά, « 'Ο γέρος τοῦ Μωριά », (βραβείον 'Ακαδημίας), « Μισούλης », « Ματωμένα ράσα » κ.ἄ. 'Ιδρυσε τὸ « Θέατρον Τέχνης » καὶ μετὰ τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη τὴν « 'Ελευθέραν Σκηνήν ». Συνειργάσθη εἰς πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἐκδόσας καὶ δύο βιβλία χρονογραφημάτων μὲ τοὺς τίτλους « Σφυρίγματα » καὶ « Κουβέντες τοῦ Φουρτούνιο ». Διηύθυνε τὰ περιοδικά « 'Ιδέα » καὶ « Ελληνική Δημιουργία ».

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. — 'Εγεννήθη εις Μέγαρα τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς 'Αθήνας τὸ 1916. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφῇ ὡς συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ στατιρικῶν φύλλων. 'Ανεμίχθη εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς ἐποχῆς του. 'Επειτα διετέλεσεν ἐπιθεωρητής τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν. 'Απὸ τοῦ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἐπαθε διαστάραξιν τῶν φρενῶν. 'Εδημοσίευσε διηγήματα, ἡθιογραφίας, εἰκόνας, περιγραφάς καὶ μελέτας. 'Απὸ τὰ διηγήματά του τὸ « Φίλημα » μετεφράσθη εἰς τὴν Γερμανικήν. Τὸ ὑφο-

του, γοργὸν καὶ χειμαρρῶδες, δίδει εἰς τὰ διηγήματά του μεγάλην δύναμιν καὶ παραστατικότητα. "Ολα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδόθη μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους.

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συκαμνιὰν Λέσβου τὸ 1892. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐξέδωκε εἰς Μυτιλήνην τὰ περιοδικὰ «Σκρίπ» καὶ «Καμπάνα» καὶ τὴν ἑφημερίδα «Ταχυδρόμος». Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικά καὶ ἑφημερίδας διηγήματα, χρονογραφήματα καὶ διαφόρους μελέτας. Εἰς Ιδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν «Κόκκινες Ιστορίες», «Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ» μὲν ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, «Τὸ πράσινο βιβλίο», «Τὸ τραγούνδι τῆς γῆς», «Ἡ Δασκάλα μὲ τὰ χρυσᾶ μάτια», «Τὸ γαλάζιο βιβλίο» κ.ἄ. Ἐγραψε καὶ λυρικά ποιήματα «Οἱ μικρές φωτιές».

ΜΩΡΑ·Ι·ΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἔκει μοναχὸς τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς καθηγητὴς εἰς Γυμνάσια. Συμπολίτης, σύγχρονος καὶ συγγενὴς τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχεται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀπολογίκης ζωῆς. Εἰς τὰ διηγήματά του, ζωγραφίζει καὶ αὐτὸς τὴν ναυτικὴν ζωήν, κυρίως τῆς Σκιάθου. Ἐκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε καὶ θεατρικὰ ἔργα καὶ ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις. Τὰ διηγήματά του ἔξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Μὲ τοῦ βοριὰ τὰ κύματα». Τὰ δράματά του φέρουν τοὺς τίτλους: «Καταστροφὴ τῶν ψαριῶν», «Βάρδας Καλλέργης». Τὸ 1928 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετ' ὅλιγον δὲ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανεν τὸ 1929.

ΝΙΚΟΛΑ·Ι·ΔΗΣ ΜΕΛΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1898. Διηγηματογράφος καὶ δημοσιογράφος. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα ἀπὸ τὰ δόποια τὸ ἐνώτερό του είναι τὸ ιστορικοθρησκευτικὸ «δ Πρωτομάρτυρας» μὲν ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς Μαριανούπολιν τῆς Ρωσίας καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1937. Ἐδημοσίευσε παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα εἰς περιοδικά καὶ ἑφημερίδας, ίδιως χρονογραφήματα εἰς τὴν ἑφημερίδα «Ἐστίαν». Πολυγραφώτατος διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, ποιητής, θεατρικὸς συγγραφεύς, κριτικὸς καὶ κυρίως χρονογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν εύγενειαν τοῦ γλωσσικοῦ ὑφους του.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον καὶ μητέρα Φαναριώτισσαν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1951. Ἐσπούδασε Μαθηματικά καὶ Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα, ἐπιστολάς, χρονογραφήματα καὶ δράματα. Ἐγραψεν ἐπίσης «παιδικὸν θέατρον» διὰ μαθητάς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη

ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν « Διάπλασιν τῶν Παιδῶν » ἐπιστολάς μὲ τὸ ψευδώνυμον « Φαιδῶν », πολλὰς τῶν ὄποιων ἔξεδωκε εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον « Σᾶς ἀσπάζομαι, Φαιδῶν ». Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἶναι ἔνας ἐκ τῶν καλύτερων πεζογράφων μας.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγίτων καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν, ὅλα δὲν ἐπέρασε τὰς σπουδάς του, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα. Ἐπὶ τριάντα ἔτη διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Διს ἐβραβεύθη εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. Θεωρεῖται ὡς δὲ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μετὰ τὸν Σολωμόν. Τὸ ἔργον του εἴναι πολυσχιδές καὶ σημαντικόν. Τὸ 1926 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ποιητικά του ἔργα ἐκδοθέντα εἴναι : « Τραγούδια τῆς πατρίδος μου », « Ύμνος εἰς τὴν Ἀθηνῶν », « Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου », « Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι », « Ο τάφος », « Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογένητης », « Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ », « Ο δωδεκάλογος τοῦ γύφτου », « Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιά », « Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά », « Οἱ κατημοὶ τῆς λιμνοθάλασσας », « Τὰ παράκαιρα », « Δεκτετράστιχα », « Πεντασύλλαβα καὶ Παθητικὰ κρυφομιλήματα » « Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι », « Ο κύκλος τῶν τετραστίχων », « Περάσματα καὶ χαιρετισμοὶ », « Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου ». Πεζά του δὲ ἔργα εἴναι : « Ο θάνατος τοῦ παλλήκαριού », τὰ « Διηγήματα », πλεῖσται κριτικαὶ μένεται καὶ τὸ δράμα « Τρισέγγενη ». Μετέφρασε πολλὰ καὶ ἐκ τῆς ἔνης φιλολογίας. Εἶναι ὁ καθόλικωτερος ποιητής μας, διότι ἐνεπνεύσθη τὰ ἔργα του ἀπό τὴν τρισχιλιετή Ἐθνικὴν Ἱστορίαν, ἀπό τὴν σύγχρονον Εύρωπαϊκὴν διανόησιν καὶ ἀπό τὸν συναισθηματικὸν βίον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκίαθον ἐκ πατρὸς ιερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ίδιαιτέρων του πατρίδα, ήλθεν εἰς Ἀθήνας, διπου ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον: « Ενεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν », καὶ ἤκουσεν δλίγα μαθήματα φιλολογικά, ίδιαιτέρως δὲ ἡσχολείτο εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Ειργάσθη ἐπ' ἀρκετὸν ὡς μεταφραστής ἐφημερίδων. « Ξέησε πτωχός, ὅλα μὲ ἐγκαρπέρησιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὃ δποτος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματά του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ίδιαιτέρων του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἔγενετο πλήρης ἐκδοσις τῶν « Απάντων » του εἰς πέντε ὁγκώδεις τόμους. « Ο Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἵσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗ. — Ἐγεννήθη τὸ 1853 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διηγηματογράφος. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Μασσαλίᾳ καὶ Λουδίνῳ, μεθ' ὁ ἐδίδαξεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Θεσσαλονίκης. « Εγραψε μεταξύ τῶν δλλων καὶ παιδικὰ διηγήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καρπενήσιον τὸ 1877 καὶ ἀπέ-

θανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1940. Διετέλεσε Νομάρχης, καθηγητής τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, διευθυντής τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἀκαδημαϊκός. Συνειράσθη εἰς ἐφημερίδας ώς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ τεχνοκρίτης. Ἐξέδωκε «Πολεμικά Τραγούδια» (1897), τὰ «Λυτρωτήν», τὰ «Διηγήματα», τοὺς «Πεζούς Ρυθμούς», τὰ «Θεῖα δῶρα», τὸν «Οθωνα», τὸ «Ἀγιον Ὄρος», τὸν «Βυζαντινὸν ὅρθρον», τὴν «Θυσίαν». Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἀναγνωστικὸν «Ψηλὰ βουνά» καὶ ἔξεδωκε καὶ τὰ «Χελιδόνια», παιδικὰ ποιήματα μελοποιηθέντα ἀπὸ τὸν μουσουργὸν Γ. Λαμπλέτη. Ἐγραψεν καὶ θεατρικὸν ἔργον τὸν «Ὀρκον τοῦ πεθαμένου». Διακρίνεται διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὑφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως.

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 εἰς Ἀνδρούσαν Μεσσηνίας, καταγόμενος ἐκ Μάνης καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Λογογράφος. Ἐξέδωκε τὰ ἔργα «Τὰ πρῶτα παραμύθια», «Μοσκιές», ἥθιογραφικά Μανιάτικα διηγήματα, «Ἀττικοὶ περίπατοι», «Σπάρτη Μυστρᾶς», «Μανιάτικα μοιρολόγια».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Καταγέται ἀπὸ τὴν Ἀνδρον. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους αἰσθητικήν. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς τὸ «Υπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ γραμματεύς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν». Ἐνωρὶς ἔγινε γνωστὸς ὡς ποιητής, ἐμφανισθεὶς συγχρόνως σχεδόν μὲ τὸν Παλαμᾶν καὶ τὸν Δροσίνην. Τὰ θέματά του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ζωήν, τὰς πάραδόσεις καὶ τὴν ιστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολυγραφώτατος, ἔδημοσιεύσεις τὰς ποιητικάς συλλογάς «Ποιήματα», «Χειμώνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Τὸ παλιὸ βιολί», «Κειμήλια», «Ἐξεωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Εἰρηνικά». Δράματα ἔμμετρα ἔγραψε τὸν «Τραγουδιστήν», τὸ «Ονειρο», τὸν «Βελισσάριον», τὸν «Βασιλιά Ἀνήλιαγον», τὸ «Εικόνισμα» τὴν «Γυναικα», «Μιὰ φορά κ' ἔναν καιρὸ» κ.λ.π. Μετέφρασεν ἐπίσης ἔμμετρως τὰ «Ειδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὴν «Ἡλέκτραν» τοῦ Εύριπίδου. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὑφους του.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καλάμας τὸ 1852. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ 1890 ἔξελέγη καθηγητής τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. Ἐργα του είναι : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι καὶ Παραδόσεις» κλπ. Ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Εἶχε διεθνῆ φήμην μεγάλου ἐπιστήμονος.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1888. Ἐχρημάτισεν ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ εἰς τὸ Βασιλικὸν Ναυτικόν. Ἐγραψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωήν καὶ ἔξεδωκεν εἰς τόμους «Θαλασσινὲς σελίδες», «Τ' ἀκρογιάλια μας», «Σιλουέττες τῶν βυθῶν», «Ιστορίες ἀνοι-

χτῆς θαλάσσης» κ.λ.π. Εἰς τὰ θέματά του προτιμᾶς τὸν θαλάσσιον κόσμον καὶ παρουσιάζει μὲν χάριν καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωήν του.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. — 'Εγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. 'Εσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Γερμανίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτής. "Ελαβε τὸ 'Εθνικὸν Ἀριστείον Γραμμάτων καὶ ὑπῆρξε καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. "Η ποίησίς του είναι δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. "Εγραψε τὰ «Ποιήματα», παλαιὰ καὶ νέα, «Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρον». "Ἐπιστῆς ἔγραψε τὰ δράματα «Κόρη τῆς Λήμου», «Ρήγας», «Ἐπιστροφὴ τοῦ ἀσώτου», «Νικηφ. Φωκᾶς», «Μῆλον τῆς ἔριδος», «Θῆσεύς» κ.ἄ. Καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκατίτε καὶ τὸν «Λαοκόοντα» τοῦ Λέσσιγκ.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — 'Εγεννήθη τὸ 1809 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανε τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτής καὶ καθηγητής τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. "Ητο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικά του «Ἀπαντά» ἔξεδόθησαν εἰς 20 Τόμους.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. — 'Εγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. "Ετράπη πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν Βυζαντινὴν 'Ιστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. "Εγραψε «Βυζαντινὰ πολύπτυχα», «Ἡ Βασίλισσα καὶ ἡ Βυζαντινὴ ἀρχόντισσα», τὸ «Βυσνὶ Τριαντάφυλλο», τὸ «Φλογισμένον ράσο», τὰ θεατρικά: «Θεατρίνα» καὶ «Ἄγιος Δημήτριος» κ.ἄ. ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920.

ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. — 'Εγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1885. "Υπηρέτησεν ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος. "Ησχολήθη εἰς ιστορικάς μελέτας καὶ ἐδημοσίευσε διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὡς καὶ κριτικάς μελέτας περὶ τοῦ «Ηλία Μηνιάτη», Ι. Πολυλάκ καὶ Α. Λασκαράτου. "Απέθανε εἰς Ἀθήνας τὸ 1961.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. — 'Εγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881. "Υπῆρξε πολυγραφώτατος. Εἰς τὴν ποίησίν του ὑπάρχουν ἐπιδράσεις Γαλλικῶν τεχνοτροπιῶν, δὲν ἀπεμακρύνθη ὅμως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γενικῶς τὴν Ἑλληνικὴν ζωήν. "Εξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Τὴν ἀπουσίαν τολμηρᾶς φαντασίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκίπητα ἀντικαθιστᾷ τὸ αἰσθημα καὶ ἡ μουσικότης τῶν στίχων.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. — 'Εγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798, ὅπου καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικά, ἔγραψε δὲ τότε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλώσσαν μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Μετὰ δεκαετίαν ἐπανῆλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ τὸ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1857. "Ομολογεῖται

ώς δι μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστός εἰς τὸ πανελλήνιον ὡς ἑθνικὸς ποιητής. Τὰ πρῶτα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ποιήματά του ἡσαν σατιρικὰ καὶ λυρικά. Ἔγραψεν ἔπειτα τὸν «*Ύμνον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν*» τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ ἀγώνος ποίημα, τὸ διποίον ἔγινε καὶ ἑθνικὸς μας ὑμνος. Τὰ «*Ἄπαντα*» του ἔξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του¹. Πολυλᾶ, μὲ κριτικὰ καὶ βιογραφικὰ σημειώματα. Ἐξεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς δλλας ἐκδόσεις δῶς καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ μὲ κριτικὴν μελέτην τοῦ Κ. Παλαμᾶ. Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία καὶ παραστατική, ἡ ἔκφρασις του ἀπλῆ καὶ ὁ στίχος του μελῳδικὸς εἰς γηνήσιαν σχεδὸν δημοτικὴν γλώσσαν. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ποιημάτων του, ἔκτὸς τοῦ «*Ύμνου*», εἶναι οἱ «*Ἐλέύθεροι πολιορκημένοι*», δι «*Κρητικός*» καὶ δι «*Λάμπρος*». Διὰ τὴν μεγάλην ποιητικὴν δύναμιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς πατήρ τῆς νεωτέρας ποιησεώς μας.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. — Ἔγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888, καταγόμενος ἐκ Σίφνου. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους Ἰατρικὴν καὶ δόδοντιατρικὴν. Ὕπηρέτησεν ὡς ἀκτινολόγος εἰς τὰ ἀντιφυματικὰ Ἰατρεῖα τοῦ Κράτους καὶ τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητής τῆς ἐν Ἀθήναις Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσε πολλὰς ποιητικὰς καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, ἐκδώσας σειράν παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς διαγωνισμούς ἔλαβε 12 ποιητικὰ βραβεῖα, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλλου Ἀποστολίδην. Ἔγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Ἁσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα: «*Σπογγαλεῖς τοῦ Αιγαίου*» κ.ἄ.

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ. — Ἔγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὸ 1840 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητής εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, δῆποι τυφλὸς ἀπὸ τοῦ 1845 ἕδιδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1876. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς τὰ «*Παίγνια*» καὶ τὰ «*Ἴδιωτικὰ Στιχουργήματα*» καθὼς καὶ τινὰ τετζά.

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. — Ἔγεννήθη τὸ 1887 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς Παρισίους. Ἔγραψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, τὰ διποία διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπαιθρον, πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἔγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1800 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1874. Διετέλεσε δικαστής, δικαριθεῖς διὰ τὸν τίμιον χαρακτῆρά του. Μαζὶ μὲ τὸν Πολυζωίδη ἥσαν οἱ δύο δικασταί, οἵτινες ἔδωσαν ἀδωντικὴν ψῆφον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, δταν κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὴν ἐποχὴν τῆς Βαυα-

ρικῆς Ἀντιβασιλείας. "Ἐγραψε ποιήματα, ἀπὸ τὰ δόποια τὰ καλύτερα εἶναι: «Τὸ φίλημα», ἐθνικὸ ποίημα, ἀφιερωμένο εἰς τὸν Ὀθωνα, «Κόριννα καὶ Πίνδαρος» καὶ «Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου». Ἐχει ὡς πρότυπά του τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. — 'Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητής, γυμνασιάρχης, ἐπιθεωρητής καὶ ἐκπαιδευτικός σύμβουλος. "Ἐγραψε διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις. Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἡ «Ἀπόλογία μισανθρώπου» ἔμελος τῆς Ἑπτακοντάρχου οἰκίας τοῦ Καραϊσκάκη. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους, τὸ εὐθύμον πνεῦμα καὶ τὸ ἥθικὸν αὐτῶν ὑφος.'

ΦΕΡΑΙΟΣ ΡΗΓΑΣ. — 'Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Θεσσαλίας Βελεστίνον (τὰς ἀρχαίας Φεράς τὸ 1757 καὶ ἐδολοφορήθη ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ἀρχῶν εἰς Βελιγράδιον. Τὸ 1798 διὰ τῆς «Μεγάλης Χάρτας» του, τῶν «Δικαίων» τοῦ ἀνθρώπου» καὶ τῶν φλογερῶν πατριωτικῶν ποιημάτων του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν Ἐθνικήν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων προγόνων μας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἀνεκρηγμένη πρόδρομος καὶ πρωτομάρτυς τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας.'

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ. — 'Ἐγεννήθη εἰς τὸ Κρανίδιον τὸ 1888. Ἐσπούδασεν θεολογίαν καὶ εισῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. "Ηδη εἶναι Μητροπολίτης. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλήν καὶ γλυκεῖαν ἔκφρασιν καὶ τὸ λεπτὸν συναίσθημα.

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — 'Ἐγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητής τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραψε λογοτεχνικά ἔργα, ιδίως ποιήματα.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. — 'Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι τῆς Ηπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Νέος ἤλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἤσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικήν. Εἰς τὰ ἔργα του παρουσιάζεται ἡ παλαιοτέρα ἡπειρωτική ζωὴ εἰς ὅλας τὰς ἔκδηλώσεις της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα - Σ. Δουφεξῆ.

	Σελίς
1. Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ, (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου.	7
2. Πρὸς τὸν Θεόν, (ποίημα), Ἡλ. Ταντελίδου.	9
3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, (ποίημα) Δημᾶδες.	13
4. Ὁ παπᾶς - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη.	22
5. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.	43
6. Κολοκοτρωναίνο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.	46
7. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελᾶ.	57
8. Ἡ Ἀργεία Τελέσιλλα, Λ. Μελᾶ.	60
9. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρ. Ξενοπούλου.	61
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἐπτὰ σοφοί, Λ. Μελᾶ.	66
11. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀριστ. Βαλαωρίτη.	67
12. Οἱ Κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πόλιτου.	68
13. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελᾶ.	68
14. Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, (ποίημα) Γ. Δροσίνη.	69
15. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, (ποίημα), Ἀλεξ. Βυζαντίου.	71
16. Καλλιπάτειρα, (ποίημα) Λ. Μαβίλη.	80
17. Κλέφτικο, (ποίημα) Δημᾶδες.	87
18. Άι παραμοναὶ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη.	88
19. Ὁ Βύρων στὴ κλαβωμένῃ Ἀθήνᾳ, Δ. Καμπούρογλου.	94
20. Τὸ φύημα, Μ. Μητσάκη.	105
21. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἄντ. Τραυλαντώνη.	106
22. Ἀνασύστασις δλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα.	110
23. Θούριον, (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.	133
24. Νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.	134
25. Πίνδος (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.	134
26. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἔθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδη.	136
27. Ὁ Γάμος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.	141
28. Τὸ νανούρισμα (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.	142
29. Τὸ Δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου.	145
30. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἀδ. Κοραῆ.	146
31. Ἡ ἐλεγμοσύνη (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου.	154
32. Μή τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα.	155
33. Τὸ δρᾶμα τοῦ μικρούλη, Σ. Μελᾶ.	156
34. Ὁ Βοριᾶς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει (ποίημα), Γ. Ζαλοκώστα.	158
35. Ἡ ἐργασία (ποίημα), Γερασ. Μαρκορᾶ.	177
36. Βοσκοῦ παιδάριον, Ἀδ. Κοραῆ.	196

	Σελὶς
37. Φθινόπωρο, Σ. Μυριβήλη	226
38. Τὴν ἔνοιξι στὸ Σούλι, Β. Ἡλιάδου	230
39. Πρωτομαγιά (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	233
40. Καλογιάννος, Ἀρ. Βαλανέριτη	234
41. Ἡ Μπεκάτσα, Σ. Γρανίτσα	239
42. Ἡ αἴγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	246
43. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου	250
44. Ποντικὸς πλεονέκτης, Ἀδ. Κοραῆ	256
45. Ἀλώπηξ καὶ λύκος, Ἀδ. Κοραῆ	257
46. Μυῖα καὶ μέλισσα, Ἀδ. Κοραῆ	257

B'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

1. Χαῖρε, Μαρία, Ἄγγ. Τανάγρα	10
2. Στὴν Παναγίᾳ (ποίημα), Ἄ. Μαρτζώκη	12
3. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραΐτίδου	15
4. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	20
5. Τὸ Σαββατόβραδο (ποίημα), Δ. Βικέλα	39
6. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
7. Ἡ γωνιὰ τῶν Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	50
8. Ἡ δέξα (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου	56
9. Ἡ Ὁλυμπία, Π. Νιρβάνα	60
10. Τὸ Στάδιον (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	65
11. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
12. Δελφικὸς υμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	80
13. Θούριος υμνος (ποίημα), Ρ. Φεραίου	86
14. Ὁ Ὁλυμπίος καὶ ὁ Κίσσαβος (ποίημα), Δημῶδες	87
15. Μεσολόγγι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	97
16. Ὁ Κολοκοτρώνης δύμιλεῖ εἰς τὰ ἐλληνόπουλα (Ἀπομν. Γ. Τερτσέτη)	97
17. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελᾶ	101
18. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
19. Οἱ Ἑλλήνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
20. Ὁχι ποτὲ σκλάβα ζωὴ (ποίημα), Μιλ. Μαλακάση	133
21. Τὸ ἔθνικὸν ἐλάττωμα, Γρ. Εενοπούλου	135
22. Τὸ σπίτι ποὺ γεννήθηκα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	142
23. Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
24. Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
25. Τὸ τραγούδι τοῦ ἔνιτεμένου (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	170
26. Ὁ τρύγος στὸ Μωρᾶ, Σπ. Μελᾶ	189
27. Ὁ τρύγος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	190
28. Ζωὴ στὸ βουνό (ποίημα), Σ. Σπεράντσα	193
29. Οἱ πτερωτοὶ Νομάδες, Ν. Καρβούνη	196

	Σελίς
30. Τὸ ναυτόπουλο, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα.....	198
31. Μὲ τὰ πανιά, Ἄλ. Μωραϊτίδου	207
32. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου.....	210
33. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	212
34. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγελ. Τανάγρα	212
35. Ἡ ἔξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	223
36. Ἡ ἑσπέρα (ποίημα), Ἄλ. Ραγκαβῆ	225
37. Ὁ ἐρχομός τοῦ Μάρτη (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	229
38. Τὸ καλοκαλὶ (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	233
39. Ἡ λερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	258
40. Τὸ ἄνθη καὶ τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζηδάκη	260
41. Ἡ λιστορία ἐνδει κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	261
42. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου (ποίημα), Γ. Βερίτη	262

Γ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Λ. Βρανούση - Β. Σφυρόσερα.

1. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
2. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοὶ, Ἰ. Δαμβέργη	27
3. Ἐθνικὸς ὕμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	55
4. Σαλαμῖνα (ποίημα) Σ. Σκίπη	59
5. Ὁρκος Ἀθηναίων ἐφήβων (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	66
6. Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ στὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη	81
7. Ὁ Ἀγγελος τῆς Ἀγίας Σοφίας, Ἀρσ. Παπαδοπούλου	84
8. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	104
9. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἄλ. Παπαδικαΐνη	201
10. Ἡ δρυιθα κι ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου	236
11. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθ. Ταρσούλη	265
12. Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη	268

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου.

1. Ὁ Ἰησοῦς δῶδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	7
2. Ὁ ἑσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη	31
3. Τὸ ξωκλήσι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	32
4. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
5. Σίμων Πέτρος (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	39
6. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπτῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	49
7. Ὁ λυμπιακὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	64
8. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	86
9. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (ποίημα), Ἀρ. Βαλαωρίτη	93
10. Τῆς Δέσποινας (ποίημα), Δημηδες	94

	Σελίς
11. 'Απάντησι τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἰμπραήμ, Ἀπόμν. Γ. Τερτσέτη..	109
12. Τῶν Κολοκοτρωνάριων (ποίημα), Δημῶδες	109
13. 'Ηρωισμὸς μιᾶς γυναικας, Ἰ. Δαμβέρηγη	117
14. 'Ο Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλάντωνη	124
15. Πᾶς γεννῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
16. 'Η Σταχομαζώχτρα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	147
17. 'Ο ξενιτεμένος (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.....	170
18. 'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη.....	171
19. 'Η ὑπηρέτρα, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	179
20. 'Ο Θερισμός, Ἄλ. Μωραΐτιδου	184
21. Στ' ἀλώνια (ποίημα), Γ. Δροσίνη	187
22. Τὸ φωμὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	188
23. "Ενας λαός, ἔνας βασιλιάς, Η. Νιρβάνα	192
24. 'Ο Γεροβοσκός (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	194
25. "Ηθελα νάμουν τσέλιγγας (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	195
26. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	212
27. Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, Σπ. Μελᾶ	215
28. 'Η ἐλληνικὴ φύσις, Γρ. Ξενοπούλου.	221
29. Καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	235
30. 'Ο κότσυφας, Ἄνδρ. Καραβίτσα	241
31. Τὰ χελιδόνια, Γρ. Ξενοπούλου	245
32. 'Η πρώτη δοκιμή, Σπ. Μελᾶ	248
33. 'Ο λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
34. "Ενα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρ. Ξενοπούλου.	255
35. Τὸ πράσινο, Γρ. Ξενοπούλου	263

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ, Ζαχ. Παπαντωνίου.	7
2. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	7
3. Πρὸς τὸν Θεόν, Ἡλ. Τανταλίδου	9
4. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγέλ. Τανάγρα	10
5. Στὴν Παναγία, Ἄ. Μαρτζώκη	12
6. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Δημῶδες	13
7. Τῶν θαλασσῶν δὲ Ἀγιος, Ἀλεξ. Μωραΐτιδου	15
8. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
9. Χριστούγεννα, Κ. Κρυστάλλη	20
10. Ὁ Παπᾶ - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	22
11. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰωαν. Δαμβέργη	27
12. Ἐσπερινὸς, Γ. Δροσίνη	31
13. Τὸ ξωκλήσι, Γ. Δροσίνη	32
14. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
15. Τὸ Σαββατόβραδο, Δ. Βικέλα	39
16. Σίμων Πέτρος, Ἰ. Πολέμη	39
17. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
18. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη	43
19. Κολοκοτρωναίκο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα	46
20. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ	49
21. Ἡ γωνιὰ τοῦ Παραδείσου, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	50

Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Ἐθνικὸς Ὑμνος, Δ. Σολωμοῦ	55
2. Ἡ δέξα, Ἀριστομ. Προβελεγγίου	56
3. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελᾶ	57
4. Σαλαμῖνα, Σ. Σκίπη	59
5. Ἡ Ἀργεία Τελέσιλλα, Λ. Μελᾶ	60
6. Ἡ Ολυμπία, Π. Νιρβάνα	60
7. Ὁ ναὸς τοῦ Ολυμπίου Διός, Γρηγ. Ξενοπούλου	61
8. Ὁ ολυμπιακὸς Ὑμνος, Κ. Παλαμᾶ	64

	Σελίς
9. Τὸ Στάδιον, Ἰ. Πολέμη	65
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἐπτὰ σοφοί, Λ. Μελᾶ	66
11. Ὁ δρόκος τῶν Ἀθηναίων ἐφήβων, Κ. Παλαμᾶ	66
12. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀρ. Βαλαωρίτου	67
13. Οἱ κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου	68
14. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελᾶ	68
15. Ζῆδ ὁ βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος; Γ. Δροσίνη	69
16. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, Ἀλ. Βυζαντίου	71
17. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
18. Καλλιπάτειρα, Α. Μαζίλη	80
19. Δελφικὸς ὄμνος, Κ. Παλαμᾶ	80
20. Γυναικεῖοι ἥρωισμοι εἰς τὸ Βυζάντιον, Π. Ροδοκανάκη	81
21. Ὁ "Ἀγγελος τῆς Ἄγιας Σοφίας, Ἀρσιν. Παπαδοπούλου	84
22. Θούριος ὄμνος, Ρ. Φεραίου	86
23. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο, Ἰ. Πολέμη	86
24. Κλέφτικο, Δημωδες	87
25. Ὁ "Ολυμπίος καὶ δὲ Κίσσαβος, Δημωδες	87
26. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	88
27. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Ἀρ. Βαλαωρίτου	93
28. Τῆς Δέσποινας, Δημωδες	94
29. Ὁ Βύρων στὴ σκλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου	94
30. Μεσολόγγι, Κ. Παλαμᾶ	97
31. Ὁ Κολοκοτρώνης ὄμιλει εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα, Γ. Τερτσέτη	97
32. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σ. Μελᾶ	101
33. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη, Γ. Δροσίνη	104
34. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	105
35. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη	106
36. Ἀπάντησις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἰμπραήμ, Γ. Τερτσέτη	109
37. Τῶν Κολοκοτρώναλων, Δημωδες	109
38. Ἀνασύστασις Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων, Σ. Σπεράντσα	110
39. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
40. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναικάς, Ἰ. Δαμβέργη	117
41. Οἱ "Ἐλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
42. Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλαντώνη	124
43. Θούριον, Ζαχ. Παπαντωνίου	133
44. "Οχ!, ποτὲ σκλήρις ζωή, Μ. Μαλακάση	133
45. Νίκη, Κ. Παλαμᾶ	134
46. Πίνδος, Σ. Σπεράντσα	134
47. Τὸ ἔθνικὸν ἐλάττωμα, Γ. Ξενοπούλου	135
48. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν Ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδου	137

Γ'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. 'Ο Γάμος, Κ. Κρυστάλλη	141
2. Τὸ σπίτι ποὺ γεννήθκα, Κ. Παλαμᾶ	142
3. Τὸ νανούρισμα, Σ. Σπεράντσα	142
4. Πῶς γεννῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
5. Τὸ δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου	145
6. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἀδ. Κοραῆ	146
7. 'Η σταχομαζώχτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	147
8. 'Η ἐλέημοσύνη, Ἀριστομ. Προβελεγγίου	154
9. Μὴ τὸ ξυπνάτε, Π. Νιρβάνα	155
10. Τὸ δρῦμα τοῦ μικρούλη, Σ. Μελᾶ	156
11. 'Ο βοριᾶς ποὺ τ' ἀρνάκια παγάνει, Γ. Ζαλοκώστα	158
12. 'Ο μικρὸς χριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
13. 'Η ἄνικητη ἐπίδαι, Χ. Χριστοβασίλη	165
14. Τὸ τραγούδι τοῦ ξενιτεμένου, Ν. Χατζήδακη	170
15. 'Ο ξενιτεμένος, Ζαχ. Παπαντωνίου	170
16. 'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη	171
17. 'Η ἔργασία, Γερασ. Μαρκορᾶ	177
18. 'Η ὑπηρέτρα, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	179
19. 'Ο θερισμός, Ἀλεξ. Μωραΐτεδου	184
20. Στ' ἀλώνια, Γ. Δροσίνη	187
21. Τὸ ϕωμί, Γ. Δροσίνη	188
22. 'Ο τρύγος στὸ Μωριά, Σ. Μελᾶ	189
23. 'Ο τρύγος, Κ. Κρυστάλλη	190
24. "Ενας λαός, ἔνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	192
25. Ζωὴ στὸ βουνό, Σ. Σπεράντσα	193
26. 'Ο γεροβοσκός, Ζαχ. Παπαντωνίου	194
27. "Θελα νέμουν τσέλιγγας, Κ. Κρυστάλλη	195
28. Βοσκοῦ παιδάριον, Ἀδαμ. Κοραῆ	196
29. Πτερωτοὶ νομάδες, Ν. Καρβούνη	196
30. Τὸ ναυτόπουλο, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	198
31. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	201
32. Μὲ τὰ πανιά, Ἀλεξ. Μωραΐτεδου	207
33. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου	210
34. Τὸ πυροφάνι, Γ. Δροσίνη	212
35. Οἱ σποιγαλιεῖς τοῦ Αἴγαλου, Ἀγγέλ. Τανάγρα	212
36. Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, Σ. Μελᾶ	215

Δ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

1. 'Η ἐλληνικὴ φύσις, Γρηγ. Ξενοπούλου	221
2. 'Η ἔξοχὴ, Γρηγ. Ξενοπούλου	223

	Σελίς
3. Ἡ ἐσπέρα, Ἀλεξ. Ραγκαβῆ	225
4. Φθινόπωρον, Σ. Μυριβήλη	226
5. Ὁ ἔρχομδς τοῦ Μάρτη. Ἰ. Πολέμη	229
6. Τὴν ἄνοιξι στὸ Σούλι, Β. Ἡλιάδου	230
7. Πρωτομαγιά, Δ. Σολωμοῦ	233
8. Τὸ καλοκαίρι, Κ. Παλαιμᾶ	233
9. Ὁ Καλογιάννος, Ἀρ. Βαλαωρίτου	234
10. Ὁ Καλογιάννος, ποίημα, Γ. Δροσίνη.	235
11. Ἡ δρνιθά κι ἡ κουκουβάγια, Μ. Σιγούρου	236
12. Ἡ μπεκάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	239
13. Ὁ κόβτουφας, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	241
14. Τὰ χελιδόνια, Γρηγ. Ξενοπούλου	245
15. Αἴγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	246
16. Ἡ πρώτη δοκιμή, Σ. Μελᾶ	248
17. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου.	250
18. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
19. Ἔνα μικρὸ γατάκι στὸν ζλιο, Γρηγ. Ξενοπούλου.	255
20. Μύθοι, Ἄδαμ. Κοραῆ	256
21. Ἡ ιερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	258
22. Τὰ ἄνηθ καὶ τὰ δάση, Ν. Χατζηδάκη	260
23. Ἡ ίστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη.	261
24. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου, Γ. Βερίτη	262
25. Τὸ πράπινο, Γρηγ. Ξενοπούλου	263
26. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθην. Ταρσούλη	265
27. Ὁ Εύρώτας, Κ. Πασαγιάννη.	268
Λεξιλόγιον	271
Βιογραφικαὶ σημειώσεις	285
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς	297
Πίναξ περιεχομένων	301

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἄντιτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸν διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 ('Εφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ 1967 (VII) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 42.000 - ΑΠ. ΥΠ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ 94090/8-7-67, 96432/12.7.67

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ: ΓΡΑΦ. ΤΕΧΝΑΙ Ν. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ Ι. ΚΑΜΠΑΝΑΣ Ο.Ε.

1000

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής